

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 685

MAKEDONYA VE KOSOVA

TÜRKLERİNCE KULLANILAN
ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Prof. Dr. Hamdi HASAN

ANKARA, 1997

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL ve TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 685

MAKEDONYA VE KOSOVA TÜRKLERİNCE KULLANILAN ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Prof. Dr. Hamdi HASAN

5846 sayılı kanuna göre bu eserin bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları
TÜRK DİL KURUMUna aittir.

İNCELEYENLER : Prof. Dr. Hasan EREN
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN

ISBN: 975-16-0930-5

Dizgi- Baskı : Bizim Büro Basımevi - ANKARA **Tel :** (0312) 433 36 36 • 431 88 81

İÇİNDEKİLER

Önsöz	V
Makedonya ve Kosova'da Kullanılan Türk Atasözleriyle İlgili Çalışmalara Kısa Bir Bakış.....	1
Makedonya ve Kosova Türkleri Arasında "Atasözü" Karşılığında Kullanılan Terimler.....	6
Makedonya ve Kosova'da Kullanılan Türk Atasözlerinin Konu Özellikleri	8
Makedonya ve Kosova'da Kullanılan Türk Atasözü ve Deyimlerinin Kaynakları Hakkında Birkaç Söz.....	10
Makedonya ve Kosova'daki Türk Atasözleri ve Deyimlerinin Dil, Sentaks ve Leksikoloji Özellikleri	15
Makedonya ve Kosova Haritası	22
Metinler - Atasözleri.....	23
Deyimler	87
Metinlerde Geçen İsim Soylu Kelimelerin Dizini	187
Sözlük	217
Kitapta Yararlanılan Belli Başlı Yayınlar	227
Kısaltmalar.....	228
Bibliyografya	229

ÖNSÖZ

Eski Yugoslavya sınırları içinde Makedonya ve Kosova Türklerince kullanılan atasözleri ve deyimleri toplu olarak ortaya koyacak bir kitaba uzun zamandan beri gerek duyulmaktaydı. Gerçi, yakın geçmişte bazı meraklılar, zaman zaman bu bölgelerdeki Türk atasözleri ve deyimlerinden birtakım örnekler derleyip, çeşitli dergilerde yayımlamışlardır. Ancak, bunlar belirli bir sayıda ve belirli bölgelere ait olup, bu alandaki zenginliği toplu olarak yansıtamadıkları gibi, yayımlamış oldukları dergileri bulmak giderek zorlaştığı için, okuyucuların ilgisinden uzak kalmıştır. Elinizdeki kitap, bu boşluğu doldurmak amacıyla hazırlanmıştır.

Atasözleri ve deyimlerin Türkçenin güzelliğine, kavram zenginliğine, anlatım gücünün artırılmasına, renklenip tazelenmesine yol açtığını düşünersek; onların geniş halk kitlelerinin günlük hayatında sanıldığından çok önem taşıdığını söyleyebiliriz. Bundan hareketle kitabı hazırlarken, özellikle bu bölgelerdeki atasözleri ve deyimler üzerinde araştırmacıların ilgisini daha çok çekmek ve bu kültür değerlerini meydana getiren geniş halk kitlesinin isteğine cevap vermeye çalıştık. Bunun yanında, bu araştırma ile belirli ölçüde bilimsel bir gayeye hizmet etmeyi de gözden uzak tutmadık. Halk edebiyatı ürünlerimizle ilgili çok yönlü ve bilimsel bir görüşün oluşmasını amaçlayan bu eğilimin başarıya ulaşması için, kitabın sonunda atasözleri ve deyimlerimizde geçen isimlerin dizinini verdik. Bununla asıl amacımız, daha sonra bu alanda motif çalışması yapmayı düşünen araştırmacılara yardımcı olmaktır.

Atasözleri ve deyimlerimizdeki ağız farklılıklarını göz önünde bulundurarak, alınan her atasözü ve deyim sonunda, parantez içinde derlendiği yer isimlerinin kısaltmalarını gösterdik. Metinleri kitaba aktarırken dil bakımından değiştirmeyip, olabildiği ölçüde bölge ağızlarını vermeye çalıştık. Onun için kitapta, bazen ayrı yerlerden derlenip, çok küçük değişikliklerle aynı atasözünün birkaç defa tekrarlandığı görülmektedir. Bu durum, Makedonya ve Kosova'daki Türk ağızlarında bazı ata sözü ve deyimlerin yayıldığı yerlerin kullanım farklılığını da göstermektedir. Ancak, bir atasözünün hemen hemen aynı şekilde birkaç defa tekrarlanmasıyla, metinler bölümünü gereksiz yerde artırmamak için, kitapta onlardan sadece yerel ağıza en çok sadık kalan ve çevre dilinin özelliklerini en iyi yansıtan şeklini aldık.

Burada bazı derleyicilerin, bu tür çalışmalar için meslekî hazırlıkları olmadığından, bazı ata sözlerini sık sık yanlış olarak kaydettiğini de belirtmek isteriz. Türk aydınları arasında yetişen amatör ruhlu derleyiciler bu işe daha çok, kendi yörelerini tanıtmak ve kültür zenginliğini göstermek hevesiyle koyulmuşlardır. Bilimsel bir amaçla derlenmeyen bu örneklerde, sık sık, atasözü ve deyimlerin özellikleri değişerek bozulmuştur. Yapılan hataların bazıları ya derleyicilerin ata sözlerini yazı diline yaklaştırma eğiliminden, ya da verilen metnin doğru ve tam olarak dizilememesinden ileri gelmiştir. Böyle bir durumda, bölge ağzının özelliğini taşıyan şeklini aldık. Dil bakımından düzeltilerek ortak Türkçeye uydurulanları ise kitaba almadık.

Fişlediğimiz toplam 3623 atasözünden 1839'u daha önce çeşitli kişiler tarafından derlenip yayımlanmıştır. 1784'ü ise, tarafımızdan derlenmiştir. Kitapta yer alan 1973 atasözü, tekrarlanan örneklerin ve varyantlarının ayıklanmasıyla elde edilmiştir. Deyimler arasında tekrarlara daha az rastlanılmaktadır. 500 deyim daha önce, başka derleyiciler tarafından yayımlanmıştır. Tarafımızdan derlenen 723 yeni örnek bunlara ilave edilerek kitapta 1223 deyim verilmiştir.

Her bölgede deyimler farklılaşarak, çoğunda anlam değişmiştir. Deyimin ifade etmek istediği sözcüklerin gerçek anlamları dışında olduğu için, kitapta onlar açıklamalarıyla birlikte gösterilmiştir. Ancak, daha önce yayımlanmış olanların açıklamaları ifade açısından düzeltilerek verilmiştir. Şimdiye kadar hiç bir yerde yayımlanmamış olup, ilk defa bu kitapta verilen örneklerin açıklaması yapılmıştır. Kosova'nın dışında Makedonya'nın şehir, kasaba ve köylerine ait olan bütün deyimler, bu tür örneklerdendir.

Makedonya ve Kosova'daki Türk ata sözleri ve deyimlerin hepsi şüphesiz ki, bu kadar değerlidir. Şimdiye kadar derlenmeyen ve yayımlanmayan daha pek çok örnekler olabilir. Onun için yapılacak çalışmalarla elde edilecek yeni örnekler kitabın yeni baskılarına eklenebilir.

Bu kitapta yer alan ata sözleri ve deyimlerin yarısından fazlası (metin bölümünde "Gos." kısaltmasıyla gösterilen örneklerin hepsi) doğrudan doğruya tarafımızdan derlenmiştir. Diğer malzemeyi derlemede değerli öğrencilerim Sabahattin Sezair, Gülşen Ali, Melâhat Necip ve burada hepsinin ayrı ayrı adlarını sayamayacağım diğer kişilerin yardımlarını gördüm. Kendilerine ve bu kitabın basılmasında emeği geçen bütün ilgililere yürekten teşekkürlerimi sunarım.

Hamdi HASAN

MAKEDONYA VE KOSOVA'DA KULLANILAN TÜRK ATASÖZLERİYLE İLGİLİ ÇALIŞMALARA KISA BİR BAKIŞ

Rumeli Türk folkloruna karşı ilgi daha XVI. yüzyılda başlar.¹ Ancak, herhangi bir araştırma gayesi gütmeyen, sadece derlemelere dayanan bu ilgi, uzun sürmemiştir. Fakat, Batı Avrupa'da halk edebiyatının önem kazandığı XIX. yüzyılın sonlarına doğru yeniden ortaya çıkmıştır. Daha çok dıştan gelen bir teşvikle tazelenip filizlenen bu ilgi sayesinde, çeşitli araştırmacılar Türk folklorundan her çeşit malzemeyi derlemeye başlayıp değerlendirmeye daha sonra yönelmişlerdir.

XX. yüzyılın başlarına kadar Balkanlarda bir devlet dili özelliğini taşıyan Türkçe, bu topraklarda yaşayan uluslar arasındaki iletişimde üstün bir unsuru oluşturunuyordu. Günlük hayatta Türklerle devamlı ilişkide bulunan Balkanlardaki diğer halklar Türkçeyi öğrenme gereğini duymuşlardır. Söz konusu iletişimden kaynaklanan bu etkinin aracılığıyla, Türkçe kelimeler zaman geçtikçe Makedon, Sırp ve Arnavutların leksikolojisine daha çok girmeye başlamıştır.² Yazılı kaynaklar, bu devirde Rumeli şehirlerinde yaşayan diğer ulusların, ana dilleri yanında Türkçeyi de çok iyi bildiğini göstermektedir.³ Türkçenin etkisi sadece konuşma diline değil, bu milletlerin folkloruna, halk edebiyatına ve hatta yazı dillerine kadar olmuştur. Öyle ki, bazı Bulgar yazarları soydaşları tarafından daha iyi anlaşılacak için, eserlerinde birçok Türkçe kelime kullanmak zorunda kaldığını ileri sürüyorlar.⁴ Böyle bir etkinin aracılığıyla Türk Halk edebiyatı ve folklorundan çeşitli motifler veya unsurlar Balkan milletlerinin folkloruna geçmiştir. Uzun yıllar Arnavut hikâyelerini araştırmakla uğraşan Hasan Kaleşi, Türk halk edebiyatının Arnavut halk edebiyatı üzerindeki etkisinden bahsederken, bu edebiyatın bazen

-
1. Bk. Derviş Korkut, "Turske ljubavne pjesme u Zborniku Mihe Martelinija iz 1657 g.", PRILOZI ZA ORIJENTALNU FILOLOGIJU, VIII-IX, Sarajevo, 1960, s. 37-62.
 2. Olivera Jaşar-Nasteva, TURKSKİ ELEMENTI VI JAZIKOT I STILOT NA MAKEDONSKATA NARODNA POEZIJA, MANU, Skopje, 1987, s. 5-7.
 3. İ. Eren, "Bulgarcada Kullanılan Türkçe Atasözleri ve Deyimleri" I ve II", Çevren, Sayı 75 ve 76, Priştine, 1990, s. 53-76 ve 51-56.
 4. İ. Eren, a.e.

çoğu kişileri ve hatta bazı hikâyeleri tamamen Türk folklorundan aktarılmış olduğunu bildirmektedir.⁵ Türk folklorunun Makedon halk edebiyatı üzerindeki etkisinden bahseden Kiril Penuşliski de, buna benzer gözlemlerde bulunmuştur.⁶

Türkçenin diğer balkan milletlerinin dillerine etkisi sözlü halk edebiyatı ürünleri ve özellikle atasözleri ve deyimleri üzerinde de görülmektedir. Yüzyıllar boyunca yaşanan ortak hayatın sonucu olarak meydana gelen kültür etkileşimi, birçok araştırmacıya bu bölgelerdeki folklor çalışmalarının tek yönlü değil de, karşılıklı veya çok yönlü yapılmasının gereğini duyurmuştur. Salih Baklaciye, Stoyan Çilingirov'un bu konudaki düşüncesini, şu cümlelerle anlatmaktadır: "Bulgar devletin sınırları içinde yaşamakta olan öteki etnik grupların folklorunu düzenli biçimde inceleme gerektiğine önem verilmektedir."⁷ Aynı yazar bir başka yazısında bu görüşünü şöyle tamamlamaktadır: "Folklorumuz üzerinde etkisi olan öteki ulusların folkloru ile karşılaştırarak inceleme, Bulgar ve Türk ulusları arasındaki din ve düşünceyle ilgili ilişkilerin tespitine yardım edecektir."⁸

Bu gibi nedenlerle, Balkan Yarımadası'ndaki Türk folkloruna karşı ilk ilgi, Türk olmayan araştırmacılar arasında artmaya başlamıştır. Şimdiki bilgilerimize göre, Rumeli'deki Türk atasözlerinin ilk derleyicisi olarak Karlovo (Bulgaristan'da bu günkü Levskigrad)'lu Penço Radov (Radioğlu)'u görüyoruz.⁹ 1851 yılında Belgrad'ta yayımlanan ve içinde 95 kadar Türk atasözü bulunan bu derlemeyi, yine Bulgaristan'dan Petko R. Slaveykov'un "Bulgarski Pritçi ili poslovitsi i harakterni dumi" (Bulgar Ata sözleri ve Karakteristik Deyimler) adlı kitabı izlemiştir.¹⁰

-
5. Hasan Kaleşi "Neki problemi proučavanja kulturne istorije Pologa za vreme turskog perioda", BİGORSKI NAUČNO-KULTURNI SOBIRI bilimsel bildirilerinden ayrı basım, Gostivar, 21-22, X. 1971, Skopje, 1973, s. 177-189.
 6. Kiril Penuşliski, "Turski elementi vo makedonskiot folklor", MAKEDONSKI FOLKLOR, Mislra, Skopje, 1981, s.55-65.
 7. Salih Baklaciye, "Bulgarca ve Türkçe Atasözlerinde Bağlantı", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, II. Cilt, Halk Edebiyatı, Ankara, 1982, s. 45-53.
 8. Salih Baklaciye, a.e. s. 45.
 9. Emil Katon, "Balkanlarda Türk Atasözlerinin Eski Yazıları",
 10. Çevren, Sayı 5, Priştine, 1975, s. 30-39.

Balkanlarda yaşayan Türk atasözlerinden pek çok örneğin yer aldığı bu eserde Slaveykov, Türk atasözlerinin pratik hayata uygun olması dolayısıyla Bulgarlar arasındaki konuşmalarda çok kullanıldığını bildirmektedir.¹¹

Türk atasözleri konusunda Bulgaristan'da Penço Radov ile Petko Slaveykov'u, S. Çilingirov¹², S. Bobçev¹³ ve Nikolay İkonov¹⁴ gibi araştırmacıların çalışmaları izlemiştir.

Eski Yugoslavya bölgelerinde Türk ata sözlerine karşı ilk ilgiye, Bosna Hersek'ten Mehmet-Bag Kapetanoviç Lyubuşak (1839-1902)'ın "Cevâhir-i Şarkîye (Istočno Blago)" isimli eserinde rastlıyoruz.¹⁵ İki ciltlik bu eserin birinci cildinde Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere, 4492 atasözü, atasözü niteliğinde cümleler ve özlü sözler yer almaktadır. Bunların arasında, Tanzimat dönemi Türk şair ve yazarlarından da vecizeler vardır.

Balkan Savaşları ile İkinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde, Makedonya ve Kosova Türklerinin halk edebiyatına karşı ilgi gösteren kimi yerli ve yabancı araştırmacılar görülmekle beraber, atasözlerine hemen hemen hiç değinilmemiştir. Ethem Mulabdiç'in Türk ve Sırp atasözleri arasındaki benzerliklere değinen kısa bir yazısı¹⁶ bir yana bırakılacak olursa, Mehmet-Beg Kapetanoviç'in adı geçen eserinden sonra bu konudaki yeni çalışmalar, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra görülmeye başlamıştır.

1945'ten sonra Makedonya ve Kosova'daki Türk okullarının yeniden açılması ve Türkçe gazete ve dergilerin çıkmaya başlamasıyla, Türk aydınları arasında yerli Türk edebiyatına karşı olduğu gibi, halk edebiyatına karşı da ilgi başlamıştır. Böyle bir ilgiyle, unutulmaya yüz tutmuş bir çok türkû, mani vebilmece gibi sözlü halk edebiyatı ürünleri yanında, çok sayıda atasözü ve deyim de derlenip "Sesler" ve "Çevren" dergilerinde yayımlanmıştır.

11. İ. Eren, a.e.

12. S. Çilingirov, Turski poslovice i pogovorki i harakterni izrazi v Bilgarija, İzvestija na Etnografiskija muzej, Sofija, II, 1925, Cilt. 3 ve 4, s. 157-171; 1923, Cilt. 1 ve 2, s. 59-69.

13. S. Bobçev, Turski poslovice v Bilgarija, İzvestija na Narodnija Etnografoçeski muzej, Sofica, 1932, s. 211-226.

14. N. İkonov, Balkanska Narodna Mirost, Izdatelstvo na Bilgarskata akademija na naukite, Sofija, 1968.

15. Mehmet-beg Kapetanoviç-Ljubuşak, Cevahir-i Şarkije (Istočno Blago), Sarajevo, 1313/1896, İkinci baskısı yine Sarayevo'da 1988 yılında yapılmıştır.

16. Ethem Mulabdiç, bu yazısında 12 Türk ata sözünü Sırpça çevirileri ve Sırpça karşılıkları olan atasözleri ile birlikte vermiştir. Bk. E. MULABDİÇ, "Narodne poslovice i mudre izreke naše i turske identične", Narodna Uzdanič (Kalendar), Sarajevo, 1933, s. 159-160.

Çoğunlukla derlemeye dayanan ilk çalışmalardan sonra, adı geçen dergilerde, Makedonya ve Kosova'daki Türk atasözleriyle ilgili yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından hazırlanmış bazı inceleme yazıları da yayımlanmıştır. Karşılaştırmalı bir yöntemin ağır bastığı bu yazılarda, bu bölgelerdeki Türk atasözlerinin özellikleri ile diğer Balkan uluslarının atasözlerine etkisi gibi konular ele alınmıştır. Onlardan İsmail Eren,¹⁷ Süreyya Yusuf,¹⁸ Emil Katon,¹⁹ Aydın Oy,²⁰ Şefket Plana²¹ ve İrfan Morina'nın²² incelemelerini hatırlamak gerekir. Genelde etkileşmeyi konu edinen bu gibi yazılarda, daha çok atasözleri arasındaki benzerlikler ve paralellikler üzerinde durulmuştur. Bu bakımdan İsmail Eren'in ve Aydın Oy'un incelemeleri dikkat çekmektedir.

Bu arada 1984'te yaptığımız "Sesler" Dergisinin 1965-1975 Yılları Arasındaki Yugoslavya Türk Halkının Halk Edebiyatı" adlı master çalışması da, bu konuda yapılan derli toplu araştırmalar arasındadır.²³ Ayrıca, Makedonya ve Türkiye'de yapılan bazı sempozyum ve kongrelerde sunmuş olduğumuz bildirileri de, konuyla ilgisi bakımından hatırlatmak yerinde olur.²⁴ Bunların dışında Sevim Piliçkova'nın Makedonca olarak yayımlanan, "Ma-

-
17. Bu alandaki araştırma yazıları arasında bazı önemlileri şunlardır: İ. Eren, "Koçana Türk Atasözleri ve Deyimleri", Sesler, Sayı 93, Üsküp, 1975, s. 101-106; aynı: Çevren, Sayı 5, Priştine, 1975, s. 40-44; Makedonların Kullandığı Oldukları Türk atasözleri ve Deyimleri", Sesler, Sayı 100, Üsküp, 1975, s. 150-157; "Güney Slav Atasözleri ve Deyimlerinde İstanbul", Sesler, Sayı 159, Üsküp, 1981, s.89-100.
 18. Süreyya Yusuf, "Priştine'de Türk Atasözleri", Çevren, Sayı 8, Priştine, 1975, s. 35-51.
 19. Emil Katon, "Prizren'den Türk Atasözleri", Sesler, Sayı 96, Üsküp, 1975, s. 108-112; "Balkanlarda Türk Atasözlerinin Eski Yazıları", Çevren, Sayı 5, Priştine, 1975, s. 30-39; "Lâtin Türk Folklor Paralelligi", Çevren, Sayı 17, Priştine, 1978, s. 83-90
 20. Aydın Oy, "Cevâhir-i Şarkiye (İstočno Blago)" ve Atasözleri", Çevren, Sayı 16, Priştine, 1977, s. 47-59; "Türk ve Sırp Atasözlerine Bakışlar", Sesler, Sayı 186, Üsküp, 1984, s. 103-114.
 21. Şefket Plana, "Kosova Türk atasözleri ve Deyimleri", Çevren, Sayı 37, Priştine, 1983, s. 49-53.
 22. İrfan Mori "Mamuşa Atasözleri ve Deyimleri", Çevren, Sayı 31, Priştine, 1981, s. 121-136.
 23. Hamdi Hasan, Narodna književnost turske narodnosti u Jugoslaviji u časopisu "Sesler" od 1965-1975. g., Beograd, 1984, (Yayınlanmamış master çalışması).
 24. H. Hasan, "Paralelizmot megu turskite, makedonskite i albanskite poslovice vo Zapadna Makedonija", BIGORSKI NAUČNO-KULTURNI SOBIRI, IX. Naučen sobir, Kičevo, 1990, s. 282-320; "Yugoslavya Türk Atasözlerinin Konu, Dil ve Üslûp Özellikleri", IV, Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Bildirileri, Halk Edebiyatı Ankara, 1992, s. 107-112.

kedonya Cumhuriyeti Türklerindeki Atasözlerinin Araştırılması Hakkında Katkı" adlı değerli incelemesi de, bu alandaki çalışmalara bütünlük kazandıran önemli bir çalışma olarak değerlendirilmektedir.²⁵

Makedonya ve Kosova Türk atasözleri hakkında en kısa çizgilerle genel tablosunu çizmeye çalıştığımız incelemelerin yanında, yukarıda adlarını verdiğimiz dergilerde kimi derleyicilerin yayımlamış olduğu malzemeye giriş niteliğindeki bazı kısa yazılarını da belirtmeliyiz. Konuya hiçbir yenilik getirmeyen bu tür yazıların bilimsel bir yönünün olmadığını da, yeri gelmişken ifade edelim. Burada işaret edilmesi gereken diğer bir husus da değişik başlıklar altında rastladığımız atasözü ve deyimlerin bilimsel bir yolla derlenip yayımlanmamış olmasıdır. Derleyiciler bu ürünleri yayımladıklarında hiç bir sıra gözetmemişlerdir. Bazı derlemelerde atasözleri alfabe sırasına göre dizilmişken, bazıları hiçbir sıraya tabi tutulmadan gelişi güzel bir biçimde istif edilmiştir. Aynı karışıklık başlıklarda da görülmektedir. Bazı derleyiciler atasözlerini ve deyimleri ayrı başlıklar altında göstermiş, bazıları da ortak başlıklar altında karışık bir biçimde yayımlamışlardır. Birbirine yakın olan bu iki tür, hemen hemen bütün derlemelerde karışık bir biçimde verilmiştir.

Makedonya ve Kosova'daki Türk atasözleri ve deyimlerinin dil bakımından da otantik bir biçimde kaydedilip yayımlanmasına özen gösterilmemiştir. Bazı derleyiciler, derledikleri metinleri edebî Türkçeye yaklaştırmak amacıyla dil bakımından çeşitli düzeltemelerde bulunmuşlardır. Bu tür değiştirilen sözlerde, söyleniş özelliği, kavram, fonetik, sentaks vb. hususlarda, yer yer Türkiye Türkçesine inanılmaz derecede yaklaşılmış, yer yer ise tamamen uzaklaşmıştır.

*Gülme komşuna gelir başına (Aziz Buş, Ses., Sayı 29, s. 58)**

Cülma komşına celir başına (Emil Katon, Ses., Sayı 96, s. 109)

veya

Bugünkü işi yarına bırakma (A. Buş, Ses., Sayı 29, s. 58)

Bu cünçi işi yarına bırakma (E. Katon, Ses., Sayı 96, s. 109)

gibi ata sözleri, aynı örneklerin, aynı yerden fakat değişik kişiler tarafından kaydedildiğinde, farklı şekilde yansımaları, yukarıda ileri sürdüğümüz düşünciyi en iyi şekilde kanıtlamaktadır.

25. Sevim Piličkova, PRILOG KON PROUČUVANJETO NA NARODNITE POSLOVICI KAJ TURCITE OD SR MAKEDONIJA, Institut za Folklor "Marko Cepenkov", Skopje, 1987, s. 9.

Parantez içinde gösterilen "Ses" kısaltması, Üsküp'te çıkan "Sesler" dergisinin kısaltmasıdır.

MAKEDONYA VE KOSOVA TÜRKLERİ ARASINDA "ATASÖZÜ" KARŞILIĞINDA KULLANILAN TERİMLER

Türk dünyasında atasözleri için çeşitli terimler kullanılmıştır. XI. yüzyıla kadar olan dönemde, Türkçe eserlerde "atasözü" anlamında "sav" kelimesi kullanılmıştır. Aynı dönemde yazılan Kutadgu Bilig'de İslâmîliğin etkisiyle bu terimin yerine "mesel" kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Bundan sonraki dönemde XV. yüzyıla kadar Türkçede bu kelimeleri, "atasözü" ve "darb-ı mesel" terimleri karşılamıştır. Bunlardan birincisi, XV. yüzyıla kadar süren Eski Osmanlıca dönemi metinlerinde daha yaygın olmakla beraber, XV. yüzyılın sonlarından başlayarak, önce edebî Osmanlıcada, daha sonra konuşma dilinde unutulup yerine "darb-ı mesel" kullanılmaya başlanmıştır.²⁶ Yaşadığımız yüzyılda hem yazı hem de konuşma dilinde atasözü, atalar sözü, atasözleri, atalar sözleri gibi dört ad karşımıza çıkıyor. Atasözlerinin kuşkusuz ki, özel bölge adları da vardır.²⁷ Batı türkçesi alanı dışındaki Türklerde bu türün çok daha farklı adları vardır. Doğu Türkçesindeki atasözlerinin bu konudaki ayrıntılarına girmeden Makedonya ve Kosova Türkleri arasında bu ürünler için kullanılan sözlere dönelim.

Ata sözleri tarih boyunca Rumeli Türkleri arasında çok önemsenmiş ve çok kullanılmıştır. Onları yerinde ve zamanında kullanmak, başlı başına bir meziyet ve hüner sayılmıştır Bu yüzden günlük hayatta karşılaşılan çeşitli olaylar karşısında halkımız kendi tavrını, görüş ve düşüncelerini daha kesin ve daha etkili bir biçimde ifade etmek istediği sırada, atasözlerine başvurmaktadır. Ancak, bu ürünleri kullandığında onların tür olarak adlarını bilmez. Bundan dolayı, belirli olaylarla ilgili görüşlerini özetleyecek bir atasözüne gerek duyulduğunda, Makedonya Türkleri, "Dememiş boşuna itiyarlar", "Nasıl ne demiş itiyarlar", veya "Var bir laf"²⁸ gibi ibareler kullanıp, konuya uygun bir atasözü söylerler. Yaşlı ve görgü sahibi kişilerin gözlemleri olarak kabul edilen ve belirli konulardaki düşünceleri doğrulama amacıyla söyleneceğini haber veren bu girişler, aslında, "atasözü" kelimesinin bilin-

26. Aydın Oy, Tarih Boyunca Türk Atasözleri, Baha Matbası, İstanbul, 1972, s. 3.

27. A.g.e.

28. Sevim Piličkova, a.e. s. 9.

memesinden dolayı, onun karşılığı olarak kullanıldığını gösterir. Örnek olarak, emek harcamadan, rastgele ele geçmiş bir kazancın gereksiz yerlere sarfedilip kısa zamanda bittiğini ifade eden "Haydan gelen huya gider" atasözünden önce, Makedonya Türkleri arasında, "Dememiş boşuna itiyarlar", "Haydan gelen huya gider" ibaresi kullanılmaktaydı. Buna benzer terkiplere Kosova Türkleri arasında da rastlanmaktadır. Orada görülen, "Yaşlılar der ki", "Boşona dememişlar", "Badiava dememişlar", "Meşhur bir süz var" "İtiyarlar dememişlar", "Bi süz var"²⁹ gibi örnekler, Makedonya'da ki söyleyişlerin Kosova'da kullanılan değişik biçimleridir.

Atasözleri için benzer kelimeler, Rumeli'de Arnavutlar ve Sırpalar arasında da görülmektedir. Türklere benzer biçimde Arnavutlar da, herhangi bir atasözünü kullanma gereğini duyduklarında, Arnavutça'da atasözü karşılığı olan "Fjalë të urt", "fjalë ari" veya "proverb" isimleri yerine, "Ka një fjalë (Bir söz var) ya da "Si thon pleçtë (yaşlıların dediği gibi) ibarelerini kullanırlar.³⁰

Sırpalar arasında da Vuk Karaciç'in bildirdiğine göre benzer durumlar da, ata sözünün Sırpça'da karşılığı olan "poslovica" sözü yerine, "Što ono ima riječ" (Bir söz var), "Što stari vele" (Yaşlıların dediği gibi), ibareleri kullanılmaktadır.³¹

Yukarıdaki örneklerden görüldüğü üzere, ata sözü ismi karşılığında kullanılan ibareler, Eski Yugoslavya'nın her üç milletinde de ortak veya birbirine benzer niteliktedir. Ayrı ve karşılaştırmalı bir inceleme konusunu oluşturan bu tür benzerlikler, bu milletlerin diğer folklor ürünlerinde de görülmektedir.³²

29. İskender Müzbec Şefikoğlu, "Atasözleri", Sesler, Sayı 204, Üsküp, 1986, s.41-45.

30. Dr. Vojislav Dančetović, Fjalë të urta Shqipe, Rilindja Yayınları, Priştine, 1971, s.6.

31. Vuk Stefanović Karadžić, Srpske narodne poslovice, Prosveta, Beograd, 1965, s. 17.

32. Hamdi Hasan, Megusebnite vlijanija vo detskiot folklor (govorni igri) kaj Turcite, Makedoncite, Srbite i Albancite vo Jugoslavija, Makedonski Folklor, XXIV/48, Skopje, 1991, s. 219-227.

MAKEDONYA VE KOSOVA'DA KULLANILAN TÜRK ATASÖZLERİNİN KONU ÖZELLİKLERİ

Makedonya ve Kosova'da kullanılan Türk atasözlerinin büyük kısmını, insanlar arasındaki ilişkileri aksettiren örnekler oluşturmaktadır. Bunlar arasında en çok saygınlık, namus, dürüstlük, doğruluk, iyi niyet, sabır, dikkatli olmak, mütevazı ve alçak gönüllülük gibi konular üzerinde durulmaktadır. Geçmişte milletimizin günlük hayatta karşılaştığı bileşik ve çelişik olaylar, bu tür atasözlerinin meydana gelmesine yol açmıştır. Buralarda önemli motiflerden sayılan namus ve dürüstlük, günlük davranışın kurallarını aşmış bir yüceliğe ulaşmıştır. "Hayırlı ölüm, hayırsız ümürden daa iidir"³³ atasözünden anlaşıldığına göre, namus hayatın kendisinden bile üstündür. Çünkü onu hiç bir şey geri getiremez. Adaletin ve doğruluğun gerçekleşmesiyle ilgili olan atasözlerinden de: "Otur egri, süle dogri (1534)" örneğinde olduğu gibi benzer görüşler ifade edilmiştir. Ancak, doğruluk, gerçekleşmesi çok zor olan bir kavramdır. Onun gerçekleşmesi için izlenecek yol, aşılması gereken çeşitli engellerle ve imkânsızlıklarla doludur. Adaletin gerçekleşmesiyle ilgili kimi atasözlerindeki karamsarlık duygusu da, tarih boyunca atalarımızın edindiği acı görgülerden kaynaklanmış olsa gerek. Böyle bir görgüden hareket ederek, atalarımız: "Nere var kuvvet yoktur dogrılık(1491)" gibi ibret dersi veren sözlerini devamlı olarak tekrarlamışlardır. "Nasıl çalacakler, oyle oynaycasın (1447)" sözü de, aynı duygunun ve aynı görgünün ifadesidir.

Konu bakımından Makedonya ve Kosova Türk atasözleri, bir sürü başka konu kümeleriyle genişletilebilir. Yukarıda saydığımız konuların yanında kadın, aile ve çocuklar, çiftçiler, köy, kasaba ve benzeri konularla ilgili daha birçok atasözü örnekleri gösterilebilir.

33. Metin bölümündeki atasözlerinden seçilmiş olan yukarıdaki örnekler, yerli halk telâffuzuyla olduğu gibi verilmişlerdir.

Makedonya ve Kosova'daki Türk atasözlerine, XVII. yüzyıl derlemelerinde³⁴ ve hatta "Divan-ı Lûgat-it Türk" gibi eserlerde de rastlıyoruz.³⁵ Bu da, onların çok eskiden beri kullanıldığını ve Türk dünyası atasözlerinin ortak bir kaynaktan çıktığını kanıtlamaktadır. Kâşgarlı Mahmud'un XI. yüzyılda yazdığı Divan-ı Lûgat-it Türk'te rastlanan atasözlerinden vereceğimiz birkaç örnek bu görüşü kanıtlamaktadır:

Damlaya damlaya col olur, damlacikten sel olur (571)

Birin birin ming bolur, tama tama köl olur.

(Birer birer bin olur, damlaya damlaya göl olur).

(K. Mahmut, C. II. s. 360, 10)³⁶

Et turnaktan ayrılmaz (798).

Etli turnaklı adırmas.

(Et turnaktan ayrılmaz.

(C.I. s. 177, 17)

Kurt komşısını yemes (1358)

Böri koşnusun yimes.

(Kurt komşusunu yemez.)

(C. III. s. 220, 16)

Yukarıdaki örnekler, birbirine harfi harfine benzemeseler bile, anlam bakımından ayındır.

Konu açısından Makedonya ve Kosova'daki Türk atasözleri genel olarak Türk dünyası atasözleriyle ve özellikle Türkiye atasözleriyle ortak görünümdedir. Ancak, onlardan ayrıldığı hususlarda, Rumeli'deki diğer ulusların atasözlerine yaklaşmaktadır.

34. XVII. yüzyıl Türk atasözleri derlemeleri arasında, Hieronymus Megiser'in (1553-1616) yılları arasında yayımlanmış olan Avrupa'da İlk Türk Grameri'ndeki Türk atasözleri sayılmaktadır. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. A. Dilaçar, "1612'de Avrupa'da Yayımlanan İlk Türkçe Grameri'nin Özellikleri", Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1970, s. 197-210. XVI. derlemeleri arasında, bilinmeyen bir yazarın el yazması olarak günümüze kadar gelen eserinde bulunan "Min Zarbi'l Emsal-Atasözi Türkî Niçe Nasihatdur" adlı derleme de sayılmaktadır. Bu derlemede yer alan atasözlerinin kayıt tarihi bilinmemektedir. Ancak, onda Milâdî 1673 tarihine kabul eden H. 1017, 1056 ve 1084 tarihlerinin geçmesi, onların XVII. yüzyılın ortalarına doğru kaydolunduğunu göstermektedir. BKz., Sadettin Buluç, "Eski Bir elyazmasında Bulunan Türk Atasözleri" Ömer Asım Aksoy Armağanı Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1978, s. 11-26.

35. Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İlaveli 2'nci Baskı, Ankara, 1986.

36. Şükrü Elçin, a.e. s. 638.

MAKEDONYA VE KOSOVA'DA KULLANILAN TÜRK ATASÖZÜ VE DEYİMLERİNİN KAYNAKLARI HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Makedonya ve Kosova'daki Türk atasözlerinin büyük bir kısmı, Türk dünyası ve özellikle Türkiye atasözleriyle özdeşdir. Tarih boyunca değişen coğrafyadan kaynaklanan bazı dil farklılıklarının dışında bunlar arasında hiçbir ayrılığın olmaması, bu örneklerin aynı kaynaktan geldiğini gösteren bir işaret olsa gerek. Ne var ki, yeni ortamın farklı yaşam koşulları kuşkusuz ki bu alanda yeni örneklerin oluşmasına yol açmıştır. Dolayısıyla, burada bahsettiğimiz atasözlerinin bir kısmı bu bölgelerde meydana gelmiştir. Bu tür örneklerin bazı özelliklerine Makedon, Sırp ve Arnavut gibi diğer Balkan uluslarının atasözlerinde de rastlanılmaktadır. Kültür etkileşiminden kaynaklanan bu benzerlikler, uygarlık bakımından üstünlüğü olan topluluğun bu alanda da ağır basması varsayılmaktadır.³⁷ Nitekim, diğer Balkan milletlerinin atasözlerinde kullanılan Türkçe kelimeler ve yer adları, bunu göstermektedir. Türkiye atasözlerinde yer adı olarak çoğunlukla İstanbul ve İstanbul semt adlarının geçmesine karşılık, Makedonya ve Kosova Türklerinin kullandığı atasözlerde sadece İstanbul adına rastlanılmaktadır. Bu özellik, Rumeli Türklerinin komşu olarak yaşadığı diğer milletlerin atasözlerinde de görülmektedir.³⁸ Türkiye atasözlerinden; "*Sora sora Kâbe bulunur*" veya "*Sora sora Bağdat bulunur*" şeklindeki ata sözü, Makedonya ve Kosova Türkleri arasında "*Sora sora İstanbul (Çabe veya Bağdat) bulunur*" şeklinde geçer. İkinci örnekte yer adı olarak her üç şehrin geçmesine rağmen, İstanbul ismi, diğerlerine nispetle çok daha yaygındır. "*Sora sora İstanbul bulunur*" atasözü olduğu gibi şu dillere geçmiştir: Sırpça-Hırvatça: "*Pitajuci u Carigrad (moje se otici)*" veya "*Po pitanju u carigrad Bulgarcaya: 'S pitanje Carigrad se namira'*"; Makedoncaya: "*So pitvene duri Stambol se odit*" ve Arnavutçaya: "*Me të pyetyr vetë në Stamboll*".³⁹

37. Frano Bardhi, Proverba dhe mendime të Shqiptarëve, Mbledhës të hershëm të folklorit Shqiptar (1635-1912), Tiranë, 1961.

38. İsmail Eren, "Güney Slav Atasözlerinde ve Deyimlerinde İstanbul", Sesler, Sayı 159, Üsküp, 1981, s. 89-100 (91).

39. İ. Eren, A.g.e.

Türk atasözleri ile diğer Balkan milletlerinin atasözleri arasında birçok paralelliklere rastlanmaktadır. Ortak sosyal şartlardan dolayı, Türk atasözleri aynı ortamda yaşayan öteki milletlerin kültür hayatına girmiştir. Onların başka milletlere geçişi çeşitli şekilde olmuştur:

1. Bir kısmı başta milletlere, Türkçe olarak, orijinal biçimleriyle geçmiştir. Çilingirov'un "Turski poslovici, pogovorki i harakterni izrazi"⁴⁰ adlı eserinde yayımladığı 555 tane Türk atasözü, bu tür örneklerdendir. Bulgaristan'ın çeşitli bölgelerinde söylenen bu atasözleri, Bulgar söyleyicilerden Türkçe olarak derlenmiştir. Türkçe olarak söylenen atasözlerine, Eski Yugoslavya'da Makedon, Sırp Boşnak ve Arnavutlar arasında da rastlıyoruz. *Aram geldi aram gitti*,⁴¹ *"Eski tas eski amam"*,⁴² *"Zanat kınat"*,⁴³ *"Sabır Selamet"*⁴⁴ gibi atasözleri, bu milletler tarafından aynen kullanılan örneklerden birkaçıdır.

2. Bazı Türk atasözleri ise, Türkçeden kısmen çevrilerek, veya geçtiği milletin diline uydurularak yayılmıştır. *"Kârot i zararot brakâ se"* (Kârla zarar kardeşir),⁴⁵ *"V orman ferman ne peet"* (Orman ferman dinlemez),⁴⁶ *"Deneska si vezir, utre si rezil"* (Bu gün vezir, yarın rezil),⁴⁷ *"Roka terezija nemat"* (Elin terazisi yoktur)⁴⁸ gibi atasözleri bunlara birkaç örnektir.

40. S. Çilingirov, *Turski poslovici i pogovorki i harakterni izrazi v Bilgarija, Izvestija na Etnografiskija muzej, Sofija*, II, 1925, Cilt 3 ve 4, s. 157-171, III, 1923, Cilt I ve II, s. 59-69. Aynı: Nikolaj İl. ikonov, A.g.e.

41. O. Jaşar-Nasteva, a.g.e.s. 180. İlerideki notlarda "GK." kısaltmasıyla gösterilecektir.

42. Necip P. Alpan, "Influence Turco-ottomane dans la Litterature Albanaise" (Arnavut Edebiyatında Türk-Osmanlı Etkisi), *Makedonski Folklor*, Yıl XII, Sayı 24, Skopje, 1979, s. 166.

43. *Makedonski narodni umotvorbi Poslovici*, Cilt IV, Kitap I, "Koço Racin", Skopje, 1954, s. 66. İlerideki notlarda MNU., I/IV kısaltmasıyla gösterilecektir.

44. Necip P. Alpan, A.g.e.

45. MNU., I/IV., s. 196.

46. GK., II, s. 179.

47. GK., II, s. 178.

48. MNU., I/IV, s. 167.

3. Türk atasözlerinin büyük kısmı, diğer milletlere çeviri yoluyla girmiştir. Paralel söyleyişler konu, öz ve kompozisyon bakımından kaynaklandıkları örnekleri hazırlatmaktadır. Çoğunun hiç değiştirilmeden, Türk atasözlerinden olduğu gibi aktarıldığını görmekteyiz. Türk kültürünün etkisiyle yayılan bu atasözlerin çoğunda, bazı Türkçe kelimelere de rastlanmaktadır. Onların asıl kökenine çağırışım yapan ilk unsur da, bu kelimelerdir. Ancak bu gibi etkiler, başlangıçta da vurguladığımız gibi, tek yönül olmamıştır. Balkanlarda Türk unsurunun hakim olduğu dönemlerde, Türk atasözleri konu, dil ve ifade açısından aynı çevrede yaşayan diğer milletlerin atasözlerini etkilediği gibi, yer yer etkilendiği de olmuştur. Başlangıçta çok küçük olan bu ters etki, zamanla bu bölgelerde Türklerin nüfus oranının değişmesine paralel olarak büyümüştür. Bu etki, daha çok Türklerin yoğun olarak yaşadığı söz konusu bölgelerin ana ülke Türkiye'den koptuğu Balkan savaşlarından sonra olmuştur. Bu tarihten sonra, uzun bir süre Slav ve Arnavut dilinde öğrenim yapılmasının sonucu olarak kendini göstermeye başlayan bu etki, konuşma diliyle atasözlerine kadar girmiştir. İfade bozukluğu olarak görülen bu değişimler, Makedonya ve Kosova'daki Türk atasözlerinin Türkiye'deki koşullarıyla yan yana verildiğinde daha iyi görülmektedir:

*Bilse insan haçın ülecek, gendi yapar mezarını. (317)**

İnsan öleceğini bilse, mezarını kendi kazar.⁴⁹

Çak gelsin zenginin keyfi, fukaranın canı çıkar.(453).

Zenginin gönlü oluncaya kadar, fukaranın canı çıkar.⁵⁰

Bulmuş çüyi çüpeksis, cezey degneksis. (385)

Köpeksiz köy bulmuş da çomaksız geziyor.⁵¹

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere, genelde kurallı cümle yapısında olan Türkiye atasözleri yanında, bu bölgelerdeki Türk atasözlerinin büyük bir kısmı devrik cümle ya da Türkçenin temel yapısına uymayan bir cümle yapısı içinde görülmektedir.

* Parantez içindeki sayılar, bu kitaptaki atasözlerinin kayıt numarasını göstermektedir.

49. Feridun Fazıl Tülbentçi, Ata Sözlere, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1963, No. 8003.

50. A.g.e. No. 14960.

51. A.g.e. No. 9827.

Örnek olarak, Türkiye Türkçesi cümle modeline göre "*Krivo sedi, pravo zbori* (Eğri otur, doğru söyle, MNU., 1/IV, s. 102) diye söylenen Makedon koşutuna karşılık, Makedonya ve Kosova Türklerinde "*Otur egri, süle dogri*" biçiminde söylenmektedir. Bu biçim, "Rej shtremët, fol drejtë (Otur, egri, süle dogri", PK., s. 103)⁵² Arnavutça cümle yapısının harfi harfine çevirisidir.

Verilen örnekte görüldüğü üzere, Türkiye Türkçesindeki atasözünün koşutu olarak söylenen Makedon örneği, anlam bakımından Türkçe koşutunun aynısı olduğu gibi, söz dizimi bakımından da, onun harfi harfine kopyesidir. Diğer yandan, anlam bakımından yine Türkiye Türkçesindeki örneğin aynısı olan Makedonya'daki Türk ve Arnavut koşutunun Makedonca paralelinden farklı olarak, Türkçe söz dizimine göre değil de, Arnavutçanın söz dizimine uygun olarak verilmiştir. Bu durum, dolayısıyla, buralardaki Türklerin zamanla kendi çevrelerinde azınlık duruma düştüklerinde, kendilerinin öz malı yani, atalarının mirası olan bu örneklerin asıl şekillerini unutup, çeşitli nedenlerle değişmiş bir sentaks içinde söylemeye başladığını gösterir. Bu bölgelerdeki Türk atasözlerinde görülen bu tür değişiklikler yalnız arnavutçanın etkisiyle olmamıştır. Onlarda, Makedonca veya diğer Slav dillerinin etkisinin de olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu etki çevreden çevreye değişir. Belirli çevrede hangi etnik unsur ağır basmışsa, etkileme konusunda da onun üstünlüğü görülmüştür. Etkileşme, çok geniş ve başlı başına bir araştırma konusu olduğu için, biz burada değişik etkiyi gösteren sadece birkaç örnek daha vermekle yetineceğiz. Makedonya ve Kosova Türklerince kullanılan atasözlerinden seçtiğimiz birkaç örneği Türkiye Türkçesindeki söylenişini başa almak üzere, Makedonca ve Arnavutçadaki koşutlarıyla birlikte alt alta veriyoruz:

52. PK. kısaltmasıyla gösterilen yukarıdaki örnek, Abedin Zenku'nun Proverba Kërçovare adlı kitabından alınmıştır. Bkz. Abedin Zenku, Proverba Kërçovare, Flaka e Vlazërimit, Shkup, 1980.

Kaç sevaptan, girme günaha. (FFT. 8365).

Kaç yağmurdan, düş doliya. (1170).

Od dojd ta na grad (padna). (MNU. I/IV. s. 142)

(Yağmurdan doluya (düşti).)*

Hik pi shejni bjer më breskhër. (PK. s. 45).

(Kaç yağmurdan, düş doluya).

Yorganuna göre ayağını uzat. (FFT. No. 14672)

Ne kadar yorganın o kadar ser ayaklarını. (1480)

Kolku ti e rogojata, tolku pruji i nogite. (GK. II, s. 181)

(Ne kadardır yorganın o kadar uzak ayaklarını).

Shtrej komët sa o jorgoni. (PK. s. 119)

(Uzat ayaklarını ne kadardır yorganın)

Maşa varken elini yakma. (FFT. No.10612)

Var iken maşa yakma ellerini. (1840)

Ko imam maşa ne goram prstite. (GK. II, s. 181)

(Ne zaman var maşam yakmam parmaklarımı).

Kour ke moshën ce xhek durët. (PK. 5.59)

Yukarıdaki örneklerden görüldüğü gibi, Türkçenin söz dizimine uymayan Makedonya ve Kosova Türklerinin atasözleri, yapı bakımından Makedon ve Arnavut ata sözlerine tıpatıp uymaktadır. Bu durum, bize ilk bakışta, bu atasözlerinin büyük bir kısmının kaynağını; Türkiye Türkçesi atasözlerinden çok, Slav, veya Arnavut atasözlerinde arama gereğini duyurmaktadır. Ancak, onların hemen hepsinin asıllarının Türkçede bulunması, böyle bir kuşkuyla yol açan yukarıdaki görüntünün yanlış olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, söz konusu atasözlerinde geçen birçok kelimenin Makedon ve Arnavut köşütlerinde Türkçeden olduğu gibi alınması, onların Türk kökenli olduğunu gösteren işaretler arasındadır. Makedonya ve Kosova Türklerinin atasözlerinde görülen Türk sentaksına uymayan ifade bozuklukları, bu bölgelerde Balkan savaşlarından sonra Türkçe öğretime son verilmesiyle Makedon ve Arnavut unsurunun ağır basmasının sonucu olarak açıklanabilir.

* Makedon ve Arnavut atasözlerinin sentaks bakımından bu bölgelerde kullanılan Türk atasözleriyle benzerliğini gösterebilmek için, parantezde onların fiolojik çevirisi i de veriyoruz.

MAKEDONYA VE KOSOVA'DAKİ TÜRK ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİNİN DİL, SENTAKS VE LEKSİKOLOJİ ÖZELLİKLERİ

Veciz ve kalıplaşmış ifadelerden dolayı atasözleri değişmeye elverişli olmamakla birlikte, nesilden nesile aktarılışında ve bölgeden bölgeye yayılışında, dil bakımından kimi değişimlere uğramışlardır. Türk dünyası atasözleri içinde onların en belirgin ve en farklı yönü dil konusunda kendini göstermektedir. Ayrı ve çok daha geniş bir araştırmayı gerektiren bu konuda fazla derinleşmeden, atasözleri ve deyimlerimizde geçen bazı kelimelerin okuyucular tarafından daha iyi anlaşılması için görülen kimi değişikliklere ilgi çekmek istiyoruz.

Makedonya ve Kosova Türk ağızları, Batı Rumeli Türk ağızlarını oluşturduğu için, dil bakımından bazı ortak özellikler göstermektedir. Bunların en önemli olanlarını birkaç noktada özetleyebiliriz.⁵³

- 53 Esas konumuz dil çalışması olmadığı için, dil bakımından atasözleri ve deyimlerimizin sadece bazı ortak özelliklerine işaret etmekle yetineceğiz. Bu konuda daha geniş bilgi için bk. Tadeusz Kowalski, *Zagatki ludowe tureckie (Enigmes populaires turques): Prace Komisiji Orientalistycznej Polskiej Akademii Umiejętności No. 1. Krakow 1919; Osmanische-türkische Volkslieder aus Mazedonien: WZKM. XXXIII(1926), 166-231; György Hazai, Beiträge zur Kenntnis der türkischen Mundarten Mazedoniens, Rocznik Orientalistyczny, tomus XXIII (1960), 83-100; János Eckmann, Dinler (Makedonya) Türk Ağzı, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, 1960, TTKB., Ankara, 1960, s. 180-203; Kumanova (Makedonya) Türk Ağzı, Németh, Armağanı, TTKB., Ankara, 1962, s. 111-144; J. Németh, Zur Einteilung der türkischen Mundarten Bulgariens, Sofia, 1956 (Bulgarische Akademie der Wissenschaften); Louis K. Katona, Le Dialecte Turc de la Macedoine de l'Ouest, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, 1969, Ankara, s. 56-194; Suzanne Kakuk, Le Dialecte Turc d'Ohrid en Macedoine, Acta Orientalia Hungaricae, XXVI, (2-3), 1972, s. 227-282; Olivera Jašar-Nasteva, Gostivar Türk Ağzı, Gostivarskiot Kraj II, Gostivar, 1970, s. 270-306; Hamdi Hasan, Tetovskiot turski govor, Tetovo i tetovsko niz itorijata kniga I, Tetovo, 1982, s. 439-470; Kocacık (Makedonya) Ağzının Ses Özellikleri, 26.IX. 1.X.1992 tarihleri arasında Ankara'da yapılan Uluslararası Türk Dili Kongresi'nde bilimsel bildiri olarak sunulmuştur; Nimetullah Hafız, Prizren'de Türk Ağzının Özellikleri I, Çevren, VII/3, Priştine, 1980, s. 49-67; Prizren Türk ağzının Özellikleri II, Çevren, VII/4, Priştine, 1980, s. 51-67; Prizren'de (Kosova) Türk Ağzının Başlıca Özellikleri, Çevren, IV/12, Priştine, 1976, s. 29-37; Kosova Mitroviçasi, Vuçitirin ve Priştine Türk Ağızlarının Başlıca Özellikleri, Çevren, VI/1-2, Priştine, 1979, s. 75-93; İrfan Morina, Mamuşa Ağzının Fonetik Özellikleri, Çevren, XII/49, Priştine, 1985, s. 23-33; Mamuşa Ağzının Morfolojik Özellikleri, Çevren, XII/50, Priştine, 1985, s. 21-35 v.b.*

1. Bu ağızların hepsinde görülen ortak özelliklerden biri yumuşak "ğ" nin kullanılmamasıdır. Bu ses, Arnavutçanın etkisi görülen bütün Kosova ve Batı Makedonya Türk ağızlarının büyük bir kısmında "g" olarak saklanmış- tır: ağaç < ağaç (57,59,60,155, 512, 1063...); ağız > ağız (67, 71, 1500, 1647, D.13, 35, 36, 38...)*; aga < ağa (D.734); bag < bağ (237, 1148, 1320, 1834...); bogaz < boğaz (947, 1792, D. 316, 318...); değirmen<değirmen (D.280, 711, 814); egrilik > eğrilik (639); oğlan < oğlan (1513) v.b. gibi.

Bu ses, bu etkinin dışında kalan Doğu Makedonya ve Batı Makedon- ya'nın bir iki ağızında ise tamamen düşüp, yanındaki ünlünün uzamasına se- beb olmuştur: aa < ağa (888); aā < ağaç (1,2,3,747, 772, 1884...); aāz < ağız (1468); bāa < bağ (224, 225); dāa < dag (105, 237, 561, 572, 749...); yāa < yağ (114) v.b. Bu nedenle uzayan sesler, metinlerde çift ses olarak gösteril- miştir.

2. Ünlüler bakımından Makedonya ve Kosova'da kullanılan atasözleri ve deyimlerde göze çarpan özelliklerden biri, bazı bölgelerde "ö" ünlüsünün hiç kullanılmamasıdır. Bu ünlünün Doğu Makedonya ve Arnavutça etki ala- nından uzak olan Batı Makedonya Türk atasözleri ve deyimlerinde kullanıl- masına karşılık, Arnavutçanın etki alanına yakın yani, Türklerin Arnavutlar- la beraber ve iç içe yaşadığı bölgelerdeki atasözü ve deyimlerde hemen he- men hiç kullanılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla "ö" ünlüsü, Valandova, Konçe, Koçana, İstip, Pierlepe, Kanatlar, Köprülü ve Kocacık'ta devamlı kullanıldığı hâlde Ohri, Resne, Manastır, Üsküp ve Kumanova'da çok sınırlı, Gostivar, Kalkandelen ve Kosova Türk ağızlarında ise hiç kullanılmamakta- dır. Bu ağızlarda "ö" ünlüsü "o" veya "i" ile değiştirildiği çok sınırlı örnekler- in dışında, devamlı olarak "ü" ünlüsüne dönüşmüştür: çorlok < körlük (D. 190); gól < göl (535); bibreg < böbreg (D. 884); bülük < bölük (392); cübek < göbek (D. 397, 398); cügüz < göğüz (428); cük< gök (494, D.399, 400); gülge < gölge (D. 602, 816); günül < gönül (925, 931); küpek< köpek (900, 954, 972...); küpri<köprü (452, 1384, 1385); küv < köy (1015, 1058); süz < söz (21, 62, 396, 398...); ümür < ömür (451, 645, 980, 1259...); üz < öz (D. 192) v.b. Bu gibi örnekler daha da çoğaltılabilir. Ancak, asıl konumuz dil ça- lışması olmadığı ve sadece bir ağız üzerinde durulmadığı için belirli örnekler göstermekle yetiniyoruz.

* "D" ile işaret edilen sayılar, deyim sayılarını gösterir.

3. Bütün Makedonya ve Kosova Türk ağızlarında, öteki Rumeli Türk ağızlarında olduğu gibi, ünlü uyumu aksamıştır: açık < açık (37); gelir < gelir (38); sırrını < sırrını (42, 43); çekilir < çekilir (47); adamakle < adamakla (51); çıkarse < çıkarsa (55) v.b. gibi. ünlü uyumu konusunda Valandova'dan derlenen örnekler öteki ağızlardan farklı olarak yazı diliyle hemen hemen bağdaşmaktadır: "Açlık kurdu ininden çıkarır." (40); "Alçak yerde tepecik, kendini daa sanır." (105); "Alın yazısı zordur okumaz." (107); "Ayırlı komşu, ayırsız akrabadan iyidir." (206) v.b.⁵⁴

4. İnce ünlülerle başlayan kelimelerin ikinci, bundan sonraki ve kapalı son hecedeki "i", "ı"ya dönüşür: evin < evin (388); çekilir < çekilir (47); bilinir < bilindir (878); yenilir < yenilir (D. 713) v.b. gibi.

5. Birden fazla heceli kelimelerin sonunda "-ı", "-u" ve "-ü" yerine devamlı olarak "-i" gelir: saygi < saygı (D. 1018); küpri < köprü (452); sancı < sancı (17); turşi < turşu (D. 568); çarşi < çarşı (407); kuyi < kuyu (262) v.b. gibi.

6. "-mış", "-muş", "-müş" yerine devamlı "-miş" kullanılmaktadır: alışmış < alışmış (108); çağırılmış < çağırılmış (790); kudurmuş < kudurmuş (108); tutulmuş < tutulmuş (1794); ölmüş < ölmüş (1548) v.b. gibi.

7. a/e vokalli eklerin bazılarının yalnız ince, bazılarının da yalnız kalın vokalli varyantları kullanılır: açarler < açarlar (27); bilsa < bilse (317); demişlar < demişler (414) vb.

8. Şimdiki zaman kipi yoktur. Bunun yerine iki biçimde karşımıza çıkan geniş zaman "-y" ve "-r" şekilleri kullanılmaktadır: aray < arıyor (370); derım < diyorum (D.267); yanay < yanıyor (D. 466); taraniy < taranıyor (D. 466) v.b.⁵⁵ Burada hemen belirtelim ki, atasözü ve deyimlerde genelde şimdiki zaman kipinin kullanılmaması dolayısıyla, bu konuda daha geniş bilgi için Makedonya ve Kosova Türk ağızları ile ilgili bu kitapta verilen bibliyografya bakılabilir.

54. Şimdiye kadar araştırılmamış olan Valandova Türk ağızı için burada sunulan ata sözü örneklerinin bu ağızın dil özellikleri konusunda kesin bir yargıya varabilmek için yeterli ve uygun malzeme olmadığını hatırlatarak onların bu ağızın araştırılması bakımından sadece bir teşvik kaynağı olabileceğine işaret etmek istiyoruz.

55. "-y" şekli, Kalkandelen, Üsküp, Kumanova, Dinler ve Kosova'da kullanılmaktadır. Bu konuda daha geniş bilgi için bibliyografya bölümünde bu ağızlarla ilgili kaynaklara bakınız.

9. Batı Makedonya'daki Kalkandelen, Kocacık ve Kumanova Türk atasözlerinde yukarıda saydığımız özelliklerden başka, kelime ortasında patlamalı bir yumuşak ünsüz olan "c" ünsüzünün, iki ünlü arasında "j"ye dönüştüğünü görüyoruz: vujut < vücut (1857); kojar < kocar (1857); ajami < acemi (74); akajak < akacak (79); çıkajagina < çıkacağına (55, kş. Has. § 18.);⁵⁶ olmayajak < olmayacak (1518, kş., Eckmann, 18. c.).⁵⁷

10. Derlediğimiz atasözü ve deyim örneklerine dayanarak, Makedonya ve Kosova ağızları için ortak özellik olarak bazı ses değişimlerini de gösterebiliriz. Bu konuda görülen en belirgin niteliklerden biri "h" sesinin düşmesidir. Bu sesin düşmesi, konumuz olan hemen hemen bütün ağızlarda görülmekle beraber, İştîp, Kanatlar, Kocacık, Koçana, Konçe ve Valandova gibi bölgelerde kelime başında hemen hemen hiç olmadığı görülmektedir: ak < hak (753); alk < halk(430); alva < halva (1605, D.117); amam < hamam (795, 1089); an < han (899); arami < harami (366); Asan < Hasan (166,313); asır < hasır (D.151); astalık < hastalık (1961); er < her (747-773); esap < hesap (787, 788, 913, D. 298); ırsız < hırsız (406, 1065); ikmet < hikmet (1560); oroz < horoz (1526, 1527); üküm < hüküm (1442); ükümet < hükümet (609); Üseyin < Hüseyin (166) v.b.

Kelime ortasında ve kelime sonunda bu ünsüzün düşmesine daha az rastlanılmaktadır: baaçe < bahçe (1217); beane < bahane (1530); iitiyarlık < ihtiyarlık (377, 889, 1045); kabaat < kabahat (1164, 1165, 1166); kaave < kahve (1175, 1216); maabet < muhabbet (363, 1612, 1752); maale < mahalle (333, 1635); müür < mühür (1288, 1442); raamet < rahmet (1610, 1948, 1949); saan < sahan (1619); saip < sahip (1165, 1636); Şain < Şahin (1729); taaret < tahret (1202); taata < tahta (545) v.b.

Kelime ortasında ve kelime sonunda bu ünsüzün düşmesine daha az rastlanılmaktadır: baaçe < bahçe (1217); beane < bahane (1530); iitiyarlık < ihtiyarlık (377, 889, 1045); kabaat < kabahat (1164, 1165, 1166); kaave < kahve (1175, 1216); maabet < muhabbet (363, 1612, 1752); maale < mahalle (33, 1635); müür < mühür (1288, 1442)> raamet < rahmet (1610, 1948, 1949); saan < sahan (1619); saip < sahip (1165, 1636); Şain < Şahin (1729); taaret < tahret (1202); taata < tahta (545) v.b.

Kelime sonunda: Alla < Allah (535, 818, 944...); mı < mih (D.313, 805); padişa < padişah (537, 945); silâ < silâh (924, 1584 D.118, 339); tama < tamah (214, 531) v.b.

56. Hamdi Hasan, "Tetovskiot turski govor", Tetovo i tetovsko niz istorijata, Kniga I, Tetovo, 1982, s. 439-470.

57. János Eckmann, "Kumanova (Makedonya) Türk Ağızı", Németh Armağanı'ndan Ayrışım, TTKB., Ankara, 1962, s. 111-144.

11. Ata sözü ve deyimlerde düşme bakımından göze çarpan ünsüzlerden biri de "y" ünsüzdür. Ancak, "h" ünsüzüne göre bu ünsüzün daha az ve çoğunlukla orta hecede düştüğü görülmektedir: Kelime başında: ilan < yılan (253, 283, 1099, 1100...); üz < yüz (787, d. 152) v.b. Kelime ortasında: bair < bayır (1788); bik < bıyık (d. 857); biik < bıyık (308); koin < koyun (749, 840, 1014...); oin < oyun (1184, 1968); vb. Kelime sonunda: kü < köy (D. 558); şi < şey (711, 761, 1028...); tü < tüy (D. 44) v.b.

Makedonya ve Kosova'da kullanılan atasözü ve deyimlerde, dil bakımından göze çarpan özelliklerden biri de, kelime sonunda ki "-z > -s" ton-suzlaşma olayıdır: bıkmaz < bıkmaz (4); çalışma < çalışmaz (20); bağlanmas < bağlanmaz(66); kalkmas < kalkmaz (131) v.b. Bu konuda pek çok örnek verilebilir. Genelde olumsuzluk eklerinde ve son hecede görülen bu değişme, kitaptaki metinlerin büyük bir kısmını oluşturan Gostivar, Prizren, Priştine, Kanatlar, Köprülü, Konçe, Pirlepe, Valandova ve Mamuşa ata sözü ve deyimlerinde görülmektedir.

Makedonya ve Kosova Türk atasözlerinin dil bakımından yukarıda sıralanan özelliklerden anlaşıldığı üzere, bu bölgelerdeki Türk ağızlarının ortak nitelikleri yanında bazı ayrılıkların da varlığı görülmektedir. Genel çizgilerle on bir noktada özetlediğimiz ortak ağız özellikleri içinde Arnavutçanın etki alanındaki ağızlarda, ötekilerde görülmeyen daha değişik niteliklerin varlığı gözlenmektedir.

Sentaks Özellikleri

Söz dizimi bakımından Makedonya ve Kosova'daki Türk ata sözü ve deyimlerinde görülen en önemli özelliklerden biri cümle içinde kelimelerin yer değiştirmesi (hipotaktik cümle) dir. Bu tür cümlelerin bazıları, Sırpça-Hırvatçaya Balkan tursizmi olarak girdiği kabul edilen ve "kadar" edatının süre bildirme anlamında kullanılan "çak" kelimesiyle yapılmıştır.⁵⁸ Örnek

58. Petar Skok, Etimologijski Rečnik Hrvatskoga ili Srpskoga jezika, Knjiga Prva, A-J, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, Zagreb, 1971; Abdullah Škaljić, TURCİZMI U SRPSKOHRVATSKOM JEZIKU, Peto izdanje, "Svejetlost", Sarajevo, 1985. Bu iki kaynağa göre, Sırpça-Hırvatçaya Balkan Türkçesinden giren "çak" kelimesi, Prizren Türkçesinde "ta ki" zarfının değişmiş şekli olan "taçi" kelimesiyle eş anlamda kullanılmaktadır: Čit mitebe taçi baban celmemiş (Henüz baban gelmemişken okula git, Süreyya Yusuf, Prizren türkçesinde tümce yapısı, Çevren V/13, Priştine, 1977, s. 61-68), şeklindeki cümle, Gostivar ağızında: Git mektebe çaki (çak) gelmemiş baban, şeklindeki ifadeyi çağırıştırılmaktadır. Buna benzer, Prizren ağızındaki: Taçi o bagırirdi, ben susaydim (O bağırırken ben susuyordum, S. y. a.e.), cümlesi Gostivar ağızında, Çak (çaki) o bagırirdi, ben çısardım (susardım), şeklindeki ifadeyi hatırlatmaktadır. Örnekler çoğaltıldığı takdirde, bu ağızlarda görülen "taçi (ta ki)" ve "Çak (çaki)" kelimelerinin aynı anlamda birer zarf olarak kullanıldığı ve aynı kökten (ta ki) oluştuğunu daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Kaldı ki, yukarıda verilen iki örnek bile, söz konusu kelimelerin aynı anlamda olup, sadece şekil değişikliğine uğramış birer zarf olduğunu açık olarak göstermektedir. Netice itibariyle, Gostivar Türk ağızındaki ata sözlerine kadar sızan "çak (çaki)" biçimi hangi yollardan olduysa, "t > ç (ta ki > çaki)" değişiminden meydana geldiğini açık olarak göstermektedir. Türkçede görülmeyen bu değişme, dil açısından araştırılmaya değer bir olaydır. Gostivar ata sözleri ve deyimlerinde geçen "çak" biçimi, bu ağızda paralel olarak kullanılan "çaki" biçiminin kısaltılmış şeklidir.

olarak Çak aldı patlayacaydı D. 417 (Alıncaya kadar patlayacaktı). Çak orda imiş yazık D. 418 (Yazısı o kadarmış). Çaktır küçük çocuklar gaylesi de küçüktür D. 420 (Çocuklar küçük olduğu sürece, gaileleri de küçüktür). Çak gelsin zenginın keyfi, fukaranın canı çıkar, 453(Zenginın keyfi gelinceye kadar, fakirin canı çıkar). v.b. gibi daha seyrek olmakla beraber, buna benzer örneklerin Farsçadan dilimize giren "ki" bağlacıyla da yapıldığını görüyoruz: Ki yeicesın, çıkarmaycaydın boynuz (D. 800) Yiyecesın boynuz çıkarmayacısın).⁵⁹

Makedonca veya Arnavutça cümle modeline göre çeşitli yan cümlelerin meydana gelme olayı, bu bölge ağızlarında ad, sıfat ve bağ eylem biçimlerinin az kullanılmasıyla yakından ilgilidir. Bu nedenle, O.J. Nasteva'nın da bildirdiği gibi, birçok bağlacın, zarf ve zamirin anlam ve fonksiyonu genişlemiştir.⁶⁰ Bunlar, çoğu Hint-Avrupa dillerinde olduğu gibi, cümlelerin başında kullanılıyorlar: Haçın gürürüm kusacağım gelir D. 636 (Gördüğüm zaman kusacağım gelir). Mak. karş. Koga go gledam mi doaga da povrakâm. Haçın dıldır zanatın bir iş, hiç başlama D. 634 (Zanatın-beceremediğin-olmayan bir işe hiç başlama. Arn. karş. Ni poun çi s'e ke zanot hiç mos e nis. v.b. gibi.

Cümle içinde yer değiştirme durumlarında bazı kelimelerin anlam ya da fonksiyon değişikliğine uğradığını görüyoruz. Örnek olarak, Nası (nasıl) bibreg şarayçine D. 884 (Yağ içinde böbrek gibi). Mak. karş. Kako bubreg vo loj. nası keçi koinlar içine D. 885 (Koyunlar içinde keçi gibi). Mak. karş. Kako koza megu ovcite. v.b. gibi. Verilen örneklerden görüldüğü üzere, nası (nasıl) soru sıfatı, cümlede yerini değiştirmekle yeni fonksiyon üstlenerek benzetme (gibi) edatının yerini almıştır.

Birleşik cümlede, temel cümlelerin başa doğru alınması eğilimini gösteren bazı kuruluşlara da rastlanmaktadır: Çüpek (köpek) ne havlar, ısırmas, 542, 1332 (Havlayan köpek ısırmas). Sarmısak ne yemiş agzı kokar, 1647 (Sarımsak yiyenin ağızı kokar).⁶¹

Komşu dillerin etkisi sadece söz diziminde olmamıştır. Bu etki, leksikoloji alanında da kendini göstermektedir. Balkan savaşlarından sonra bu bölgelerin Türk ağızlarında yeni sözler türetmeye yarayan yerli lehçe (diya-

59. "Ki" bağlacıyla kurulan buna benzer hipotactique cümlelere Bulgaristan'da Küstendil ve Mikailovgrad Türk ağızlarında da rastlanılmaktadır. Ancak, bu bağlacın bölgelerde birleşik cümlelerin ortasında sıra cümleleri birbirine bağlamak için kullanılmaktadır. Bk. Suzanne Kakuk, CONSTRUCTIONS HYPOTATIQUES DANS LE DIALECTE TURC DE LA BULGARIE OCCIDENTALE, Acta Orientalia Hungarica, tomus XI, fasc. 1-3, Budapest, 1960 pp. 249-257.

60. Olivera J.Nasteva, a.g.e.

61. Karşılaştırım Süyya Yusuf, "Prizren Türkçesinin tümce yapısı", çevren, V/13, Priştine, 1977, s. 61-68.

lektolojik leksik) araçları hemen hemen hiç kullanılmamıştır. Yetmişli yıllara kadar eğitim, radyo ve televizyon aracılığıyla da edebî Türkçeden çok az yararlanılmıştır. Bu yüzden, kelime hazinesi genelde, komşu dillerden alınan yabancı kelimeler vasıtasıyla zenginleşip genişlemiştir. Bu tür kelimeler Slav (Makedonca ve Sırpça) dillerinin yanında Arnavutçadan da alınmıştır.

Makedonya ve Kosova'da kullanılan Türk atasözleri ve deyimlerinde görülen yabancı kelimelerin çoğu köy hayatıyla ilgili olup bitki ve hayvanat aleminden kelimelerdir (plemlesamanlık; dikel-kazma; piralka-tokaç; domazet-iç güveği; tsapo erkek; mačka-dişi kedi; maçor-erkek kedi; mečka-ay; uzda-dizgin; pasul-fasulye; paprika-biber; kopriya-ısırgan otu; guşter-kertenkele; jaba-kurbağa; Arnavutçadan: pikë-damla, nokta; lloç-çamur; krande-çalı çırpı; turin-yüzün ağız ile burun kısmı).

Arnavutçadan giren kelimeler arasında özellikle vurgulanması gereken kelimelerden biri de, "se" bağlacının kullanılmasıdır. Daha çok Gostivar⁶² ve Prizren⁶³ ağızlarında görülen bu bağlaç, Türkçedeki "çünkü" ve "zira" anlamında kullanılıp birleşik cümlelerde karşıt anlamlı cümlelerin bağlanması sağlar. Gitma se pişman olursun (Gitme çünkü pişman olursun). Arn. karş. Mos shko se do të bahesh pishman.⁶⁴ En aşie se düşecesin (İn aşağı zira düşeceksin). Arn. karş. Zbrit se do të bihesh poshtë.⁶⁵ v.b.

Bu kitapta yer alan atasözleri ve deyimlerde Arnavutçadan giren söz konusu bağlacın yukarıda gösterdiğimiz anlamlardan başka, Türkçede "-den" takılı mastarlardan sonra gelip ondan sonra gelen önermenin karşıt anlamlı olmasını gerektiren bir yan önerme kuran ise (se) şart kipi ile "-eceği" yapıları sıfat fiilin, varma (datif) durumu anlamında kullanılmaktadır: Aç güzünü se açarlar D.8 (Aç gözünü zira açarlar). Arn. karş. Çili syt se t'i çelin. Da isla canin çiksin se adın, 557 (Adın çıkmaktansa canın çıkması daha iyidir). Arn. karş. Ma mirë thuj ambël seejdhet. Acı diyeceğine tatlı demek daha iyidir. v.b. gibi.

62. O.J. Nasteva, a.g.e.

63. S. Yusuf, "Arnavutçadan Prizren Türkçesine Kimi Aktarmalar", Çevren, III/5, Priştine, 1975, s. 45-47.

64. O.J. Nasteva, a.g.e.

65. S.Y., a.g.e.

MAKEDONYA VE KOSOVA HARİTASI

• SİYAH YUVARLAKLAR METİN
DERLENEN YERLERİ GÖSTERİR

Ölçek : 1 : 1500000

METİNLER ATASÖZLERİ

A

1. Aaç fidan iken bükülür. (Koc.)
2. Aaçtan düşen, dalına sarılır. (Kan.)
3. Aacı kurt, insani dert yer. (Koc.)
4. abdal düünden, çocuk oyundan bıkmaz. (Kon.)
5. Abraş beygir yüke dayanmaz. (Koc.)
6. Acami berber akılsız başta yürenir. (Kon.)
7. Acami katır yüki kapi içinde endirir. (Koc.)
8. Acami üzüz brondugi kırar. (Mam.)
9. Acele eden kuçka (kancık) ya çör dogurur, ya sakat. (Mam.)
10. Acele etme dilini ısırırın. (Köp.)
11. Acele ile yürüyen yolda kalır. (Köp.)
12. Acele işe şeytan karıştır. (Priş.)
13. Acele kalkan, çabuk düşer. (Pz.)
14. Acelenin soni pişmanlıktır. (Üs.)
15. Aceli sinek süte düşer. (Köp.)
16. Aci aciyi bastırır. (Köp.)
17. Aci aciyi bastırı, su sancıyı. (Pir.)
18. Aci laf insani hem akıldan, hem dinden çıkarır. (Man.)
19. Aci paprikayı kırığı yakmaz. (Priş.)
20. Aci patlicana kırığı çalması. (Kon.)
21. Aci süz hancerden da (h) a ağırdır. (Pz.)
22. Aç açle yatarsa dilinci dogar. (Üs.)
23. Aç adam kendini ateşe salay. (Köp.)
24. Aç ay (i) oynamas. (Kon.)
25. Aç göze doyum yok. (Oh.)
26. Aç güzlinin karni doyar, güzı doymas. (Üs.)
27. Aç gözünü açarlar gözünü. (Köp.)
28. Aç gözünü gör babanı. (Kon.)
29. Aç ile dost olma. (Köp.)
30. Aç insana tok insan inanmaz. (Man.)
31. Aç katık istemez, uyki yastık istemez. (Koc.)
32. Aç kişinin halını tok kişi bilmez. (Man)

33. Aç köpek kurda salar. (Koç.)
34. Aç touk cendısını ambarda cürür. (Pz.)
35. Aç tilçi rüyasında touk cürür. (Priş.)
36. Aç baaz aç kalmas. (Kon.)
37. Açık yaraya tuz ekılmaz. (Oh.)
38. Açın gelir Allah'tan yok ne yapasın. (Gos.)
39. Açık güte herkes tükürür. (Gos.)
40. Açlık kurdu ininden çıkarır. (Val.)
41. Açma alemin mezarını zare gendin düşersın. (Gos.)
42. Açma sırrını dostuna, doston açar dostuna,
saman (ateş) koyar postuna. (Pz.)
43. Açma sırrını dostuna, dostun dosti var süler dostuna. (Gos.)
44. Adam adama yük diil, can gövdee mülk diil. (Kon.)
45. Adam adamdan korkmaz ama utanır. (Koc.)
46. Adam bir defa aldanır. (Oh.)
47. Adam ikrarından, ayvan yularından çekılır. (Kon.)
48. Adam olana bir söz eter. (Kon.)
49. Adamak kolay, üdemek güç. (Köp.)
50. Adamakle mal tüçenmes. (Priş.)
51. Adamakle mal tüçenmez, allah korusun vermekten. (Kon.)
52. Adamın islasi iş başında belli olur. (Priş.)
53. Adamın kıymetini adam bilir. (Kon.)
54. Adım adım yol olur. (Köp.)
55. Adın çıkarse (çikajasına) canın çıksın. (Kal.)
56. Aaç yaprıyle güzaldır. (Kon.)
57. Agaç yaş içen egrılır. (Mam.)
58. Agacın yemişini ye kabuguni soyma. (Mam.)
59. Agaci kurt yer, insani dert yer. (Köp.)
60. Agaçtan maşa, çingeneden paşa olmas. (Priş.)
61. Ağır başın ağırdır çilesi. (Pz.)
62. Ağır süz veren çabuk iş yapar. (Priş.)
63. Ağır taş yerinden oynamas. (Priş.)
64. Ağırı yenliğini kaldırır. (Gos.)
65. Ağır giden yol alır. (Gos.)

66. Ağırmayan başa mendil bağlanmas. (Gos.)
67. Ağızdan çıkan başa deer. (Köp.)
68. Aqlamaktan sora gülmek, gülmekten sora aqlamak. (Gos.)
69. Aqlamayan çocuga anasi meme vermez. (Mam.)
70. Aqlarse annem aqlar, başkasi yalan aqlar. (Üs.)
71. Agzi süttten yanmış, yogurda üfler. (Priş.)
72. Ah yere düşmez, şah yere düşer. (Kal.)
73. Ahmak ola gam yeye, çim kazana çim yeye. (Priş.)
74. Ajami nalbant fukara eşiiinde alışır. (Koc.)
75. Ajele işe şeytan karışır. (Koc.)
76. Ak akçe kara cün üçündür. (TM.)
77. Ak bât agartırır, kara bât karartırır. (Kal.)
78. Ak gün aartırır. (Kan.)
79. Akajak kan damarda durmaz. (Koc.)
80. Akan su durulmas (Pz.)
81. Akar su pislık tutmaz. (Preş.)
82. Akçe akçeylen kazanılır. (Pz.)
83. Akıl akıldan üstündür. (Kon.)
84. Akıl yaşta dildir, baştadır. (TM.)
85. Akıl bük sermayedir. (Pz.)
86. Akıl eder baş çeker. (Mam.)
87. Akıl pareylen alınmas. (Gos.)
88. Akıl veren çok ama para veren yok. (Koc.)
89. Akıl yapar baş çeker. (Gods.)
90. Akıl yaşta deydir, baştadır. (Mam.)
91. Akıllı düşünürken, deli düğün yapar. (Pz.)
92. Akıllı duşmandan korkma, akılsız dosttan kork. (Köp.)
93. Akıllı olan fırsatı fevt etmes. (Pr.)
94. Akılsıs kimseye ilik, şeytana kandil yakmaktır. (Kan.)
95. Akılsıs baş ayaklari yoroltoror. (Pz.)
96. Aklım var, parem yok. (Gos.)
97. Aklınle gör, kalbinle işit. (Kon.)
98. Akrani akranını arır. (Gos.)
99. Akşam cüneşi ısıtmez. (Mam.)

100. Akşamdan kalan yemegi, kahve alti yeme. (Pz.)
101. Akşamın ayrından sabaan şerri daa iidır. (Koc.)
102. Akşamın işini sabaha koma. (Mam.)
103. Alacagın olsun, vereceğin olmasın. (Mam.)
104. Alal mal zail olmas. (Pz.)
105. Alçak yerde tepecik, kendini daa sanır. (Val.)
106. Alet işler el ügünür. (Mam.)
107. Alın yazısı zordur okunmas. (Val.)
108. Alışmış kudurmuştan beterdir. (Mam.)
109. Alış verişte hatır bakılmas. (Gos.)
110. Ali'nın borci Veli'den aranmaz. (İş.)
111. Alla yapar, kullar şaşar. (Pris.)
112. Alla inhsanın peşin alır aklını sora malını. (Gos.)
113. Alla kuşa göre kınat verir. (Pz.)
114. Allah bal mumi yakana bal mumi,
yaa mumi yakana yaa mumi verir. (Koc.)
115. Allah beklesın kari şerinden. (Gos.)
116. Allah deyen açıktı kalmas. (Pz.)
117. Allah dogrının yardımcısıdır. (Oh.)
118. Allah erkezın yüregine göre verir. (Koc.)
119. Allah gaddar kuluni yoksuzlukle imana getirir. (Gos.)
120. Allah korusun sonra görenden ve dinden düşenden. (Koç.)
121. Allah kuşa cüre kuyruk verir. (Pz.)
122. Allah maçka deydir güzünü birden çıkarsın. (Mam.)
123. Allah ne vakıt verir, kimın kızı, kimın çocuğı sormaz. (Oh.)
124. Allah sabırlı insani sever. (Oh.)
125. Allah sevdıy insana dert verir. (Oh.)
126. Almandan vermek Allah'a mahsustur. (Gos.)
127. alnına yazılmış, başına gelir. (Üs.)
128. Altın anatar, cennet kapisını açar. (İş.)
129. Altın kafez bülbüle zındandır. (oh.)
130. Altın pas tutmas. (Mam.)
131. Aman deene kılıç kalkmas. (üs.)
132. Amet ülür, Memet gümülür. (İş.)

133. Ana babay dinlemeyen evlâttan hayır gelmes. (Gos.)
134. Ana haki üdenmez. (Mam.)
135. Ana kızın tahtını kurar ama bahtını kuramaz. (İş.)
136. Anasını bak kızını al, çenarını bak bezını al. (Priş.)
137. Anasız ev kuşsuz yuvaya benzer. (Priş.)
138. Anasız evlâdın yıldızı sünüktür. (Priş.)
139. Anlayana bir defa söylenir, anlamayana bin defa. (Oh.)
140. Anlayana sas, anlamayana davul zurna as. (Pz.)
141. Anlayana sivri sinek sazıdır, anlamayana davul zurna azdır. (Gos.)
142. Araan bulur, inleyen ölür. (Koç.)
143. Araba açın kırılır, çok yollar bulunur. (Gos.)
144. Araba kırıldı mı çok yollar cüsterılır. (Pz.)
145. Araba kırıldı, mi, yollar bulunur. (Priş.)
146. Aram geldi, aram gitti. (Kan.)
147. Aramın temeli kalmas. (Pz.)
148. Arayan bulur, inleyen ülür. (Üs.)
149. Arfe cüni kurban tavlınmaz. (Mam.)
150. Arfe cününde kurban semirmes. (Pz.)
151. Ari bal alacak çiçiy bilir. (Kon.)
152. Ari baldan kaçmas. (Gos.)
153. Ari petekten, kari çepekten anlar. (Mam.)
154. Armut armut altına düşer. (Kal.)
155. Armut ağacından uzak düşmez. (İş.)
156. Armudi say ye, oumai soy ye (Gos.)
157. Armut agaci ouma vermes. (Gos.)
158. Armut kükünden uzak düşmes. (Gos.)
159. Armut pişmeden yere düşmez. (İş.)
160. Armudun en âlâsını domuz yer. (Gos.)
161. Armudun iyisini ayi yer. (Kon.)
162. Arnaut ne vakıt şaşar, beygir boki sıçar. (Oh.)
163. Arpa eken arpa biçer. (Üs.)
164. Arzu iktideri tevdil eder. (Pz.)
165. As sadaka büyük belâdan korur. (Kan.)
166. Asan ağlamaz üsein için, aglar aşure için. (İş.)

167. Asılzadeden çemlik celmes. (Pz.)
168. Askerden askere fark var. (Preş.)
169. Aslını saklayan haramzadedir. (Pz.)
170. Aşaadan alay, yokardan kalay. (Kan.)
171. Aşık güzle bakan, kör güzle bakar. (Üs.)
172. Aşıklıklen sevişen, eşekliklen ayrılır. (Pz.)
173. Aşii çok naz bezdendir. (Koç.)
174. At Ali'nın, şan Veli'nın (Köp.)
175. At, avrat ve saat emanet olmaz. (Koç.)
176. At binene, kürk giyene yakışır. (Koc.)
177. At binenin, kılıç kuşananındır. (Res.)
178. at bine bine, insan göre göre. (Kan.)
179. At ölür nali kalır, insan ölür nami kalır. (Koc.)
180. At pazarında eşek anırmas. (Man.)
181. At süre süre, insan güre güre ügrenir. (Str.)
182. At ülür meydan kalır, yigit ülür şan kalır. (Kal.)
183. At alırsen taydan, kız alırsen soydan (al). (Mam.)
184. At yavrusı at olur. (Mam.)
185. Ata binmeden ayaklarını sallama. (Gos.)
186. Ata dost gibi bak, düşman gibi bin. (Gos.)
187. Ateş dumansıs, delikanlı günasıs olmas. (Val.)
188. Ateş düştüi yeri yakar. (Koc.)
189. Ateş nerde düşer orda yakar. (Oh.)
190. Ateş nereye düşerse orasını yakay. (Kal.)
191. Ateş olmadan duman çıkmaz. (Oh.)
192. Ateş ateşle sünmes. (Gos)
193. Ateşe ateş dil, su atılır. (Pz.)
194. Ateşin zoruni kazan biler. (Mam.)
195. Ateşle barut bir yerde durmas. (Gos.)
196. Ateşle su dilsız düşman. (Oh.)
197. Atılan taş geri dönmez. (Oh.)
198. Atılan ok geri dönmes. (Kon.)
199. Atın olursa tay al, karın olursa kız al. (Kal.)
200. Atı olan Üsküdar'i geçti. (Kon.)

201. Atına bakan ardına bakmas. (Kon.)
202. Attan düşene yorgan düşek, eşekten düşene kazma kürek. (Mam.)
203. Ayagını sıcak tut, başını serin, cendine bi iş bul, düşünme derin. (Pz.)
204. Ayagını yorganına cüre uzat. (Pz.)
205. Ayakları baş yürütür. (İş.)
206. Ayırlı komşu, ayırsız akrabadan iyidir. (Val.)
207. Ayi urulmadan posti satılmas. (Kon.)
208. Ayi cürmeden bayramı yapma (Pz.)
209. Ayidan korkan ormana çıkmaz. (Man.)
210. Aynan yog ise koyşına bak. (Mam.)
211. Aysız orman olmaz. (Koc.)
212. Az konuşan çok dinleyen çok bilir. (İş.)
213. Az söyle çok dinle. (İş.)
214. Az tama çok ziyan cetırır (Pz.)
215. Az veren candan, çok veren maldan verir. (Priş.)
216. Az veren çok belay def eder. (Pir.)
217. Az yeyen her cün, çok yeyen bir cün. (Mam.)
218. Aza kınaat eden, çogi bulur; çogi arayan, azını da bulamaz. (İş.)
219. Aza kınaat etmeyen, çogusunu da bulamas. (Pz.)
220. Azi etışır, çoki bitırır. (Kon.)
221. Azını ara çoguni bulasın. (Gos.)
222. Azi bilen çogi bulur. (Priş.)
223. Azi bilmien çoki bilmez. (Koc.)

B

224. Baa bak üzüm olsun, yemie yüziün olsun. (Koc.)
225. Baa dua istemez, çapa ister. (Koc.)
226. Baali papaz, var papaz. (Koc.)
227. Baba tutum bir hırsıs-ğetır derım gelmes, sal derım salmas. (Gos.)
228. Babadan miras kalır, adamlık kalmas. (Val.)
229. Babam mezara, anam pazara (Pz.)
230. Babana yaptığini, çocugundan gürecen. (Üs.)

231. Babanın adi, ananın tadi unutulmas. (Pz.)
232. Badiava işle, badiava oturma. (Gos.)
233. Badiava sirke baldan daa tatlıdır. (Koc.)
234. Badiyava otorma, badiyava işle. (Pz.)
235. Bağışlanan eşegin nalına bakılmas. (Gos.)
236. Bak anasını, al danasını. (Gos.)
237. Bakarsen bağ olur, bakmasen dağ olur. (Pz.)
238. Bakma dünki puştluguma bak bugünkü ovardalığıma. (Gos.)
239. Bakma havaya, bak tavaya (Oh.)
240. Bakış atın dışına bakılmaz. (Kal.)
241. Bal demekle ağıs tatlılanmas (Gos.)
242. Bal yemedim ta karnım arsin. (Pir.)
243. Bal yemeyenin yüregi ağırmas. (Pz.)
244. Balık denizde tava ateşte. (Gos.)
245. Balık balığı yemese, balıkları sular sığmazdı. (Pz.)
246. Balık baştan kokar. (Pz.)
247. Balığın canı sudadır. (Köp.)
248. Bali karıştıran parmagını yalar. (Koç.)
249. Balkan torbaya sımaz. (Res.)
250. Balsız kovan ari tutmas. (Res.)
251. Balta girmien orman olmaz. (Koc.)
252. Balta kendi sapını kesmes. (Kon.)
253. Bana dokunmayan ilan kırk sene yaşasın. (Priş.)
254. Barutle ateş bir yerde durmas. (Gos.)
255. Baski basanıdır. (Koc.)
256. Baş başa vermeyince, taş yerinden kokuks. (Pz.)
257. Baş ol da soan başı ol. (Koc.)
258. Başa gelen çekilir. (Koc.)
259. Başına galmeyenin inanmas. (Köp.)
260. Başını kaldıran, başını yer. (Mam.)
261. Başkasına kuyi kazma çendın düşersin. (Priş.)
262. Başkasına kuyi kazırsen, cendın batarsın (Pris.)
263. Başkasının eli kaşmas nice kaşır gendi elin. (Gos.)
264. Başkasının maşası olma. (Gos.)

265. Başkasının mezarını yapan kendisi girir. (Res.)
266. Başkasının sözüne diil, kendi sözüne inan. (Kon.)
267. Başle duvar yıkılmas. (Gos.)
268. Başle duvara vurulmas. (Mam.)
269. Beçar cüzi çordur. (Pz.)
270. Beçar cüziyle kız alınmas. (Pz.)
271. Beçar cüziyle kız, cece cüziyle bez alınmas. (Priş.)
272. Beçarlık sultanlıktır. (Mam.)
273. Bekârlık padişahlık. (Koc.)
274. Bekle malını, hırsız etma aleml. (Gos.)
275. Bekle eşegim yeşil çimen bitişsin. (Gos.)
276. Bekle samani celir zemani. (Pz.)
277. Beklen çak sın sak, hastalandın mi pare etmes. (Gos.)
278. Bekleyen derviş, muradına ermiş. (Gos.)
279. Belâ insana citmes, insan belâya cider. (Pz.)
280. Ben hadımim derım, sen sorursun var mi çocuğun. (Gos.)
281. Ben derım bayram haftasi, o der mangal taatasi. (Gos.)
282. Ben üldükten sora isterse dünya batsın. (Üs.)
283. Beni ısırmayan ilan kırk sene yaşasın. (İş.)
284. Benlikle iman bir yerde durmas. (Gos.)
285. Besle kargay çıkarsın cüzünü. (Mam.)
286. Besli (koyon) yapagısından bellidir. (Pz.)
287. Besmelesiz işe şeytan karışır. (Koc.)
288. Beş ceviz görmeden taş atmaz. (Koç.)
289. Beş parmak bir dildir. (Pz.)
290. Beş parmak birbirine uymas. (Gos.)
291. Beş parmak yan yana birbirine benzemes. (Üs.)
292. Beş para verırsın girırsın horoya, beş yüz verırsın çıkamasın (GOS.)
293. Beyaz koyunun kara kuzisi da olur. (Üs.)
294. Beycirden düşene yorgan düşek, eşekten düşene çapa çürek. (Mam.)
295. Beygir uzdasız istediğı yere gider. (Res.)
296. Beygirini veren yularını da verir. (Oh.)
297. Beygiri nallanırken görmüş, kurbaga da ayagını kaldırmış. (Köp)
298. Bi çiçeklen ilk yaz celmes. (Pz.)

299. Bi çiçekle yaz olmas. (Mam.)
300. Bi deligi olan siçan çabuk tutulur. (Pz.)
301. Bi direk le ev tutulmas. (Mam.)
302. Bi işe başlamayinces bellidir çi uclanmas. (Pz.)
303. Bi kılancık yazı cetirmes (Pz.)
304. Bi osuruk, dokus doktora bedeldir. (Mit.)
305. Bi parmağını verırsın elini alır. (Pz.)
306. Bıçak yarası ceğer, süz (dil) yarası ceğmes. (Mam)
307. Bıçakçının bıçağı yoktur. (Mam.)
308. Biikli çocuga ve memeli kıza söz söylenmez. (Koç.)
309. Bildiğini süle bilmediğini cizle. (Pz.)
310. Bilen bilir bilûri, bilmeyen sırça sayar bilûri. (Pz.)
311. Bilen üğünmes. (Gos.)
312. Bilersen süle şaşsınlar, bilmessen sıs ya bir şi sansınlar. (Pz.)
313. Bilir Asan işini, sade salları başını. (Oh.)
314. Bilinmedik aş, ya karın agırtır ya baş. (Kal.)
315. Bilmediğin işe karışma. (Mam.)
316. Bilmessen konuşasın çıs. (Res.)
317. Bilsa insan haçın ülecek, gendi yapar mezarını. (Gos.)
318. Bin dinle, bir süle. (Gos.)
319. Bin ülç, bir kes. (Gos.)
320. Bir Allah yanlış etmes. (Gos.)
321. Bir baba dokuz çocuğı bakar,
dokuz çocuk bir babayı bakamaz. (Priş.)
322. Bir bilir bin satar. (Gos.)
323. Bir budala atar bir taş bunara, kırk akıllı çıkaramas. (Gos.)
324. Bir budala dokuz komşıya zarar yapar. (Üs.)
325. Bir bulutle kış olmas. (Üs.)
326. Bir çiplağı bin haydut soyamas. (Gos.)
327. Bir çiçekle yaz olmas. (Gos.)
328. Bir de gelin olursam, nasıl el öpeceğimi bilirim. (Koç.)
329. Bir deli bunara taş atmış, yüz akıllı çıkaramamış. (Priş.)
330. Bir delinin nesi var, iki elin sesi var. (Preş)
331. Bir evde iki kız, biri çuvaldız biri biz. (Kon.)

332. Bir evlad büyötmek, bir Sogore düzletmek. (Gos.)
333. Bir fenaan yedi maalie zarar var. (Koc.)
334. Bir filcan kahvenin kırk yıl hatırı var. (Koc.)
335. Bir fişekle iki tavşan vurulmas. (Res.)
336. Bir ipt e iki cambas oynamas. (Kan.)
337. Bir iş e başlamadan sonuni düşün. (Priş.)
338. Bir koyına bir çoban yüz koyına da bir çoban. (Koc.)
339. Bir koyından iki deri çıkmas. (Gos.)
340. Bir mih, bir nal kurtarır, bir nal, bir at koşturur. (Pz.)
341. Bir öküzle çift sürölmez. (Kum.)
342. Bir pire için yorgan yakılmaz. (İş.)
343. Bir sadaka bin belâyı savdırır. (Gos.)
344. Bir söyle bin dinle. (Koç.)
345. Bir şeyin ününe bakma, sonuna bak. (Gos.)
346. Bir taştan duvar olmaz. (Kum.)
347. Bir tilkinin derisi iki kerek soyulmas. (Gos.)
348. Bir öküzden iki deri çıkmas. (Res.)
349. Bir verene Allah on verir. (Res.)
350. Bir yalani inandırmak için, arkasına yüz yalan sülemek lazımdır. (Pz.)
351. Birne ana, birne üge ana olma. (Gos.)
352. Biri yapar, bini çeker. (Gos.)
353. Biri yer, biri bakar, kıyamet ondan kopar. (Preş.)
354. Birisi doymış sıçrar, birisi donmış sıçrar. (İş.)
355. Birisi yapar, obirleri çeker. (Pz.)
356. Biri ülmeden obiri gün gürmes. (Gos.)
357. Birlık dirlıktır. (Gos.)
358. Bogulursen derin suda bogul. (Koç.)
359. Borç borçlen üdenmes. (Gos.)
360. Borç üstüne borç yapan, yalan söylemege mecbur olur. (Pz.)
361. Boş ambarda sıçan durmas. (Kan.)
362. Boş çuval dik durmas. (Üs.)
363. Boş fuçi çok inler. (Gos.)
364. Boş laflar karın doyurmas. (Gos.)

365. Boş keseyle pazara gidilmes. (Gos.)
366. Boş plemlede arami girmes, girse de ziyan yapmas. (Res.)
367. Boş tabanca içi kişi korkuturur. (Pz.)
368. Boş torbaale at tutulmas. (Kon.)
369. Boş tüfekte ava gidilmes. (Gos.)
370. Boş tüfekten iki kişi korkar. (Gos.)
371. Boyuna bakma, huyuna bak. (Gos.)
372. Budala dosttan akıllı duşman daa iidır. (Gos.)
373. Bu dünya bi yagli kuykurtur, yeyene aşk olsun. (Pz.)
374. Bu dünya kimseye kalmamış. (Gos.)
375. Bu dünya merdüvendır, biri ener, biri biner. (Gos.)
376. Bu dünya Sultan Sülیمان'a kalmamış, sana da kalmas. (Pz.)
377. Bu fenalığın var bir iiligi. (Gos.)
378. Bu iilığın var bir fenaligi. (Gos.)
379. Bu günki işini yarına bırakma. (Kal.)
380. Bulan bi cüna, kaybeden bin cüna. (Pz.)
381. Bulanık suda erbap olma. (Gos.)
382. Bulanık suda balık avlar. (Gos.)
383. Bulanık suya aslan kesilme. (Val.)
384. Buldum bilmedım, bildım bulamadım. (Üs.)
385. Bulmuş çüyi çüpeksıs, cezey degneksıs. (Priş.)
386. Buzun kalınlığına, çüpeğin uyuduguna inanma. (Pz.)
387. Büçülmeyen eli üp. (Priş.)
388. Bük evın bük masrafi olur. (Mam.)
389. Büklük Alla'ya yakışır. (Priş.)
390. Büüklükte itaat, küçüklükte iziyet ister. (Kan.)
391. Bülbül vaktında öter. (Res.)
392. Bülükten ayrılan koyuni kurt yer. (Res.)
393. Büyük akıl baş belâsidır. (Pz.)
394. Büyük balık küçük balığı yutar. (Priş.)
395. Bük başın bük agrısı var. (Pz.)
396. Bük hiçmetler kısa süzlerde bulunur. (Pz.)
397. Bük küçüğe meramet, küçük büyüğe hürmet. (Pz.)
398. Büyük lokma yut, büyük süz sülema. (Priş.)

C

399. Cahillen konuşan cahil olur. (Mam.)
400. Celır zaman yersın saman. (Pz.)
401. Can çıkar, huy çıkmas. (Pz.)
402. Can çıkmadan huy çıkmas. (Gos.)
403. Canâ gelen mala gitsın. (Gos.)
404. Cani kaymak isteyen manday yanında tutsun. (Gos.)
405. Cebermiş eşek kurttan korkmas. (Priş.)
406. Cebi delik olan insan ırsıza türkü söyler. (Val.)
407. Ceceylen testiden su içma, cünlen çarşıya paresız çıkma! (Priş.)
408. Ceceylen testiden su içma. (Pz.)
409. Ceç celır ema ey celır. (Mam.)
410. Ceç olsun, ciuç olmasın. (Priş.)
411. Ceç olsun, paç olsun. (Priş.)
412. Ceçmişe mazi derler. (Priş.)
413. Celin celmek, pelin celmek. (İ)?
414. Celine: -Oyna demişlar; -yerim dar demiş. (Pz.)
415. Cemaat ne kadar kalabalık olsa, hoca gene bildığını okur. (Gos.)
416. Cençlıkte ülüm, itiyarlıkta fakirlik taşınmas. (Pz.)
417. Cendine igney, ele çuvaldizi. (Pz.)
418. Cendi düşen aglamas, aglasa da oynamas. (Pz.)
419. Cendi işini cendisi cüren kazanır. (Pz.)
420. Cendi yağile kavruli. (Mam.)
421. Cendi ekmegini yer, başkasının gaylesini çeker. (Mam.)
422. Cesur olana baht elini uzadır. (Pz.)
423. Cevizdir küçük, ama dişlerini kırır. (Gos.)
424. Cerize taş atma, tsırpika atar. (Pz.)
425. Cins cinsine çeker. (Gos.)
426. Cittığın yere dar cetırma. (Pz.)
427. Cömertlik güzel şeydir, yerinde ve insanına yapılırsa. (Val.)
428. Cügüzlen duvara vurulmas. (Pz.)
429. Cülme komşına, celır başına. (Priş.)
430. Cülme alka se başına celır. (Priş.)

431. Cölme eşine colur başına. (Priş.)
432. Cölün kadrını bülbül biler. (Priş.)
433. Cün dogmadan neler dogar. (Priş.)
434. Cün sabahtan bellidir. (Priş.)
435. Cünül otluga mi, bokluga mi? (Priş.)
436. Cünül sırçadandır, kırıldı mi yapuşmas. (Priş.)
437. Cünül den cünüle yol var. (Priş.)
438. Cüren biler. (Pz.)
439. cürmeden derey, kaldırma paçalarını. (Mam.)
440. Cüz cüre ülünmes. (Pz.)
441. Cüz terazi, akıl mizan. (Pz.)
442. Cüz yumulunce kıymeti bilinir. (Preş.)
443. Cüzden uzak, cünül den daha uzak. (Priş.)
444. Cüzele bakmak sevaptır. (Priş.)
445. Cüzük en çüye, kalavuz lazım deil. (Priş.)

Ç

446. Ça arılmamış düüne köpekler gider. (Koc.)
447. Çabuk hırsıs ev sahibini hırsıs çıkarır. (Pz.)
448. Çabuk işe şeytan karışır. (Mam.)
449. Çabuk parlayan çabuk süner. (İş.)
450. Çağırılmamış misafirin yeri kapi arkasıdır. (Mit.)
451. Çak düşünsün akıllısı, budalası bir ümür geçer. (Gos.)
452. Çak geçesın küpriyi, hem domuza dayo deysesın. (Gos.)
453. çak gelsın zenginın keyfi, fukaranın canı çıkar. (Gos.)
454. Çalgısı düğün olmas. (Pz.)
455. Çalışan demir şınlar. (Priş.)
456. Çalışan fışlar, çalışmayan tembel uflar. (Pz.)
457. Çalışan igne pas tummas. (Üs.)
458. Çalışan kazanır. (Priş.)
459. Çalışmak ibadetın yarısıdır. (Priş.)
460. Çalma alemin kapisını se çalırler kapini (Gos.)

461. Çalmakle dil, çalışmakle zengin olmaga çalış. (Pz.)
462. Çanaana nii doorarsen kaşıina o girir. (Koc.)
463. Çarle zarar ortaktır. (Pz.)
464. Çatalli kazık yere kakılmaz. (Koc.)
465. çeken biler. (Gos.)
466. Çeken hakimdir. (Gos.)
467. Çekilen gam Kadir'ındır. (Pz.)
468. Çel başa şimşir tarak. (Priş.)
469. Çel yagi buldi mi, başına sürer. (Priş.)
470. Çendini begenen çimseyi begenmes. (Priş.)
471. Çendi ayagina çali batırma. (Priş.)
472. Çendi ekmegini ye, başkasının derdini çekma. (Priş.)
473. Çendi gazını yakar, alemin gaylesini çeker. (Priş.)
474. Çendi insanınle ye iç, alış veriş etme. (Priş.)
475. Çene (kopriyava) cügürdi vurmas. (Pz.)
476. Çesemedığın eli üp da başına ko. (Pz.)
477. Çendi düşen aqlamas. (Priş.)
478. Çeynemededen lokma yutulmaz. (İş.)
479. Çifut zügürtlenince eski defterlerini karıştırır (Koç.)
480. Çıgırıldığın yere git, çıgırılmadığın yere gitma. (Gos.)
481. Çim eder, çendine eder. (Priş.)
482. Çimin agırır, o bağırır. (Mit.)
483. Çimin arabasına binersın, onun türçisini sülersın. (Mam.)
484. Çimin kuvveti, onun kudreti. (Priş.)
485. Çimine hatır, çimine satır. (Pz.)
486. Çiminle cezersın ona benzersın. (Priş.)
487. Çimse çimsenin kismetini yeyemes (nafakasını alamas). (Pz.)
488. Çimsenin ipiyle bunara çiverılme. (Priş.)
489. Çingenenin ayrani yok içmege, at ile gider s.. maga. (Koç.)
490. Çigenenin yüzi kara, torbasi ak (doli). (Pir.)
491. Çingeneye bakarsen, Kürt müslümandır. (Res.)
492. Çingeneyi sultan yapmışler, elik peşin babasını vurmuş. (Gos.)
493. Çires pişmeden yere düşmes. (Priş.)
494. Çişi her bilmedığını ayagının altına alsa başi cüke deger. (Pz.)

495. Çift çürür, borç çürümes. (Pz.)
496. Çitin cüzi, duvarın kulagi var. (pz.)
497. Çivi çıkar ama yeri kalır. (üs.)
498. Çivi çiviye çıkarır. (Koc.)
499. Çocuk aklamadan ana ele almas. (Priş.)
500. Çocuk aklamadan anası emzirmes. (Gos.)
501. Çocuk bokundan belli olur. (Koç.)
502. Çocuk düşe kalka büyür (Üs.)
503. Çocuk evde güren şeyi sokakta da yapar. (Üsk.)
504. Çocuk küçüklüğünden belli olur. (Mam)
505. Çocuga uyan çocuk olur. (Man.)
506. Çocogon sadakasından vazceş.
507. Çocukken citma yola, başına celir bin türlü belâ (Mam.)
508. Çocukle popara yeyen çocuk olur. (Üs.)
509. Çocoklen yattin mi, çişli koukarsın. (Pz.)
510. Çocuklar düşmeden kalkmadan büyümes. (Gos.)
511. Çocoklarlen popara yeyen yüzi alacali çıkar. (Pz.)
512. Çocuksuz ev dalsız ağaç. (Üs.)
513. Çok ararsen birazi da kaybedersın. (Üs.)
514. Çok arayan aç kalır. (Köp.)
515. Çok arayan, azi da kaybeder. (Priş.)
516. Çok iblen çok çeker. (Priş.)
517. Çok bilen çok yanlışdır. (Priş.)
518. Çok cezen çok biler. (Priş.)
519. Çok dostu olanın iç dostu yok demektir. (Val.)
520. Çok düşünmek de ancak söylemek. (Res.)
521. Çok egilme basarlar, çok yükselme asarlar. (Priş.)
522. Çok gezen çok bilir. (Kan.)
523. Çok gülen, çok aglar. (Gos.)
524. Çok gülenin saygısı azalır. (Val.)
525. Çok konuşan yanlış eder. (Gos.)
526. Çok koşan çabuk yorolur. (Gos.)
527. Çok mabet dermende olur. (Oh.)
528. Çok mabet yalansıs, çok mal haramsıs yoktur. (Gos.)

529. Çok muhabbet, az ticaret. (Priş.)
530. Çok söylien, çok yanılır. (Koc.)
531. Çok tama çok ziyan cetırır. (Priş.)
532. Çok tama çok ziyan cetırır. (Priş.)
533. Çor cürmese sezınır. (Pz.)
534. Çor çora yol cüsterse içisi de kuyiya düşer. (Pz.)
535. Çor leylegın Alla yapar yuvasını. (Priş)
536. Çor ülür, badem cüzli olur. (Priş.)
537. Çorlar hüçümetinde şaşılar padişa olur. (Mam.)
538. Çüle ile Tanrı'nın arasına çırılmes. (Pz.)
539. Çümlek mezeley kapagi. (Mam.)
540. Çümlek tekerlendi, kapagını buldi. (Priş.)
541. Çüpek çüpegi ısırmas (yemes). (Pz.)
542. Çüpek ne havlar ısırmas. (Priş.)
543. Çüpeklen cüreşma, yengersen da üstünü çirletırır. (Pz.)
544. Çüpriyi ceçene dek domuza dayı de. (Priş.)
545. Çürük taata çivi tutmaz. (Koc.)
546. Çürük taataa basılmas. (Kon.)
547. Çürük temel bina tutmas. (Pz.)
548. Çüsenın sakali olmas. (Pz.)
549. Çütek cennettendir (enmiştir. (Priş.)
550. Çüti süz kılıçtan daha çeskindır. (Priş.)

D

551. Da as ye, da çok işle. (Res.)
552. Da bir kerek gelin olsam ben bilerım nasıl tapınayım. (Gos.)
553. Da bir keret gelin olursem bilerım nasıl el üperim. (Res.)
554. Da iyy as, ama has. (Gos.)
555. Da iyy de tatlı se aci. (Gos.)
556. Da iyy diri se üli. (Gos.)
557. Da iyy kinlesınler, se acısınler. (Gos.)
558. Da isla canın çiksın se adın. (Gos.)

559. Da isla üli neteçim çüli. (Pz.)
560. Da isla yorol se müftaç ol. (Pz.)
561. Daa da kauşmaz, insan insana kauşur. (Koc.)
562. dadanmış kudurmuştan beterdir. (Priş.)
563. Dadırma kara gelin, dadar da yine gelir. (Koc.)
564. Dag adami, hasta eder sag adami. (Pz.)
565. Dag başına otor delik başında otorma. (Pz.)
566. Dagdan gelmiş, gene daga gitmiş. (Gos.)
567. Dag dagle kavuşmaz, insan insanle kavuşur. (İş.)
568. Daha az olsun, ama asıl olsun. (Res.)
569. Daha iyi gözler çıksın nitekim namın. (Res.)
570. Daha palı astari nitekim kostonu. (Res.)
571. Damlaya damlaya çol olur, damlacıktan sel olur. (G.)
572. Danişan daai aşar, danışmaan düz yolda şaşar. (Koc.)
573. Daul bilir misin ne der: Dan dan dan, dan dan dan;
dengi dengine, rengi rengine. (Pz.)
574. Daulun sesi uzaktan güzeldir. (İş.)
575. Davulun sesi uzaktan hoş colur. (Priş.)
576. Davulun sesini uzaktan, bülbülün sesini yakından dinle. (Pz.)
577. Dayak cenetten çıkmıştır. (Mam.)
578. Dayanan cennete gider. (Res.)
579. Dedikodu dinleyen, dedikodu yapanla birdir. (Val.)
580. Deli bigir arman düümes. (Pir.)
581. Deli kızın zinciri nikâhtır. (Koc.)
582. Deliden deli dogar. (Mam.)
583. Deliylen çıkarsen yola, getirir başına belâ . (Köp.)
584. Dembel dembeli sevmez. (Mam.)
585. Dembele iş cüster, o sana akıl cüstersın. (Pz.)
586. Demir çaktır isi dügülür. (Gos.)
587. Demir çaktır kızgın bükülür. (Res.)
588. Demir kızgın iken döülür. (Koc.)
589. Demir nemden, insan gamdan çürür. (Gos.)
590. Demir oduni, taşı keser, ama pas oni da yer. (Res.)
591. Demirden maşa, çingeneden paşa. (Kan.)

592. Dengi dengini bulur. (Res.)
593. Deniz dalgasız, insan kusursuz olmaz. (İş.)
594. Denizdeki balığın pazarlığı yapılmaz. (Koc.)
595. Denize düşen küpüğe sarılır. (Pz.)
596. Denize düşen samandan tutulur. (Gos.)
597. Denize düşen yilana sarılır. (Koc.)
598. Denize girir, kuri çıkar. (Köp.)
599. Denize gütürür, kuri çıkarır. (Köp.)
600. Derdini saklaan derman bulamaz. (Koc.)
601. Dere ceri dünmes. (Pz.)
602. Dere er zaman kütük getirmez. (Koç.)
603. Derey cürmeden paçalarını kıvrırma. (Mam.)
604. Derei geçinceye kadar domuza dayı deecesın. (Köp.)
605. Dert derde benzemez. (Koc.)
606. Deve boynuz ararken kulaksız kalmış. (Koç.)
607. Deve silkinse, eşee yük çıkar. (Val.)
608. Deveci ile konuşan, kapisini bol yapar. (Koç.)
609. Devenın dişini, ükümetin işini (Pir.)
610. Devei veren yularını da verecek. (Gos.)
611. Devlet tauşani arabayle tutar. (Res.)
612. Dibi gözükmien sudan geçme. (Koc.)
613. Diçensız cül olmas. (Pz.)
614. Diken üzüm yapmaz. (Res.)
615. Dil hem eylik yapar, hem fenalık. (Res.)
616. Dil eder saklanır, baş belâya katlanır. (TM.)
617. Dilden gelen elden gelmez. (Koc.)
618. Dilenci darılmış, kısmetini kasmış. (Pir.)
619. Dilincinin torbasi hiçbir zaman dolmas. (Gos.)
620. Dili kıza her gün bayramdır. (Kal.)
621. Dilin avır, gözün çabuk işlesin. (Val.)
622. Dilin gemii yok, ama gemik kırar. (Koc.)
623. Dilsızın dili yalancının dilinden da isladır. (Pz.)
624. Dingil kırıldıktan sonra yol çoktur. (Koç.)
625. Dinle kızını, anla gelinini. (İş.)

626. Dinlemesen anani, dinlersın ügi anani. (Pz.)
627. Dinini seven dünyaya bakmas. (Gos.)
628. Dini olmayanın insafı olmas. (Gos.)
629. Dinsızın imansız gelir hakkından. (Gos.)
630. Dirlık birlıktan olur. (Kal).
631. Dirlık birlıktır. (Gos.)
632. Dışardan parlar, içerden kokar. (Gos.)
633. Dışarısı lâle, içerisi hale. (Kan.)
634. Dışilerin akli kısa, saç ve dili uzundur. (Pz.)
635. Doğduğum yerde dil, doydugum yerde. (Üs.)
636. Doomamış çocuk don biçilmes. (Köp.)
637. Doğri adam kaybolmas. (Pz.)
638. Doğri söz acıdır (Priş.)
639. Doğriligi arayan, egriligi bulur. (Priş.)
640. Doğrilık tenesirdedir. (Priş.)
641. Dokos yutkun bir süle. (Pz.)
642. Doktor olmadigi yerde yaşamak cayis dildir. (Pz.)
643. Dokunmadan kimse dokunmmas. (Gos.)
644. Dokuz defa yutkun bir defa süle. (Man.)
645. Dokuz günlük ümür için on günlük idare ister. (Koç.)
646. Dokuz ölç, bir biç. (Pir.)
647. Dokuzi vermeden oni alamasın. (Gos.)
648. Domazet olmak, kara karga olmak. (Pir.)
649. Domoza bir kıl çıkarmak çardır. (Pz.)
650. Domuz domuzi yemes. (Gos.)
651. Doorı söylienı, dokuz kööden kovarler. (Koc.)
652. Dost acı süler. (Preş.)
653. Dost başa bakar, düşman ayaga. (Priş.)
654. Dost bin ise azdır, düşman bir ise çoktor. (Pz.)
655. Dost bulmak, mal bulmak. (Str.)
656. Dost çivisi bük olur. (Mam.)
657. Dost dostun aibini yüzüne söyler. (Koc.)
658. Dost dosttan sır saklamas. (Pz.)
659. Dostlarını terk eden, terk edilir. (Kon.)

660. Dostlen ye iç, alış veriş yapma. (Gos.)
661. Dostluk araba ile, alış veriş miskal ile olur. (Koç.)
662. Dostluk insanle, alış veriş kantarle. (Üs.)
663. Doston cüli ağırdır. (Pz.)
664. Dostunun dosti dosttur. (Gos.)
665. Dostu olmayan insan en yoksul insandır. (Val.)
666. Dostun kârı, düşmandan çok olur. (Pir.)
667. Dostun yumruu avırdır. (Val.)
668. Dostuna borçli kalma. (İş.)
669. Drim'den islanan yagmurdan korkmas. (Pz.)
670. Duman bacayı sarmış, aberimiz yok. (Pir.)
671. Duman var ise, ateş ta vardır. (İş.)
672. Dumansız baca, kaynanasız koca (Pir.)
673. Durdugun yerde ya payk dur, ya tek. (Gos.)
674. Duşmanın karanca kadar da ise korun. (Gos.)
675. Duşmanınle cürüşen dostundan kork. (Pz.)
676. Dut demee dudak ister. (Val.)
677. Duvar başle yıkılmas. (Gos.)
678. Duvari nem yer, insanı dert yer. (İş.)
679. Duydum duymadım, gürdüm gürmedim, başımı kurtardım. (Üs.)
680. Düçan kapısı, raamet kapisidir. (Pz.)
681. Düçanın bereketi çoktor, kimının pasesi, kimının dovasi. (Pz.)
682. Dügün etsis olmas. (Gos.)
683. Dügün insansis olmas. (Gos.)
684. Dükân kapisi raamet kapisidir. (Koç.)
685. Dükâncinin lazim bir güzi kôr, bir kulagi sagır olsun. (Gos.)
686. Dünya mali dünyada kalır. (Koc.)
687. Dünya sana uymazse, sen dünyaya uy. (Gos.)
688. Dünya sırayledır. (Gos.)
689. Dünya yalanle kurulmiştir. (Priş.)
690. Dünyada borçli olmasse katillar birden tutulur. (Pz.)
691. Dünyada meçan, ahrette iman. (Pz.)
692. Dünyada mekânsis, arete imansis. (Kan.)
693. Dünyada ne ekersin oni biçerısın. (Mam.)

694. Dünyada raatlık yoktur. (Gos.)
 695. Dünyasından bıkmış insandan fayda beklema. (Pz.)
 696. Dün yumurtadan çıktı, bu gün kabuguni biyenmez. (Koc.)
 697. Düşen daldan anlar haldan. (Pz.)
 698. Düşen insanın dostlari yoktur. (İş.)
 699. Düşenin dosti olmas. (Pz.)
 700. Düşer ağırı, kaldırır yenliğini. (Gos.)
 701. Düşman düşmana raamet okumaz. (Koc.)
 702. Düşmeyen kalkmayan bir Allah'tır. (Gos.)
 703. Dyort güz iki güzden daa çok güür. (Gos.)

E

704. Ecel celdi cihane, baş ağrısı behane. (Priş.)
 705. Eden bulur, inlien ölür. (Koc.)
 706. Efendinin nazari ata timardır. (Pz.)
 707. Efendiy efendi eden hademesidir. (Pz.)
 708. Eger aldatılmasan ürenemesin. (Res.)
 709. Egri cedvelden doori çizgi çıkmas. (Kon.)
 710. Egri otur, dogri süle. (Gos.)
 711. Ejelden başka er şie çare bulunur. (Koc.)
 712. Eklenen kuyruk çabuk kopar. (Pz.)
 713. Ekmek bulursen ye, kütek bulursen kaç. (Oh.)
 714. Ekmek çiyenmeden yutulmas. (Gos.)
 715. Ekmek kırıldı mi birleşmes. (Gos.)
 716. ekmege edebildığın kadar itaat et. (Gos.)
 717. Ekmee iyanet olmas. (Kon.)
 718. Ekmegi ye yatışınca, rubai gi yakışınca. (Koç.)
 719. Ekmeksız yemek olmas. (Priş.)
 720. Ekşi almaylen dilber dutulmas. (Pz.)
 721. Ektiysen biçersın. (Gos.)
 722. El el üstüne olur; ev, ev üstüne olmas. (Priş.)
 723. El elden üstündür. (Preş.)
 724. El ele vermeyinces, taş yerinden koukmas. (Pz.)

725. El eli sırt kaşmaz. (Koc.)
726. El eşienden orta suda endırırler. (Koc.)
727. El evlâdi evlâd olmas. (Gos.)
728. El mali mal olmaz. (Koc.)
729. El ooli evlâd olmaz. (Koc.)
730. El sana uymasse sen ele uy. (Kum.)
731. El uşagi hilebazdır, kimse bilmez fendini, kime eylik edersen, ondan sakın kendini. (Kum.)
732. El yumruy yemeden gendi yumruuni tokmak sanar. (Koc.)
733. Ele giden yele gider. (Koc.)
734. Elimi sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi. (Koc.)
735. Elin ile koymadığın şeyi dokunma. (Res.)
736. Elin parmakları bir dildir. (Üs.)
737. Elin terezisi yoktur. (Gos.)
738. Ellen verırsın ayaklen arırsın. (Preş.)
739. Emanette hiyanet olmas. (Priş.)
740. Emeksıs yemek olmas. (Priş.)
741. En büyük varlık sağlıktır. (Priş.)
742. En cüzel armudi domuzlar yer. (Priş.)
743. En cüzel intikam çütılıge ilık etmektir. (Pz.)
744. En son cülen, en tatlı cüler. (Priş.)
745. En yüksee binmek istersenis en aşaaadan başlayın. (Val.)
746. Ep uçanlar yenmes. (Kan.)
747. Er aaçtan düdük yapılmas. (Val.)
748. Er bir başa fes bulunur. (İş.)
749. Er bir daa gendi aırlıını bilir. (Koc.)
750. Er bir güleni dost sanma. (Kon.)
751. Er bir işte bir ayır vardır. (Kon.)
752. Er bir koyin gendi ayaandan asılır. (Koc.)
753. Er borç ödenir ana aki ödenmes. (Kon.)
754. Er derdın bir dermani var. (Koc.)
755. Er gecenın bir gündüzü var. (Val.)
756. Er gülen yüz dost olmas. (Kan.)
757. Er gün bayram olmaz. (Koç.)

758. Er gün tatli yenmez. (Koç.)
759. Er güzelın bir uyi var. (Koc.)
760. Er kuan bal toplasa, balın okasi beş pare olur. (Koc.)
761. Er kuş kendi yuvasını beenır. (Kon.)
762. Er kuş yuvasını kendi yapar. (Val.)
763. Er kuşun kanadına göre kuyruy var. (Kon.)
764. Er mancaa biber olma. (Koc.)
765. Er oroz kendi çöplüünde öter. (Val.)
766. Er sakala bir tarak bulunur. (Koc.)
767. Er sakalli baba sanma. (Koc.)
768. Er şeyi bilen iç bir şey bilmes. (Kon.)
769. Er şeyin bir sonu vardır. (Val.)
770. Er şiin yenisi, dostun eskisi. (Koc.)
771. Er uçan kuş yenmez. (Koç.)
772. Er üsek aaç selvi diil. (Kon.)
773. Er varlın bir darlıy var. (Kon.)
774. Erbabi kebab yer, budalası kabak yer. (Oh.)
775. Erbabi yer çebabi. (Pz.)
776. Erbap olan pilav yer. (Kum.)
777. Erçek olan süzünde durur. (Pz.)
778. Erçen koukan işine, altın takar dişine. (Pz.)
779. Erkeğin şeytani karıdır. (İş.)
780. Erkek olan ekmegini taştan çıkarır. (Gos.)
781. Erken koukanın kısmeti ağırdır. (Gos.)
782. Erken evlenen ve erken kalkan aldanmaz. (Koc.)
783. Erkes derdile, degırmenci bendile. (Koç.)
784. Erkes ne ederse kendine eder. (Kon.)
785. Erine güre bagla başını. (Gos.)
786. Erteye kalan arkaya kalır. (Pz.)
787. Esabi temis olan üzi da olur. (Kon.)
788. Esapsız giren zararlı çıkar. (Koc.)
789. Eski dost düşman olmas. (Kal.)
790. Eski kurt yoluni şaşırmaz. (Gos.)
791. Eski düşman dost olmaz. (Res.)

792. Eski düşman dost olmaz, domuz derisi post olmaz. (Koc.)
793. Eski hamam, eski tas. (Gos.)
794. Eski köyde yeni adet. (Koç.)
795. Eski tas eski amam. (Koç.)
796. Eşek hoşaftan ne anlar. (Priş.)
797. Eşee altın semer konsa, eşek gene eşektir. (Koc.)
798. Eşege binmeden ayaklarını sallama. (Gos.)
799. Eşegi düğüne iş için çağırırlar. (İş.)
800. Eşege binen osuruguna katlanır. (Koç.)
801. Eşege binmeden hop dema. (Gos.)
802. Eşegi düğüne çağırılmışlar "Ya odun, ya su eksik" demiş. (Üs.)
803. Eşeen canı yanınca, attan evvel gitmiş. (Kon.)
804. Eşekten düşen bir daha ata binmes. (Pz.)
805. Eşekten düşen çapa kürek, bigirden düşen kaba döşek. (Kan.)
806. Eşekten düşen da dinlenir. (Koç.)
807. Eşekten evvel aura girme. (Kon.)
808. Eşya yürütürür, para sületırır. (Pz.)
809. Et alırsen koldan al, kız alırsen soydan al. (Pz.)
810. Et tırmaktan ayrılmaz. (Koc.)
811. Etini yerse gemiklerini bragacak. (Gos.)
812. Etle tırnak ayrılmas. (Pir.)
813. Etma koyşona, celır başına. (Pz.)
814. Ev hayduti da fenadır yabancidan. (Gos.)
815. Ev karısı erkek parasıs ateşe yansınlar. (Kon.)
816. Ev temelsiz olmas. (Gos.)
817. Ev yap, ev yıkma. (Gos.)
818. Ev yapana Alla yardım edey. (Köp.)
819. Evdeki hesap pazara uymas. (Gos.)
820. Eve lâzim iken, tekkeye haramdır. (Gos.)
821. Evel nazar, sora pazar. (Pz.)
822. Evi sel yıkmas, damlalar yıkar. (Pz.)
823. Evlât hem Çingeneyle dost yapar. (Gos.)
824. Evlât için ana baba feda olur. (Gos.)

825. Evlâda süle çak kırmamış testiği,
testiği kırdıktan sonra pare etmes sülemek. (Gos.)
826. Evlâtlar yokaria, ev aşia. (Koc.)
827. Evlenenle ev yapana Allah yardım eder. (Priş.)
828. Evli adam gaylesis olmas. (Pz.)
829. Evli evinde, çüyli çüyünde, siçan deliginde. (Priş.)
830. Ey dost kara günde belli olur. (Gos.)
831. Ey dost da yolda ya zorda cüsterır (cürülür). (Prnş.)
832. Ey gün sabahtan belli olur. (İş.)
833. Ey insan cennette. (Priş.)
834. Ey kari fena erkegi adam yapar,
ey erkek fena kariyi adam yapamas. (Üs.)
835. Eylık unudulur, fenalık unutulmas. (Gos.)
836. Eylık yap, dereye at. (Priş.)
837. Eylık yapan eylık bulur. (Priş.)
838. Eylığı yaparsen fenalığı bulursun. (Res.)

F

839. Faydasız klisenın kuy papazına. (Koc.)
840. Faydasız koini isterse kurtlar yesın. (Gos.)
841. Faydasız zengin, kısır sagmaya benzer. (Koç.)
842. Fazla konuşan, fazla yanlış eder. (Gos.)
843. Felek çimine çürk ciydırır, çimine yelek. (Priş.)
844. Fena aber tez duyulur. (Koc.)
845. Fena arkadaştan keder gelmez, fena karıdan keder gelir. (Koc.)
846. Fena diyeceğine iiy de. (Gos.)
847. Fena haber çabuk yetişir. (Gos.)
848. Fena laf unutulmas. (Gos.)
849. Fena ruya hayıra çıkar. (Gos.)
850. Fena süz cezer cenek kendi başına konar. (Pz.)
851. Fenadan fena var. (Koc.)
852. Fenalık birden gelir. (Gos.)

- 853. Fenalıktan el çek, o da senden el çeksın. (Pz.)
- 854. Fenalıktan sora ilık gelir. (Gos.)
- 855. Fes düştü kel cüzükti. (Priş.)
- 856. Fukaralık mıskaralık. (Gos.)
- 857. Fırsadi elden kaçırın, bahtından şiçayet etmemelidir. (Pz.)
- 858. Filiz taze içen kıvrılır. (Pz.)
- 859. Fukara haçın koukti oynasın, kopti dal. (Gos.)
- 860. Fukara içi ev bakar. (Priş.)
- 861. Fukara korkar utanmasın, zencin korkar bitmesin. (Pz.)
- 862. Fukaralık ayip diil, dembellik ayip. (Priş.)
- 863. Fukaralıktan daa fena yoktur. (Gos.)
- 864. Fukaranın harci ikidir. (Gos.)
- 865. Fukaranın hatırı yoktur. (Gos.)
- 866. Fukaray deve üstüne yılan ısırır. (Koc.)

G

- 867. Gargardan demek olmaz, Bulgar'dan asker olmas. (Kan.)
- 868. Garibe bir selam bin altına karşıdır. (Priş.)
- 869. Garibın dosti yoktur. (Priş.)
- 870. Gâura ilık, şeytana kandil. (Kon.)
- 871. Gâurdan dost, domuzdan post olmaz. (Man.)
- 872. Gaylesis baş yoktur. (Priş.)
- 873. Gebirik eşek kurttan korkmas. (Gos.)
- 874. Gecenin işi, gündüzün maskarasi. (Kal.)
- 875. Gejenin işinden hayır gelmez. (Koc.)
- 876. Geç gelen ya paresis ya hırsızdır. (Gos.)
- 877. Geç olsun, güç olmasın. (Gos.)
- 878. Geçene mazi derler. (Gos.)
- 879. Gel demesi kolay, git demesi zor. (Rad.)
- 880. Gelen gidene raamet okur. (Pir.)
- 881. Gelen gideni aradır. (Koc.)
- 882. Gelir zaman yersın saman. (Üs.)

883. Gelin atta, kısmeti yadta. (Kan.)
884. Gelin bigire bindi, görün kime endi. (Pir.)
885. Gelin olmayan kızın vebalı amcası oolunun boynuna. (Val.)
886. Gelin süpürgeyi kapı arkasında bulmuş. (Koç.)
887. Gelmek misafırın, gitmer ev sahibının. (Koc.)
888. Genç aaa izmekâr olma. (Koc.)
889. Gençlün kıymeti iitiyarlıkta bilinır. (Koc.)
890. Gençlıkte kazanan iitiyarlıkta raat eder. (Koc.)
891. Gençlıkte ülüm, itiyarlıkta fukaralık taşınmas. (Gos.)
892. Gendi düşen aglamas. (Gos.)
893. Gendi ekmegini yer, alemın gaylesini çeker. (Gos.)
894. Gendi insanınle ye iç, alış veriş yapma. (Gos.)
895. Gendi işini brakmadan, aleme saygi yapamasın. (Gos.)
896. Gezen kurt aç kalmas. (Val.)
897. Giden geriye dünmes. (Gos.)
898. Giden günler geri dünmes. (Üs.)
899. Girmesi an kapisi, çıkması igne kulagi. (Koç.)
900. Gizli küpekten korun. (Gos.)
901. Gizli şey haçın haçın çıkar meydana. (Gos.)
902. Gorojda biler tencerede kaç kaşık var. (Pz.)
903. Gönül bir kâbe (dir), yap ol aci. (Kan.)
904. Gönül düştüü yerde yanar. (Kan.)
905. Gönül sırça gibidir, kırıldı mi yapuşmas. (Kon.)
906. Günülden günüle yol var. (Üs.)
907. Gördün deli, dön geri. (Koç.)
908. Gös görmeden gönül görmes. (Kan.)
909. Göz gözden utanır. (Man.)
910. Gözlerin konuştuu dil, er yerde aynıdır. (Val.)
911. Gurbet, adi bet. (Priş.)
912. Gurbetçinin parasi, pul, tkarisi dul. (Gos.)
913. Gururdan şişen elbette bir cün patlar. (Pz.)
914. Gül dikensiz yar engelsiz olmaz. (Man.)
915. Gül tikensiz olmas. (Kan.)
916. Güli seven dikenine katlanır. (Koc.)

917. Güli seversen, tikenı de sevecen. (Man.)
 918. Gülma koyşına, gelir başına. (Gos.)
 919. Gülmenin sonu aglamaktır. (Res.)
 920. Gülün kadrını bülbül bilir. (Üs.)
 921. Gün dogmadan neler dogar. (Üs.)
 922. Gün sabahtan belli olur. (İş.)
 923. Günasıs olan korkusus yaşar. (Val.)
 924. Gündüzün silâli, gece külâli. (Oh.)
 925. Günül ya ota konar, ya boka. (Gos.)
 926. Gürmiş jaba beygiri nere nallarler, o da kaldırmış ayagını. (Gos.)
 927. Gürültü istemiyen adam, demirci dükânına girmez. (Man.)
 928. Güvenilmek sevimekten daa iyidir. (Val.)
 929. Güvenme varlığa çabuk düşersın darlığa. (Üs.)
 930. Güz malle doymas, bir panca toprakle doyar. (Kon.)
 931. Güzden uzak, günülden da uzak. (Gos.)
 932. Güzel armutları domuzlar yer. (Gos.)
 933. Güzel haber çabuk gider, fena haber daha çabuk. (Üs.)
 934. Güzel iş kendisi ügünür. (Res.)
 935. Güzel yüze kırk günde doyulur, güzel huya kırk sene doyulmaz. (iş.)
 936. Güzel yüzlinın huyı da güzeldır. (Üs.)
 937. Güzele bakmak sevaptır. (Koc.)
 938. Güzelin başından belâ eksilmez. (Koc.)
 939. Güzellere bakmak günah dildir. (Man.)

H

940. Ha Hoca Ali, ha Ali Hoca. (Gos.)
 941. Hacı haciyi Meçe'de bulur. (Mam.)
 942. Haçın haçın dogrılık çıkar. (Gos.)
 943. Haçın ister fenalık gelsın sormas. (Gos.)
 944. Haçın verir Alla, verir. (Gos.)
 945. Haçın yoktur hem padişa yemes. (Gos.)
 946. Hakikat yerinde çürümes. (Pz.)

947. Halal mal bogazdan geçer. (Gos.)
948. Halal mal kaybulmas. (Gos.)
949. Halal mal zay olmas. (Pz.)
950. Halala mal ne lazım, harama mal ne lazım. (Gos.)
951. Halep uzak ise, arşin yakındır. (Pz.)
952. Hamama ciden terler. (Priş.)
953. Hambarda duran siçan aç kalmaz. (Res.)
954. Hamlayan küpek ısırmas. (Gos.)
955. Han evi, babam evi. (Priş.)
956. Handadır ince ondan kopar. (Kan.)
957. Haram geldi, haram gitti. (Gos.)
958. Haram haçın haçın çıkar. (Gos.)
959. Haram halal olmas. (Gos.)
960. Haram hiçbir zaman halal olmas. (Gos.)
961. Haram mal her ne zanan çıkar. (Gos.)
962. Haramdan celen, harama cider. (Mam.)
963. Harba citmeyen yatakta ülür. (Priş.)
964. Hareçet olmadıkçes, bereçet olmas. (Pz.)
965. Hariçtan kız al, harica kız verma. (Pz.)
966. Hasılın işi bitmes. (Gos.)
967. Hasılın işi bitmes, dembelin işi olmas. (Gos.)
968. Hasım basıma Kuran okumas. (Man.)
969. Hasta olmayan, sağlığın kıymetini bilmez. (İş.)
970. Hastaya düşek sorulmas. (Priş.)
971. Havaya tükürma, yüzüne düşer. (Pz.)
972. Havlamayan küpek ısırır. (Man.)
973. Hayal her faziletli insanın süsüdür. (Man.)
974. Hayatında ceçenleri ünceden taamin etma. (Pz.)
975. Haydan gelen huya gider. (Kal.)
976. Haydut hayduti tanar. (Gos.)
977. Haydudun mumi yasiya kadar yanar. (Pz.)
978. Hayır Allah'tan, şer şeytandan celır. (Mam.)
979. Hayırlı babanın hayırsız elvâdi. (Mam.)
980. Hayırlı ülüm, hayırsız ümürden da iidır. (Gos.)

981. Hayvan yulariylen, insan diliylen baglanır. (Pz.)
982. Hayvana boynuzlari ağır gelmes. (Gos.)
983. Hazır cevaplık işe yarar. (Kal.)
984. Hazır pare tez harcolur. (Mam.)
985. Hazır mezarın bayat ülisi. (Priş.)
986. Hazıra devlet dayanmas. (Gos.)
987. Hep akıllari bi çuvala koymışlar,
cenek herçes cendi aklını almış. (Pz.)
988. Hep iilikler birden gelmes. (Gos.)
989. Hep iilikleri Alla vermes. (Gos.)
990. Hep ne uçar yutulmas. (Mam.)
991. Hep olur salte kôsenın sakali olmas. (Gos.)
992. Hep parmaklar bir dildir. (Priş.)
993. Hepsinden baatli beşikte olandır. (Priş.)
994. Her başlangıç zordur. (Gos.)
995. Her bir ari bal toplamas. (Gos.)
996. Her bir ari bal toplasa, balın kilosi peş para olur. (Gos.)
997. Her bir çingenka gendi iileğini üger. (Gos.)
998. Her bir süzün kuyruğı var. (Pz.)
999. Her bir çiçek cendi rengini açar. (Pz.)
1000. Her buluttan yağmur olmaz. (İş.)
1001. Her cün baklava yesan bıarsın. (Mam.)
1002. Her çapa gendi tarafına çeker. (Gos.)
1003. Her çiçeğı koklayan burni yere düşer. (Pz.)
1004. Her dağın gendi ağırlığı var. (Gos.)
1005. Her delige burnuni sokma. (Pz.)
1006. Her delige burnuni sokma, yüzün alacalı çıkar. (Priş.)
1007. Her gecenın ir gündüzi vardır. (Gos.)
1008. Her giden Meke'ye olmaz aci. (Pir.)
1009. Her gün bayram olmas. (Gos.)
1010. Her güzelin bir huyi var. (Gos.)
1011. Her horoz cendi cübresinde üter. (Mam.)
1012. Her imam bildiğini okur. (Priş.)
1013. Her işleyen kazanır. (Gos.)

1014. Her koin gendi bacagından asılır. (Gos.)
1015. Her küvün gendi adeti var. (Gos.)
1016. Her kuş vaktında üter. (Gos.)
1017. Her kuşun eti yenilmes. (Gos.)
1018. Her mancaya kara büber olma. (Mam.)
1019. Her mancaya tuz atar. (Mam.)
1020. Her ne kadar yaşasa bir kişi, akibet ülümdür onun işi. (Gos.)
1021. Her parlayan altın dildir. (Üs.)
1022. Her süzün doksan dokuz kuyruğu var,
nereye çekersen oraya cider. (Pz.)
1023. Her şey bulunur, yalnız ana baba bulunmas. (Pz.)
1024. Her şey incelikten, insan kabalıktan kırılır. (Pz.)
1025. Her şey insanlarla olur. (Gos.)
1026. Her şey pareyle, dünya sırayle. (Priş.)
1027. Her şeyin yenisi, dostun eskisi. (Gos.)
1028. Her şi bi şidir, cail hiç bi şidir. (Pz.)
1029. Her şiden baş olur, tabiyattan baş olmas. (Pz.)
1030. Her şeyin bir hiçmeti var. (Pz.)
1031. Her yere burnuni sokma. (Gos.)
1032. Her yigidin bir yogurt yeyişi vardır. (Priş.)
1033. Her yokuşun bir inşi vardır. (Gos.)
1034. Herbap olan kebab yer. (Res.)
1035. Herçez ektığını biçer. (Priş.)
1036. Herçezın canı can, benim patlıcan. (Priş.)
1037. Herkes arır akranını. (Gos.)
1038. Herkes beğenmiş aklını. (Gos.)
1039. Herkes beğenmiş gendini. (Gos.)
1040. Herkes bilir işini. (Gos.)
1041. Herkes çapay gendine çeker. (Gos.)
1042. Herkes derdiyle, degirmenci suile. (Gos.)
1043. Herkes gendi evinde amirdir. (Gos.)
1044. Herkese borç yapma, herkese para üdünc ver. (Pz.)
1045. Herkese iilik yapar, gendisine yapamas. (Gos.)
1046. Hesabını bilmeyen kasap, elinde kalır masat. (TM.)

1047. Hesapsız giren zararlı çıkar. (Gos.)
 1048. Hızlı ciden çabuk yorolar. (Pz.)
 1049. Hiç bi parmak birbirinden ayrılmas. (Pz.)
 1050. Hilleli pazar middei bozar. (Gos.)
 1051. Hilleye işleyen, minnetiyle can verir. (Gos.)
 1052. Hocanın süledigini yap, yaptığını yapma. (Gos.)
 1053. Hocanın bir eli almakta, bir eli yemekte. (Gos.)
 1054. Hoca osurduktan sonra, cemaat sıçılır. (Gos.)
 1055. Hocanın cüzi doymas. (Mam.)
 1056. Hocanın süledigini dinle, yaptığını yapma. (Priş.)
 1057. Horozî çok olon çüyün sabahî çeç olur. (Mam.)
 1058. Horozsus küvde saba olmas. (Gos.)
 1059. Horozsuz da gün başlar. (İş.)
 1060. Huyli huyundan vazçeçmes. (Priş.)
 1061. Hüçümet tapşani arabaylen tutar. (Mam.)
 1062. Hülyayle ruya, battırır suya. (Gos.)
 1063. Hünersiz adam, meyvasız ağaca benzer. (Gos.)

I

1064. İrsıza baca kapi olmas. (Kon.)
 1065. İrsızın yalımı alçaktır. (Pir.)
 1066. İsrân küpek avlanmas. (Kal.)

i

1067. İbadetlerin en makbulü ilik etmektir. (Pz.)
 1068. İçi at bir kazığa bağlanmas. (Mam.)
 1069. İçi çişi süleşirse, sen üçüncüsü olma. (Mam.)
 1070. İçi deliye bir usli. (Priş.)
 1071. İçi kıbleye tapanda din olmas. (Pz.)
 1072. İçi taş bir yerde konolmas. (Pz.)
 1073. İçki insani hem vezir, hem rezil eder. (Res.)

1074. İğne yut, kaşlenka kus. (Koç.)
1075. İğney gendine, çuvaldızı başkasına batır. (Preş.)
1076. İhtiyar şekerle aldanmaz. (Res.)
1077. İi karının kojasi setresinden bellidir. (Koc.)
1078. İilık çabuk unudulur. (Gos.)
1079. İilık iilık getirir. (Gos.)
1080. İilık iilıg için, fenalık fenalık için. (Gos.)
1081. İilık yap denize at, balık bilmesse Allah bilecek. (Gos.)
1082. İilık yaparsen, iilık bulursun,
fenalık yaparsen fenalık bulursun. (Gos.)
1083. İki badem bir cevizi kırar. (Koc.)
1084. İki baş bir olurse, taş yerinden kalkar. (Kan.)
1085. İki bigir bir kazıkta kakılmas. (Kan.)
1086. İki bubali çocuk, takesız gezer. (Koç.)
1087. İki bülbül bir dalda duramaz. (Kal.)
1088. İki cambaz bir iptе oynamas. (Gos.)
1089. İki çıplak bir amamda olur. (Koç.)
1090. İki deliye bir akıllı lâzım, bir saroşa iki ayık lâzım. (Gos.)
1091. İki dinle, bir süle. (Gos.)
1092. İki duşman bir sofrada oturaz. (Res.)
1093. İki el bir baş içindir. (Koc.)
1094. İki karpuz bir koltuk altına alınmas. (Gos.)
1095. İki kerek ülç, bi kerek kes. (Gos.)
1096. İki kişı kapışır, üçüncisi kazanır. (Gos.)
1097. İki sert taş un ügütmes. (Üs.)
1098. İkrar imandandır. (Pz.)
1099. İlan yarasi geçer, dil yarasi geçmez. (Kal.)
1100. İlanın başi küçük iken ezılır. (Kal.)
1101. İlani dokunmasen, dokunmaz. (Res.)
1102. İleri giden yol alır. (Kan.)
1103. İmam osururse, cemaat sıçar. (Oh.)

1104. İmamdan evvel camiya cirme. (Mam.)
1105. İmamle işini uydur, caminin çilimlerini çal. (Priş.)
1106. İnaat baldan tatlı. (Gos.)
1107. İnat insanın güzünü çıkarır. (Res.)
1108. insan Allah'le gitmesse, şeytanle gider. (Res.)
1109. İnsan aldadırse, kantar aldatmaz. (Res.)
1110. İnsan doğduğu yerde dil, doyduğu yerde. (Priş.)
1111. İnsan gözleri kapanık olunca da görür. (Val.)
1112. İnsan her şeye alışır. (Gos.)
1113. İnsan hırsız ise, urganı arkası sıra sürükler. (Res.)
1114. İnsan iki metre yer için işler. (Gos.)
1115. İnsan insana müftiaçtır (Gos.)
1116. İnsan insanın aynasıdır. (Gos.)
1117. İnsan insanın rahmani, insan insanın şeytanıdır. (Priş.)
1118. İnsan kulaana deyi, gözüne inanmalıdır. (Val.)
1119. İnsan laftan anlar, hayvan dayaktan. (Mam.)
1120. İnsan nedir yedide, odur yetmiş. (Gos.)
1121. İnsan üleceğini, bilsa, mezarını cendi açar. (Priş.)
1122. İnsana süz, hayvana çütek. (Pz.)
1123. İnsandan daa kuvvetli yok, insandan daa zayıf yok. (Gos.)
1124. İnsanın cüzünü toprak doyurur. (Priş.)
1125. İnsanın daa ey canı se adi çıksın. (Priş.)
1126. İnsanın dışı, içi kadar önemlidir. (Val.)
1127. İnsanın dilinde gemik yok. (Kon.)
1128. İnsanın canı çıkmadan huri çıkması. (Gos.)
1129. İnsanın güzü doymas. (Gos.)
1130. İnsan süzünden, hayvan yularından bağlanır. (Gos.)
1131. İnsan oğlı hillebas, kimse fendini anlamas. (Gos.)
1132. İp ince olduğu yerde kopar. (Gos.)
1133. İpi kanda çekersen orda celır. (Priş.)
1134. İri otur, duru konuş. (Kan.)

1135. İsisren çüpek havlamaz. (Mam.)
1136. İsitmamış güneş gençlikte, ısıtıracydi ihtiyarlıkta. (Gos.)
1137. İsitmamış güneş haçın dogmış, ısıtıracak haçın kauşur. (Gos.)
1138. İsla adam eşeginden, isla kari düşeginden belli olur. (Mam.)
1139. İsla meyvaya herçes taş atar. (Pz.)
1140. İsla süz demir kapileri açar. (Mam.)
1141. İslalık etmek her çışının işi dil, er çışının işidir. (Pz.)
1142. İş başlamadan bitmes. (Gos.)
1143. İş insani parlatır, tembellık paslatır. (Kal.)
1144. İş işi açar. (Mam.)
1145. İşın yog ise şait ol, paran var ise kefil ol. (Gos.)
1146. İşın islasi iş başında belli olur. (Pz.)
1147. İşıttığın süzlerin binde birine inan. (Pz.)
1148. İşlersen bag olur, işlemesen dag olur. (Pz.)
1149. İşleyen fışlar, işlemeyen uflar. (Pz.)
1150. İşleyen igne işlar, işlemeyen pas tutar. (Pz.)
1151. İşleyen igne pas tutmas. (Mam.)
1152. İşsızlık fakırlığın anatarıdır. (Kal.)
1153. İşten artmas, dişten artar. (Pz.)
1154. İt ürür, kervan yürür. (Kal.)
1155. İyi armutlari domuzlar yer. (Gos.)
1156. İyi at kendi yemini arttırır. (Man.)
1157. İyi dost kötü günde belli olur. (Kal.)
1158. İyi dost pareyle alınmas. (Gos.)
1159. İyi geçim zenginlikten daha iyidir. (Man.)
1160. İyi laf yilani deliginden çıkarır. (Gos.)
1161. İliye ilik olsaydı, kara öküze bıçak olmazdı. (Kon.)
1162. İyılık yap, denize at. (Üs.)
1163. İyılık yapan, iyılık bulur. (Res.)

K

1164. Kabat üksüzdür, en cüzel, çürk olsa çimse almas üstüne. (Pz.)
1165. Kabaatın saibi yoktur. (Koc.)
1166. Kabaati kimse almas. (Gos.)
1167. Kâbe'ye gider nur görmes. (Pir.)
1168. Kaç nerden kaçarsen, ülümden kaçamasın. (Res.)
1169. Kaç seaptan, ooramaasın günaa. (Koc.)
1170. Kaç yagmurdan, düş doliya. (Gos.)
1171. Kaçanın anasi aglamas. (Priş.)
1172. Kaçmak yari yiitlıktır. (Koc.)
1173. Karının sofisi, şeytanın maskarasıdır. (Kon.)
1174. Kadi ise davacin, Allah olsun yardımcın. (Gos.)
1175. Kaave karadır ama beyler içir,
kar beyazdır ama küpekler sıçar. (Koc.)
1176. Kalburda su taşınmaz. (Koc.)
1177. Kale içerden alınır. (Gos.)
1178. Kan su olmaz. (Oh.)
1179. Kanaat cibi devlet yoktur. (Pz.)
1180. Kapak tekerlenmiş, tencerey bulmuş. (Mam.)
1181. Kâr zararın kardeşidir. (Koc.)
1182. Kara beyaz olmaz. (Oh.)
1183. Kara haber tes duyulur. (Gos.)
1184. Karamanın koini, sora çıkar oini. (Gos.)
1185. Karanca kadar düşmanını karşında aslan bil. (Pz.)
1186. Karancay basmayandan korkolor. (Pz.)
1187. Karanlık günde dost belli olur. (Res.)
1188. Kardaş kardaşa yardım ederse, Allah da yardım eder. (Res.)
1189. Kardaşlar her ne kadar darılırsa gene barışirlar. (Res.)
1190. Karga karganın cüzünü çıkarmas. (Priş.)
1191. Kargayla konuşan boka, şahinle konuşan ete görür. (Kan.)
1192. Kari bulunur, kardaş bulunmas. (Gos.)
1193. Kari, tüfek, saat kiralık kimseye verilmes. (Pz.)
1194. Karının işini devenin dişini. (Kan.)

1195. Karısı ev bülbülsüs kafestir. (Pz.)
1196. Karısı ev çiçeksis yaza benzer. (Pz.)
1197. Karışma nere geçmes süzün. (Gos.)
1198. Kari evın temelidir. (Priş.)
1199. Kari koca arasına girilmez. (Koç.)
1200. Kari şerinden Alla korusun. (Koc.)
1201. Kari şeytani şişeye koyar. (Mam.)
1202. Karilerle muabet, koprivayle taaret. (Gos.)
1203. Karının saçı uzun, akli kısa. (Gos.)
1204. Kariya emniyet verilmez. (Res.)
1205. Kariyi boşalan topuguna bakmas. (Val.)
1206. Kârla zarar kardaştır. (Gos.)
1207. Karmı aç olana gün uzun gelir. (Val.)
1208. Kart meşeden kasnak olmas. (Köp.)
1209. Kasaba buzagisi üçüz olmas. (Mam.)
1210. Kasaba yaa kaygısı, keçiye can korkusu. (val.)
1211. Kaş koyajak yerde göz çıkarma. (Koc.)
1212. Kaşıkla toplar, kepçeyle davıtır. (Val.)
1213. Kaşık bılır çümlekte ne var. (Priş.)
1214. Kaşikle verir, sapiyle çıkarır. (Priş.)
1215. Katıra: baban çim?" sormişlar, "Dayım attır" demiş. (Priş.)
1216. Kaave karadır ama begler içer. (Gos.)
1217. Kavga ii olasydi baaçede ekerdiler. (Koc.)
1218. Kavgada şamar bakılmas. (Pz.)
1219. Kaybolan kuziy kurtlar yer. (Kon.)
1220. Kaymagi seven mandayi yanında tutar. (Priş.)
1221. Kaz gelecek yerden tauk esirgenmez. (Preş.)
1222. Kazani yapan kulbuni uydurur. (Koç.)
1223. Kazdığın kuyuya gendın düşersın. (Gos.)
1224. Kazıktan kazığa, en sonunda kakılırsın kazığa. (Gos.)
1225. Kazma alemin kuyusuni zare gendın düşersın. (Gos.)
1226. Keçi güler koina. (Gos.)
1227. Kedi olmayan evde şiçanlar oro oynar. (Üs.)
1228. Kedinın kaçması samanlığa kadar. (Kum.)

1229. Kedinin kanadı olsaydı serçelerin adı olmazdı. (Koc.)
1230. Kel yağı buldı mı başına sürer. (Koç.)
1231. Kadın aybını takesi saklar. (Kal.)
1232. Kendini begenen kimseyi begenmes. (Üs.)
1233. Kendi düşen ağlamas. (Üs.)
1234. Kendi insanınla ye iç, alış veriş yapma. (Res.)
1235. Kendi işini kendin gör. (Man.)
1236. Kendi işini kendi güren kazanır. (Res.)
1237. Kendi süzlerinle güldür, sen gülma zare kiimeti kalmas. (Kal.)
1238. Kendine iineyi, ele babuşkayı. (Kan.)
1239. Kendin istemeyen şeyi başkasına da yapma. (Res.)
1240. Kendini düşünen adam yumurta pişirmek için komşu evini bile yakar. (Val.)
1241. Kendin korunursen, Allah ta korur. (İş.)
1242. Kendini sağlam sanan hastanın tedavisi imkânsızdır. (İş.)
1243. Kenefe yıldırım vurmaz. (Pir.)
1244. Kesilen baş yerine gelmes. (Gos.)
1245. Keskin sirke küpüne ziyan. (Kan.)
1246. Kınatsız kuş uçmas. (Gos.)
1247. Kırılan ekmek yapışmaz. (Res.)
1248. Kırılan şii yapışmas, yapuşurse de uzun durmas. (Pir.)
1249. Kırk ceviz güirmeden bir taş atmas. (Gos.)
1250. Kırk gün kiminle gezersin oyle olursun. (Koç.)
1251. Kırk kişiye danış, kendi aklından şaşma. (Pir.)
1252. Kırk sakaldan bir sakal olur, bir sakaldan kırk sakal olmas. (Gos.)
1253. Kırk yılda bir namaz, o da kabul olmaz. (Koç.)
1254. Kırk yılda bir namaz, oni da şeytan kıldırılmaz. (Koç.)
1255. Kırkına kadar sevilmeyen, kırkıktan sonra hiç sevilmes. (Val.)
1256. Kırkıktan sonra sas çalınmas. (Kon.)
1257. Kırmızı almay kurtlar yer. (Pz.)
1258. Kıs kundakta, çis sandıkta. (Pir.)
1259. Kısa ümür uzun olmas. (Gos.)
1260. Kısa yoldan geçen geç kalır. (Gos.)
1261. Kısmeti lazım arayasın. (Gos.)

1262. Kış güneşi, kızımı, yaz güneşi gelinimi yaksın. (Priş.)
1263. Kışın ekmeksiz, yazın setresiz yola çıkma. (Koc.)
1264. Kışın ocak başı, yazın daalar başı. (Kon.)
1265. Kız anasından güirmeden sofray kaldırmaz. (Gos.)
1266. Kız eşeğe vur semere. (Mam.)
1267. Kız kundakta, çeyiz sandıkta. (Priş.)
1268. Kızıma süleym celinim anlasın. (Pz.)
1269. Kızın saçlısı, tarlanın taşlısı, öküzün yaşlısı deerlidir. (Kon.)
1270. Kızını döömien, dizini döer (Koc.)
1271. Kızı on beşten sonra ya ere ya yere. (Koc.)
1272. Kim açar başkasından çukuruni, gendi düşer çukura. (Gos.)
1273. Kim arır boynuzlar, hem kulaklarını kaybeder. (Gos.)
1274. Kim eder gendine eder. (Gos.)
1275. Kim işlemes o yemes. (Üs.)
1276. Kim işler o yanlışlar. (İş.)
1277. Kim kaçır ılıktan düşer fenalığa. (Gos.)
1278. Kim kiminle deirmenci suile. (Koc.)
1279. Kim sana taş atar, sen ona ekmek at. (Priş.)
1280. Kim çısar, ondan kork. (Gos.)
1281. Kim taşır fena yapmaz. (Res.)
1282. Kim verir gendine verir. (Gos.)
1283. Kim verir kuşluk versın em akşamılık. (Res.)
1284. Kim yapar gendine yapar. (Gos.)
1285. Kima agıriy, o bagıriy. (Koç.)
1286. Kima niyet, kima kısmet. (Gos.)
1287. Kimandır sinegi fesi altında o almiştir oti. (Gos.)
1288. Kimdedir müür, odur Sülüman. (Gos.)
1289. Kime eylik yaparsen ondan korunasın. (Üs.)
1290. Kimin arabasına binersen onun türkisini aykır. (Koc.)
1291. Kimin vardır vurur tepneyle. (Gos.)
1292. Kimine hay hay, kimine vay vay. (Gos.)
1293. Kiminle gezersın ona benzersın. (Üs.)
1294. Kimse kimsenin kısmetini yiemez. (Koc.)
1295. Kimse kimsenin deliini doldurmaz. (Koc.)

1296. Kimseye ana, kimseye üge ana olma. (Preş.)
1297. Kires pişmeden yere düşmes. (Üs.)
1298. Kişi kızdı zaman on beşe kadar saymalı. (Val.)
1299. Kişiye sormak ayıp diil, bilmemek ayıp. (Gos.)
1300. Klačkadır iij pilolarle, koin kuzisiyle. (Gos.)
1301. Koca elde, çocuk belde, kardaş nerde. (Pz.)
1302. Koca yüklen getirsa, kari ignenin deliginden çıkarsa, yapar kül fukara. (Gos.)
1303. Kocadır evin diregi. (Os.)
1304. Kocalanmış kurt, çüpeğin maskarasi olur. (Priş.)
1305. Kojanın iki testisi var ise, birini kır. (Koc.)
1306. Kolay gelen mal, nasıl gelmiş, üle gider. (Kal.)
1307. Komşi komşının aynasıdır. (Priş.)
1308. Komşi komşının külüne muhtaçtır. (Preş.)
1309. Komşi komşiyi istemes, Allah brakmasın komşisis. (Üs.)
1310. Konşıda tauk yeersen, kendi tauuni da kes. (Kon.)
1311. Komşiiin orozi da yumurtlar (Koc.)
1312. Komşuyu sev ama yine araya bir duvar çek. (Priş.)
1313. Konşuan kari boş dermen gibi ügüdür. (Res.)
1314. Koprivay tutan elini yakar. (Res.)
1315. Kopuk çual dolmas. (Gos.)
1316. Kopuk çuvalda her ne koysan akacak. (Res.)
1317. Kork Allah'tan korkmayandan. (Gos.)
1318. Korkan insan bin defa, cesur insan bir defa ülür. (Gos.)
1319. Korkan insan gülgesinden da korkar. (Kal.)
1320. Korki bekler baglari. (Kal.)
1321. Korkinin ülüme faydasi yoktur. (Gos.)
1322. Korkuli ruya hayıra çıkar. (Gos.)
1323. Koyşidan daa yakın yoktur. (Gos.)
1324. Koyşının yumurtasi daa büyüktür. (Gos.)
1325. Koyun isen herkes kırkar (Res.)
1326. Koyun kuziyle sevilir. (Kan.)
1327. Kôri izleyen çukura düşer. (Gos.)
1328. Kôr leyleğin Alla yapar yuvasini. (Gos.)

1329. Kôr satıcının kôr alıcısı vardır. (Gos.)
1330. Köpek gibi kasap dükânına dadanmış. (Koç.)
1331. Köpek , köpeği yemez. (Res.)
1332. Köpek, ne amlar, ısırılmaz. (Res.)
1333. köpek saybısını tanar. (Üs.)
1334. Köpek suya düşmeyince yüzmesini bilmes. (Val.)
1335. Köpeğe inan yok. (Man.)
1336. Köpeği besle amlasın. (Res.)
1337. Köpekle çuvala girilmes. (Val.)
1338. Köpek suya düşmeden yüzmeyi bilmez. (Res.)
1339. Köpekler avlar, kervan gider. (İş.)
1340. köpeksiz kööde deeneksiz gezılır. (Koc.)
1341. Köpie pengir tulumu teslim olunmaz. (Koc.)
1342. Köpien duasi kabul olsa, gökten gemik yaar. (Koc.)
1343. Kör köre kılavus olursa ikisi de çukura düşer. (Val.)
1344. Kör memlekette topal eşek ta attır. (İş.)
1345. Körler memleketinde, şaşılar padişa olur. (Koc.)
1346. Kuçka kuyurguni kaldırmadan çüpekler koşmas. (Priş.)
1347. Kudus küpeği herkes vurur. (Oh.)
1348. Kul azmadan belâ bulmaz. (Koc.)
1349. Kul kusursus yoktur. (Gos.)
1350. Kul sıkılmadan Hızır yetişmes. (Gos.)
1351. Kruban arife günü semirmes. (Gos.)
1352. Kurda sormişler: "Niçin ensen kalındır?"
"kendi işimi kendim yaparım" demiş. (Koç.)
1353. Kuri eli kimse üpmes. (Gos.)
1354. Kuri mabet safi sıtma. (Priş.)
1355. Kuri yanına yaş da yanar. (Pz.)
1356. Kurşun yarasi geçer, dil yarasi geçemes. (Gos.)
1357. Kurt dumanlı avayı arar. (Koc.)
1358. Kurt komşısını yemes. (Priş.)
1359. Kurt kurti yemes. (Koc.)
1360. Krut kocalanın küpeğin maskarasi olur. (Gos.)
1361. Kurt kurttan korkmas. (Gos.)

1362. Kurt tüvünü değıştırır, huyuni değıştırmes. (Gos.)
1363. Krut tüyünden, insan uyundan vazgeçmez. (Koc.)
1364. Krut yattı yerde zarar yapmas. (Kan.)
1365. Kurtun ensesi kalın, kendi güür işini. (Gos.)
1366. Kurdun dişleri düştü mi köpeklere maskara olur. (Kon.)
1367. Kurttan çoban olmaz. (Koc.)
1368. Kuru sıra yaş ta yanar. (Kan.)
1369. Kusuri bulmak kolay, düzeltmek ise zordur. (Priş.)
1370. Kusursuz dost arayan dostsuz kalır. (Priş.)
1371. Kusursuz insan, dalsız ağaç yoktur. (Man.)
1372. Kusursuz insan olmas. (Pz.)
1373. Kuş kanatsıs, insan düşmansıs yoktor. (Pz.)
1374. Kuş tüysüz, kız uysuz yoktur. (Koc.)
1375. Kutsus gelin ev yıkar. (Üs.)
1376. Kuzi can derdinde, kasap et derdinde. (Koç.)
1377. Küçük balık atmasen, büyük balık tutamasın. (Res.)
1378. Küçük çocukların karşısında hayvan kesme dogri diildir. (Res.)
1379. Küçük evlâtların gaylesi küçüktür. (Gos.)
1380. Küçük olmadan büyük olmas. (Gos.)
1381. Küçük iş, büyük ayıp. (Res.)
1382. Küpek nerde yer, orda hamlar. (Gos.)
1383. Küpelerim düştüyse, kulaklarım yerindedır. (Gos.)
1384. Küpri geçinceye kadar domuza dai deeceksın .(Koç.)
1385. Küpri olursen herkes geçer. (Gos.)
1386. Kütek cennetten çıkmıştır. (Go.)
1387. Kütek cennettendir. (Kal.)
1388. Küvli beg olmas, ols da yakışmas. (Gos.)

L

1389. Laf lafi açar. (Gos.)
1390. Laf lafi açar, güit güti açar. (Üs.)
1391. Laf lafi yenmes. (Gos.)
1392. Laf laif, domos domozi yemes. (Pz.)
1393. Laf karın doyurmas. (Gos.)
1394. Laf torbaya cirmez. (Priş.)

1395. Laf yerinde durmaz. (Kal.)
 1396. Lafle iş bitmes. (Köp.)
 1397. Lafle pilav pişiren, bir kazan yağ kazanır. (Pz.)
 1398. Laftan anlamayan, dayaktan anlar. (Pz.)
 1399. Laftan anlamayan kütekten da hiç. (Gos.)
 1400. Lafden pilav olsaydı, deniz kadar yağ isterdi. (Köp.)
 1401. Lakırdı torbaya cirmes. (Pz.)
 1402. Lokma çiğnemedenden yutulmaz. (Kal.)
 1403. Lodoza kar dayanmaz. (Pz.)

M

1404. Maksım ağlamase anası süt vermez. (Res.)
 1405. Maksım çaktır küçük ürenir. (Res.)
 1406. Maksım küçük iken sevilir. (Res.)
 1407. Maksımı nazlandırırırsen başına biner. (Res.)
 1408. Maksımlara ne uçulur o yutulur. (Res.)
 1409. Mal adama em dost em düşmandır. (Koc.)
 1410. Mal adamakle tük olmaz, Alla korusun vermekten. (Koc.)
 1411. Mal can yongasıdır. (Gos.)
 1412. Mal erbir ayıbı ürter. (İş.)
 1413. Mal gitsın can gitmesın. (Kon.)
 1414. Mal mezara alınmas. (Gos.)
 1415. Mal müşteriye göre satılır. (Koc.)
 1416. Malın var ise dostların da var. (Köp.)
 1417. Malın var ise bütün dünya hısım olur,
 malın yogise hısımların da düşman olur. (Gos.)
 1418. Malle can kazanılmaz, canle mal kazanılır. (Kal.)
 1419. Mart kapidan baktırır, kazma kürek yaktırır. (Koc.)
 1420. Martın onundan şubatın sonundan kork. (Koc.)
 1421. Maşa var ike kor elle tutulmaz. (Koc.)
 1422. Mazlumin ahi yerde kalmas. (Gos.)
 1423. Meçka dagdan ügrenir, nerde kaldı insan. (Gos.)

1424. Meçka sineklerle doymas. (Gos.)
1425. Meyane kapisi cenem kapisi. (Gos.)
1426. Meyaneciden şait aramışler, bozacıyı göstermiş. (Kan.)
1427. Meyvasını ye da agacını sorma. (Priş.)
1428. Meyvasıs aaca taş atılmas (Val.)
1429. Mısır cibi diyar, kardaş cibi yar bulunmas. (Pz.)
1430. Mızrak çuvala cirmez. (Priş.)
1431. Minare çuvala girmez. (Res.)
1432. Minare ne kadar yüksek olsa, oca bildığını okur. (Koç.)
1433. Miri çeşmeden su içme. (Val.)
1434. Misafir gendi nafakasıyle gelir. (Gos.)
1435. Misafir kısmeti ile gelir. (Koc.)
1436. Misafir on kismetle gelir, birini yer, dokuzunu bragar. (Gos.)
1437. Misafir misafirden az etmez, ev saibi iç. (Koç.)
1438. Misafir umduğunu dil, bulduguni yer. (Gos.)
1439. Misafiri oros olanın, arpa kalmas ambarında. (Val.)
1440. Muabet varsa geçinmek da var. (Res.)
1441. Mum dibine ışık vermes. (Kon.)
1442. Müür kimdiise üküm ondadır. (Koc.)
1443. Müve agacından uzak düşmes. (Priş.)

N

1444. Namızle para gizlidir. (Koc.)
1445. Nası anasi oyle danasi. (Gos.)
1446. Nasıl büyük geline, oyle küçüğüne. (Gos.)
1447. Nasıl çalacakler, oyle oynaycasın. (Gos.)
1448. Nasıl gelmiş, oyle gitmiş. (Gos.)
1449. Nası gitti, oyle geldi. (Gos.)
1450. Nasıl kazanır, oyle arceder. (Res.)
1451. Nasıl senın elın ne kaşır, yabancı el kaşimas. (Gos.)
1452. Nazli çocuk eşek yuvasına benzer. (Pz.)
1453. Ne apta, ne upta, şeytan gibi azapta. (Koç.)

1454. Ne atarsen arkana, o çıkar karşına. (Kal.)
1455. Ne biler Allah, bilsın hem insan. (Gos.)
1456. Ne çekmişik bilersık, ne çekeciz bilmeys. (Gos.)
1457. Ne der hoca yap, ne yapar yapma. (Gos.)
1458. Ne düşünür duşmanın, Alla versın. (Gos.)
1459. Ne düşünür gendi insanın Alla vermesın. (Gos.)
1460. Ne düşünürsen koyşına o celır başına. (Mam.)
1461. Ne ekersen oni biçersın. (Gos.)
1462. Ne getirır dekika, getirmez saat. (Oh.)
1463. Ne idım, ne oldum, ne olacım. (Gos.)
1464. Ne ise yazılı hep olacak. (Gos.)
1465. Ne ise yedide, odur yetmişte. (Gos.)
1466. Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli. (İş.)
1467. Ne ondurur, ne dondurur. (Kum.)
1468. Ne sarımsak ye, ne aazın koksun. (Koc.)
1469. Ne verırsın elınle, o gelir senınle. (Gos.)
1470. Ne yapar sag elın, sol elın bilmesın. (Gos.)
1471. Ne yaparsen gendine. (Gos.)
1472. Ne yaparsen oni yaparler, hem bir katarler. (Gos.)
1473. Ne yapmışisen oni bulacasın. (Gos.)
1474. Ne yaptıysen çekecesın. (Gos.)
1475. Ne yavus ol asarlar, ne müti ol basarlar. (Priş.)
1476. Ne yazıldıyse hep olacak. (Gos.)
1477. Ne zaman can çıkar, o zaman huy çıkar. (Kum.)
1478. Nedır düşünde, odur işinde. (Priş.)
1479. Neka istersın, oka isterler. (Gos.)
1480. Ne kadir yorganın, o kadar ser ayaklarını. (Gos.)
1481. Nerde agırır dişi, orda gider dili. (Gos.)
1482. Nerde çokluk, orda bokluk. (Koc.)
1483. Nerde dizım, orda kızım. (Priş.)
1484. Nerde duman tütey, orda ateş vardır. (Priş.)
1485. Nerde ise birlik, ordadır dirlik. (Priş.)

1486. Nerde kaşır gendi elın, yabancı el kaşimas. (Gos.)
 1487. Nerde sofra oraya git, nerde sopa ordan kaç. (İş.)
 1488. Nerde var hareket, orda var bereket. (Gos.)
 1489. Neredır iki, üç olma. (Gos.)
 1490. Nere tükürürsün, yalama. (Gos.)
 1491. Nere var kuvvet yoktur doğrılık. (Gos.)
 1492. Neredır ince orda kopar. (Gos.)
 1493. Nereye baş gider, oraya ayaklar da gider. (İş.)
 1494. Ni şetani gör, ni salavat getir. (Koç.)
 1495. Nice beşikte üle teneşirde. (Priş.)
 1496. Nice durur şişede, durmas yürekte. (Üs.)
 1497. Nii idım deme, nii ola jam de. (Koc.)
 1498. Ni sevin, ni zehirlen, ni kahırlan, hep gelir hep gider. (Preş.)

O

1499. O ne besler maçkay, beslemes siçanları. (Gos.)
 1500. O ne çıkar ağızdan, geriye dönmes. (Gos.)
 1501. O nedir kısmetın gelecek. (Gos.)
 1502. O ne gitmiş, geriye dönmes. (Gos.)
 1503. O ne pitayler, aç kalmas. (Res.)
 1504. O ne utanmas, her şey yapar. (Gos.)
 1505. O ne verir gene versın. (Res.)
 1506. O ne yalantırır o hem çalır. (Gos.)
 1507. O sana taşle sen ona ekmekle. (Oh.)
 1508. Olsun kudur eğri ocak, bak tütüzün çıksın düs. (Gos.)
 1509. Ocagım egridır ama dumanı düzdür. (İş.)
 1510. Ocagın düz tütüti mi, işın duman. (Oh.)
 1511. Ocanın dedını yap, yaptını yapma. (Koc.)
 1512. Oduni kurt, insani dert yer. (Koc.)

1513. Oglan: "Tuttum bi hayduk",
 Baba: "Cetır beriye"
 Oglan: "Colmay".
 Baba: "Kiver citsın".
 Oglan: "Citmey". (Pz.)
1514. Okka her yerde dert yüz dirhemdir. (Priş.)
1515. Olacaga çare yoktur. (Mam.)
1516. Ole başa ole traş. (Oh.)
1517. Olgun armut kendi düşer. (Kon.)
1518. Olmayajak dovaya amin denilmez. (Kum.)
1519. Oni nedir başında kimse alamas. (Res.)
1520. Oni youvarırsın, darıltırma. (Gos.)
1521. Onon ipiyle bunara enilmez. (Priş.)
1522. Onun ne var sağlığı var her şeyi. (Gos.)
1523. Orman aglamas baltadan, aglar sapından çünküdür odundan. (Gos.)
1524. Orman ferman dinlemes. (Gos.)
1525. Oroya giren ister istemez oynayacak. (Res.)
1526. Oroz bile dişisini kıskanır. (Koc.)
1527. Oroz evlenir komşı tellenir. (Pir.)
1528. Ortak eşek, yok eşek. (Koc.)
1529. Ortakların gemileri yürümiş, eltilerin yürümemiş. (Gos.)
1530. Osuran göte çaldar ekmegi beane. (Koç.)
1531. Osurukli güte arpa ekmegi behane. (Priş.)
1532. Otluktan bokluk, bokluktan otluk olur. (Oh.)
1533. Otluktan bokluk olur, bokluktan otluk olmaz. (Oh.)
1534. Otur egri, süle dogri. (Gos.)
1535. Otuz iki dişten çıkan, otuz iki maalie yayılır. (Koc.)
1536. Ova dova istemes, iş ister. (Gos.)
1537. Oyle başa oyle traş. (Gos.)
1538. Oyun bilmeyen gelin yerim dar, etegim kısa dermiş. (Kal.)
1539. Oynamaktan aglamak çıkar. (Res.)

Ö

1540. Ödünç bigire binen tez ener. (Pir.)
1541. Öfkele kalkan, ziyanle oturur. (Kon.)
1542. Öküz altında buzay aranmaz. (Koc.)
1543. Öküze boynuzi aur gelmes. (Kon.)
1544. Ölen insan kabatli çıkar. (İş.)
1545. Öli öli ile, diri diri ile. (Koc.)
1546. Ölide ağıtçı, diride çeneci (dilci). (Pir.)
1547. Ölme eşegim, yeşil çimen bitince. (Koç.)
1548. Ölmüş eşek kurttan korkmaz. (Pir.)
1549. Ölmüş eşin kokusunu bir ay sonra çıkarma. (Pir.)
1550. Ölümle öğ alınmas. (Kon.)
1551. Ölümle korki para etmes. (Koc.)
1552. Öliye aalamas, diriye gülmes. (Kon.)
1553. Ömürsüz çocuk pelenasından bellidir. (Pz.)
1554. Önce konuş, sonra tanış. (Kon.)
1555. Önüne bakma, sonuna bak. (Kon.)
1556. Öv nedir övmeyçin a yok sövmeyçin. (Res.)¹
1557. Öz aalamadan, göz yaşarmas. (Kon.)
1558. Özürü kabaatından daa büyük. (Kal.)

P

1559. Padişaha oroç, papaza koloç. (Oh.)
1560. Palida bir ikmet, ucuzda bir ilet. (Koç.)
1561. Palidir hikmeti var, ucuzdur illeti var. (Gos.)
1562. Pamuun olmadiyse yün ek. (Kon.)
1563. Pamukçi beyaz köpekten az etmez. (Koç.)
1564. Para elden ele döner. (Res.)

1. Sayfa 88'de 1556 no'lu örnekleri "a", Rumeli Türk ağızlarına Sırpça'dan giren bir bağlaçtır. "Ama" anlamında kullanılan bu bağlaç; birinci yargıyı güçlendirip diğre yargı ya da yargılara bağlar. Bu bağlaç, örnek atasözünde karşıt iki yargıyı birbirine bağlamaktadır. Bununla ilgili Türk atasözlerine geçmiş başka bir örneğe rastlanmamıştır.

1565. Para her kapiyi açar. (Oh.)
1566. Pare insanı süyletirir, elbise gezdirir. (Pz.)
1567. Pare ile imanin kimde oldugi bilinmes. (Gos.)
1568. Para paray getirir. (Koc.)
1569. Para pek çok şey alır ama kültür alamaz. (Res.)
1570. Para varsa her şey var ,para yoksa hiçbir şey yok. (Res.)
1571. Paralı adamdan daalar bile korkar. (Val.)
1572. Paran var Şam barabar. (Priş.)
1573. Paran yogise karın da istemez. (Oh.)
1574. Paranin cittigine bakma, işin bittigine bak. (Priş.)
1575. Parenin yaptıy işi kimse yapamas. (Kon.)
1576. Pare insanı ipten kurtarır. (Mam.)
1577. Pare insani aldatırır. (Gos.)
1578. Pare insani yapar akılli. (Gos.)
1579. Pare insani kudurturur. (Gos.)
1580. Pare kelâm, pare selâm. (Gos.)
1581. Pare sui yolar yokarisına. (Gos.)
1582. Paredir can yongasi. (Gos.)
1583. Paren var, dostun var, paren yok, dostun yok. (Gos.)
1584. Paren var ise kefil ol, vaktın var ise şait ol. (Gos.)
1585. Paresız pazara, imansız mezara. (Kon.)
1586. Parey kazanmak kolaydır, tutmak zordur. (Gos.)
1587. Pareyi veren, düdüğü çalır. (Pz.)
1588. Parmagını verırsın, koluni alır. (Res.)
1589. Parmaan girmediy yere başını sokma. (Kon.)
1590. Pazarsıs giren haksıs çıkar. (Gos.)
1591. Pazar kuruldi, hesap bozuldi. (Kon.)
1592. Pazarlıkta darginlik yoktur. (Gos.)
1593. Pek egrılma basarler, pek yükselma asarler. (Gos.)
1594. Pekmezi küpten, kadını soydan al. (Kon.)
1595. Peenir suyi buldurur. (Kon.)
1596. .Perşembe çarşambadan tanılır. (Res.)
1597. Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir. (Gos.)
1598. Peşin cana, sora cihana. (Gos.).

1599. Pınır ekmek hazır yemek. (Kal.)
 1600. Pire için yorgan yakar. (Koc.)
 1601. Pirincin taşı aıtlanmış. (Priş.)
 1602. Pite yenilmiş ise tepsi meydanda. (Priş.)
 1603. Pirey manda yapar. (Gos.)
 1604. Pireden yak çıkarır. (Gos.)
 1605. Pişmiş alvaya suuk su katma. (Kan.)
 1606. Pişmiş aşā sovuk su katılmas. (Val.)
 1607. Prizren Mısır gibi diyar, kardaş gibi yar bulunmaz. (Priş.)

R

1608. Raatlık mezarda. (Koc.)
 1609. Raftan sünger düşmiş, hanımın başını yarmış. (Kal.)
 1610. Ragbetli ol, raametli olma. (Pz.)
 1611. Raki nası durur şişede, durmaz yürekte. (Gos.)
 1612. Refiklen maabet, dereyle hendek. (Mam.)
 1613. Refiklen mabet koprivaylen tahret. (Mam.)
 1614. Rezile aç yol. (Gos.)
 1615. Rezille Alla sataştırmasın. (Gos.)
 1616. Rezille rezil olursun. (Gos.)
 1617. Rısk pari ile satın alınmaz. (Koc.)
 1618. Rıskını taştan çıkarır. (Gos.)

S

1619. Saan doldi mi dükülür. (Gos.)
 1620. Sabah cüneşi ısıtmase, akşam cüneşi ısıtmas. (Mam.)
 1621. Sabah ola hayr ola. (Priş.)
 1622. Sabır acidır fakat müvesi tatlıdır. (Pz.)
 1623. Sabırlı kuli Alla sever. (Gos.)
 1624. Sabırsız olan kişi, sakat olur işi. (Kan.)
 1625. Sabreden derviş muradına ermiş. (Koc.)

1626. Sabreden insanın öfkesinden kork. (Oh.)
1627. Sabrın soni selamettir. (Koc.)
1628. Sağ cüz, sol cüze müftaç olmasın. (Priş.)
1629. Sagır duymasse uydurur. (Kal.)
1630. Sağlık en bük zencinliktir. (Pz.)
1631. Sağlık pareyle alınmas. (Gos.)
1632. Sağ güs, sol güze inanmasın. (Üs.)
1633. Sağ elin verdiğini sol el gürmesın. (Gos.)
1634. Saalam kafa saalam vucutta bulunur. (Kon.)
1635. Sahibından evvel ahıra girme. (Priş.)
1636. Saipsız eşii erkez döer. (Koc.)
1637. Sakalle kadi olunmas. (Gos.)
1638. Sakali salan taragını da uydurur. (Gos.)
1639. Sakın nisanın beşinden, öküzi ayırır eşinden. (Koc.)
1640. Sakladım sakladım da kına gecesi bozdum. (Gos.)
1641. Saklanan derde derman bulunmaz. (Kal.)
1642. Saksi cüley şutaray. (Priş.)
1643. Sap ince yerden kopar. (Kan.)
1644. Saroşa deli yol küvermiş. (Pz.)
1645. Saroşdan deli da kaçır. (Priş.)
1646. Sarhoşun mektubu meyhanede okunur. (Kon.)
1647. Sarımsak ne yemiş agzi kokar. (Koc.)
1648. Saroşa budala da yol açar. (Gos.)
1649. Sayılı günler çabuk geçer. (Gos.)
1650. Sayılı koini kurt yiemez. (Koc.)
1651. Sel er zaman kütük getirmez. (Koc.)
1652. Sel geçer, kum kalır. (Koc.)
1653. Semizlik (İnsanın) bin bir ayıbını ürter. (Pz.)
1654. Sen iyiliini yap ta kul görmezse, Allah görür. (Val.)
1655. Senin bokundan çerpiç olmaz. (Mam.)
1656. Serçe bokundan göl pislenmez. (Oh.)
1657. Sert sirke gendi kabına zarar yapar. (Koc.)
1658. Sev seni seveni yer ile yeksan olsa, Sevme seni sevmeyeni Mısır'da sultan olsa. (Gos.)

1659. Sık gitma dostuma, yatır posti üstüne, seyrek git dostuna, koukar ayak üstüne. (Koc.)
1660. Sır süleme dostuna, dostun süler dostuna. (Pir.)
1661. Sırık çuvala cirmes. (Pz.)
1662. Silâh sahibine bile düşmandır. (Kon.)
1663. Sinek, ota da konar, boka da konar. (Gos.)
1664. Sinek küçüktür ama middey bulandırır. (Gos.)
1665. Sinegi yugulayan, inegi da yugular. (Mam.)
1666. Sirke gendi küpüne zarar yapar. (Gos.)
1667. Sirkei ve sarmusagi hesap eden paçai yeemes. (Gos.)
1668. Sofradan doymadan koukanın midesi ağırmas. (Pz.)
1669. Sogan başi kadar da olsun, evde erkek başi olsun. (Oh.)
1670. Sovanın acısını yeen bilmes, dooarayan biliy. (Köp.)
1671. Sokaan tozu, dükânın tuzu. (Val.)
1672. Sokma akıl, yok akıl. (Koc.)
1673. Son gayret, kuri sıtma. (Str.)
1674. Son pişmanlık faydasıs. (Gos.)
1675. Sonunda gülen en tatlı güler. (Man.)
1676. Sora kalan belâa kalır. (Kan.)
1677. Sora sora Bagdad'i bulursun. (Gos.)
1678. Sora sora Çabe bulunur. (Pz.)
1679. Sora sora dünyanın soni bulunur. (Koc.)
1680. Sora sora İstanbul'a gidılır. (Koç.)
1681. Soradan gürme, dinden dünme. (Gos.)
1682. Soran dayi aşmış, sormayan düz yolda şaşmış. (Kan.)
1683. Soran aldanmas. (Gos.)
1684. Soran yoli şaşırmaz. (Üs.)
1685. Sormak ayıp değil, bilmemek ayıp. (Res.)
1686. Sormakla yol bulunur. (Kal.)
1687. Soysuzle işin olmasın. (Gos.)
1688. Söz büyüün, su ufaan. (Koc.)
1689. Söz gümüüş ise, süküt altındır. (Preş.)
1690. Söz kâmilin, zarar cahilin. (Kan.)
1691. Sözün azı özü, çobana verme kızı ya koyun götürür, ya kuzu. (Val.)

1692. Su aka aka durulur. (Kal.)
1693. Su aktıkçes durulur. (Pz.)
1694. Su baştan bulanır. (Koc.)
1695. Su bulanmadan durulmas. (Priş.)
1696. Su cider, kum kalır. (Pz.)
1697. Su çüçügün, sofrı büyüündür. (Priş.)
1698. Su durur, düşman durmaz. (Preş.)
1699. Su er şii ikar, yüz karasını ikaamaz. (Koc.)
1700. Su her şeyi yıkar, aci süzi yikamas. (Gos.)
1701. Su içerken ilan bile dokunmaz. (Koç.)
1702. Su kaynaktan temis çıkar, sora bulanır. (Gos.)
1703. Su kenarıda çeşme yapılmas. (Gos.)
1704. Su testisi su yolunda kırılır. (Man.)
1705. Su uyur, düşman uyumaz. (Koc.)
1706. Suçların en büyüü, yalan söylemektir. (Val.)
1707. Surata bak, silaha davran. (Priş.)
1708. Susan çene konuşan çeney yener. (Pir.)
1709. Susmak altındır. (Pz.)
1710. Susmaktan da iiy yoktur. (Koc.)
1711. Suya cütürür, susuz cetirir. (Priş.)
1712. Suya düşen ilana sarılır. (Koç.)
1713. Suya girmeden paçalarını suvarma. (Koç.)
1714. Suyle sabun er şeyi ikar, yüz karasını ikaamaz. (İş.)
1715. Suyun yavaş akmasından, insanın yere bakmasından kork. (Koc.)
1716. Süküt etmekten en büyük (h) hayır vardır. (Pz.)
1717. Süküt ikrardandır. (Kal.)
1718. Sülema bilmessen, sısma bilersen. (Pz.)
1719. Sülema sırrını dostuna, dostun dostı var, süler dostuna. (Gos.)
1720. Sülenen bir süz, atılan bir ok cibidir, tutulmas (Priş.)
1721. Sülersen süz olur, sülemessen dert olur. (Priş.)
1722. Sülerım kızıma, anlasın gelinım. (Gos.)
1723. Süriden ayrılan kuzii kurt yer. (Koc.)
1724. Süt içtim yandım, ayrana da üfürdüm. (Pir.)
1725. Sütten yanan, yogurda üfürür. (Gos.)
1726. Süüt agacı kor tutmaz, el evladi ev bakmaz. (Koc.)
1727. Süz süzi yenmes. (Pz.)
1728. Süz vermekle iş bitmes. (Priş.)

Ş

1729. Şainle konuşan ete götürür, kargayle konuşan boka. (Kon.)
 1730. Şakanın yarisi saydır. (Pz.)
 1731. Şap diyecek yerde şeker der. (Mam.)
 1732. Şaşı çakır diyejeine daa ii kör de. (Koc.)
 1733. Şaşı maşı deme çor de. (Mam.)
 1734. Şaşkin müsafir ev sayibını ağırlatırır. (Mam.)
 1735. Şer yollen hayıra degilmes. (Pz.)
 1736. Şeytan gelmesse ogluni gönderir. (Koç.)
 1737. Şurlo duymase uydurur. (Pz.)

T

1738. Take düştü, kel çıktı. (Koç.)
 1739. Tamakâr adam pireden yaa arar. (Pir.)
 1740. Tamakârle cümertın misafiri birdır. (Koc.)
 1741. Tarlada işi olmayanın harmanda yüzi yoktur. (Gor.)
 1742. Tarlanın ufak taşlisi, beyirın başlisi, kızın saçlisi. (Koc.)
 1743. Tarlay düz, kari kız al. (Koc.)
 1744. Taş yerinde ağırdır. (Pz.)
 1745. Taşı tutsa altın olur. (Priş.)
 1746. Taştan kopar, ama yoktan kopmaz. (Kon.)
 1747. Tatar imiş, tatar citmiş, bu işi anlamamış. (Pz.)
 1748. Tatlı dil demir kapıları açar. (Pz.)
 1749. Tatlı hap susuz içilir. (Pz.)
 1750. Tatlı süz unudulur, aci süz unutulmas. (Pz.)
 1751. Tatlı armudi ayo yer. (Pz.)
 1752. Tatlı maabete doyulmaz. (Oh.)
 1753. Tatlı söz yılani deliinden çıkarır. (Koc.)
 1754. Tatlı yar olanın yar sarar yarasını. (Pz.)
 1755. Tavuk ölür, gözleri gübrede kalır. (Köp.)
 1756. Tauk su içerken Allah'a bakar. (Res.)

1757. Tauk eşeleye eşeleye güzlerini çıkarır. (Gos.)
1758. Taugun yumurtası ne zaman gelir o zaman arır fol. (Res.)
1759. Tavana bakma, sahana bak. (Mam.)
1760. Tek kanatla kuş uçmaz. (Kon.)
1761. Tekerlenen taş yosun tutmas. (Res.)
1762. Tekkeyi bekleyen çorbasını içer. (İş.)
1763. Tembele iş buyur, sana akıl ügretsın. (Priş.)
1764. Tembelin başı geçmes. (Gos.)
1765. Tembellik bal yemes. (Pz.)
1766. Tembellik yavaş yavaş cider ve fakırlığı yolda bulur. (Pz.)
1767. Temelsiz bina çabuk yıkılır. (Koc.)
1768. Temizlik imana götürür. (Val.)
1769. Tencere kaynar, dostlar koşar; tencere kaynamas, dostlar koşmas. (Pz.)
1770. Tencere tekerlenir, kapaani bulur. (Koc.)
1771. Terle kazanılan pare zor harcolur. (Gos.)
1772. Terle kazanılan pare ayrılmıştır. (Res.)
1773. Terzinin paçası yırtıktır. (Mam.)
1774. Tevekel oturma, tevekel işle. (Kan.)
1775. Tezlien yorolur. (Koc.)
1776. Tıkırılmış çümlek, bulmuş kapagını. (Gos.)
1777. Tırnak etten ayrılmas. (Gos.)
1778. Tırnak parmaktan ayrılmas. (Pz.)
1779. Tilçi derisinden vaz ceğer de alışkanlığından vaz ceğmes. (Priş.)
1780. Tilçi tüyünü değiştirir, huyunu değiştirmes. (Priş.)
1781. Tilki çok tauk yer, sonunda derisi ile öder. (Koc.)
1782. Tilki yetişemeyen üzüme: "Ekşidir" der. (Gos.)
1783. Tok aç düşünmes. (Gos.)
1784. Tok insan aç insana inanmas. (Köp.)
1785. Tok açın derdinden anlamas. (Pz.)
1786. Toklen misafir giden, karni aç kalır. (Gos.)
1787. Toklen yemek yeyen mezarını dişlen kazır. (Pz.)
1788. Topallen gezen aksamagı ügrenir. (Gos.)
1789. Toşan bairda, tava ateşte. (Koç.)

1790. Tougi yeyen çurkay (Kuziy) ayagından baglasın. (Mam.)
 1791. Tut başını serin, düşünme derin. (Priş.)
 1792. Tut yükümü, al bacını. (Kan.)
 1793. Tutulan biigir harmani düer. (Kan.)
 1794. Tutulmuşın o horoya, bragamasın. (Gos.)
 1795. Tükür yokarisına düşer yüzüne, tükür aşesine düşer sakalına. (Gos.)
 1796. Tükürdügün yerde yalama. (Gos.)
 1797. Tüçürdügünü yalama.
 1798. Tükürme eski bunara, gelırsın suyuni içmege. (Koç.)

U

1799. Ucuz çorba dilini yakar. (Priş.)
 1800. Ucuz etin çorbasi tatsıs. (Gos.)
 1801. Ucuz mal tez satılır. (Gos.)
 1802. Ucuz manca tuzsuzdur. (Mam.)
 1803. Ufaktan bük olur. (Pz.)
 1804. Ulu sözü dinleyen, yüce daa aşar. (Val.)
 1805. Umduguni yiyemesın, bulduguni yersın. (Pz.)
 1806. Ummadığın taş yarı baş. (Koc.)
 1807. Umut fukaranın ekmegidir. (Üs.)
 1808. Usli kuzi içi anay emer. (TM.)
 1809. Usli küpek gizli ısırır. (Gos.)
 1810. Uşaklar yokariya, ev aşıya. (Koc.)
 1811. Uyki uykinın mayasıdır (Gos.)
 1812. Uyuyan yılanın kuyruguna basılmas. (Üs.)
 1813. Uyuyan köpie dokunulmaz. (Koc.)
 1814. Uzun ömür kısa olmas. (Gos.)
 1815. Uzun yoldan geçen daa çabuk yetişir. (Gos.)

Ü

1816. Üç günlük ümüre dört günlük idare ister. (Gos.)
 1817. Üç yutkun, bir süle. (Pz.)
 1818. Üçümetin işini, katırın dışını, laylanın kışını kimse bilmes. (Pz.)
 1819. Üçüz boynuzundan insan süzünden bağlanır. (Priş.)
 1820. Ügülen бага ufak sepetlen cit. (Priş.)
 1821. Üleni gümerler. (Gos.)
 1822. Ülenle gidenin dosti olmas. (Gos.)
 1823. Üliye de aalamas, diriye de gülmes. (Köp.)
 1824. Ülüm hak, miras halal. (Priş.)
 1825. Ümitlen yaşayan aklıktan ülür. (Pz.)
 1826. Ümürsüz çocuk küçükten bellidir. (İş.)
 1827. Ümürsüz çoçogon bokondan bellidir. (Pz.)
 1828. Ünce deveni sıkı bağla, sonra Hak'a ismarla. (Pz.)
 1829. Ününe atle gidene bakma, arkadan yayan gelene bak. (Koc.)
 1830. Ürtülü g..e kimse tükürmes. (Gos.)
 1831. Ürtülü kordan korun. (Gos.)
 1832. Ürtülü kor daa çok yakar. (Gos.)
 1833. Üzüm üzüme baka baka kararır. (G.)
 1834. Üzümi ye, bağını sorma. (Gos.)

V

1835. Vakıtsız açılan cül çabuk sovar. (Pz.)
 1836. Vakıtsız bi şe pişmez. (Preş.)
 1837. Vakıtsız üten horozun başını çeserla. (Mam.)
 1838. Vakof yiyen ayır görmez. (Koc.)
 1839. Var evi harem evi, yok evi verem evi. (Kan.)
 1840. Var iken maşa yakma ellerini. (Gos.)
 1841. Var ise sağlığın her şeyin var. (Gos.)
 1842. Var ise ümri yaşasın, ilaç bulunacak. (Gos.)
 1843. Varlıa darlık yoktur. (Val.)

1844. Ver elindeçini ellere, vur başını yerlere. (Priş.)
 1845. Ver elle, ara ayakle. (Koc.)
 1846. Veren alır, alan verir. (Gos.)
 1847. Veren el dert gürmes. (Kal.)
 1848. Veren ellere bakarlar. (Pir.)
 1849. Veresiye veren parasız kalır. (Koc.)
 1850. Veresie verenin kesesi boş kalır. (Gos.)
 1851. Verırsen alırsın, ekersen biçersin. (Köp.)
 1852. Verırsın bir pare girırsın horoya,
 sonra verırsın beş pare çıkamasın. (Gos.)
 1853. Verırsın parmagını, arır elini. (Gos.)
 1854. Vermeden alamasın. (Gos.)
 1855. Vermeden mabut, neylesın Mahmut. (Priş.)
 1856. Vesilesız ölüm olmas. (Kan.)
 1857. Vujut kojar, gönül kojamaz. (Koc.)
 1858. Vurur semere, anlasın eşek. (Gos.)
 1859. Vurursen vur, beslersen doyur. (Koc.)

Y

1860. Ya aç gözüni ya açarler. (Koc.)
 1861. Ya bu derdi çekecen, ya bu yerden gidecen. (Üs.)
 1862. Yaar eser, yol gider. (Koc.)
 1863. Yabancı koin kenarda yatır. (Koc.)
 1864. Yagmurdan kaçan doliya tutulur. (Priş.)
 1865. Yagsıs etın lezetsızdır çorbasi. (Pz.)
 1866. Yalan dinlemek, yalan sülemek kadar cüçtür. (Priş.)
 1867. Yalancının evi yanmış, çimse inanmamış. (TM.)
 1868. Yalancının mumi yatsiya dek yanar. (TM.)
 1869. Yalanın ayaklari kısadır. (Gos.)
 1870. Yalanlen iman bir yerde durmas. (Pz.)
 1871. Yalnızlık Allah'a mahsustur. (Priş.)
 1872. Yanlış esap Bagdat'tan döner. (Val.)

1873. Yanmış süttten, üfürür yogurda. (Gos.)
1874. Yap iılık at denize, balık bilmesse, Allah bilir. (Gos.)
1875. Yap iılık, bul kenlık. (Gos.)
1876. Yapamaycagın iş için çimseye süz verme. (Priş.)
1877. Yapii yapan diil, yaptırandır. (Koc.)
1878. Yapma kimseye fenalık Allah'tan bulasın iyilik. (Oh.)
1879. Yaprak ağaçta içen, insan tahtta içen ragbet var. (Pz.)
1880. Yaptiysen yapacakler. (Gos.)
1881. Yaraa yumrukle gitme. (Koc.)
1882. Yarali kuşa taş atılmas. (Priş.)
1883. Yaran yara açar. (Pz.)
1884. Yaş aaç çabuk bükülür. (Koc.)
1885. Yaş barotlen altipatlar patlamas. (Pz.)
1886. Yavaş akan sudan, yere bakan insandan korun. (Kal.)
1887. Yavaş atın tepnesi serttir. (Koc.)
1888. Yazılan başa gelir. (Koc.)
1889. Yazılan çözülmes. (Gos.)
1890. Yazın ayransıs, kışın yorgansıs olmas. (Kan.)
1891. Yazın göge oş, kışın ambar boş. (Koc.)
1892. Yazın başi pişenin, kışın aşı pişer. (Gos.)
1893. Yedi adım yola bir yudum su. (Koc.)
1894. Yedisinde ne ise, yetmişinde odur. (Gos.)
1895. Yel esmeden dal sallanmaz. (Koc.)
1896. Yemegi ye yatışince, rubani giy yakışince. (Koc.)
1897. Yemegini konşidan bekleen aç kalır. (Kon.)
1898. Yemeyenin yerler, cimeyenin ciyerler. (Priş.)
1899. Yemiş vermien aaci keserler. (Koc.)
1900. Yeni bunar aç ama eskisine tükürma. (Gos.)
1901. Yeni elek başta asılır. (Kan.)
1902. Yeni elek kazıkta durur. (Koc.)
1903. Yeni elek yüksekte asılır. (Priş.)
1904. Yenilen doymas. (Kal.)
1905. Yeni gün yeni nafaka. (Gos.)
1906. Yer altında aradım, yer üstünde buldum. (Gos.)

1907. Yere bakan can yakar. (Koc.)
1908. Yerin da kulakları vardır. (Kal.)
1909. Yerli yerine, misafir samanlığa. (Gos.)
1910. Yetimin eti ucuzdur. (Oh.)
1911. Yetim mali ateşten da fenadır. (Pz.)
1912. Yıkmaq kolay, yapmak zor. (Koc.)
1913. Yıkılan yıkılanı sever. (Koc.)
1914. Yılan ayaklarını, pinti paralarını güştürmes. (Koc.)
1915. Yiit arkasından vurulmaz. (Koc.)
1916. Yiitle bak sürülmez. (Koc.)
1917. Yılan ayaklarını divirmes. (Gos.)
1918. Yok deme yok olur. (Koc.)
1919. Yok ise kulun, kapıdır yolun. (Priş.)
1920. Yokariya tükürürsen yüzüne, aşaya tükürürsen dizine. (Koc.)
1921. Yoktan bi şi çıkmas. (Gos.)
1922. Yoktan vermek Allah'a masustur. (Gos.)
1923. Yol yürümekle, borç ödemekle tükenir. (Koc.)
1924. Yola yoldaş bulunur, hale bulunmas. (Üs.)
1925. Yolda doori gidene kimse dokunmaz. (Koc.)
1926. Yolu ile giden yorulmaz. (Pz.)
1927. Yolun vadesi yoktur. (Gos.)
1928. Yorgana cüre ayaklarını uzat. (Priş.)
1929. Yuay dişi kuş yapar. (Koc.)
1930. Yumuşak aaci kurt yer. (Koc.)
1931. Yumuşak kuzi iki koin emer. (Koc.)
1932. Yutulan laf dert olur. (Kal.)
1933. Yuvai dişi kuş yapar. (Str.)
1934. Yuvarlanan taş yosun tutmas. (Pz.)
1935. Yüksek uçan alçak düşer. (Gos.)
1936. Yüz elli, yaz belli. (Mam.)
1937. Yüz kelimeyi yut, yüz birincisini söyle. (İş.)
1938. Yüz on, tarlaya kon. (Mam.)
1939. Yüz, sabani düz. (Mam.)
1940. Yüz vreme arsız, az verme ırsız olur. (Koc.)
1941. Yüz yüzden yumuşaktır. (Pz.)
1942. Yüzüme bak üzüme (özüme) bakma. (Gos.)

Z

1943. Zafer barışın en kısa yoludur. (Gos.)
1944. Zagar kokilen, insan zeçiliklen bulur. (Pz.)
1945. Zaman gelir saman satar. (Gos.)
1946. Zaman insani her şeye öğretirir. (Kon.)
1947. Zaman saman satar. (Gos.)
1948. Zaametsiz raamet yoktur. (Koc.)
1949. Zametın soni ramettir. (Gos.)
1950. Zanat kınat. (Gos.)
1951. Zanat altın bileziktir. (Pz.)
1952. Zararle kâr kardaştır. (Gos.)
1953. Zarardan korkan kâr etmez. (Koc.)
1954. Zararın neresinden dönersen kârdır. (Koc.)
1955. Zeman sana uymase sen zemana uy. (Priş.)
1956. Zeman zemana uymas. (Pz.)
1957. Zencin olana kölesi bile düşmandır. (Prinş.)
1958. Zencin korkar fik olmasın, fakir korkar utanmasın. (Mam.)
1959. zencinin domuzi (şeytani) dogurur. (Mam.)
1960. Zengin parası olana deyl, gönü zengin olana denir. (Val.)
1961. Zenginin aibi, fukaranın astalıy meydana çıkmaz. (Koc.)
1962. Zenginin arabasi daglari aşmış,
fukaranın arabasi düz yolda şaşmış. (Kum.)
1963. Zenginin cebından mal, akıllının ağzından bal damlar. (Man.)
1964. Zenginin horozı da yumurtlar. (Man.)
1965. Zenginin keyfi gelinceye kadar fukaranın canı çıkar. (Gos.)
1966. Zenginler para, fıkalar çocuk yapar. (Val.)
1967. Zennenın saçı uzun, akli kısadır. (Priş.)
1968. Zor oini bozar. (Koc.)
1969. Zor kapidan girirse, şeriat bajadan çıkar. (Koc.)
1970. Zora daalar dayanmaz. (Koc.)
1971. Zori cürmeden Hızır celmes. (Pz.)
1972. Zorle güzellik olmas. (Gos.)
1973. Zorle insandan alınır verilmes. (Gos.)

DEYİMLER

A

1. *Abdes bozmak* (Gos.).
Tualete gitmek.
2. *Abdes al hem an adını* (Gos.)
Bir kişiyi saygıyla anmak (Birinın adını ağzına abdesle almak).
3. *Abur cubur* (Gos.)
Gerekli gereksiz şeyler.
4. *Acami insan* (Gos.)
Genç ve tecrübesiz toy (kimse)
5. *Acı haber* (Pz.)
Üzücü haber, kötü haber.
6. *Aç cüz* (Mam.)
Çok isteyen, gözü doymayan, gözü aç.
7. *Aç güzli* (Gos.)
Gözü bir türlü doymayan.
8. *Aç cüzünü se açarler* (Mam.)
Uyanık olmak, aldanmamak için her zaman dikkatli olmak.
9. *Aç güzünü oyanır canını* (Gos.)
Uyuşukluktan kurtularak biraz canlan.
10. *Açık alınle* (Gos.)
Şerefiyle, tertemiz, ayıplanacak bir şeyi olmadan.
11. *Açın alır fenalıklar aç kapıları* (Go.)
Art arda gelen kötülüklerin önüne geçememe, direnememe.
12. *Açın gürürüm gelir kusacağım* (Gos.)
Sevilmeyen bir kimseyle karşılaşmak istememek.

13. ***Açın konuşur bal akar ağzından (Gos.)***
Sempati ve saygı duyulan bir kimsenin hoş sohbetini ifade etmektedir.
14. ***Açık güzli (Gos.)***
Gözü açık, uyanık.
15. ***Açık kapi bırakmas (Pir.)***
Meydan vermez, tedbirli.
16. ***Açık saçık (Gos.)***
Herkesin ayıplayacağı ölçüde açık (söz, vücut).
17. ***Açlığa dayanan, beg gibi yaşar (Gos.)***
Dünyada rahatlık yoktur. Rahat etmek için her şeyden önce içmeme-ye kendini alıştırmaya bağlı ki, o da mümkün değildir.
18. ***Açlıktan ne haber (Gos.)***
Açlık çekmek nasılmış? Sıkıntılara katlanabiliyor musun?
19. ***Açma eski yaralari (Gos.)***
Eski dertleri, eski durumları açma.
20. ***Açtırma kuti, söyletme küti (Koç.)***
Açtırma ağzımı, beni kötü sözler söylemeye mecbur etme.
21. ***Adam demişün gendüne (Gos.)***
Artık adam olmuşsun. Konuşmaların ve davranışların ona göre olmalıdır.
22. ***Adam olmak (Gos.)***
Yetişmek, topluma yararlı duruma gelmek.
23. ***Adamdır evin diregi (Gos.)***
1. Evde adam söz sahibidir. 2. Evin geçimini karı değil, koca sağlar.
24. ***Adamuna düşmek (Gos.)***
Yapılacak olan bir iş için, güzel bir rastlantıyla, tam adamı ile karşılaşmak.

25. ***Adı batmak* (Gos.)**
Adı anılmamak, unutulmak, adını anmak istememek.
26. ***Adım atmamak* (Pz.)**
Bir yere, bir kimseye bir daha uğramamak.
27. ***Adını anmamak* (Pz.)**
Kızılan veya küsülen bir kimsenin adının geçmesini istememek.
28. ***Adını duymak istememek* (Gos.)**
Bir kimseye çok kızgın olmak.
29. ***Adını koymak* (Gos.)**
Bir şeyin fiyatını belirtmek.
30. ***Adi adiyces* (Gos.)**
Gizli saklı bir şey bırakmadan her şeyi ortaya koymak.
31. ***Adi büyük gendi küçük* (Gos.)**
Büyük isimler altında değersiz, küçük şeylerin gizlenmesi.
32. ***Adi çıkmak* (Gos.)**
Adı duyulmak, belirli bir meslekte pek başarılı olmasa bile, sesi duyulmak, ün kazanmak.
Adı kötüye çıkmak,, kötü olarak bilinmek.
33. ***Agır başlı* (Kal.)**
Dürüst, namuslu.
34. ***Agırına gitmek* (Kal.)**
Zoruna gitmek. Hak edilmeyen bir çıkışmaya maruz kalmak.
35. ***Agıs açmamak* (Gos.)**
Hiçbir söz söylememek, söylenenleri kabul eder görünmek.
36. ***Agıs kapamak* (Pz.)**
Birin konuşmasına izin vermemek.

- 37. *Agız agıza konuşmak (Mam.)***
1. Dedikodu yapmak. 2. Araları çok iyi olmak.
- 38. *Agıza almamak (Gos.)***
Sözünü etmemek.
- 39. *Agızdan agıza alınmak (Kal.)***
Dedikduya konu olmak.
- 40. *Agla üli için, ağla deli için (Köp).***
Acınacak durumda olmak, sıkıntılı olmak.
- 41. *Agzına bakmak. (Gos.)***
Konuşan birinin sözlerini hayranlıkla dinlemek.
- 42. *Agzına bir parmak bal vermek (Gos.)***
Bir kimseyi tatlı bir vaadle kandırmak.
- 43. *Agzına kapak vucuduna rahat (Priş.)***
Dedikoduya meydan vermeyip, gereksiz sinirlenmeyi önlemek için az konuşmak,
- 44. *Ağzına tü bitmek (Kan.)***
Söz anlamayan insana, bir şeyi anlatmaktan bezmek.
- 45. *Agzından bal akmak (Gos.)***
Çok tatlı konuşmak.
- 46. *Agzından bal akar, kışından ateş atar. (Pz.)***
Sözleriyle davranışları birbirine uymamak.
- 47. *Agzının tadi kaçmak (mamk.)***
1. İştahı olmamak, iştahı kaçmak.
2. Huzuru, düzeni bozulmak.
- 48. *Agzının suyi celmek (Pz.)***
İmrenmek.

- 49. *Agzını bozmak* (Gos.)**
Küfretmek.
- 50. *Agzını bükmek* (Pz.)**
Birinin söyleyişinden hoşlanmamak.
- 51. *Agzi süt kokmak* (Mam.)**
Çok küçük ve acemi olmak.
- 52. *Agzi var, dili yok* (Üs. Gos.)**
Yerli yersiz konuşmayan; uyumlu, itaâtkâr, terbiyeli ve alçak gönüllü.
- 53. *Agzundan çekmemek (çikarmamak)* (Pz.)**
Bir şeyi devamlı anmak, devamlı konuşmak.,
- 54. *Agzundan kısaçlen süz çikarmak* (Gos.)**
1. Konuşmayı hiç sevmeyen, konuşmak istemeyen.
2. Bir kişiyi zorla konuşmaya sevk etmek.
- 55. *Agzi çak nere kulakları* (Gos.)**
Çok memnun; aşırı derecede sevinç gösterisinde bulunmak.
- 56. *Aiba koyarsın bir nokta, olur gayib* (Oh.)**
Ayıp diye zarar edecek yerde, utanmamak daha iyi.
2. Arap alfabesinde ayın harfiyle yazılan *ayıp* kelimesinin ilk harfine, yani ayın harfinin üstüne bir nokta koyulduğunda *ayıp* kelimesi *gayıp* olarak okunur.
- 57. *Ak cigeri kara oldi.* (Bud.)**
Hiç umursamamak.
- 58. *Ak üstüne, kara olsun* (Mam.)**
Nasıl olursa olsun, bir diploma veya buna benzer bir belge olsun.
- 59. *Akul almamak* (Gos.)**
Bir şeyin olabileceğine hiç kimsenin inanmayacağını sanmak.

- 60. Akıl başka kerek için (Gos.)**
Başka defa için ibret alıp, aynı hataya düşmemek.
- 61. Akıl pareyle satılmaz (Gos.)**
Akıl Allah vergisidir, pazarda para ile satılmaz ki ihtiyacı olan alabil-sin.
- 62. Akıl sarf etmek (Mam.)**
Gerekmeyen yerde boşuna konuşmak.
- 63. Akıl satmak (Gos.)**
Karşısındaki bir şey düşünemez gibi ona yol göstermeye uğraşmak.
- 64. Akıldan akıl var (Gos.)**
İnsanların hepsi bir değildir. Kimisi daha akıllı, kimisi daha saftır.
- 65. Akıldan çıkmak (Gos.)**
Unutulmak.
- 66. Akl-i sani (Gos.)**
Doğruyu düşünememek, geri zekâlı.
- 67. Aklına gelmek (Gos.)**
Hatırlamak.
- 68. Aklına (başına) kuymak (Pz.)**
1. Hatırlatmak. 2. İstedğini yapmak.
- 69. Aklına şaşmak (Mam.)**
Birinin yaptığı işi beğenmemek.
- 70. Akli çalışmamak (Pz.)**
Düşünememek, hiçbir şey bilmemek.
- 71. Akli var ama paresi yok (Gos.)**
Akıla değil, paraya muhtaç olmak.
- 72. Akliyle bayram yapmak (Bud.)**
Hülyalarla yaşamak.

73. *Akmase damlar (Pz.)*

Çok değilse de azar azar gelir sağlanır.

74. *Akmase bare damlasın. (Gos.)*

1. Çok olmasa bile az olsun

2. Hiçten daha iyi.

75. *Akşam işi fenadır (Gos.)*

Akşamleyin çalışmak halk inancında iyi karşılanmaz.

Bu saatlerde çalışanların başına bir kaza geleceğine inanılır.

76. *Akşam ola hayr ola. (Pz.)*

1. Hele akşam olsun, o vakte kadar iş belki düzelir. 2. Vakit var.

77. *Akşam pazarı (Pz.)*

Satılan malı bitirebilmek için akşam üzeri fiyatı düşürmek.

78. *Akşam şeri (Mam.)*

Akşam vaktinin uğursuzluğuna inanarak bir işi yapıp bitirmek için zorlanmak.

79. *Akşamın şeri, sabahın ayırı (Kan.)*

Başa gelebilecek tehlikeyi düşünmeden bir işi bitireyim diye acele etmektense biraz gecikip hiçbir zarar görmeden yapabilmek daha hayırlıdır.

80. *Al buni vur ona (Gos.)*

İkisi de işe yaramaz, aralarında fark yok.

81. *Ala bu günü eksik etmesin (Pir.)*

Allah'a şükrolsun. Allah her günü bu gün gibi hayırlı etsin.

82. *Alemin evine karışmamak (Gos.)*

Herkes kendi işine baksın.

83. *Alemin g... ne kırk degenek asutır (Gos.)*

Başkasına verilen ceza her zaman az görünür.

- 84. *Alın teriyle kazanmak (Mam.)***
Malı mülkü çalışarak kazanmak.
- 85. *Ali aganın asması var, üzümü yok (Gos.)***
Bulunması veya olması gerekenin çeşitli sebeplere bulunmaması.
- 86. *Ali hoca, Hoca Ali (Gos.)***
İkisi de aynı şey, aralarında fark yok.
- 87. *Aliler, Veliler, dam dolusu deliler (kon.)***
Aranıp aranmayan her türlü insanın bir arada olması.
- 88. *Alla bana çualle, ben sana torbayle (Gos.)***
1. Ödünç verilen bir malın veya paranın iade etme süresini çok uzatmak.
2. Ödünç verilen bir malın iadesine isteksiz davranmak.
- 89. *Allah bana, ben sana (Kal.)***
Borcun ödeme vadesini çok uzatmak. Allah ne zaman verirse.
- 90. *Alla beterden beklesın (Gos.)***
Kötünün de kötüsü vardır, Allah daha büyük belâdan korusun.
- 91. *Alla bildirmemiş insana haçın ülecek. (Gos.)***
Ne zaman öleceğini kimse bilmez.
Ölüm zamanı kimseye bildirilmemiştir.
- 92. *Alla insani dostonus brakmasın (Gos.)***
Dost eliyle işler daha koyal hallolur. Allah insanı dostsuz brakmasın.
- 93. *Alla demiş, çalış kulum veriyum (Gos.)***
Çalışmadan bir şeyi elde edilemez, her şey çalışmakla kazanılır.
- 94. *Alla düşürmesın, yok ne yapasın (Gos.)***
Allah kötü insanla karşılaştırmaz. Zira karşılaşıncı başın derde girer, hiçbir şey yapamazsın.

95. *Alla insana boynus da versa taşıyacak* (Gos.)
Başa gelecek olan dert nasıl olursa olsun çekilecek. Ondandır kurtuluş yoktur.
96. *Alla için konuşmak* (Gos.)
Doğruyu söylemek, taraf tutmamak.
97. *Alla istedi mi ağzından alır.* (gos.)
Malla mülkle övünme, Allah istedi mi lokmayı ağzından bile alır.
98. *Alla ne verdiyse* (Gos.)
Yemek olarak evde ne bulunursa.
99. *Alla şaşırtmasın* (Gos.)
Allah sabır versin. Ölüm dolayısıyla Allah herhangi birinin aklını şaşırtmasın.
100. *Alla üğürtlemes* (Gos.)
Allah canını alacağı insanların yaşlı, genç, hasta, sağ, zengin veya fakir olmasına bakmadan, istediğinin canını alır.
101. *Allah babanın bahçesinde çeşit çiçek var* (Priş.)
Allah insana her şeyi vermiş.
102. *Alla bildikten sora bilsin hep, dünya* (Gos.)
Allah'ın bildiği sırrı herkes bilsin.
103. *Allah cürsün* (Priş.)
Ağır ve çaresiz bir hastalığa tutulmuş olan bir kimse için, kendisi ve çevresindeki yakınları kurtarmak amacıyla Tanrı canını alsın anlamında kullanılır.
104. *Alla kimsey yetim bırakmasın* (Gos.)
Özellikle kimsesiz ve himayesiz kalan küçük çocuk için acıma duygusu anlatır.
105. *Allah sevmiş da yaratmış* (Pz.)
Fevkalade güzel, çok güzel.

- 106. *Allah'ın işine karışmamak* (Gos.)**
Allah'ın dediği olur, Allah'ın işine karışılmaz.
- 107. *Allah'tan haçın gelür yok ne yapasın* (Gos.)**
Allah'ın verdiği dert çekilecek, başka çaresi yoktur.
- 108. *Almadan vermek Allah'a mahsustur* (Gos.)**
İnsanlar verirse verirler. Karşılıksız ancak Allah verir.
- 109. *Almak vermek, Allah'a mahsus* (Gos.)**
Canlılara canı veren de alan da Allah'tır.
- 110. *Almamışım seni kara güzlerin için* (Gos.)**
Seni güzelliğin için değil, hizmet edesin diye aldım.
- 111. *Almasını bilersen, vermesini de bil* (Kan.)**
Sadece kendini değil, karşıdakini de düşünmek gerek.
- 112. *Alt üst etmek* (Gos.)**
Altını üstüne getirmek. Karma karışık duruma getirmek.
- 113. *Altına almak* (Pz.)**
Çeşitli sebeplerle birini ele alarak istenildiği kadar dövmek.
- 114. *Altına etmek* (Pz.)**
Çok korkmak.
- 115. *Altmış, işi bitmiş* (Priş.)**
Yaşlanmış, artık elinden bir şey gelmiyor.
- 116. *Altta kalan (kalanın) canı çıksın* (Gos.)**
Herkes başının çaresine bakıp, bu güç durumdan kurtulsun.
Başarılı başaramayanlara aldırma; güçsüzlerin durumunu düşünme.
- 117. *Alva piş, agzuma düş* (Pir.)**
Her şeyi hazırdan beklemek.
- 118. *Alvaci bozaciya şait olmuş.* (Koç.)**
Suçlu birinin, kendisi gibi suçlu birine tanıklık etmesi. Yalancı şahit.

- 119. *Aman aman olmamak* (Gos.)**
Pek beğenilecek bir şey olmamak.
- 120. *Amanet çok ağırdır* (Gos.)**
Emanet edilen şeyi zamanında yerine ulaştırmak gerekir, onun sorumluluğu insan için manevî bir yükür.
- 121. *Ana baba günü* (Kan.)**
Çok kalabalık. Kimsenin kimseyi tanıyamadığı gün. Mahşer.
- 122. *Ana süti gibi halal olsun* (Gos.)**
Bütün haklarını helâl etmek
- 123. *Anamdan süti burnumdan çıktı* (Gos.)**
Bir işi halledinceye kadar çok güçlük çekmek. Fazla yorulmak.
- 124. *Anarsen beni, anarım seni* (Mam.)**
İyi davranana iyilik yapmak.
Karşılıklı sevgi ve saygı anlamında kullanılır.
- 125. *Anası ağlanmak* (Gos.)**
Çok sıkıntı çekmek.
- 126. *Anası pislenmek* (Pz.)**
Çok ağır bir işten canı çıkmak, çok yorulmak.
- 127. *Anasından güzi* (Gos.)**
Çok kurnaz, dalavereci, çıkarıcı, düzenbaz.
- 128. *Anasından ipliği* (Gos.)**
Kurnaz, menfaatçi, düzenci, çok uyanık.
- 129. *Anasından nikâhını aramak* (Gos.)**
Satacağı nesne için değerinden çok fazla para istemek.
- 130. *Anasız ev, kuşsuz yuva* (Priş.)**
Anasız, ev, kuşsuz yuva gibi himayesiz ve bakımsızdır.

131. *Anasızlık, babasızlık, illâ parasızlık (Priş.)*
Anasızlık ve babasızlık zordur; fakat parasızlık çok daha zordur.
132. *Anatarsız kilit dumansız yol cilit (Kan.)*
Güvenilen bir kimseyle teklifsiz konuşmak. Kimseye söylemeyeceğine inanmak. Her konuda kendisine güvenmek.
133. *Arada sırada (Gos.)*
Tek tük, seyrek.
134. *Aradi belâsını buldi (Gos.)*
Kimseyi dinlemeyip, kendi başına hareket
135. *Aralari bozolmak (Pz.)*
Arkadaşlık bağları kopmak, birbiriyle dargın hale gelmek.
136. *Arama dogdugun yerini, ara doydugun yerini. (Gos.)*
İnsan doğduğu yeri değil, geçimini sağladığı yeri aramalıdır.
137. *Arar mumle şandanle (Gos.)*
Zorla dayak ister, belâsını zorla ister.
138. *Ararsen Mevla'y, bulursun belay (Oh.)*
Hakka güvenerek doğruyu ortaya çıkarmakta ısrar etmek belâ getirir.
139. *Aret sorucisi (Gos.)*
Çok ayrıntılı soru sorma; usandırma.
140. *Arka çıkmak (Gos.)*
Birini başkalarına karşı korumak.
141. *Arkası balkan (Pir.)*
Herkes durumu iyi olanın yanında ve yardımındadır.
142. *Arkasi sıra gitmek (Gos.)*
Peşinden gitmek, onu izleyerek gitmek.
143. *Armut piş agzuma düş (Pz.)*
Her şeyi çalışmadan, uğraşmadan, hazırdan beklemek.

- 144. *Armudun sapi, herçeşün hesabi* (Pz.)**
Herkesin bir derdi var.
- 145. *Arnaut olasin, demir taşıyasın.* (Preş.)**
1897 Türk - Yunan savaşıyla ilgili olan bu deyim, aslında bir beddua olarak söylenir. Arnavut ol ve demir taşıma eziyetini çek anlamındadır.¹
- 146. *Arnaudun akli ya kaçarken, ya sıçarken* (Gos.)**
İnatçı olan Arnavutlar sorunları geç anlarlar ve inatlarından zor vazgeçerler anlamında kullanılır.
- 147. *Art kapidan vurmak ön kapidan çıkmak* (Pir.)**
Baştan başa gezip dolaşmak.
- 148. *Artık mal göz çıkarmaz* (Res.)**
Gereğinden fazla olan maldan bir zarar gelmez.
- 149. *Asan kesen* (Gos.)**
Güçlü olan, her istediğini yapabilen.
- 150. *Asık burun* (Gos.)**
Küskün, üzgün veya öfkelenme dolayısıyla somurtkan yüz.
- 151. *Asır altında su yürütmek.* (Kal.)**
Çok namuslu ve dürüst görüldüğü halde gizli ve kurnazca birtakım işler çevirmek.
- 152. *Astari üzünden pali* (Koç.)**
Bir işin ayrıntısına harcanan para, aslı için ödenen parayı aşmak.

1. 1897 Türk-Yunan Harbine gönüllü olarak katılan Arnavutlar, evlerine döndükten sonra, kazma ve balta gibi aletler yapmak gayesiyle savaş esnasında rastladıkları bir maden ocağından aldıkları ham madde ile çantalarını doldururlar. Bir cem borusu çalındığında duyulan metal sesinden çantalarının bu maddeyle dolu olduğu anlaşılır. Türk subayları, askerlerin bu yanlış hareketinin, kendileri için ayıp olduğunu, bir de, taşıdıklarının ham madde olması dolayısıyla, kendilerine yük olmaktan başka bir işe yaramayacağını bildirirler. Bu yüzden askerlere, madeni aldıkları yere bırakma emri verilir. Ancak, askerler buna inanmayıp, yükün kendilerine ait olduğunu belirterek, aldıkları ham maddeyi vermek istemezler.

153. Aşıye yokarı (Gos.)

1. Yaklaşık olarak, tahminen.
2. Soytarılık etmek; kötü yollara gitmek.

154. Aşka düşmek (Pz.)

Heyecana kapılarak, bir işte sınırı aşmak. Şevk ve heyecana düşmek.

155. Atarsın arkana çıkar üüne (Gos.)

İstenilmeyen yerde olmak. Mesele veya konu ne tarafa yönelirse yönelirsin, yine aynı noktaya gelmek.

156. At su ko kurusun (Pz.)

Bir işe gelmemek, Bir işe yaramamak. Önemsememek.

157. Ad var meydan yok (Gos.)

Güc var, imkânlar yok.

158. Ateşe maşa olmak (Pz.)

Bir işe karışarak o işten gelebilecek olan bütün tehlikeleri üstlenmek.

159. Atı olan Üsküdar'ı geçti (Kal.)

Fırsat elden gitti; artık yapılacak iş kalmadı.

160. Attan düştü eşege (Gos.)

Gözden düştü. Büyük mevkiden daha küçük mevkiye düştü.

161. Auca cetirmek (kuymak) (Pz.)

Yakalamak ele geçirmek, etki altına almak.

162. Auci kaşınmak (Gos.)

Eline bir yerden para geçeceğine inanmak.

163. Avci kolibasında paşa ruyası (Pz.)

Elinde bir şey yokken çok şeyler hayal etmek.

164. Ay ayi yetişmez (Gos.)

Maddî sıkıntı içinde olmak. Zor geçinebilmek.

165. *Ayak basmamak* (Gos.)
Bir yere bir daha gitmemek.
166. *Ayagina gelmek* (Gos.)
Bir kimsenin kendi yanına gelmek.
167. *Ayagina gitmek* (Gos.)
Alçak gönüllülük edip (birinin) yanına gitmek.
168. *Ayagina kaynar su dökmek* (Pir.)
Kötülük yapan birine karşı kötülük yapıp hıncını almak.
Birinden öc almak.
169. *Ayagini baglamak* (Pz.)
Bir sebeple birini ele geçirmek.
Onun başka bir şey yapabilmesini önlemek.
170. *Ayagini isicak tut, başını serin, cendine bi iş bul, düşünma derin* (Pz.)
Üzgün durumlara kaynaklık eden düşünceleri dağıtmak için kendine onları unutturacak başka bir meşgale bulmak.
171. *Ayağında donu yok, başına fes ister* (Va.)
Haddini bilmemek. İstekleri imkânlarının çok üstüne olmak.
172. *Ayagini sürüklemek* (Gos.)
Halk inanışına göre, bir kimsenin gelmesiyle ardından başkalarının da gelmesine yol açmak.
173. *Ayagi altına karpuz kabugi koymak* (Gos.)
Ayağını kaydırmak. Bir yolunu bulup işinden uzaklaştırmak.
174. *Ayagi düze basti* (Mam.)
İşlerin iyiye gitmesi, rahata kavuşma.
175. *Ayagi ugurli* (Gos.)
Geldiği yere iyilikler getirdiğine inanılan (kişi).

- 176. *Ayaklarını yıkayıp suyunu içmek* (Gos.)**
Haksız yere kötülen biri için söylenenleri yalanlamak,
karşılaştırmada birinin ötekinden üstün olduğunu bildirmek.
- 177. *Ayakta kalmak.* (Gos.)**
Bütün zorluklara göğüs gererek başarılı olmak.
- 178. *Ayda yılda* (Gos.)**
Çok seyrek.
- 179. *Ayıkla pirincin taşını yogise işin* (Gos.)**
Çok karışık olan bir işin içinden çıkabilmek için uğraşmak.
- 180. *Ayın on beşi* (Mam.)**
Çok güzel (kız).
- 181. *Ayi cürmek, aya tapmak; cüneşi cürmek, cüneşe tapmak* (Pz.)**
Her ne görürse beğenilmek.
- 182. *Aylak durma, aylak işle* (Koc.)**
Bedava duracak yerde, bedava çalış.
- 183. *Ayna dilberi* (Kan.)**
Kendini beğenmiş, kendini güzel gören.
- 184. *Ayna gibi dostun olsun* (Koç.)**
Ayna gibi dürüst dostun olsun.
- 185. *Aynali pembe* (Mam.)**
Sözünde durmayan.
- 186. *Aynaya bak, gendini güz* (Gos.)**
Önce kendini gör, sonra başkasının kusurlarını söylemeye kalk.
- 187. *Ayni hamam, ayni tas* (Kal.)**
Hiçbir şey değişmemiş. Her şey eskisi gibi kalmış.
- 188. *Ayva piş, aazima düş* (Kan.)**
Hiç emek harcamadan her şeyi hazır beklemek.

189. *Az cit, uz cit, dere tepe düz cit (Pz.)*
Az çalış, ama dürüst çalış.
190. *Az çorlok da horlok (Pz.)*
Fakir olması yetmiyormuş gibi bir de horlanıyor.
191. *Az işım, galyesiz başım (Pz.)*
Her şey az olsun, ama helâl olsun.
192. *Az olsun üz olsun (Pz.)*
Az olsun, ama iyi olsun.
193. *Azgın fukura (Pz.)*
Fakir olduğu halde, gereksiz şeylere harcama yapan.
194. *Aazından arılar ısırısın (Pir.)*
Hoşa gitmeyecek bir şeyi söyleyene karşı ilenç.
195. *Aazından yel alsın (Pir.)*
Söylediğin kötülüklerin gerçekleşmesini dilerim.

B

196. *Babaları binmek (Gos.)*
Sinir ve öfke zamanı gelerek, aşırı derecede bağırıp çağırmak.
197. *Babam mezara, anam pazara (Pz.)*
Eşinin ölümünden sonra çarçabuk evlenme saygısızlığı.
198. *Babam mezardan çıkırsa inanmam (Mam.)*
Kuşkulu olma, inanmama.
199. *Babamın canına rahmet (Mam.)*
Babanın herhangi bir konuda haklı olduğunu hatırlayıp onu alkışlamak.
200. *Baban muradi yanar ot gibi (Res.)*
Baba mirası yanan mum gibidir. Çalışmakla elde edilen kazanç uzun ömürlüdür. Baba malına güvenipazardan yemek, sonunda hayal kırıklığı yaratır; çünkü çabuk tükenir.

201. Babana rahmet (Gos.)

Yaptığın iş, söylediğin söz çok yerinde. Ben de öyle düşünüyorum.

202. Babasi edepsiz, çocugi daa edepsiz (Res.)

Herhangi bir kötülükte, evlâdın babasından daha aşırı olması. (Bu deyimde geçen "dâ" kelimesi bağlaç değil, daha kelimesinin kısaltmış şeklidir.

203. Babaya tarla divirmek (Gos.)

çok iyi bilinen bir şeyi yalanlamaya kalkışmak.

204. Bacadan bağırarak (Pz.)

Yüksekten konuşmak.

205. Bacasına işemek (Pz.)

Birinin hayatını tamamıyla bozmak. Perişan etmek.

206. Bag babadan, zeytin dededen kalmadı (Priş.)

Anababadan miras olarak hiçbir şey kalmadı.
Her şeyi kendi alın teriyle kazandı.

207. Bagdaş kurmak (Gos.)

İşleri yoluna koyup rahat etmek.

208. Bak düşmeyesın kulli buruna (Gos.)

Kendinden zayıf ve namuslu olanlara saldırıp yiğitlik taslayana, hele bir babayiğide düş de görürsün anlamında.

209. Bak nereye bakarsen, yokari yüksek, aşağı derin. (Res.)

Sakıncaları eşit olan iki karşıt davranıştan birine karar verememek, kararsız kalmak.

210. Bak sen seni patlatırmasınler enseni (Priş.)

Alemi bırak da kenidne bak, yoksa dayak yersin.

211. Bakışırler nasıl maçkayle siçan (Gos.)

İki düşman gibi bakışırılar.

212. Bal akar agzından (Gos.)

Çok tatlı konuşur.

213. *Bal çüpiüne düşmek (batmak) (Pz.)*
Aradığı, beklediği iyi bir şeye rastlamak, konmak.
214. *Bal yemedim da karnum ârsın (Kan.)*
Suç işlemeydim ki cezasını göreyim.
215. *Balık denizde, tava ateşte (Kal.)*
Henüz hiçbir şey meydana yokken, onu elde etmiş, elindeymiş gibi hazırlık yapmak.
216. *Balıkçıya balık satma (Res.)*
Akıllı olana akıl öğretme.
217. *Baltaylen salatay çesmek (Pz.)*
Söze karışarak, ne konuştuğunu bilmemek. Güzel bir şey söylemeye çalışırken gülünç olmak.
218. *Bardakta içesın (Gos.)*
Her yönüyle başkalarına örnek olabilecek, yakışıklı, zeki, çalışkan ve dürüst gençleri övmek için söylenir.
219. *Baski (çerpiç) çeşmek (Pz.)*
1. Çok soğuk olmak.
2. Çok beklemek ve üşümek.
220. *Bastığı yerde ot bitişmez (Mam.)*
Uğursuzluğuna inanılan kimse.
221. *Bastığı yerde yeşil çimen bitişmes (Gos.)*
Gittiği yeri yıkıp yakar; gittiği yerin bereketini kurutur, uğursuz.
222. *Baş belâsi (Mam.)*
Çekilmeyen çile.
223. *Baş eder, ayaklar çeker (Pz.)*
Yanlış bir hareket yüzünden, halledilmesi kolay olan sorunların insanı uğraştırması.
224. *Baş kaldıramamak (Gos.)*
Maddî açıdan gittikçe zayıflamak. Maddî durumunu düzeltememek.

- 225. Baş kaldırmamak (Pz.)**
1. Hiç durmadan çalışmak.
2. Hasta olmak.
- 226. Baş patlatmak (Pz.)**
Usandırmak, bıktırmak.
- 227. Baş var mı takya ne kadar istersen (var) (Pz.)**
Önemli biri olduktan sonra, küçük şeyler kendiliğinden bulunur.
- 228. Başa baş gelmek (Gos.)**
Birbirine denk gelmek.
- 229. Başa belâ cetirmek (Pz.)**
İyi niyetle bir işe girişmekle birlikte kötülük geleceğini düşünerek pişmanlık duymak.
- 230. Başa celen mala citsın (Pz.)**
Bir kaza ihtimalinde meydana gelebilecek olan zararlar insana olacağına mala olsun.
- 231. Başa cüre traş (Priş.)**
Durumuna göre tedbir almak.
- 232. Başa çıkamamak (Gos.)**
Gücü yetmemek.
- 233. Başı açık kalmak. (Pir.)**
Evin direği sayılan erkek ölünce dul kalan kadına "başı açık kaldı" denir. Ev, aile himayesiz kaldı.
- 234. Başı tutmak (Gos.)**
Çok konuşma dinlemekten başı ağrımak.
- 235. Başına amin kuşî konmak (Gos.)**
Beklemediği büyük bir nimete kavuşmak.
- 236. Başına binmek (Pz.)**
Bir istemde devamlı bulunup usandırmak.
Birine haksız yere musallat olmak.

- 237. *Başına dert açmak* (Gos.)**
İyi sonuç alacağını düşünerek, kendini büyük sıkıntılara düşüren bir işe girişmek.
- 238. *Başına selâmet aramak* (Pir.)**
Başına çare aramak.
- 239. *Başında ateş yanmak* (Mam.)**
Çok sıkıntılı ve zor durumda bulunmak.
- 240. *Başında sinegi var* (Gos.)**
Belirli bir durumdan dolayı endişeli olan.
- 241. *Başında kavak yelleri eser* (Pir.)**
Başı büyük dertte olmak.
- 242. *Başından çaresini bakmak* (Gos.)**
Kimsenin yardımı olamayacağı anlaşıldığından içinde bulunduğu güç durumdan kurtulma yolunu kendisi aramak.
- 243. *Başından çekmek* (Gos.)**
1. İstekte bulunan kimseyi bir bahane ile yanından uzaklaştırmak.
2. Zor bir işi yapmamanın ve başkasına yüklemenin yolunu bulmak.
- 244. *Başını altına almak* (Pz.)**
Başkasını dinlemeden kendi düşüncesiyle işine devam eden birinin aradıklarında kötülük bulmak.
- 245. *Başını bırakmak (biri için)* (Gos.)**
Birini tutkunlukla sevmek ve desteklemek.
- 246. *Başını bragar, yalanlarını brakmas* (Gos.)**
Alışılmış kötü huylardan vazgeçmemek.
- 247. *Başını ezmek* (Gos.)**
Birini devamlı baskı altında bulundurup kötülük yapamaz duruma getirmek.
- 248. *Başını kaşımak* (Pz.)**
Pişman olmak.

- 249. *Başını kessan başka bitmek* (Gos.)**
İnadından kesin olarak vazgeçmemek.
- 250. *Başını koparmak* (Pz.)**
Bir anda öldürmek.
- 251. *Başını üşütmek* (Gos.)**
Bir kimseden beklenilmeyen bir cevap almak.
Yersiz konuşmak. Çıldırarak.
- 252. *Başını yemek (birinin)* (Gos.)**
Ölmesine veya büyük bir zarar görmesine yol açmak.
- 253. *Başı zora düşmek* (Gos.)**
Çok sıkıntılı, çare bulunması güç bir durumda kalmak.
- 254. *Baş üstüne yeri olmak* (Pir.)**
Büyük bir saygı ile konuk edilerek yüksek ve iyi yeri ayırmak.
- 255. *Baştan çıkmış* (Mam.)**
Deli olmuş.
- 256. *Batakçi olmak* (Gos.)**
Sözünde durmamak; alınan borcu zamanında veya hiç ödememek.
- 257. *Bazısına ana, bazısına ügi ana olmak* (Pz.)**
Herkesi aynı davranmamak.
- 258. *Bazı kerek insan ilükten azar* (Gos.)**
Yoksul iken kısa zamanda zenginleşip,
saygısız olan ve kabadayılaştan insan.
- 259. *Bazılarından hem horozları yumurtlar* (Gos.)**
Her taraftan para kazanan. Kazanma imkânları çok olan.
- 260. *Beazın adi var, esmerin tadi var* (Gos.)**
Beyaz olanların sadece adı çıkmış, asıl güzeller (kızlar) esmerlerdir.
- 261. *Begirden eşeğe düşmüş* (Koç.)**
Büyük mevkiden küçük mevkiye düşmüş. Azledilmiş.

- 262. *Begire binmeden ayaklarını sanlay* (Koç.)**
Henüz hiç bir şey görünürlerde yokken, bir şeyi ele geçirmiş, ona sahip olmuş gibi davranmak.
- 263. *Beklen çak gelmemiş başına* (Gos.)**
Felâket başa gelmeden korunmak ve önlemini almak.
- 264. *Bekler gükten düşsün* (Gos.)**
Çalışmadan, hazırdan beklemek.
- 265. *Bekler nasıl hut* (Gos.)**
Baykuş gibi avını beklemek. Birini pusuda beklemek.
- 266. *Belasını aramak* (Gos.)**
Kavga ederek veya başka davranışlarıyla kendisi için tehlikeli olacak bir durum meydana gelmesine yol açmak.
- 267. *Ben derım mangal tahtasi, o der bayram haftasi* (Gos.)**
Söylenilen sözü hiç ilgisi olmayan biçimde anlamak.
- 268. *Ben derım şap, o der şeker* (Gos.)**
Söylenilen sözü ters anlamak.
- 269. *Benden dāvet, senden gelmek* (Oh.)**
Üzerine düşen ödevi yapıp karşılığını dostundan beklemek.
- 270. *Benım için hava hoş* (Gos.)**
Öyle de olsa, böyle de olsa, benim için hep bir (fark etmez).
- 271. *Berekāt versın* (Gos.)**
Şükürler olsun. İyi ki...
- 272. *Beş pare kani etmes* (Gos.)**
Beş paralık adam. Hiç değeri olmayan biri.
- 273. *Beş pare vermez* (Gos.)**
Hiç umurunda değil. Hiç galesi yok.
- 274. *Beş parelık* (Kal.)**
Değersiz birisi.

- 275. *Beş parmak aynı dıldır* (Gos.)**
İnsanlar birbirinden farklıdır.
- 276. *Betime gelmek* (Gos.)**
Kötü karşılamak. Utanç verici bulmak. Ayıp saymak.
- 277. *Bi cüzünü çör, bi kulagini sagır yap.* (Priş.)**
Gördüğünü görmedim, duyduğunu duymadım diye davranmak.
Her şeye aldırmamak.
- 278. *Bi ellen verır, iki ellen alır* (Mam.)**
Aldığı verdiğinden çok fazla.
Veriyorum derken verdiğinin iki katını almak.
- 279. *Bi kerek her kereg için* (Gos.)**
Bir işi safha safha veya bölüm bölüm ele alıp geçici bir zaman için idare edecek yerde, temelli bir çözümle büsbütün halletmek.
- 280. *Bi kerek pazara, iki kerek degırmene gitmiştir* (Gos.)**
Hiçbir şeyden anlamaz, kara cahil.
- 281. *Biber gibi kızarmak* (Res.)**
Utancından kıpkırmızı olmak.
- 282. *Bilınmez kim yer kim içer* (Gos.)**
Çok kalabalık, düzensiz ve karma karışık bir insan topluluğu.
- 283. *Binde bir* (Gos.)**
Çok seyrek.
- 284. *Bin dereden su getirmek* (Gos.)**
Çok dolambaçlı gerekçeler ileri sürerek aldatıcı diller dökmek.
- 285. *Bin kat* (Gos.)**
Pek çok, kıyaslanamayacak ölçüde (üstün).
- 286. *Bin pişman olmak* (Gos.)**
Çok pişmanlık duymak.
- 287. *Bindığı dali kesmek* (Koç.)**
Kendi kendine ters düşmek.

288. *Bir akıl a yaz için, a kış için.* (Gos.)
O kadar dert birbirine ğirmiş ki, hangisiyle uğraşacağını şaşırılmış.
289. *Bir adım atmamak* (Gos.)
Kesinlikle gitmemek.
290. *Bir akıl, yaza mı, kışa mı?* (Kon.)
İşi başından aşmış, neyi önce düşüneceğini bilememek.
Krş. "Bir akıl a yaz için, a kış için"
291. *Bir ayak daha evvel* (Gos.)
Olabildiği kadar ivedi olarak, çarçabuk.
292. *Bir ayakle mezarda olmak* (Gos.)
Yaşı ilerlemiş ve çok hasta olmak.
293. *Bir çual tuz yer, inaatından vazgeçmes* (Gos.)
Karş. Başını bragar, inaatından vazgeçmez"
294. *Bir keyif bir mürat* (Gos.)
Bir işi zararı pahasına yapmak.
295. *Bir damla su için ceneme gitmek* (Res.)
Son derece düşkün. Yaşayabilmek için eziyetten başka seçeneği olmamak.
296. *Bir eli yagda, bir eli balda* (Gos.)
Bolluk içinde (yaşamak).
297. *Bir ema bir* (Pz.)
Az ama, öz.
298. *Bir esap, bir kasap* (Gos.)
Fazla düşünüp pişman olmaya fırsat vermemek.
299. *Bir gözü ağlar, bir gözü güler* (Piış.)
Bir yandan üzülüp ağlamak, diğer yandan sevinip gülmek.
300. *Bir gün insan aslı oturur* (Gos.)
Sabredip beraberce görülmesi gereken işi beklemeden tek başına yapmak veya büsbütün vazgeçmek

- 301. *Bir güzün kôr, bir kulagın şurlo* (Gos.)**
Kimi şeyleri görmemiş, kimi şeyleri duymamış gibi davranmak.
- 302. *Bir inat, bin mürat* (Priş.)**
Zararına sonuçlanacağını bile inadını yerine getirme, arzusundan vazgeçmemek.
- 303. *Bir karış boyi, bin turli huyi* (Gos.)**
Değmeyecek hali, çelimsiz, ufak tefek olmasına karşılık, çeşit çeşit yaramazlıklar yapan.
- 304. *Bir kaşık suda boğmak* (Kal.)**
Küçük bahanelerle her kötülüğü yapmayı düşünmek.
- 305. *Bir kurşumlen iki mandayi devirmek* (Kal.)**
Bir eylemle, işe yarar iki sonuç elde etmek.
- 306. *Bir lokma ekmek de ne yedim, arkama gitti* (Res.)**
Davet edilen bir yakınında yersiz olarak tenkit edilip rahatsız edilmek. Küskünlük yüzünden yenilen yemeğin de tadı kalmamak.
- 307. *Bir pireyçin yorgani yakmak* (Gos.)**
Küçük bir zarardan kurtulmak için, büyük bir zararı göze almak.
- 308. *Bir tahtasi noksan* (Kal.)**
Dengesiz, budala, aptal.
- 309. *Bir yanagına vursan, obiri patlar* (Gos.)**
Çok şişman, çok dolgun olmak.
- 310. *Bir yolda iki iş* (Gos.)**
Aynı emekle iki yarar sağlamak.
- 311. *Birangısına oroz da yumurta getirir* (Res.)**
Bazı ailelerin bütün fertleri çalışıp kazanırlar. Onlarda eli boş duran kimse yok. Hepsi çalışıp, hepsi kazanır.
- 312. *Bire bir geçirmek* (Îlâç) (Gos.)**
Hemen etkisini göstermek.
- 313. *Biri nala, biri mıya vurmak* (Gos.)**
Hem nala, hem mıha vurmak. Anlaşmazlık, Birbirine ters düşecek şekilde çalışmak. Uyumsuzluk.

314. *Biz da ekmek yersık, ot otlamais* (Gos.)
Enayi değiliz, biz de bir şeyler biliyoruz.
315. *Biz kurti angdık, kurt kapi arkasında* (Pz.)
Biz tam onun hakkında konuşuyorduk. O hemen ardından beliriverdi.
316. *Bogaz bogaza tutulmak* (Gos.)
Birbirini boğmak istercesine kavgaya etmek.
317. *Bogazına kadar bogulmuş* (Mam.)
Çok borçlanmış.
318. *Bogazına kadar borci olmak* (Pz.)
Hiç kurtulamayacak kadar borçlanmak.
Birbiri ardına çok borç yapmak.
319. *Bogazında kalmak* (Gos.)
Herhangi bir azarlama yüzünden yediği şeyi yutamamak.
320. *Bogazından tutmak* (Mam.)
Bir işi zorla yaptırmak.
321. *Bogazımda dizıldı* (Gos.)
Bir iyiliğin başa kakılmasından veya yersiz bir azarlamadan duyulan üzüntü, pişmanlık.
322. *Bogaz düşküni* (Gos.)
Yemekten başka bir şey düşünmeyen, obur.
323. *Bok üstü berbat* (Gos.)
Çok kötü.
324. *Boki çişle yikamak* (Gos.)
Yapılan bir hatayı bir başka hata ile örtemeye çalışmak.
325. *Boki kırmak* (Pz.)
Çok önemsiz bir işi önemli zannederek bitirmek.
326. *Bokon boki* (Pz.)
Kötünün kötüsü. Berbat.

- 327. *Boktan bi şe (Mam.)***
Değersiz ve yapılması kolay olan iş.
- 328. *Boktan çerpiç olmamak (Pz.)***
İşinden bir hayır gelmemek.
- 329. *Boktan püsçül (Pz.)***
Değersiz ve olması imkânsız bir iş.
- 330. *Borca bogolmak (Pz.)***
Ödeyemeyecek kadar borca girmek.
- 331. *Borcuni cündüz üde çi ceceyle kapın çalınmasın (Priş.)***
Borcunu zamanında öde ki, uygunsuz zaman da rahatsız olmayasın.
- 332. *Borçtan başını kaldıramamak (Pz.)***
Her zaman borcu olmak.
- 333. *Boş dermen gibi konuşmak (Res.)***
Gerekli gereksiz konuşmak, çok konuşmak.
- 334. *Boş elle gelmek (Gos.)***
Ziyaret edilen bir yere hediye götürmek gerekirken, hediyesiz gitmek.
- 335. *Boydan boya (Gos.)***
Bir uçtan bir uca.
- 336. *Boynoni altına almak (Pz.)***
Kendi kendini mahvetmek.
- 337. *Boynuna kalmak (Gos.)***
Fazlaca ısrar etmek. Üzerine Gelmek.
- 338. *Boyun egdirmek (Gos.)***
Güçlünün buyruğuna uymayı kabul etmek.
- 339. *Bozacı halvaciya (şait olması) (Gos.)***
Aynı durumdaki iki suçlunun birbirine tanıklık etmesi.
- 340. *Bozacıya (yogortçıya) boza (yogort) satmak (Pz.)***
Bir işi iyi bilen bir kişiye o iş hakkında akıl öğretmeye kalkışmak veya onu o işle aldatmaya girişmek.

- 341. *Bozuk ağızlı (Kal.)***
Kaba sözleri çok kullanan, küfürbaz, sövecen.
- 342. *Bu deriden başka deriye girilmez (Gos.)***
1. Yapılması gereken bir işi yapamamak.
2. İsteddiği halde, mizaç itibarıyla değişememek.
- 343. *Bu dünyaya kimse kazık kakmamış (Gos.)***
Bu dünyada ölmeyecek kadar kimse uzun yaşamamış.
- 344. *Bu dünya sırayledır (Gos.)***
Dünyada düşmeyen kalkmayan bir Allah'tır. Ötekiler yükseldikleri gibi düşebilirler de. Bu gün biri, yarın öbürü.
- 345. *Bu dünya yalandır (Gos.)***
Dünya insanı aldatır. Bu gün bunu, yarın öbürünü yapacağım derken, hiç beklenmeyen bir anda insan her şeyi bırakıp göçüp gider.
- 346. *Burnuni silememek (Gos.)***
Hiçbir şey bilmemek, hiçbir şeyden anlamamak.
- 347. *Bu kulaktan girdi, obiründen çıktı (Gos.)***
Söylenen söze önem vermemek, üzerinde durmamak.
- 348. *Bu cün dünya yarın ahret (Pz.)***
Kimseden gözü korkmayan, dövüşürken ölebileceğini düşünmeyen.
- 349. *Buldi küvi küpeksıs, gezer toyagasıs (Gos.)***
Rakipsiz kalkmak, böbürlenmek.
- 350. *Budalanın boynuzları yoktur (Gos.)***
Aptal dediğin başka türlü olmaz ki.
- 351. *Budalaya aç (ver) yol (Gos.)***
Aptal kimselerle uğraşma, ilgilenme.
- 352. *Bu gün bu gün için, yarın yarın için (Gos.)***
Sosyal ilişkiler bakımından her günün ayrı bir yeri vardır. Örneğin: ziyaret edilmesi gereken yere daha büyük bir sebeple veya bahaneyle gelmeyi, yani iki sebebi birleştirerek ziyareti ertelemeyi düşünürken, ev sahibinin nezaket gereği konuğu: "Bu gün bu gün için, yarın öbür vesileyle de yine gelirsin" şeklinde ısrar etmesi.

353. *Bu gün bu güne, yarın düğüne* (Gos.)
Yarını düşünmeden bütün kazancını harcayan,
gününü gün eden kimse.
354. *Bu gün vezir, yarın rezil* (Gos.)
Kontrolsüz harcayan. Bu gün vezir gibi geçinip bütün kazancını har-
camak; yarın dilenmeye muhtaç olmak.
355. *Bu gün yarın* (Gos.)
Şu bir iki gün içinde, yakında.
356. *Bulanık suda balık avlamak* (Gos.)
Fırsatını bulup durumdan yararlanmak.
357. *Buldi buturlandı* (Gos.)
Karş. "Buldi bunandı".
358. *Buldi bunandı* (Gos.)
Durumu iyileştikçe daha iyisini istedi, yetinmedi.
359. *Bulmuş turlay (ağıltı) çüpeksiz* (Mam.)
Meydanı boş bulmuş.
360. *Bulsa bir kaşık su içine buar* (Pir.)
Çok kızgın.
361. *Bulsa dilencinin canından alır* (Kan.)
Gücü yetse, asla vazgeçmez.
362. *Bunda (n) iş yok* (Pz.)
Son derece mağrur.
363. *Burni düşsa yerde, almas* (Gos.)
Son derece mağrur.
364. *Burnundan çıkarmak* (Gos.)
Çok eziyet etmek, bir kimseyi canından bezdirmek.
365. *Burnundan da üteye bilmemek* (Gos.)
Hiçbir şey bilmemek, cahil olmak.

- 366. *Burnuni sıksan cani çıkar* (Gos.)**
Çok üzüntülü, çok sıkıntılı.
- 367. *Buyrunun misafirlar davranun ev saybilar* (Gos.)**
Her konuda öne çıkmak.
- 368. *Buza yazmak* (Pz.)**
Boşuna uğraşmak, elde edememek.
- 369. *Buzi kırmak* (Mam.)**
Bir konuyu açmak için öncülük yapmak.

C

- 370. *Can aray can çiksın* (Pz.)**
Sonucunun kötü olacağını bile bile sıkıntısına katlanarak bir işe girişmek.
- 371. *Can başa çalışmak* (Gos.)**
Var gücüyle çalışmak.
- 372. *Can çekmek* (Gos.)**
Ölmek üzere bulunmak.
- 373. *Cana gelen, mala gitsın* (Gos.)**
Herhangi bir zarar cana geleceğine mala gitsin.
- 374. *Canı burnuna gelmek* (Gos.)**
Dayanılmaz büyük bir sıkıntıda bulunmak.
- 375. *Cani ceneme gitsın* (Gos.)**
Benden uzak olsun da nereye giderse gitsin.
- 376. *Canına tak gelmek* (Gos.)**
Canından bezmek, dayanılmayacak bir duruma gelmek.
- 377. *Canını vermek* (Gos.)**
Bir şey uğruna en değerli varlığını feda etmeye, hatta ölüme bile razı olmak. Son derece özverili ve cömert olmak.

378. *Canını çıkarmak* (Gos.)

Bir kimseye dayanılmaz derecede musallat olmak, üstüne varmak.

379. *Cavur çütegi* (Pz.)

Acımasızca dövmek.

380. *Ceenemın dibi* (Gos.)

Çok uzak ve gidilmesi zor olan yer.

381. *Cenem¹ olmak* (Gos.)

Def olup gitmek.

382. *Cel çeyfım cel* (Mam.)

İşini bitirip rahatlamaktan duyulan memnuniyet ifadesi.

383. *Cendım ettım, cendım buldım* (Mam.)

Kendi yaptığı işin sorumluluğunu yüklenip sonucuna katlanmak.

384. *Cirma kolay, çıkma zor* (Mam.)

Bir şeye başlamak kolay, fakat onu bitirmek zordur.

385. *Cüti açık* (Pz.)

kimi kimsesi olmayan, fakir.

386. *Ceniş kısa iş için, ince uzun çif için* (Pz.)

Çirkin kadın çalışmak, güzel kadın gezmek içindir.

387. *Cendi kulaklarını cürmemek* (Pz.)

Kendi kötülüklerini görmemek.

388. *Ceeneme kadar yoli var* (Gos.)

Def olup gitsin.

389. *Cennet olmak* (Pz.)

Çok güzel olmak.

390. *Cicili micili* (Gos.)

Güzel, küçük, renkli ve süslü eşyalar; bunları giyinen kimse.

1. Tezlik ifadesi yüzünden ilk hece kısa söylenir.

391. *Ciden şeytan, celen şeytan, da isla kalsın eşçi şeytan (Pz.)*
Giden de gelen de kötü olduğuna göre, değiştirmeye gerek yoktur.
392. *Cigerlerini yakmak (Gos.)*
Kişinin dayanılmaz bir acı içinde kalması.
393. *Cigerleri parçalanmak (Gos.)*
Birinin üzücü durumuna çok acımak, üzülmek.
394. *Cin çırpamak (Pz.)*
Çok soğuk olmak.
395. *Cin fikirli (Pir.)*
Çok zeki, çok kurnaz.
396. *Cit sor cel düverim (Pz.)*
Bir şeyi söylememek, bildirmemek.
397. *Cübegini çesmemek (Pz.)*
Yakını, akrabası olmak.
398. *Cübegi kopmak (Pz.)*
Bir şeye acımamak.
399. *Cükte aradım, yerde buldum (Priş.)*
Çok güçlükle ele geçirebileceğini sandığı şeyi veya kişiyi kolayca elde etmek veya bulmak.
400. *Cükten enmek (Pz.)*
Ummadığı şekilde iyi bir şey elde etmek, talihi iyi gitmek.
401. *Cünülden çıkmak (Pz.)*
Unutulmak, uzaklaşmak.
402. *Cüti açık (Pz.)*
Yoksulluğu veya kötülüğü meydanda.
403. *Cüti sakız çinemek (Pz.)*
Başkasının kötü bir duruma düşmesine sevinmek.
404. *Cüz cüre, cünül begene (Pz.)*
Göz görür, ama gönül beğenir.
405. *Cüz etmek (Pz.)*
Bir şeyi bozmak, bir şeye nazar değmek.

- 406. *Cüzden düşmek* (Priş.)**
Eski değerini yitirmek.
- 407. *Cüzi almamak* (Pz.)**
Yapamayacağı bir işe girişmemek, korkmak.
- 408. *Cüzi cüz olmamak* (Pz.)**
İşe yaramaz, kötü niyetli kimse olmak.
- 409. *Cüzi daga bakmak* (Pz.)**
Her zaman kaçacak durumda olmak.
- 410. *Cüzelin adi, çirkinin tadi* (Pz.)**
İş güzellikte değil, huzurlu olmaktadır.
- 411. *Cüzleri batmak* (Pz.)**
Çok zayıflamak.
- 412. *Cüzleri fırlamak* (Pz.)**
Hırslanmak.
- 413. *Cüzüm cürmedi, cnaım çekmesin* (Pz.)**
Bir şeye karışmadığım için korkum yoktur.
- 414. *Cüzünde sarılık ol (ma) mak.* (Pz.)**
Gönlün yersiz olarak bir şeyi beğenmesi veya beğenmemesi.
- 415. *Cüzüne hiç bi şe celmemek* (Pz.)**
Hiç kormamak.

Ç

- 416. *Çaşkaların ütüşmesi üi dildir* (Gos.)**
Halk inancında kargaların ötüşmesi havayı bozup karı getireceğine inanıldığı için iyi karşılanmaz.
- 417. *Çok aldi patlaycaydi* (Gos.)**
Alıncaya kadar, sabırsızlıktan çatlıyacaktı.
- 418. *Çak orda imiş yazık* (Res.)**
Ömrü o kadarmış.

419. *Çakır cüzli (Pz.)*
Kurnaz insan.
420. *Çaktır küçük çocuklar, gaylesi da küçüktür (Gos.)*
Küçük çocukların bakımı ve eğitimi büyük çocuklardan daha kolaydır.
421. *Çaktır küçük (çocuk) korkarım ülmesin, büyüdi mi korkarım düğmesin (Gos.)*
Yersiz bahanelerle hiçbir zaman gereken önlemleri almak istememek. Çeşitli nedenler yüzünden gereken önlemleri alamamak.
422. *Çalım satmak (Gos.)*
Üstünlük gösterisinde bulunmak,
bir durumdan dolayı büyüklük taslamak.
423. *Çalış kulum veriyım (Gos.)*
Her şey çalışmakla elde edilir. Çalışmadan hiçbir şey kazanılamaz.
424. *Çalımına getirmek (Gos.)*
Uygun fırsatını bulmak.
425. *Çalışırsık bir yemeg için (Gos.)*
Yaptığı işten ve elde ettiklerinden memnun olmamak.
426. *Çalımından geçilmemek*
Çok mağrur, burnu büyük olmak.
427. *Çaraklarını çevirememek (Gos.)*
Bir konuda birinin başka birinden çok daha değersiz olması.
428. *Çatık yüz (Gos.)*
Küskün, üzgün
429. *Çek arabani (Gos.)*
Çek git buradan.
430. *Çek koparma (Gos.)*
Kazanç sağladığın bir işten olabildiğince yararlan;
işinin peşini bırakma.

431. *Çekildi gûa elle çekmişin* (Gos.)
Bir hastalık esnasında herhangi bir sebeple (ilâç vb.) ağrının birden bire kesilmesi.
432. *Çekma âlemin gaylesini* (Gos.)
Kendi işine bak, âlemin derdini düşünme.
433. *Çekti gitti (çekip gitmek)* (Gos.)
Savuşup gitti.
434. *Çem borçlıdan balta sapi* (Pz.)
Ters bir kimseden alacağın varsa, borcunu alamadığın gibi üstelik ya dayak yersin ya da söz iştirsin.
435. *Çemliklerini almak* (Priş.)
Günahlarını almak. Bir kimseyi haksız yere suçlamak.
436. *Çesesi dolmak* (Pz.)
Çok parası olmak.
437. *Çeşmeye kadar yollayıp su vermemek* (Gos.)
Suya kadar götürüp su vermemek.
Başkasını aldatabilecek kadar kurnaz olmak.
438. *Çikarmaz güzlerini* (Gos.)
"Fazla mal göz çıkarmaz"; Fazla maldan zarar gelmez.
439. *Çikmas yol* (Pz.)
Boşuna çalışmak; yanlış yol seçmek.
440. *Çikti Yunmamiş* (Gos.)
Kavgada zor duruma getirilip, kendini nasıl savunacağını bilmeden, kavga yerinden fırlayarak dışarıya çıkmış.
441. *Çile çekmek* (Gos.)
Büyük sıkıntı ve üzüntü içinde yaşamak,
442. *Çim bozar oyoni, Alla kırsın boynoni* (Pz.)
Bir cemiyeti, bir şenliği bozan kişinin Allah belâsını versin.
443. *Çim üger cendisini, çepek cersin derisini* (Pz.)
İnsanın kendini övmesi yersizdir.

444. *Çingene çalar. Çürt oynar (Pz.)*
Kurnaz nasıl söylese, aptal da ona göre hareket eder;
Ona göre hava hoştur.
445. *Çingenede yogurt ararsın (Res.)*
Olmayacak bir işin peşine gidersin.
446. *Çingenenin düğününde daul paralanır (Mam.)*
Herkesin işini gören kendi işine gelince talihsiz bir durumla karşı karşıya kalır.
447. *Çingenenin maşası olsun, gene ateşi elle tutar (Res.)*
İnsanlar alışkanlıklarından kolay kolay vazgeçmezler.
448. *Çirli payçtan igrenür (Pz.)*
Kötü bir kişi iyi bir kişiyi onun gibi olamadığı için istemez.
449. *Çit kaldırmak (Mam.)*
Misafir gibi ağırlanmak.
450. *Çitabın ortasından sülemek (Pz.)*
Yersiz konuşmak.
451. *Çogi bitti (gitti) azi kaldı (Gos.)*
Yapılacak işin en büyük, en güç, en önemli kısmı yapıldı.
Kalanı az ve önemsizdir.
452. *Çok açılmamak (Pz.)*
Birine bütün bildiklerini, sırlarını açmamak.
453. *Çok gürmek (bir şeyi bir kimseye) (Gos.)*
Bir kimseyi bir şeye lâıyk görmemek.
454. *Çok koşuşmak as kazanmak (Gos.)*
Ekonomik durumun değişip kötüye gitmesi.
455. *Çor satıcı, çor alıcı (Mam.)*
Birbirine uyma, uygunluk; dengi dengine olmak.
456. *Çora cüz (Mam.)*
Beklenilen ve istenen bir şeye ulaşmak; talihi yaver gitmek.

457. *Çordan cüz aramak (Pz.)*
Olmayacak istekte bulunmak.
458. *Çorlari celmek (Pz.)*
Uykusu gelmek.
459. *Çukurunu açmak (Gos.)*
Birini felâkete düşürecek plân hazırlamak; kuyusunu kazmak.
460. *Çuvalda ip cibi dogri olmak (Pz.)*
Yalan söylemek.
461. *Çüpek baltay cetirdi mi, cetirdi (Pz.)*
Alçak adam soysuzluğunu gösterme imkânına kavuştu mu, gerisi belli zaten.
462. *Çüpege çakşir uymak (Pz.)*
Yakışmamak, uymamak.
463. *Çüreklen çüremek (Pz.)*
Bol bol olmak.
464. *Çürük çıkmak (Gos.)*
1. Sağlam olmadığı anlaşılmak.
2. Güvenilir biri olmadığı anlaşılmak.
465. *Çürük tahtaya basmamak (Gos.)*
İyi bilinmeyen bir işe girişmemek, tedbirli olmak.
466. *Çüy yanay, baba taraniy (Priş.)*
Umursamamak.

D

467. *Da bi kerek elume düşsan ben bilerim (Gos.)*
Eline bir fırsat geçerse ne yapacağımı çok iyi biliyorum.
468. *Da isla üli neteçim çüli (Pz.)*
Cahil olmaktansa ölüm daha iyidir.
469. *Dag adami hastalaturır sag adami (Gos.)*
Cahil Söz anlamadığı için aklı başında olanı rahatsız eder.

470. *Da popun şapkasi eksiktur* (Gos.)
Gerekli gereksiz ne varsa, her şeyin karmakarışık bir yerde toplanması.
471. *Dardıcigun dardıcigi* (Pz.)
Yakınlık derecesinin çok uzak olması.
472. *Dedıgi dedık* (Mam.)
Sözünden vazgeçmemek.
473. *Demire cüre su verılır* (Mam.)
Duruma göre davranılır.
474. *Deriyle gemik kalmak* (Gos.)
Çok zayıf ve bitkin bir halde kalmak.
475. *Dert evlâtlerle, dert evlâtsiz* (Gos.)
Evlât sahibi olmak bir dert, olmamak bir başka dert.
476. *Dert nal koşmak* (Pz.)
Çok hızlı gitmek, koşmak.
477. *Dibini bulmak* (Pz.)
Sonuna kadar çalışmak.
478. *Dibini çıkarmak* (Gos.)
Karşıdakini rahatsız edecek kadar bir konunun üzerine düşmek; istekte bulunmak.
479. *Dil çevirmek* (Pz.)
Birinin konuşmasına saygısızlık edecek kadar karşılık vermek.
480. *Dilaverka olmak* (Pz.)
Çok konuşkan olmak.
481. *Dildir sırça kırılacak* (Gos.)
1. Bir işin yapılmasında bir sakınca olmamak.
2. Endişeye gerek yok.
482. *Dildir çiçek kokunasın* (Gos.)
Beğenilecek biri değildir.

483. *Dıldır şeker erisin (Gos.)*
Telâşlanmaya sebep yok, bir şey olmaz.
484. *Dilünü ari ısırısın (Oh.)*
Kötü söz söyleyeceğine konuşmaz olmak daha iyidir.
485. *Dilini çüvermek (Pz.)*
Başkasına fırsat vermeden sürekli konuşmak.
486. *Dilini ısırarak (Mam.)*
Söylediğine pişman olmak; hayret içinde kalmak.
487. *Dili bir karış (Gos.)*
Yerli yersiz konuşan, geveze.
488. *Dili sarkmak (Pz.)*
Çok yorulmak.
489. *Dili uzun (Mam.)*
Çok konuşan, geveze.
490. *Diri diriyle üli üliyle (Gos.)*
Herkes kendi havasında, kendi dengiyle.
491. *Diri topraga girilmes (Gos.)*
Allah'tan gelen derde kâatlanmak lâzım.
492. *Dirsek çevirmek (Pir.)*
Tavrını değiştirmek, sözünden dönmek.
493. *Diş dokuz etti (Pir.)*
Değiştirdi, değiştirmek.
494. *Dişarısı lâl, içerisi hâl (Oh.)*
İçi başka, dışı başka; görüldüğü gibi değil.
495. *Dişi evlât açın dogar, hem evin saçakları aglar (Gos.)*
El kapısına gideceği düşünülecek kız çocukların doğumuna sevinilmez.
496. *Dişi evlât el kapisiyçindir (Gos.)*
El kapısına gideceği için kız çocuğunun doğuşuna sevinilmez.

- 497. *Dişin yemesi (Pz.)***
Arzu etmek, istemek.
- 498. *Dişleri nasıl dikel (Oh.)***
Dişleri kazma gibi büyük, biçimsiz.
- 499. *Divırma babaya tarlay (Gos.)***
Herkesin iyi bildiği bir durumu anlatmaya kalkma.
- 500. *Divırır yılan ayaklarını (Gos.)***
Yılan ayaklarınının sırrını söyler mi ki o sırrını söylesin.
- 501. *Dizcinleri çüvermek (Mam.)***
Her şeyi kendi haline bırakmak.
- 502. *Dogduguna pişman (Mam.)***
1. Tembel
2. Büyük sıkıntıda, darda olmak.
- 503. *Dogmişık ülecesık (Gos.)***
Ölüme çare yok, hepimiz bir gün öleceğiz.
- 504. *Dokos oka surat (Pz.)***
Çok üzgün olmak.
- 505. *Doksan, yazı koksan (Koç.)***
Bir şeyin zamanı gelmek.
- 506. *Dokunma yilani kuyrugunda (Gos.)***
Uyuyan yılanın kuyruğuna basma, uyandırma. Unutulmuş olan konuyu hatırlatarak başına iş açma.
- 507. *Dokuz kurda bir furda (Kan.)***
Kusura bakmayın, size göre değil, ama elimizden gelen bu.
- 508. *Dokuz gitmek (Gos.)***
Çok korkmak.
- 509. *Domuzdan kul koparmak (Mam.)***
Cimriden para koparmak, bir şeyler almayı başarmak.

- 510. *Domuzi eksik* (Mam.)**
Her şeyi olan, zengin.
- 511. *Dori söyle hem Allah iştsın* (Res.)**
Doğru söyle, herkes duysun.
- 512. *Dost çivisi* (Mam.)**
Dostun dostu aldatması, dost kazığı.
- 513. *Dostlar alış verişte cürsün* (Mam.)**
Bir iş yapar gibi görünmek.
- 514. *Dostlar pazarlıkta cürsün* (Mam.)**
Karş. "Dostlar alış verişte cürsün"
- 515. *Dudu gaurka etti pitanye* (Kan.)**
Her şeyin nasıl yapıldığını öğrenmek isteyen çok kibar bir insan için söylenir.
- 516. *Duvar yerinden oynar mi o kadar* (Pz.)**
Birin yerinden hiç hareket etmemesi.
- 517. *Duvara yapıştırmak* (Pz.)**
Dövmek, çok dövmek.
- 518. *Duvarın kulaklari var* (Gos.)**
Söylenmesi sakıncalı olan şeyi her yerde söylememek.
Çok tedbirli olmak.
- 519. *Duvarın kulaklari, çitın da güzleri var* (Gos.)**
Karş. "Duvarın kulaklari var".
- 520. *Dümeni eline almak* (Pz.)**
Bütün işleri eline geçirip onları istenildiği şekilde işletmek.
- 521. *Dün dün için, bu gün bu gün için* (Gos.)**
Yapılması gereken şeyi devamlı yapmak, bir defa ile yetinmemek.
- 522. *Dünyadan haberi olmamak* (Gos.)**
Etrafında olup bitenlerden habersiz olmak.

- 523. *Dünyalar satın almak* (Pz.)**
Çok şey almak, çok alış veriş etmek.
- 524. *Dünyanın dert çüşesini cezmetmek* (Mam.)**
Çok dolaşmak, her yere gitmek.
- 525. *Dünyay elle tutsa doymas* (Gos.)**
Çok aç gözlü olmak.
- 526. *Dünyay versan doymaz* (Gos.)**
Karş. "Dünyay elle tutsa doymas".
- 527. *Düşmemiş ustanın eline* (Res.)**
Onu yapacak uzmanına rastlamamış.
- 528. *Düşmemiştir kulli buruna* (Gos.)**
Kendisinden güçlü olana henüz rastlamamış.
- 529. *Düşmeydi kaşığına* (Gos.)**
Allah göstermesin, hiçbir şey yapamazsın.

E

- 530. *Ebedi güzlerini gürmemek* (Gos.)**
Çok küskün olup, birini yanına yaklaştırmamak.
- 531. *Eceli celmek* (Pz.)**
Azmak, ölümü hak edecek duruma gelmek.
- 532. *Ecel payçlamak* (Pz.)**
İçinde bulunulan kötü durumdan ancak ölüm kurtarır.
- 533. *Ecel tepelemek* (Pz.)**
Hemen ölmek.
- 534. *Ecit Mecit tayfası* (Gos.)**
Boş kalabalık, sıradan kimseler.
- 535. *Ekmek elden, su golden* (Gos.)**
Kendisi çalışmayıp başkasının kazancıyla geçinip durmak.

- 536. *Ekmek vuracak* (Gos.)**
Yapılan iyiliklerin kıymetini bilmediği için pişman olacak.
- 537. *Ekmeğe papo demek* (Gos.)**
Henüz çok genç ve tecrübesiz olmak, tecrübesizlik.
- 538. *Ekmegüni yemiş da pengiri kalmış* (Oh.)**
Çok zayıflayıp ölüm derecesine gelmek.
- 539. *Ekşi olma yolona citmek* (Pz.)**
Bilinmeyen, önemsiz başka bir yere gitmek.
- 540. *El kaldırmak* (Pz.)**
Bir işten vazgeçmek.
- 541. *El üpmek paresi* (Pz.)**
Çok az bir miktar para.
- 542. *Elden kaçırmak* (Pz.)**
Fırsatı kaybetmek.
- 543. *Elünden celeni ardına komamak* (Mam.)**
Yapabileceği her şeyi yapmak.
- 544. *Elünden tutmak* (Gos.)**
Yardım etmek.
- 545. *Eli ayagi tutmamak* (Pz.)**
Yürüme gücünü büsbütün kaybetmek, ihtiyarlamak, çok zayıflamak
- 546. *Elife mertek demek* (Mam.)**
Cahil kalmak, okuma yazma bilmemek.
- 547. *Elünden kaçırmamak* (Pz.)**
Fırsattan yararlanamamak.
- 548. *Elüne düşmek* (Gos.)**
Kendisine hıncı bulunan birine muhtaç olmak.
- 549. *Elhamdüllah Allah arttırsın, kim kurdiyse o kaldırsın* (Üs.)**
Allah'a çok şükürler olsun, Allah ziyade etsin, sofrayı kim kurduysa o kaldırsın.

- 550. *Elleri armut deşirmemek* (Gos.)**
Karşılık verecek durumda olmak, boş durmamak, hazır olmak.
- 551. *Ellerini yıkamak* (Kal.)**
Bir işten veya bir konudan hayır beklememek.
- 552. *Em kel, em fodul* (Koc.)**
Hem kabiliyetsiz, hem üstünlük taslar.
Kendi kendinin farkında olmadan her zaman öne çıkmak.
- 553. *En akıllisi Deli Bekir, o da hapis yatır* (Oh.)**
Akıllı hiç kimse yoktur.
- 554. *Enksesinde pogaça pişmek* (Pz.)**
Çok sıkışmak.
- 555. *Enksesesi halva kokmak* (Pz.)**
Ölüme yakın olmak.
- 556. *Esçi yaprakları açmak* (Pz.)**
Geçip gitmiş, unutulmuş olan birtakım konuları yeniden ortaya dökmek.
- 557. *Eski ağız, yeni taam, her bir derde derman olsun* (Gos.)**
Mevsimin belirli bir meyvesi ilk defa yenirken,
onun sağlık için yararlı olmasını dilemek.
- 558. *Eski küde yeni adet* (Pir.)**
1- Eski geleneklerin yaşadığı yere getirilen yenilik.
2- Yapılan bir yeniliğin uygun görülmemesi
- 559. *Eşek mâbeti* (Pz.)**
Hoşa gitmeyen davranışlarla gösterilen sevgi.
- 560. *Eşek şakasi* (Kal.)**
Kötü, hoşa gitmeyen şaka.
- 561. *Eşeğe kızmak, semere çıkarmak* (Pz.)**
Kızdığı güçlü kimseye bir şey yapamayacağını bildiğinden, çevresindekileri hırpalamak.

- 562. *Eşekle dereye cümek* (Pz.)**
Bir kimseyle yapılan işten duyulan pişmanlığın belirtilmesi.
Uygun olmayan bir kimseyle işe girişme.
- 563. *Eti buti yerinde* (Nam.)**
İşe yarar, güzelce.
- 564. *Eti senin gemigi benim* (Gos.)**
Çocuk eğitiminde öğretmene her bakımdan yetki vermek.
- 565. *Ev bize kaldı desene, helva pişirip yesene* (Üs.)**
Miras kalan eve sevinen mirasçılar, evin kendilerine kalmasına sevi-nip, helva pişirerek kalan mirası kutlamayı belirler.
- 566. *Ev kariyçin aklar* (Gos.)**
Evin bakımı ve tutumu kadın işidir. Evi kadan ayakta tutar.
- 567. *Evde horos, sokakta tauk olmak* (Mam.)**
Evde erkeklik tasladığı halde, sokakta uysal olmak.
- 568. *Evde turşi kurmak* (Pir.)**
Kızın evde kalması, evlenememesi.
- 569. *Evinde domuzi eksik* (Gos.)**
Evinde her şeyi var, zengin
- 570. *Evinde kuş süti bulunur* (Gos.)**
Evinde her türlü yiyecek var, hali vakti yerinde.
- 571. *Evire çevire dövmek* (Pir.)**
Çok dövmek.
- 572. *Evlât büyütme, taş üstüne ağaç kükleştürmege benzer* (Pz.)**
Evlât büyütme, taş üstünde taş yetiştirmek kadar zordur.
- 573. *Evlât cennete yolamas, fakat oyle kalmıştır* (Gos.)**
Evlâda karşı büyük ilgi gösterenler, kazanıp, evlâda mülk olarak çok şey bırakmak isterler. Bu çabayı evlâda karşı doğal bir ödev olarak nitelendirmek için söylenir.
- 574. *Eziyet için dogmuşık* (Res.)**
Dünyada rahat yoktur. Devamlı çalışıp çabalamak ister.

F

- 575. *Falanda filanda maymun oynamaz* (Res.)**
Ne durup bakıyorsunuz seyredecek bir şey yok.
- 576. *Fazla işit nitekim konuş* (Res.)**
Çok dinle, az konuş.
- 577. *Fesat kuymak* (Pz.)**
İnsanların aralarını açmak, fesat sokmak.
- 578. *Feta begin konakları* (Pz.)**
Her şey bol, çok zengin.
- 579. *Fıkara babası* (Pir.)**
Yoksul olmak.
- 580. *Fiat biçmek* (Gos.)**
Bir malı satmamak için değerini, çok yüksek göstermek.
- 581. *Fidan gibi düz* (Res.)**
Dümdüz olmak.
- 582. *Fıra vermek* (Gos.)**
1. Yaş iken ağır olan nesnenin kuruyunca tartıca eksilmesi.
2. Çeşitli sebeplerden dolayı azalmak, eksilmek.
- 583. *Fisneylen dokunmak* (Pz.)**
El sürmemek. İncitmeden biraz dokunmak.
- 584. *Fitil fitil burnundan çıkarmak* (Pz.)**
Her yaptığını birer birer ödetmek, cezalandırmak.
- 585. *Fitil olmak* (Gos)**
Çok kızmak.
- 586. *Frenkten ceçürmek* (Pz.)**
Aldatıp istediğini yapmak.
- 587. *Fukaranın kısmeti işlemes* (Res.)**
Yoksulun şansı yoktur.
- 588. *Fukaranın kısmeti olsaydı fukara olmazdı* (Res.)**
Yoksul şanslı olsaydı, yoksul olmazdı.

G

- 589. *Gayret etmek* (Pz.)**
Sabırlı olmak, dayanmak.
- 590. *Gazel çekmek* (Pz.)**
Uzun uzadıya konuşmak, ilgisiz sözler söylemek.
- 591. *Gebırk eşegin nallarını arar* (Gos.)**
Çok eskiden görülmesi gereken bir meseleyi,
yeniden gündeme getirmek.
- 592. *Gece bülbülü* (Gos.)**
Geceleri kocasına kaynanayı veya başka birini çekiştiren gelin.
- 593. *Gecesini gün yapmak* (Gos.)**
Çok çalışmak. Gece gündüz, aralıksız çalışmak.
- 594. *Geçmiş olsun* (Gos.)**
Hastalığın geçmiş olmasını dilemek.
- 595. *Gelen gideni aratırır* (Gos.)**
Kötünün de kötüsü vardır.
- 596. *Gelecek akli ama geç olacak* (Gos.)**
İş işten geçtikten sonra akli gelecek, fakat faydası olmayacak.
- 597. *Gelemes küçük parmagına* (Gos.)**
Birinin diğerinin yanında kıymetinin olmaması.
- 598. *Gelmeydi başına, yok ne yapasın* (Gos.)**
Başa gelen çekilecek, yapılacak bir şey yok.
- 599. *Gelmiş bıçak bogazına* (Gos.)**
Çekilen sıkıntı artık dayanılmaz kerteye ulaşmış.
- 600. *Gelmiştir dine imana* (Gos.)**
Kötü alışkanlıklarından ayrılmış, düzelmiş.
- 601. *Gendi eliyle gendi başını vurur* (Gos.)**
Yaptığı işlerin zararını kendisi çekmek.

602. *Gendi gülgesinden korkmak* (Gos.)
Çok korkak olmak.
603. *Geturma işini parmakle güstersünler* (Gos.)
Çalış, kötüye örnek olma, parasız pulsuz diye el alemin seni parmakla göstermesine izin verme.
604. *Gezersın nasıl Serez askeri* (Oh.)
Serez askeri gibi eli boş gezersin.
605. *Girmedi günler torbaya* (Gos.)
Vakit var, bu kadar telâşlanmaya gerek yok.
606. *Girmeydın alemin ağzına* (Gos.)
Herhangi bir kötülük dolayısıyla el alemin ağzına düştün mü, artık düzelme imkânın olmaz. Dile düşme.
607. *Girmeydi fenalık, çıkmas* (Gos.)
Kötülüğün girmesine izin verme, girerse, çıkması zor olur.
608. *Girmeydi fena kan evine; yok ne yapasın* (Gos.)
Soysuz gelin evine girdi mi, kötülükleri önleyemezsin.
609. *Git nere gidersen gendi evinden daa üy yoktur* (Gos.)
İnsan nereye giderse gitsin, kendi evinden daha iyisi yoktur.
610. *Gitma tikenlere* (Gos.)
Boşu boşuna çıkmaza zora gitme.
611. *Giyunturiyim, beslemeyum* (Gos.)
O kadar çok yiyor ki, onu giydirmeye seve seve katlanıyorum, ama karnını doyuramıyorum. Obur kimseleri anlatmak için kullanılır.
612. *Gördüm görmedim* (Pir.)
Umursamamak. İlgileniyorum, ne gördüm ne de görmedim.
613. *Gözü açık gitmek* (Pir.)
İsteklerine kavuşmadan ölmek.
614. *Guşter patlamak* (Pz.)
Çok sıcak olmak.

- 615. *Gökte ararken yerde bulmak* (Gos.)**
Aranılan bir kişiyle hiç beklenilmeyen bir yerde veya bir anda karşılaşmak.
- 616. *Gökten düşme yoktur* (Gos.)**
Herkesin istenilmeyen bir zayıf tarafı vardır. Kul kusursuz olmaz.
- 617. *Günalarını vermes* (Gos.)**
O kadar cimri ki, kendisine yaramayan, hatta zararlı olan şeyleri bile vermez.
- 618. *Günler su gibi geçer* (Preş.)**
Günler hiç farkına varmadan çok çabuk geçer.
- 619. *Günülden düşmek* (Kal.)**
Değerini kaybetmek.
- 620. *Gürmiş geçirmiş* (Gos.)**
Çok tecrübeli.
- 621. *Güz almak* (Gos.)**
Karş. " Cüz etmek".
- 622. *Güz güze güstermes* (Gos.)**
Çok karanlık.
- 623. *Güz güze inanmas* (Gos.)**
Son derece güvensiz.
- 624. *Güz haki* (Gos.)**
Başkasında gördüğü şeye imrenmesin diye görülenden verilen pay.
Göz payı.
- 625. *Güz kararı* (Kal.)**
Ölçülerek veya tartılarak değil, gözle oranlanarak belirlenen.
- 626. *Güz yummak* (Kal.)**
Kusurları hoşgörü ile karşılamak. Görmezlikten gelmek.
- 627. *Güzden düşmek* (Kal.)**
Daha önce kendisine değer verenlerin sevgi ve güvenini kaybetmek.

628. Güze almak (Gos.)

Yapmaya karar verilen iş dolayısıyla karşılaşılacak zorlukları kabul etmek.

629. Güzel ki, iki kerek bakamasın (Gos.)

Göz kamaştırıcı güzellik, hayranlık ve şaşkınlık.

630. Güzi tutmak (Gos.)

1- Bir işi yapabilmeyi göze almak.

2- Birini beğenmek, güvenmek.

631. Güzleri kararmak (Gos.)

İçine karamsarlık ve sıkıntı çökmek.

H

632. Ha duvara konuşmuşın, ha ona (Gos.)

Söz anlamıyor ki, ne kadar söyleden boşuna.

633. Haçın alır aşesine aç kapıları (Gos.)

Uğursuzluk başladı mı, önüne geçemezsin.

634. Haçın dıldır zanatın bir iş hiç başlama (Gos.)

Aklın ermediği işlere yanaşma.

635. Haçın haçın çıkar (Gos.)

Hiçbir kötülük sürekli gizlenemez. Acısı bir yerden çıkar.

636. Haçın gürürüm kusacağım gelir. (Gos.)

Görmeye dayanamam, nefret ederim.

637. Haddi olmamak (Pz.)

Korkmak, göze alamamak.

638. Hala ekmege papo der. (Gos.)

adam olamamış, bırakılan yerde kalmış.

639. Halal olsun (Gos.)

Bir kimseyi yaptığı işten dolayı kutlamak.

640. *Hali vakti yerinde olmak* (Mam.)
Zengin olmak.
641. *Halvasını yemek* (Pz.)
Ölümünü görmek.
642. *Hangi parmagi delirsen agırır* (Gos.)
Dokunulan, yer yanar; birini ötekinden ayıramazsın.
643. *Hap,yap, para kap* (Priş.)
Eğer isteyerek çalışırsen, kolay kazanırsın.
644. *Hapi yutti* (Mam.)
Aldandı.
645. *Hapsana da insan içindir* (Gos.)
Yiğitlik ve cesaret gösterilerek iş yapmaya kalkışmanın sonunda ceza da vardır.
646. *Hasretlik ülümden beterdır* (Priş.)
Ayrılık dayanılmaz derecede acıdır.
647. *Hasta ama bi şe (y) komadi tasta* (Mam.)
Sözde hasta, yiyip içmesi yerinde.
648. *Hastaya düşek sormak* (Pz.)
Bir kimseye sevdiği bir şeyi teklif etmek.
649. *Hatırladi ama geç* (Gos.)
Aklına geldi, ama iş işten geçtikten sonra.
650. *Havadaçi bütüin kuşlari cendının saymak* (Pz.)
Her şeyi kendisinin malı olduğunu sanmak.
651. *Havadan düşmek* (Mam.)
Bir şeyi beklenmedik derecede iyi gerçekleştirmek.
652. *Hayatından vazgeçer inâatından vazgeçmez* (Gos.)
Karş. "Başını bragar inadından vazgeçmez"
653. *Hayırsız klise* (Mam.)
Faydasız, faydası dokunmayan.

654. *Haymana olmiş* (Mam.)
Başı boş geziyor, işsiz.
655. *Hazır mezarın ülisi* (Pz.)
Beklenmedik durumlarda her yerde hazır bulunan kimse.
656. *Hediye baldan tatli* (Gos.)
Hediye küçük bile olsa insanı çok memnun eder.
657. *Hem borçli hem topuzli* (Gos.)
Borçlu olduğu halde üstünlük taslar.
658. *Hem çeker, hem çektırır* (Gos.)
Herhangi kötü bir davranışı dolayısıyla hem kendisi çeker, hem etrafındaki yakınlarına sıkıntı verir.
659. *Hem düger hem aglaturmaz* (Priş.)
Kötülük yaptığı kimseyi memnun görünmeye zorluyor.
660. *Hem düğün, hem ülüm insanlarla olur* (Gos.)
Yalnız başına hiçbir şey olmaz. Düğün de, ölüm de insanlarla olur.
661. *Hem fukara hem boki bük* (Pz.)
Fakirliğine bakmadan, haddinden fazla cömertlik göstermek.
662. *Hem fukara, hem fodul* (Gos.)
Düşkünlüğüne bakmadan zenginlik taslamak.
663. *Hem iskam, hem piskan* (Mam.)
Hem ister, hem de korkar.
664. *Hem keçinin (tsaponun) var sakali* (Gos.)
Sakalla üstünlük olmaz.
665. *Hem kel, hem fodul* (Gos.)
Karş. "Hem fukara hem fodul."
666. *Hem maçkanın var müstekleri* (Gos.)
Karş. "Hem keçinin var sakali."

667. *Hem samanlık yanacak,
ama hem siçanların anası aglanacak* (Gos.)
Çeken yalnız ben olmayacağım.
668. *Hem suçlu, hem cüçlü* (Priş.)
Suçlu olduğu halde, suçsuz gibi davranmak.
669. *Hem yağmur yagar, hem güneş var* (Gos.)
Hem bir iş yapmaktan çekinir görünür hem de yapar.
670. *Hem ziyaret, hem ticaret* (Gos.)
İki işi bir arada yapmak
671. *Hep kara eşekler senin dildir* (Gos.)
Her gördüğün şey senin değildir.
672. *Her delige turinini kuymak* (Pz.)
Her işe karışmak.
673. *Her kafadan ses çıkar* (Gos.)
Kimin söyleyip kimin dinlediği belli değil.
674. *Her mancaya biber (olmak)* (Gos.)
Her işe karışmak.
675. *Her süze kulak asma* (Gos.)
Her şeyin üzerinde durma.
676. *Her şey vaktında* (Gos.)
Her şeyin bir zamanı vardır.
677. *Her tezgâda bezi olmak* (Gos.)
Çeşitli işlerle uğraş uğraşmak, her şeyden haberdar olmak.
678. *Her zararda bir hayır vardır* (Priş.)
Her kötülüğün bir iyi yönü vardır.
679. *Herkes çeksin gendi gaylesini* (Gos.)
Elalemin işini düşünme, herkes başının çaresine baksın.
680. *Herkes gendi kısmetiyle* (Gos.)
Kimse kimsenin kısmetini yemez; herkes kendi kısmetiyle gelir.

- 681. *Hın dedikçe olmas (Pz.)***
Her istek anında olmaz.
- 682. *Hızlı güzel (Gos.)***
Deli dolu.
- 683. *Hiçten da isladır (Pz.)***
Hiç olmamaktansa bir şeyin az olması daha iyidir.
- 684. *Hiç bir işten haberi yok (Gos.)***
Hiçbir şey elinden gelmiyor, bir şey bilmiyor.
- 685. *Hiç kimsenin kötüsün alma, sora o sana yavaş yavaş çıkar (Preş.)***
Kimseye fenalık yapma, çünkü Allah sana da verir.
- 686. *Hor cüstermek (Pz.)***
Yakışmamak.
- 687. *Horoz eti yemek (Kal.)***
Çok kabadayı olmak.
- 688. *Horoz evleni koyşi telleni (Man.)***
Olur olmaz şeye sevinmek ve arkasından büyük hazırlıklar yapmak.
- 689. *Hoşafın suyi ayrıldı (Gos.)***
Esas durum ortaya çıktı; kiminin haklı, kiminin haksız olduğu belirlendi.

İ

- 690. *İç açmak (Kal.)***
Gönlünü ferahlatmak; iç skıntısı dağılmak.
- 691. *İçini yemek (Pz.)***
Çok sıkılmak, üzülmek.
- 692. *İçi cüzünü dort yapmak (Priş.)***
Dikkatli olmak; çok çalışmak.
- 693. *İçi çıkmak (Pz.)***
Canı çıkmak, ölmek.

694. *İçi gırbasi olmak* (Pz.)
İki gelini olmak ve onların yükünü üzerine almak.
695. *İçini yemek* (Gos.)
Bir konuyu, bir durumu sindirememek, kabullenememek.
696. *İçi pişmiş* (Man.)
Görgülü, olgunlaşmış.
697. *İçi yanmak* (Pir.)
Çok üzgün olmak.
698. *İçi yüzli, kırk suratlı* (Pz.)
Yüzsüz, dolandırıcı, sözünde durmayan.
699. *İçme suyunu, verme uyunu* (Pir.)
Küçük bir çıkar için başkasının etkisi altına girme.
700. *İğne atsan, yere düşmez* (Gos.)
Çok kalabalık.
701. *İgneden iplige* (Kal.)
Hep ne varsa, her şey.
702. *İğnenin deliğinden geçirmek* (Gos.)
En zor işleri yapabilecek kadar kabiliyetli ve gözü açık olmak.
703. *İğneyle kuyu kazılmaz* (Priş.)
Küçük araçlarla büyük işler yapmaya kalkışmak.
704. *İhtiyarlık, maskaralık* (Mam.)
Yapmak istenilen şeyleri, ihtiyarlığın verdiği güçsüzlükle yapamaya-
rak gülünç duruma düşmek.
705. *İi dielm, üy olsun* (Gos.)
Kötü demekten bir şey çıkmaz; iyilik, iyiyim demekle başlar.
706. *İi fena gendi evinde* (Gos.)
Başkasından bir şey beklenmez, nasıl olursa olsun kendi yağı ile kav-
rulmak gerekir.

- 707. *İi koyşı alınmas pareyle* (Gos.)**
İyi komşudan daha büyük nimet yoktur.
- 708. *İki ayagını bir pabuca koymak* (Gos.)**
Bir kimseyi çok sıkıştırmak.
- 709. *İki boz bir yap* (Gos.)**
İmkânsızlıklar içinde bir şey yapmaya uğraşmak.
- 710. *İki duşman bir yastıkta* (Gos.)**
Karı koca.
- 711. *İki kerek değürmende divırırler* (Gos.)**
Bir sözü tekrarlamamak gerekir.
- 712. *İki kerek iki dort* (Gos.)**
Bu, yorum yapılmayacak kadar kesindir.
- 713. *İki kütek yanulmez, iki ekmek yenılır* (Gos.)**
İkram etmede ısrar edilebilir.
- 714. *İlık vuracak* (Gos.)**
Sürekli iyilikleri inkâr eden kişiler için kullanılır.
- 715. *İnaatından bir çual tuz yer* (Gos.)**
Karş. "Başını bragar, inaatından vazgeçmez".
- 716. *İnadım inat adım kel Murat* (Kan.)**
Çok inatçı, dediğinden dönmeyen.
- 717. *İnsan bazi kerek hem taştan da kuvvetlidir* (Gos.)**
İnsan bazı durumlarda zayıf, bazı durumlarda ise o kadar kuvvetli ve güçlüdür, onun dayanamayacağı şey yoktur.
- 718. *İnsan bi kerek doğar, bi kerek ülür* (Gos.)**
İnsan dünyaya bir kere geleceğine göre, faydalı işler yapmalı, zamanı iyi değerlendirmelidir.
- 719. *İnsan bir yüz için yaşar* (Gos.)**
İnsan onuruyla yaşamalıdır. Onursuz hayat, hayat değildir.

- 720. *İnsan eşekten düşer gene dinlenir* (Gos.)**
Bu evcenliğe ne gerek var? Fazla acele ve telâş etmemek gerekir.
- 721. *İnsan eti ağırdır* (Kal.)**
Bir kimseyi başkası kolay kolay çekemez.
- 722. *İnsan sarafî olmak* (Gos.)**
İnsanları iyi tanımak.
- 723. *İnsan kıyafetinden çıkmak* (Gos.)**
İnsanda olması gereken özellikleri kaybetme, onursuz olma.
- 724. *İnsandır nasıl sırça* (Gos.)**
İnsan çok duyarlı bir varlık olduğu için çabuk kırılır.
- 725. *İnsanın çak patlasın perdesi* (Gos.)**
Bir kimsenin üzerine fazla varılırsa yüzüzleşir; ar damarı çatlar.
- 726. *İpe çekmek* (Gos.)**
Asmak.
- 727. *İnsani mezardan çıkarır* (Gos.)**
Kendi çıkarı için yapamayacağı şey yoktur.
- 728. *İpin ucunu kaybetmek* (Gos.)**
Düzeni bozulmak, ne yapacağını şaşırarak, aşırı gitmek.
- 729. *İpsız sapsız* (Mam.)**
Bir baltaya sap olamamış, işi gücü olmayan (kimse).
- 730. *İpsız sapsız gelmek* (Mam.)**
Parasız pulsuz bir yere gitmek, eli boş gitmek.
- 731. *İpten kopmak* (Pz.)**
Çok becerekli, girişken.
- 732. *İsem kara dilim çingene* (Gos.)**
Fakir de olsam, yüzüz değilim.
- 733. *İstifini bozmamak* (Gos.)**
Umursamamak, aldırmmamak.

734. *İstanbul'da sari çizmeli Mehmed Ağa* (Koç.)
Kim ve ne olduğu bilinmeyen.
735. *İster istemez* (Gos)
Başka seçenek olmamak, mecbur olmak.
736. *İş işten bitti* (Man.)
Artık geç oldu.
737. *İş senden korksun, sen işten korkma* (Gos.)
İşin üzerine gitmek gerekir.
738. *İşine argat tut* (Gos.)
Başının çaresine bak.
739. *İşi pupa olmak* (Gos.)
Hâlini vaktini iyice düzeltmiş olmak.
740. *İşle işini başkasına bakma* (Gos.)
Başkasının işiyle uğraşacağına kendi işine bak.
741. *İşin içinde iş olmak* (Gos.)
Kuşkulu bir durum olmak, açık olmamak.

K

742. *Kadır gününde dogmuştur* (Gos.)
Çok şanslı.
743. *Kafa patlatmak* (Pz.)
Usandırmak, rahatsız etmek.
744. *Kafa tutmak* (Pz.)
İnatçı olmak; karşı gelmek.
745. *Kafasını doldurmak* (Pz.)
Bir insana kendi fikirlerini benimsetmek.
746. *Kafasını yoroltormak* (Pz.)
1- Kendini ilgilendirmeyen işlere karışmak;
2- Bir konu üzerinde fazla uğraşmak.

747. *Kafasi oynamak (Pz.)*
Çıldırmaq.
748. *Kaldırılmıştır burnuni (Gos.)*
Magrur olmuş, gururlanmış.
749. *Kaldırılmıştır burnuni dik yokarisına (Gos.)*
Karş. "Kaldırılmıştır burnuni".
750. *Kaldi parmagiyle agzında (Gos.)*
Şaşırdı.
751. *Kalıba kuymak (ceçirmek) (Pz.)*
İstenilen şekli vermek.
752. *Kambersiz düğün olmas (Pz.)*
Yakınlık duyularak, beklenilmeyen yerlerde bulunmak.
753. *Kan kusturmak (Pz.)*
Çok çektirmek.
754. *Kan terlere girdi (Pir.)*
Çok çalışıp uğraşmak, çok yorulmak.
755. *Kantar almas onun yalanlarını (Gos.)*
Tahmin edilmeyecek kadar çok yalan söyleyen, aşırı yalancı.
756. *Kapagi oynamak (Pz.)*
Kötü veya şaşırtıcı bir şey işiterek çıldırmaq.
757. *Kapaklık olmak (Pz.)*
Fazlalık olmak.
758. *Kapan kapana olmak (Pz.)*
Talan olmak, bir şeyi kimseye danışmadan gelip gidenlerce alıp götürmek.
759. *Kapısı kapanmak (Pz.)*
Kimsesiz kalmak, ocağı sönmek.
760. *Kar beyaz (Gos.)*
Çok beyaz, çok temiz.

761. *Kara kaip* (Gos.)
Hiç görünmemek, ortalıktan kaybolan.
762. *Kara yazi* (Pz.)
Ölüm haberi, kötü alın yazısı.
763. *Karamanın koyuni, para akar oyuni* (Priş.)
Bu iş şimdi olağan görünüyor, ama altından neler çıkacak, sonra görürsünüz.
764. *Karanca cibi olmak* (Pz.)
Çok kalabalık.
765. *Karancay basmas* (Gos.)
Çok sakın, hiç kimseyi incitmez.
766. *Karga saçaga bis yataga* (Pz.)
Erken yatmak.
767. *Karıştırma da derin zare çıkacak izvar* (Gos.)
Fazla karıştırma, zira yalanlar ortaya çıkacak.
768. *Karıştırmışturlar fesleri* (Gos.)
Hesaplar birbirine karışmış, kimin neyi olduğu belli değil.
769. *Karma karışık* (Gos.)
Her şey birbirine karışık, açık olmayan.
770. *Karni zil çalmak* (Pir.)
Çok acıkmış olmak.
771. *Kaşından kar yaadi, kirpiinden don* (Pir.)
Çok soğuk.
772. *Kaşınır surti* (Gos.)
Zorla dayak ister.
773. *Kaybe kurmak (krande kırmak)* (Pz.)
Öteden beriden konuşarak bir şeyi reddetmek, kanmamak.
774. *Kaynana kalkti, gelin oturdi* (Kan.)
Kendini bilmeyen, büyüklere saygısızlık eden gelin.

- 775. *Kazığa cıtmek* (Pz.)**
Bir yere gitmemek. Bir işin başkasını ilgilendirmemesi.
- 776. *Kazıktan kazığa gıtmek* (Gos.)**
Belâdan belâya gitmek.
- 777. *Kazıktan kazığa kazıklanır* (Res.)**
Belâdan belâya giden, belâsını bulur.
- 778. *Kazmaya çizme* (Priş.)**
Çok cahil olmak, hiçbir şey bilmemek.
- 779. *Kâmeti koparmak* (Gos.)**
Aşırı derecede bağıırıp çağırarak,
aşırı gürültülere, tartışmalara yol açmak.
- 780. *Keçi güler koina* (Gos.)**
Kendi durumuna bakmadan başkasıyla alay eder.
- 781. *Kediyle siçanın birleşmesi* (Gos.)**
"Çok soğuk olma" anlamında kullanılır.
- 782. *Kel başa şimşir tarak* (Gos.)**
Kişinin kendi durumunu dikkate almadan uyuşmayacak istek ve davranışlarda bulunması.
- 783. *Kendi çalışır, kendi oynar* (Res.)**
Yaptıklarında kimseyi dikkate almadan hareket eden.
- 784. *Kendi egri direğini bakmaz, alemün direğini görür* (Gos.)**
Kendisinde bulunan büyük kusurlara bakmaz da, başkasında gördüğü küçük bir kusuru kınar.
- 785. *Kendi gözlerimi inanmam seni inanacam* (Gos.)**
Kendi gördüklerime inanmayıp da sana mı inanacağım?
- 786. *Kendi konuşur, kendi ışıdır* (Res.)**
Karş. "Kendi çalır, kendi oynar".
- 787. *Kendim ettim, kendim buldum* (Pir.)**
Kendi kendini sıkıntıya atmak.

788. *Kesmemişidım gübegüni, bilim haçın dogmıştır* (Gos.)
Ne zaman doğduğunu bilemem.
789. *Kıçını oynatmak* (Pz.)
Yapamadığı bir işi yapmaya kalkışmak.
790. *Kılı kurtan ayırmak* (Mam.)
Dikkatli ve titiz davranmak, aşırı titizlenmek.
791. *Kullandı akullanmadi* (Pz.)
İhtiyarladı, aklı başına gelmedi.
792. *Kırk dereden su getirmek* (Gos.)
1- Zora koşmak, bahaneler bulmak.
2- Açık göz, becerikli.
793. *Kırk saat kalmak* (Gos.)
Çok gecikmek.
794. *Kırk taşı çeçmek* (Pz.)
Suyun temiz olduğunu göstermek için kabul edilen ölçü. "Temizdir veya kullanılabilir" anlamında kullanılır.
795. *Kırk, vırk* (Mam.)
İhtiyarlamak, ölüme yaklaşmak.
796. *Kısaçlen (agzundan) süz çıkarmak* (Pz.)
Birini zorla konuşturmak.
797. *Kışu geriye olmak* (Gos.)
Asıl görececeklerini henüz görmemek.
798. *Kıyamet kopmak* (Pir.)
Karş. "Kâmeti kopardi"
799. *Kızmış ise sirke çeksin* (Oh.)
Kızmışsa patlasın, çatlasın.
800. *Ki yeicesın, çıkarmaycasın boynuz* (Gos.)
Yemekle gereğinden fazla ilgilenmemelidir.

801. ***Kim kaybetmiş aibi ki sen bulasın? (Gos.)***
Utanmayı, ayıbı bilmez.
802. ***Kima niyet, kima kismet? (Gos.)***
Birinin yararlanması için hazırlanan güzel şey, ona değil, hiç hatırdan bulunmayan başka bir kimseye kismet oldu.
803. ***Kiman var imiş gene var (Gos.)***
Zengin olan yine zengindir.
804. ***Kimının, paresi, kimın dovasi (Gos.)***
İyiliğin yolları çeşitlidir. Her insanın yapabileceği bir şey vardır.
805. ***Kimi nala, kimi mıya vurur (Gos.)***
Kimin ne yaptığı belli olmamak.
806. ***Kimisine ana, kimisine üge ana (Gos)***
Belli bir ölçüyü dikkate almama, adaletsiz davranma.
807. ***Kimse bilgili doğmamış (Gos.)***
Bilgi zamanla kazanılır.
808. ***Kirez: "Dut ardımdan yetişmesə, beni yiyenin boynunu sapım gibi yaparım" demis (Gos.)***
Çok yenilen kirazın insana verdiği zararı, yenilen dut ortadan kaldırır.
809. ***Kocalıkta şakılık (Pz.)***
Gücünün yetmediği, işe girişmek.
810. ***Koluna devlet kuşu konmak (Pir.)***
Şanslı olmak.
811. ***Konuş duvara yog ise işın (Res.)***
İnatçı, sözden anlamayan kimseler için kullanılır.
812. ***Konuş yog ise işın (Gos.)***
Lâf dinletmemek.
813. ***Konuşmaktan dilime kıl bıtışti (Gos.)***
Konuşmaktan canım çıktı, lâf anlatamadım.

814. *Konuşur nasıl boş degurmen* (Gos.)
Çok konuşan, geveze.
815. *Koptiler işlerken* (Gos.)
Çalışmaktan mahvoldular. Çok çalıştılar.
816. *Korkar gülgesinden* (Gos.)
Korkak, çok korkan.
817. *Koukmiştir sol ayakle* (Gos.)
Ters tarafından kalkmış.
818. *Koyacağına kaş, çıkarır güs* (Gos.)
Kaş yapayım derken göz çıkarmak. Küçük bir iyilik yapayım derken daha büyük zarar vermek.
819. *Koymiştir başını torbaya* (Gos.)
Başına dert açmış.
820. *Koyşi kapıcıgi yapmak* (Pz.)
Bir yeri gereğinden fazla ziyaret etmek.
821. *Kozi, toz, tozi koz anlamak* (Pz.)
Söylenen sözü yanlış anlamak, ters anlamak.
822. *Koz kabuguni doldurmamak* (Mam.)
Önem taşımamak.
823. *Kôr kôruna* (Gos.)
Nasıl bir sonuç elde edeceğini bilmeden zorlayarak çalışma.
824. *Kôrdan güs aramak* (Gos.)
Birinden, elinde olmayan bir şey istemek.
825. *Köpek gibi aç* (Res.)
Çok acıkmak.
826. *Kôr hakikat* (Gos.)
İyiye kötünden ayıramayan, saf.
827. *Kulaga asmamak* (dos.)
Üzerinde durmamak, aldırırmamak.

828. *Kulaklarını cürdi mi* (Mam.)
Yaşlandı mı?
829. *Kulana küpe asmak* (Pir.)
Asla unutmamak.
830. *Kurdın agzını pinur küpi* (Koç.)
Kötüleşmeye başlamak. Etrafını beğenmemek.
831. *Kuri souk* (Gos.)
Yağmursuz havadaki sert soğuk.
832. *Kuri yerden nem kapar* (Priş.)
Her şeyden şüphe eden.
833. *Kurt için konuşma kurt kapi ardına* (Gos.)
Biz kendisinden bahsediyorduk, oysa karşımıza çıktı.
834. *Kurdun aazına ciyer geçmek* (Pir.)
Ele geçen fırsatı kaçırmamak.
835. *Kurtlen keçi birleşmek* (Pir.)
Çok soğuk olmak. Krş. "Kediyle siçanın birleşmesi".
836. *Kuş diliylen konuşmak* (Pz.)
Gizli anlamak.
837. *Kuş süti bulunmak* (Gos.)
Evinde her şeyi olmak. Çok zengin olmak.
838. *Kuyruğa yatmak* (Pz.)
Bir şeye eninde sonunda kanmak.
839. *Kuyruguna basmak* (Gos.)
Birini incitip, saldırıda bulunmasına yol açmak.
840. *Küçük parmagına bile gelememek* (Res.)
Değer bakımından ondan küçük olmak.

841. *Küpek saybisini tanmas* (Gos.)
Çok kalabalık, kimse kimseyi tanımaz.
842. *Lâf etmek* (Gos.)
Bir kimseyle konuşmak.
843. *Lâf olsun, torba dolsun* (Kal.)
Belirli bir şey anlatmak yerine, rastgele bir şeyler söylemek.
844. *Lâf taşımak* (Gos.)
Bir başkası hakkında birine bir şeyler söylemek, ara açmak.
845. *Lâkırdı yapmak* (Pz.)
Boşuna konuşmak.
846. *Lekelemek* (Gos.)
Leke sürmek. Birine suç yüklemek, iftira etmek.
847. *Leşini sermek* (Pz.)
Ölüm derecesinde, çok fazla dövmek.
848. *Leylek hikâyeleri anlatmak* (Gos.)
Uzayıp giden, bir türlü sonu gelmeyen sorun.
849. *Limon kesildi* (Pir.)
Korkudan sapsarı oldu, çok korktu.
850. *Loç oldi* (Gos.)
Çok ıslandı.
851. *Lokmallarını saymak* (Gos.)
Sofrada yemek yiyen birinin ne kadar yediğine dikkat etmek.
Çok yiyeceğinden korkmak.
852. *Lokum diyeceğine bokum demek.* (Gos.)
İyi bir şey diyecek yerde, hiç beklenmedik bir anda, duruma ters düşen bir şey der. Nerede ne söyleyeceğini bilmemek.

M

853. *Maçka ciger yemez mi? (Mam.)*
Bir kimseye çok gerekli olan bir şeyi ona emanet etmek.
854. *Maçka arka üstüne düşer mi (Koç.)*
Kişinin ne pahasına olursa olsun haksızlığını kabul etmemesi.
855. *Maçkay poparadan ayramamak (Mam.)*
Bir işte beceriksiz olmak.
856. *Maçkaya yağ poçesi (Pz.)*
Birisinin aradığı bir şeyi ona emanet olarak bırakmak.
857. *Maçoron da bikleri var ema adam dildir (İp.)*
İnsanlık ve erkeklik kılık kıyafetle değil, davranışlardır.
858. *Mal can yongasıdır (Gos.)*
Mal çok tatlıdır.
859. *Mal etmek (Gos.)*
Kendisinin olmayan şeye sahip çıkmak, sahiplenmek.
860. *Mal megdanda (Kon.)*
Görülen şey için soru sorulmaz.
861. *Maymun işi (Pz.)*
Akıl sır ermez, şeytanlık.
862. *Maymun sıfatlı (Pz.)*
Pis, terbiyesiz.
863. *Maymunun cüzünü açmak (Priş.)*
Hatırına bir şey getirmek, şeytanlığı hatırlatmak.
864. *Mekik dokumak (Gos.)*
İki yer arasında sık sık gidip gelmek.
865. *Metelik çıkarmak (Pz.)*
Çok çalışarak bir miktar para kazanmak.

- 866. *Meydana çıkmak* (Gos.)**
Belli olmak, kendini göstermek.
- 867. *Mezari titremek* (Pz.)**
Hoşa gitmeyen bir davranıştan dolayı ayıplanmak.
- 868. *Mim olmak* (Pz.)**
Aniden kabahatini görerek hiç konuşmamak.
- 869. *Mosmor olmak* (Pir.)**
Çok üşümek.
- 870. *Mumi akmak* (Pz.)**
Burnu akmak.
- 871. *Mumle aramak* (Gos.)**
1- Aranan bir şeyi zor bulmak.
2- Zorla dayak istemek, sürünmek.
- 872. *Mumun sünmesi* (Pz.)**
1- Kötü bir duruma düşerek üzülme.
2- Gözden düştü.
- 873. *Mumuni silmek* (Pz.)**
1- Burnunu kırmak;
2- Burnunu silmek.
- 874. *Mumuni tutmak* (Pz.)**
Alâkası olmayan bir şeyle ilgilenmek.
- 875. *Muradına ermek* (Gos.)**
İsteğine kavuşmak.
- 876. *Muşmula suratli* (Gos.)**
Somurtkan olan kişi.
- 877. *Müslüman dini aşikâre* (Gos.)**
Her şeyi açık açık ortaya koyma, saklı gizli bir şey bırakmama.

N

- 878. *Naçar kalmak* (pir.)**
Çaresiz kalmak.
- 879. *Nalban düçanında kurbağa olmak* (Pz.)**
Yerli yersiz söze karışmak.
- 880. *Nami nişani kalmadı* (Mam.)**
Ortadan kayboldu.
- 881. *Nası bıraktım, oyle buldum* (Gos.)**
Hiç değişmemiş, eskisi gibi olan.
- 882. *Nası geldi, üle gitti* (Pir.)**
Geldiği gibi gitti.
- 883. *Nası kan güzlerine karşı* (Gos.)**
Yüzünü görmek istemiyorum.
- 884. *Nası nice bibreg şarayçine* (Gos.)**
Böbrek gibi yağ içinde zengin ve rahat bir hayat sürdürme.
- 885. *Nasıl keçi koinlar içine* (Gos.)**
Bulunduğu yere uymayan, yakışmayan.
- 886. *Nası yattım, oyle kouktum* (Gos.)**
Çok güzel uyudum, rahat uyumak.
- 887. *Nasrettin hikâyesi gibi, uydur uydur söyle* (Val.)**
Uzun süren, sonu gelmeyen hikâye.
- 888. *Nasıl baş oyle traş* (Gos.)**
Adamına göre davranmak.
- 889. *Ne alacagi var, ne verecegi* (Mam.)**
Hesabı tamam, hiçbir şeyle ilişkisi olmuyor.
- 890. *Ne alan belli, ne satan* (Priş.)**
Hiçbir şeyin belli olmaması. Karmakarışık.

891. *Ne aradi buldi (Gos.)*
Aradığı belâyı buldu.
892. *Ne camiya, ne kliseye (Gos.)*
Hiçbir işe yaramaz.
893. *Ne camiya ne tekkeye (Gos.)*
Kimseye iyiliği dokunmaz.
894. *Ne çikarse kârdır (Gos.)*
Çok az bile olsa kazanç getiriyor.
895. *Ne der bi kerek, demes da bi kerek (Gos.)*
Sözü sözünü tutmayan; dönecek.
896. *Nedir dır (Pz.)*
Başka türlü olamaz, söylenildiği gibidir.
897. *Ne dini ne imani olmamak (Pz.)*
Bir şeyin hiç iyi olmaması.
898. *Ne gökte ne yerde (Gos.)*
Ne yaptığı belli olmyan, kararsızlık.
899. *Ne hali vayse cürsün (Mam.)*
Yanlış bir yolda. Söz de dinlemiyor. Artık işine karışmayacağım. İsteddiği gibi yapsın.
900. *Ne hayr için, ne şer için (Gos.)*
Ne kimseye bir yararı dokunuyor, ne de bir zararı, işe yaramaz.
901. *Ne kızı verir ne düniürü küstürür (Üs.)*
Ne yapacağını kesin karar veremeyen, kararsız.
902. *Ne mutlu sabredene (Gos.)*
Sabredenler, her zaman kazanır.
903. *Ne müslümanın hayri, ne gâurun şeri (Gos.)*
Ne arkadaşına bir faydası, ne düşmanına bir zararı dokunuyor.
904. *Ne olmuş ne olacak (Gos.)*
Şimdiye kadar böyle bir şey ne görülmüş, ne görülecek.

- 905. *Ne olur, ne olmaz* (Mam.)**
Her zaman tedbirli olup uzağı gözetme.
- 906. *Ne sogan yemiş, ne sarmusak kokar* (Gos.)**
Suç işlememiş ki cezadan korksun.
- 907. *Ne Şam'ın şeçerini ye, ne Arab'ın yüzüni cür* (Pz.)**
İyisini de kötüsünü de, faydasını da zararını da istememek.
- 908. *Ne tadı kaldı, ne tuzu* (Pir.)**
Beğenilip zevk alınacak yönü kalmadı.
- 909. *Ne uçulur, o yutulur* (Gos.)**
Acemilik dolayısıyla her görülenin beğenilmesi.
- 910. *Ne üli, ne diri* (Gos)**
Karş. "Ne gökte ne yerde"
- 911. *Ne üldürür, ne güldürür* (Gos.)**
Fazla iyileştirmeyeceği gibi,
çok kötü durumda da bırakmayacaktır.
- 912. *Ne üliye aglar, ne diriye cüler* (Priş.)**
Hiçbir işe yaramayan, faydası dokunmayan.
- 913. *Ne tadi kali ne imani* (Mam.)**
İyice bozuldu, hiç iyi yönü kalmadı.
- 914. *Ne var, ne yok* (Gos.)**
Yeni bir şey var mı?
- 915. *Ne vezir, ne rezil* (Gos.)**
Ne sevindirir, ne üzer.
- 916. *Ne yenulmiş, ne yenulmemiş* (Gos.)**
Aç değil, ama yeyip içmişe de benzemiyor.
- 917. *Ne yer, ne yedırır* (Priş.)**
Kendisi yararlı bir işin peşinde olmadığı gibi,
başkasının da olmasına izin vermez.

918. *Ne yumulur, ne yutulur* (Pir.)
Ne iyiye doğru gider bir sonuca bağlanıyor, ne bitiyor.
Sürüncemede kaldı.
919. *Ne ka büyüür, o ka budala olur* (Gos.)
Büyüdükçe akıllanacağı yerde aptallaşıyor.
920. *Ne ka dalda toz (var)* (Gos.)
Bir şeyin bir kimsede hiç bulunmaması, imkânsızlık.
921. *Nerde akşam, onda sabah* (Mam.)
Doğru dürüst bir yeri olmamak, aylaklık.
922. *Nerede aramasın, orda bulursun* (Gos.)
Umulmayan ve beklenilmeyen yerde karşına çıkar.
923. *Nerde çocuk, orda bolluk* (Gos.)
Çocukların bulunduğu yerde bolluk bereket vardır.
924. *Nerde vardır dükülür* (Gos.)
Olmayınca kullanılmaz.
925. *Nerden nereye* (Gos.)
Hiç umulmadık bir duruma gelmek.
926. *Nere basar, yeşil çimen bitişmes* (Gos.)
Gittiği yeri yıkıp yakar, gittiği yerin bereketini kurutur. Uğursuz, zalim.
927. *Nere delirsen ağırır* (Gos.)
Karş. "Hangi parmağını delirsen ağırır".
928. *Nere ekmemişin orda bitişir* (Gos.)
Aramadığın ve beklemediğin yerde karşına çıkar.
929. *Nere gitti deve, gitsin hem kulaklari* (Gos.)
Büyük masrafların olduğu yerde küçüklere bakılmaz.
930. *Nere güzleri, orda ayaklari* (Gos.)
Bezginlikten nereye gidip ne yaptığı belli olmayan.

931. *Nere hepsi orda hem sen* (Gos.)
Ayrıcalık tanınmama, genel kurallara uyma ilkesi.
932. *Nere konuşur bal akar agzından* (Gos.)
Çok tatlı dilli olmak.
933. *Nere yenulmuş, nere yenulmemiş* (Gos.)
Yarı tok, yarı aç olmak.
934. *Nere var bereket, orda var hem siçanlar* (Gos.)
Kazancın olduğu yerde, masraflar da vardır.
935. *Nice domuz baltaya bakmak* (Mam.)
Düşmanlık taslamak.
936. *Nuh der, peygamber demes* (Priş.)
Söylediklerinden dönmeyen, inatçı.
937. *O asar, o keser* (Res.)
Her dediğini yapan, bütün yetkileri elinde bulunduran.
938. *Ocagi sünmek* (Gos.)
Her şeyini kaybetmek, kötü duruma düşmek, soyu geçmek.
939. *Ograce kuçkasi* (Pz.)
Çok doğuran veya yanlış yolda bulunan kadın.
940. *Ok yayından çıktı* (Priş.)
Geri dönmeyecek bir iş yapmak.
941. *Okşo arabasi* (Pz.)
1- Kaba basit bir şey.
2- Çok yavaş gitmek.
942. *Ol erbap, ye pilav* (Kan.)
Çalışan çeşitli iyiliklere nail olur.
943. *Olmiştir kabak, asılsın çitte* (Gos.)
Kendini adamdan saymaya kalkmış.

- 944. *Olsa ile bulsa bir yerde colsa* (Priş.)**
Olmayacak şeyleri olacak gibi tasarlamak.
- 945. *Oni de ne var idi burnundan çıkardı* (Preş.)**
Vaadettiğinin çok küçük bir oranını verdi;
verdiğinin karşılığını da fazlasıyla aldı.
- 946. *Oni kim (ne) bilmes, çok pali üder* (Gos.)**
Onu bilmeyen, iyi ve dürüst biri diye yanına yaklaşıp,
çok geçmeden başına bir dert gelir.
- 947. *Onu babana anlat* (Gos.)**
Söylediklerine hiç inanmıyorum.
- 948. *Onun bokundan kerpiç olmas* (Gos.)**
O hiçbir işe yaramaz. Hiç bir işi beceremez.
- 949. *Onun gibi erbap da bir ana dogurmas* (Gos.)**
1- Çok yiğit.
2- Çok çalışkan.
- 950. *Onun hem horozlari yumurtlar* (Gos.)**
Her fırsatı değerlendirip her şeyden gelir sağlar.
- 951. *Orda darılır, orda barışır* (Gos.)**
Tez darılıp tez barışan.
- 952. *Orda patlamış topragi* (Gos.)**
Orada eceli gelmiş.
- 953. *Oyle imiş kısmeti* (Gos.)**
Şansı öyleymiş.
- 954. *Oyle imiş yazılı* (Gos.)**
Talihi öyleymiş.

Ö

- 955. *Ölmek var, dönmek yok* (Pir.)**
Bir konuda kesin kararlı olmak.

P

- 956. *Pabuç paali* (Gos.)**
Girişilen işin zor ya da tehlikeli olması hali.
- 957. *Paçavra olmak (yapmak)* (Pz.)**
Bir şeyin değerini kaybetmesi.
- 958. *Papazi kaçırmak* (Pz.)**
Çıldırarak.
- 959. *Pabucuna tuz atmak* (Pz.)**
Misafir istememek.
- 960. *Papuçlarını tersine çevirmek* (Mam.)**
Ters cevap vermek.
- 961. *Paraman kaçır içne koşar* (Pz.)**
Giyinmesine hiç dikkat etmeyen,
- 962. *Paraman saraman* (Pz.)**
Haylaz, eli boş gezen.
- 963. *Pare çekmek* (Gos.)**
Birinden çeşitli bahanelerle bir şeyler almak, sömürmek.
- 964. *Pare çesey* (Mam.)**
Çok para kazanıyor.
- 965. *Pare dükmek* (Gos.)**
Bir iş için çok para harcamak.
- 966. *Pare için tüfek atmak* (Pz.)**
Parasız kalmak.

967. *Pare kelâm, pare selâm* (Üs.)
Her şeye para açısından bakmak.
968. *Pare pareye koşar* (Üs.)
Sermaye sermayeyi getirir.
969. *Pareye pul dememek* (Pz.)
Paranın kıymetini bilmeden her yere harcamak, savurmak.
970. *Pareye tepne vurmak* (Pz.)
Bir işi, bir kazancı kabul etmemek.
971. *Pasul yememek* (Pz.)
Boşuna oturmamak.
972. *Paşa gönlü bilir* (Pir.)
İstediği gibi yapma hakkına sahip.
973. *Pati pati gelmek* (Pir.)
Kendi ayağıyla gelmek, gelmeye mecbur kalmak.
974. *Perdesi patlak* (Gos.)
Utanmaz.
975. *Perdesi olmamak (patlamak)* (Pz.)
Utanmamak.
976. *Pestil olmak* (Gos.)
Çok yorulup halsiz düşmek.
977. *Peynirle ekmegi kazanmak* (Mam.)
Geçinmek için gerekli olan malı kazanmak.
978. *Purtılarını toplamak (vermek)* (Pz.)
Kovulmak.
979. *Pik olmak* (Pz.)
Büsbütün ıslanmak.

- 980. *Pire için yorgani yakmak* (Priş.)**
Önemsiz bir istek uğruna ya da küçük bir zarardan kurtulmak için çok büyük bir zararı göze almak.
- 981. *Pireden yağ çıkarmak* (Mam.)**
Çok nankör olmak. Kendi çıkarı için en küçük ayrıntıları bile hesaplamak.
- 982. *Pirenin babasını sormak* (Man.)**
Misafir gidilen yerde her şeyi sormak. Her şeyi inceden inceye, en küçük ayrıntılarına kadar sormak.
- 983. *Pirey kaçırmamak* (Mam.)**
Her fırsatı değerlendirmek.
- 984. *Pirey manda yapmak* (Pz.)**
Bir şeyi, bir olayı büyütme, abartmak.
- 985. *Pişin can, sora ciyan* (Pz.)**
İlk önce kendini, sonra başkasını düşünmek.
- 986. *Pişten gelmiş piralka* (Kal.)**
Akrabalık ilgisi çok uzak olmak. Akraba sayılmayacak kadar uzak olup akraba diye yakınlık görmenin kınanması.
- 987. *Pogaçanın anlına vurması* (Pz.)**
İyi kazançların elden çıkması.
- 988. *Popara olmak* (Pz.)**
Çok kavgaya etmek.
- 989. *Posteçi hazırlamak* (Pz.)**
Yer hazırlamak, temin etmek.
- 990. *Posti sermek* (Gos.)**
1- Çalışılması gereken yerde tembellik edip uzun uzun dinlenmek. 2- Kısa bir süre için gidilen yerde gereğinden çok fazla kalmak.
- 991. *Pusulayı şaşırmaq* (Gos.)**
Ne yapacağını bilmez duruma gelmek.

R

- 992. *Raatını bakmak* (Gos.)**
Başka şeylerle ilgilenmemek.
- 993. *Raftan süincer düşmüş, nazlı ananın başını yarmış* (Mam.)**
Çok zarar olmadığı halde çok şikâyet etmek.
- 994. *Rametli olmak* (Gos.)**
Ölmek.
- 995. *Rengini bozmamak* (Gos.)**
Hiçbir şeye aldırmamak.
- 996. *Ruyada gürmemek* (Gos.)**
Hiçbir yerde görmemek, tanımamak, bilmemek.
- 997. *Saati saatına uymamak* (Gos.)**
Çok değişken olmak, kararsız.

S

- 998. *Saba ola, hayr ola* (Gos.)**
Gece karanlığında çalışmaktansa, gündüzü beklemek daha iyidir.
- 999. *Sabır selamet demişler* (Pz.)**
Karşı karşıya kaldığı sinir bozucu durumlara, felâketlere, engellere karşı metanetini kaybetmeyen, sabırla bunları aşmaya çalışan, sonunda kurtuluşa erecek, başarıya kavuşacaktır.
- 1000. *Saç saça olmak* (Pz.)**
Kavga etmek.
- 1001. *Saçını süpürge yapmak* (Pir.)**
Karşılık beklemeden fedakârca çalışmak (Daha çok kadınlar için kullanılır).
- 1002. *Saçi agarmak* (Pz.)**
Yaşlanmak.

- 1003. *Saçlarını eline vermek (Pz.)***
Çok dövmek.
- 1004. *Sadasi Alla'ya kadar çıkmak (Pz.)***
Ağlamak, feryat etmek.
- 1005. *Sakal çüvermek (Pz.)***
Aldatmak veya aldanmak.
- 1006. *Sakal keçide de var (Gos.)***
Karş. "Hem keçinin (tsaponun) var sakali".
- 1007. *Sallan yaz, gelsin yaz (Pir.)***
Kötü günlerin, mutlu güne dönmesini dilemek.
- 1008. *Saman altından su yürütmek (Priş.)***
Kimseye sezdirmeden, gizlice işini halletmek.
- 1009. *Saman kayigilen citmek (Pz.)***
Bir türlü gidememek, geçememek.
- 1010. *Saman yalımı (Mam.)***
Dayanıklılık, mükavemetli olmamak.
- 1011. *Sana pişmiş ise, bana pişmemiş (Pir.)***
Sence ortada bir sorun kalmamışsa, bence iş henüz hallolmamış.
- 1012. *Sanki babasını vurmuş kimse de darılmış (Res.)***
Ortada hiç sebep yokken, birine küsüp konuşmamak.
- 1013. *Sansar olmak (Kal.)***
Dikkatli ve kurnaz olmak.
- 1014. *Sapun çüğü (Pz.)***
Çok zayıf.
- 1015. *Sarhoş idim aydım, ben bu işten caydım (Pir.)***
Birine kötülük etmekten pişmanlık duymak, sözünden dönmek.
- 1016. *Sarhoştan kaç, evinden uzak olsun (Res.)***
Sarhoştan uzak dur, evine yaklaşmasın, gelmesin.

1017. *Say yere iftira almak (Pz.)*
Gerçek olduğunu bildirmek.
1018. *Saygi sayanındır, Stoyan'ın dil (Gos.)*
Saygı karşılıklıdır, sayarsan sayılırsın.
1019. *Selam vermek, borçli çıkmak (Priş.)*
Yakınlık gösterdiğine pişman olmak.
1020. *Selanik'e tuz göndermek (Koç.)*
Birine saygıda bulunayım derken, onda bol bol bulunan bir şeyden hediye gönderme saygısızlığı.
1021. *Sen bana ahabını divır, ben sana kim olduğuni divırıyım (Gos.)*
İnsan kendine göre arkadaş seçer.
1022. *Sen sor, ben düerim (Kan.)*
Bilmiyorum, bunu senden yeni duyuyorum.
1023. *Senin agzundan Alla'nın kulaklarına (Gos.)*
Senin bu dediğin inşallah gerçekleşir.
1024. *Seninle da olur, sensiz da olur (Gos.)*
İllâ da senin gelmen şart değil, ama senin gelmeni arzu ediyoruz.
1025. *Seninlen (ononlen) mabet, koprivaylen taret (Pz.)*
Seninle sohbet edilmez, sohbet etmeyi bilmiyorsun.
1026. *Seni bakar, beni güür (Gos.)*
Baktığı yeri göremeyen.
1027. *Sepet vermek (Pz.)*
Kovmak, birinin isteğini reddetmek.
1028. *Serçe başli (Pz.)*
Akılsız.
1029. *Sır çümlegi (Kal.)*
Bildigi sırları hiç kimseye söylemeyen kişi, sır saklayan.

- 1030. *Sısay nice eşek çavdarda (Mam.)***
İşlenmiş bir suçtan sonra susmak.
- 1031. *Sıtma tutmak (Pz.)***
Çok korkmak.
- 1032. *Siçani poparadan çıkaramamak (Kal.)***
Hiçbir iş becerememek.
- 1033. *Sinek olmak (Pz.)***
Bir şeye kızmak, çıldırmak.
- 1034. *Sinek duyulmak (Pz.)***
Çok sessiz olmak.
- 1035. *Sinegi olmak (Pz.)***
Vesveseli olmak.
- 1036. *Sinekten manda (Priş.)***
Karş. "Pireyi manda yapmak."
- 1037. *Sinırımın safrası (Kal.)***
Sıkıntılı, tedirgin ve rahatsız olmak.
- 1038. *Sivri sinek olmak (Kal.)***
Bıktırıcı olmak.
- 1039. *Sokak süpürcesi (Mam.)***
Hayırsız, işsiz güçsüz.
- 1040. *Soldan koukmak (Pz.)***
Bütün gün işlerin ters gitmesi.
- 1041. *Sormişler bir adama (Saksi süley şutovaya): Sen nerelisin?***
-Karım Gorali, ben de orali (Priş.)
Adama hangi tarafı tutuyorsun diye sormuşlar, karım hangi tarafı tutuyorsa, ben de o tarafı, demiş.
- 1042. *Su akar cüz bakar (Priş.)***
Gözün görmesine engel olunmaz.

1043. *Su gibi bilmek* (Gos.)
İyi öğrenmiş olmak, iyi bilmek.
1044. *Su güzünde yoktur* (Gos.)
Çok fakir.
1045. *Su içeceği olmak* (Pz.)
Kısmetli olmak.
1046. *Sui yokarisına yollamak* (Gos.)
Zorla işini becermek, olmayacak işi yapmak.
1047. *Sui bulandırmmamak* (Gos.)
Suya sabuna dokunmamak, kimseyi incitmemek.
1048. *Surat asmak* (Pir.)
Somurtmak, küsmüş gibi ilgi göstermek.
1049. *Suyi baştan almış* (Mam.)
İşini önceden halletmiş.
1050. *Suyi çıkmak* (Mam.)
Değeri düşmek.
1051. *Suyi çüvermek* (Pz.)
Aldatmak.
1052. *Suyuni içmek* (Gos.)
İşi bitmiş, mahvolmuş, çok yıpranmış.
1053. *Supraş olmak* (Pz.)
Bir şeyi kışkırtmak, fitne çıkarmak.
1054. *Sügerun halvasını, ügenın pilavını yemek* (Pz.)
Sövenin ölümünü, övenin tatlı günler görmesini istemek.
1055. *Süle çimundesın, süleyem çimsın* (Priş.)
Karş.: "Sen bana ahababını diver, ben sana kim olduğunu diviriyım."
1056. *Süle süüzün yer bulsun* (Pz.)
Bira mecliste ilgi duyulacak sözler söyle, her aklına geleni söyleme.

- 1057. *Süle yog ise işın* (Gos.)**
Söz anlamıyor ki, işin yoksa boşu boşuna konuş.
- 1058. *Süledıgını bilmemek* (Pz.)**
Bunamak.
- 1059. *Sütlen bal akmak* (Pz.)**
Her şey bol olmak.
- 1060. *Süz bir olmak* (Pz.)**
Söz birliği etmek, bir kararda olmak.
- 1061. *Süz bunda kalsın, alemi alsın* (Pz.)**
Konuşmalarımız burada kalsın da alem ne derse desin.
- 1062. *Süz çıkarmamak* (Pz.)**
Cevap vermemek.
- 1063. *Süz taşımak* (Pz.)**
Başkalarının konuşmalarını başka yerlerde söylemek.
- 1064. *Süz vermekle iş bitmes* (Priş.)**
Bir işi yapacağım demekle iş hallolmaz,
onu gerçekten yapmak gerek.

§

- 1065. *Şaka maka olmamak* (Pz.)**
Gerçekten.
- 1066. *Şaka yapmak* (Gos.)**
Şaka olarak bir şey söylemek.
- 1067. *Şam'dan şeçer gelecek, hasta şifa bulacak* (Pz.)**
Beklenemeyecek kadar uzun bir süre.
- 1068. *Şapı şeker anlamak* (Mam.)**
Her şeyi ters anlamak.

- 1069. *Şeker suya batmadi* (Gos.)**
Telâşlanmaya gerek yok.
- 1070. *Şere gitti, leblebi oldi* (Kan.)**
Köyde, kasabalıyım diye gösteriş yapmak, çalım satmak.
- 1071. *Şeytan gözlü* (Pir.)**
Çok kurnaz.
- 1072. *Şeytanın ayagını kırmak* (Gos.)**
Bir türlü başlanamayan bir işe başlamak.
- 1073. *Şeytanın başka ne işi var* (Pz.)**
Her şeyi karıştıran, fitne çıkaran.
- 1074. *Şeytanın deligini biler* (Gos.)**
İşini bilen, her işi kolay yürütme yollarını bulmakta, çıkarını sağlamakta becerikli, açık göz.
- 1075. *Şeytanlara fetfa verir* (Gos.)**
Çok zeki ve atılgan, uyanık.

T

- 1076. *Taksirat more Murat* (Pz.)**
Başa gelmek. Alın yazısı. Gostivar Arnavutları arasında bu deyim: "Taksirat mica Murat" şeklinde geçer.
- 1077. *Tam takır, kırmızı bakır* (Man.)**
İki kişinin birbirine uyması, yakışması.
- 1078. *Tamaçardan pare al, amayli yap* (Pz.)**
Tamahkârdan aldığın paradan hayır mı göreceksin? Ondan alacağın para mutlaka bir uğursuzluğa yol açar.
- 1079. *Taş atmak* (Pz.)**
Birisiyle konuşurken, ona iğneli sözler söylemek.
- 1080. *Taş patlasa dayanmak* (Oh.)**
Bir işi yapmakta kararlı ve dirençli olmak.

- 1081. *Taşı sıkısa su çıkarır* (Pir.)**
Çok güçlü olmak.
- 1082. *Taatasi nosan olmak* (Gos.)**
Biraz aptalca olmak, deli gibi hareket etmek.
- 1083. *Tavanda asta var* (Pir.)**
Açık konuşmamak. Biri konuşurken, göz ucuyla onu uyarıp "tavanda asta var" denir.
- 1084. *Tavşan uyurken gözleri açıktır* (Res.)**
Uyurken bile tetikte bulunmak, çok dikkatli olmak.
- 1085. *Tencere yuvarlanmış, kapagini bulmuş* (Oh.)**
O da değersiz bir kişi, öteki de. Birleşmişler, birbirlerine yakışmışlar.
- 1086. *Tepeden turnaga bakmak* (Gos.)**
Dikkatlice incelemek.
- 1087. *Tepesi oynamak* (Pz.)**
Çıldırarak.
- 1088. *Terlemeden yoktur* (Gos.)**
Zahmet çekmeden hiçbir şey elde edilemez.
- 1089. *Terlemesen ambarda atamasın* (Res.)**
Yorgunluk çekmeden, kazanıp ambarını dolduramazsın.
- 1090. *Tersine olmak* (Pz.)**
Kimseyle uyuşmayan, her zaman ters cevap veren.
- 1091. *Terzinin kirkuntisi, içimin sıkıntısı* (Preş.)**
Üzücü ve sıkıcı durumların art arda gelmesi.
- 1092. *Tırnagi kadar olmamak* (Pz.)**
Birinin bir başkasına göre değeri olmamak.
- 1093. *Tikenler üstüne oturmak* (Kal.)**
Tedirgin olmak.

- 1094. *Tilki olmak* (Kal.)**
Kurnaz olmak.
- 1095. *Tilkiye tavuk, bekâra da kız* (Res.)**
Birine çok sevdiği bir şeyi isteyip istemediği sorulmaz, aşırı isteme.
- 1096. *Tok evin aç köpiy* (Kan.)**
Evinde yemediğini başka yerde isteme.
- 1097. *Top tutmak* (Gos.)**
Bir işi istemeden yapmak zorunda kalmak.
- 1098. *Topragın payçlamasi* (Pz.)**
Ölümün gerekliliği, birçok kötülükleri ölümün temizlemesi.
- 1099. *Toz duman olmak* (Pz.)**
Perişan olmak.
- 1100. *Toz kaldırmamak* (Pz.)**
Usandırmamak, çok fazla üzerinde durmamak.
- 1101. *Trup(turp) maşalla* (Gos.)**
Sağlam, sapasağlam, sağlığına diyecek yok.
- 1102. *Tutup tepesinde tuz ezmek* (Oh.)**
Dövmek, ağır şekilde cezalandırmak.
- 1103. *Tuz biber ekmek (hazır yemek)* (Pz.)**
Allah ne verdiyse, telâşlanmamak.
- 1104. *Tuz cüzüne atmak* (İş.)**
Gözünü çıkarmak.
- 1105. *Tuz ekmek, hoş geçmek* (Preş.)**
Yoksul olduğu halde, huzur içinde yaşamak.
- 1106. *Tuzlam da kokuşmasın* (Pir.)**
Çok önceden bilinen bir durumu, yeniymiş gibi anlatanlara, konunun bilindiğini açıklamak için söylenir.

1107. *Tuzludur* (Gos.)

Çok pahalıdır.

1108. *Tuzi kuri olmak* (Gos.)

İşi, kazancı yolunda, kaygılanacak bir durumu olmamak.

1109. *Tükürdüğüni yalamak* (Pz.)

Sözünden vazgeçmek.

1110. *Tükürükle bogmak* (Gos.)

Karşıda bulunanları küçümsemek, kıymete almamak.

U

1111. *Uçkurlarını sıkamak* (Mam.)

Her yere para harcamamak.

1112. *Ufak defek* (Gos.)

1- Kısa boylu, küçük gövdeli.

2- Küçük ve önemsiz şey.

1113. *Ufak idi kıyamadım, büyüdi yenemedim* (Priş.)

Küçükken ve büyüdükten sonra önlem alamama, başa çıkamama.

1114. *Uma uma dönersin sarı muma* (Pz.)

Umulan şey her zaman elde edilemez.

1115. *Urum cibi* (Mam.)

Çok çalışmak veya çalışkan olmak.

1116. *Ustadan usta var* (Gos.)

Bilenden daha çok bilen var.

1117. *Ustrufuşkalarla boya olmas* (Gos.)

Güzel işler malzemesiz ya da kalitesiz malzemeye olmaz.

1118. *Ununi elemiş, elegini asmış* (Priş.)

Görevlerini yapıp bitirmiş, artık bir işi kalmamış.

1119. *Uydur Allahlen işini, yugala caminin çilimlerini* (Mam.)

Gereken kişilerle işini uydurursan istediğini yapabilirsin.

- 1120. *Uygun gürmek* (Gos.)**
Uygun olduğu kanısında bulunmak.
- 1121. *Uyki çekmek* (Gos.)**
Uzun bir süre uyumak.
- 1122. *Uyur nasıl tapşan* (Gos.)**
Uykuda bile dikkatli, tedbirli.
- 1123. *Uzun dilli* (Pir.)**
Şunu bunu incitecek sözler söyleyen.
- 1124. *Uzun lafın kısası* (Gos.)**
Lâfı uzatmayıp kısa kesme, kısacası, özet olarak.
- 1125. *Uzun uzadie anlatmak* (Gos.)**
Yeterince anlatmak.

Ü

- 1126. *Üç gün işle, bir gün ye* (Gos.)**
Kazancını bir günde harcama, dengesiz harcama yapma.
- 1127. *Üç günlük ümüre, bir senelik idare ister* (Gos.)**
Hayat kısa, elimde vardır diye çalışmayayım deme, insanın ne kadar yaşayacağı belli olmaz. Üç günlük ömür bile bir yıl yaşayacak kadar tedarik ister.
- 1128. *Üçüz altında buzagi çıkarmak* (Mam.)**
İftira etmek, dedikodu yapmak.
- 1129. *Üdüni patlatmak* (Gos.)**
Birini çok korkutmak.
- 1130. *Üfürsan yıkılır* (Gos.)**
Üfürükten yıkılacak kadar zayıf, çok güçsüz.
- 1131. *Üldi açık güzlerle* (Gos.)**
Muradına ermeden ölmek.

- 1132. *Üldi o çingenka ne ügerdi* (Gos.)**
Övünmeyi seven birine alaylı şekilde: "Sen hakikaten büyük bir insansın. Ne yazık ki, seni öven çingene karısı ölmüş" ve övenin kalmamış.
- 1133. *Ülilere su taşır* (Gos.)**
Çok bitkin bir halde olmak; nerede ise ölecek durumda olmak.
- 1134. *Ülma eşegüm ülma* (Mam.)**
Sabrın varsa, işin yoksa bekle.
- 1135. *Üli üliyle, diri diriyle* (Gos.)**
Ne olursa olsun hayat devam etmektedir.
- 1136. *Ülmek var, dünmek yok* (Mam.)**
Ne pahasına olursa olsun bir şeyden vazgeçmemek.
- 1137. *Ülüm sormas* (Gos.)**
Ölüm, gencine yaşlısına bakmaz.
- 1138. *Ümrümün dürpisi* (Kal.)**
Aşırı derecede sıkıntı veren, her zaman dert açan.
- 1139. *Üşçüb'e gitmek, lablebi almak* (Pz.)**
Değersiz bir iş için büyük bir girişimde bulunmak.
- 1140. *Üstesinden gelmek* (Gos.)**
Üzerine aldığı şeyi başarmak.
- 1141. *Üsti mum olmak* (Pz.)**
Çok kirlenmek.
- 1142. *Üstüne olmamak* (Pz.)**
Eşi bulunmamak; çok becerikli olmak.
- 1143. *Üstüne yük olmak* (Pir.)**
Başkasının sırtından geçinmek.

V

1144. *Vakitli vakitsiz (Mam.)*
Uygun olmayan zamanda.
1145. *Var ama bilmes beklesin (Gos.)*
Var olmasına var da sahip çıkmasını bilmiyor.
1146. *Var ama bilmes kullansın (Gos.)*
Var olmasına var da, ondan yararlanmasını bilmiyor.
1147. *Var çirkin baktırır, var güzel biktırır (Üs.)*
Huyu güzel olan çirkin var, baktırır, kötü huylu güzel var, biktırır.
1148. *Vardan yoktan anlamaz (Mam.)*
Hiçbir şeyle ilgilenmemek.
1149. *Ver elni yutsun koluni (Pir.)*
Kendisine karşı gösterilen küçük bir ilgiden şımararak, geniş yetki kapmaya, daha çok yarar sağlamaya çalışmak.
1150. *Veren vermiş, ne yapsın kerem (Gos.)*
Allah vermiş, kul ne yapabilir ki.
1151. *Vermiyen utansın (Priş.)*
Bir elimizden geleni yaptık, yapmayan utansın.
1152. *Vururler aglayasın, vurmazlar gülesin (Gos.)*
Kötülük yapan iyiliği düşünmez. Zülm işleyen, başkasına iyi gelir diye zülm işlemez.
1153. *Vur patlasın, çal oynasın (Mam.)*
Her şeye boş vererek bol bol eğlenmek.
1154. *Vuracak ülük (Gos.)*
Minnettar olmadığı için, kendisine yapılan iyiliklerin bedduasına uğrayacak.
1155. *Vuramamış ata, vurmuş semere (Gos.)*
Birine yapılması gerekeni, korku yüzünden dolaylı olarak yaptırmak.
1156. *Vurur iilige tepneyle (Gos.)*
İyilik bilmez, kendisine iyiliği dokunan bir şeyi istememek.

Y

- 1157. *Yag sürmek* (Pz.)**
Politika yapmak. Bir şey vererek işini yaptırmak.
- 1158. *Yaga bala vermek* (Pz.)**
Boş vererek istifade etmek.
- 1159. *Yagini dükmek* (Kal.)**
Gerçek yüzünü göstermek.
- 1160. *Yaka silkmek* (Mam.)**
Bir kimseden bıkmak, istememek.
- 1161. *Yakti canını* (Gos.)**
Büyük bir zarar verdi, çok üzdü.
- 1162. *Yalan dolan, çüpi kazan* (Priş.)**
Ne yapıp, yapıp bir kazanç elde etmek.
- 1163. *Yalan sülemes, hem söz bilmez* (Pir.)**
Çok dürüst ve namuslu.
- 1164. *Yanlayak başi kabak* (Gos.)**
Parasız pulsuz. Hiçbir şeyi olmayan, fakir olmak.
- 1165. *Yan ālā, dön ala* (Pir.)**
Kıymetli bir şeyi kaybettikten sonra çok üzülüp, uzun zaman onu anıp ağlamak.
- 1166. *Yan yatmak, kavara atmak* (Koç.)**
Hiçbir iş yapmayıp rahatına bakmak.
- 1167. *Yan yatmak, tüfek atmak* (Gos.)**
Karş. "Yan yatmak kavara atmak."
- 1168. *Yan yatti, çamura batti* (Pir.)**
Bir işin neden yapılamadığını açıklamak için bahaneler ve mazeretler sayıp dökmek.

1169. *Yanına yanaşmamak (Pz.)*
Uсталık ve akıl bakımından herkesten üstün olmak.
1170. *Yanlayak, başi kabak (Gos.)*
Perişan kılıkta. Hiçbir şeyi kalmayan, iflaz etmiş.
1171. *Yapamasesen bozma (Gos.)*
Yapman gereken bir işi yapamazsan bari hiç olmasa engel olma.
1172. *Yapmış başi çeksın (Gos.)*
Yaptığı bir kötülüğün cezasını çekmek.
1173. *Yaraya tuz atmak (Pz.)*
Bir şeyden üzülmüş bir insana üzüldüğü konuyu hatırlatmak.
1174. *Yari ağızlen çağırmak (Pz.)*
İstemediği halde, adet yerini bulsun diye davet etmek.
1175. *Yas tutmak (Gos.)*
Büyük bir acı ve üzüntünün, benliği üzerine süren etkisini davranışları ile belli etmek.
1176. *Yaş yetmiş, iş bitmiş (Priş.)*
Artık yapacak bir şey kalmamış, elinden bir şey gelmeyen.
1177. *Yaz buza, at cüneşe (Priş.)*
Yaptığı borcu ödemek niyetinde olmamak.
1178. *Yaz yagmuri gibi celır ceçer (Mam.)*
Faydasız, geçici olan.
1179. *Yaza çıkardık danayı, bilmez oldu anayı (Kan.)*
Çocuklar çoğu zaman yetişip büyüdükten sonra, kendilerini yetiştiren ana babalarını beğenmemek.
1180. *Ya zor, ya Musa (Gos.)*
Bir işe başlarken başka seçeneğin olmaması. İş yapmak zorunda olmak, çaresiz.
1181. *Ye nasıl gendi malını (Gos.)*
Hiç utanmadan ve sıkılmadan, kendi malını yermiş gibi ye.
1182. *Yedığı ekmek vuracak (Gos.)*
Karş. "İlilık vuracak".

- 1183. *Yediden yetmişe kadar* (Gos.)**
En küçüğünden, en büyüğüne kadar hepsi.
- 1184. *Yeicek başını* (Gos.)**
Yaptığı kötülüklerin zararı kendine dokunacak.
- 1185. *Yel üfürdi su götürdi* (Mam.)**
Basit nedenlerle yok olup gitti.
- 1186. *Yel yeper çıkmak* (Gos.)**
İvedilikle, telâşla birden bire çıkmak.
- 1187. *Yemünü yemek, çuvalını paralamak* (Pz.)**
1- Çok kullanılarak bozulmuş bir hale gelmek.
2- Çok yaşamış, ihtiyarlamış.
- 1188. *Yenliktur eli* (Gos.)**
Acıtmadan iğne yapan, diş çeken (doktor, dişçi).
- 1189. *Yerle bir olmak* (Gos.)**
Harap olmak. Her şey yıkılmış, yerle bir olmuş.
- 1190. *Yerin dibine batmak* (Pir.)**
Çok utanmak, o anda kimsenin kendisini görmesini istememek.
- 1191. *Yerine getirmek* (Gos.)**
Gereğini yapmak.
- 1192. *Yıldızı düştü* (Pir.)**
Gözden düştü, talihi kaydı.
- 1193. *Yigit ise çıksın meydana* (Gos.)**
İş yapabilirse buyursun bakalım.
- 1194. *Yikamas Vardar* (Gos.)**
Ödemeyecek kadar çok borçlanmak.
- 1195. *Yogise ışın aikla pirincin taşını* (Gos.)**
Karışık ve zor bir işin içine düşmek.
- 1196. *Yogise ışın salla kapi* (Gos.)**
Karş. "Yogise ışın aikla pirincin taşını".

1197. *Yogort cibi kızarmak (Pz.)*
Hiç utanmamak.
1198. *Yok canım (Gos.)*
1- İnanamam, doğru değil. 2- Doğru mu, öyle mi?
1199. *Yok nere gider de fena (Gos.)*
Çok kötü, daha kötüsü olamaz.
1200. *Yol yordam bilir (Pir.)*
Yerine göre hareket eder.
1201. *Yoldan çıkmak (Gos.)*
Kötü yollara düşmek.
1202. *Yorgon çüpek yatagi (bulmak) (Pz.)*
Yattığı yeri beğenmek.
1203. *Yumurta g... ne dayanmış (Mam.)*
Sıkışmış, sıkışık duruma gelmiş.
1204. *Yuvası boz olmak (Pz.)*
Hayatı perişan olmak, evi dağılmak.
1205. *Yük olmak (Gos.)*
Sıkıntılı bir işi başkasına yaptırmak.
1206. *Yüksekten işlemek (Pz.)*
Kendini akıllı sayarak, büyük sözler söylemek.
1207. *Yüregimde kan damladi (Gos.)*
Çok derin bir acı içinde olmak.
1208. *Yüregi çekmek (Gos.)*
İstek duymak, istemek
1209. *Yüregi yanmak (Gos.)*
Büyük bir felâkete uğramak.
1210. *Yüregi zil çalmak (Pz.)*
Çok acıkmak.
1211. *Yüz aklıyla çıkmak (Gos.)*
Kendisinden beklenen işi eksiksiz ve başarıyla bitirmek.

1212. *Yüz cüldürmemek* (Pz.)

Huzur, vermemek, iyi bir şey göstermemek.

1213. *Yüze yüze çıktık düze* (Koç.)

Bir işin çoğunu yapıp, bitirecek duruma gelmek.

1214. *Yüzi astarından dā pali* (Mam.)

Bir işin ayrıntısına harcanan para, aslı için harcanan paradan daha çoktur.

1215. *Yüzi olmamak* (Gos.)

Bir kimseden daha önce birçok ricada bulunduğu için yeni bir şey isteyememek, sıkılmak.

1216. *Yüzüne da bir defa bakmamak* (Gos.)

Darılıp küsmek.

Z

1217. *Zefkine dalmak* (Pz.)

Kimseyi düşünmeden kendine bakmak.

1218. *Zıngırlakli çıkmak (olmak)* (Pz.)

Bir evden, bir dernekten birinin başı bozuk olması.

1219. *Zir deli* (Pir.)

Başkasını tanımayıp, her yerde "benim" diyerek kabadayılık satan kimse.

1220. *Zıtına konmak* (Pz.)

Birine daima aksi davranarak sinirlendirmek.

1221. *Zincir delisi* (Pir.)

Çok deli olmak.

1222. *Zorle belasını arır* (Gos.)

Kavga ederek ya da başka davranışlarıyla kendisi için tehlikeli olacak bir duruma yol açmak.

1223. *Zorla güzellik olmas* (Koc.)

Bir işi veya bir durumu, başkasına, isteği dışında kabul ettirmek mümkün değildir.

DİZİN

METİNLERDE GEÇEN İSİM SOYLU KELİMELERİN DİZİNİ*

A

aa (ağa) 888.

aaç (ağaç) 1; 2; 3; 56; 747; 772;
1428; 1884; 1899; 1930.

aaz (ağız) 1468. D. 188; 194; 195.

Abaz 1924

abdes D. 1; 2;

aber 670; 844.

aci (haci) 903; 1008.

açlık 1825; D. 17; 18.

ad 55; 201; 231; 558; 911; 1125;
1229; D.2; 25; 27; 28; 29; 30;
31; 32; 260; 410; 716.

adam 23; 44; 45; 46; 47; 48; 52; 53;
564; 637; 817; 834; 927; 1063;
1064; 1138; 1240; 1409; 1571;
1739. D. 21; 22; 23; 24; 469;
857; 1041.

adet 794; 1015. D.558.

adım 54; 1893. D. 25; 289.

ağaç 56; 57; 59; 60; 155; 512;
1063; 1427; 1443; 1726; 1879.
D. 572.

agız 67; 71; 1500; 1647. D. 13; 35;
36; 37; 38; 39; 41; 42; 43; 44;
45; 47; 48; 49; 50; 51; 52; 53;
54; 55; 97; 117; 143; 212; 557;
606; 750; 796; 830; 834; 932;
1023; 1174.

aga D. 734.

ağaç 983; 1064; 1371; 1428.

ağıtçı 1546.

ağrı 395.

ah 72; 1422.

ahbab D. 1021.

ahır; 1635.

ahmak 73.

ahret 691; 692. D.348.

ak (hak) 753

ak ciger (ciğer) D. 57.

akça 76; 82.

akıl 6; 18; 83; 84; 85; 86; 87; 88;
89; 90; 91; 92; 93; 94; 95; 96;
97; 112; 393; 441; 585; 634;
987; 1037; 1203; 1251; 1672;
1763; 1967; D. 59; 61; 63; 64;
65; 66; 67; 68; 69; 70; 71; 72;
146; 288; 290; 596.

akibet (akıbet) 1020.

aklık D. 1211.

akraba 206.

akran 98; 1037.

aksamak 1788.

akşam 99; 100; 101; 102; 1620;
D.75; 76; 77; 78; 79; 921.

akşamlik 1283.

Ala (Allah) D. 81.

alay 170.

* Bu kelimelerin atasözlerinde geçenler sadece sıra numaraları ile, deyimlerde geçenler ise sıra numaralarından önce "D" harfi ile belirtilmiştir.

- alem (âlem)** 274; 460; 473; 893; 895. D. 82; 83; 432; 606; 784; 1061.
- alet** 106.
- alıcı D.** 823.
- alın** 107; 127.
- alın teri D.** 84.
- alışkanlık** 1779.
- Ali** 110; 174; 940. D. 85; 86; 87.
- alim (âlim)** 619.
- alk (halk)** 430.
- Alla (Allah)** 535; 818; 944; 989; 1328; 1458; 1459; 1615; 1623. D. 88; 90; 91; 92; 93; 94; 95; 96; 97; 98; 99; 100; 1004.
- Allah** 38; 51; 111; 112; 113; 114; 116; 117; 118; 119; 120; 121; 122; 123; 124; 125; 126; 320; 349; 389; 702; 806; 816; 978; 1081; 1108; 1174; 1188; 1241; 1309; 1317; 1410; 1455; 1654; 1756; 1871; 1874; 1878; 1922. D. 101; 102; 103; 104; 105; 106; 107; 108; 109; 442; 549; 804; 1023; 1119.
- alma (elma)** 720; 1257; 1892.
- altın** 128; 129; 130; 778; 797; 868; 1021; 1689; 1745; 1951.
- altı patlar (altı patlar)** 1885.
- alva (helva)** 1605. D. 117.
- alvacı D.** 118.
- amam (hamam)** 795; 1089.
- amanet (emanet) D.** 120.
- amaylı (muska) D.** 1078.
- ambar** 34; 36; 361; 1439; 1891. D. 1089.
- amca** 885.
- Amet** 132.
- amin kuşu (devlet kuşu) D.** 235.
- amir** 1043.
- an(han)** 899.
- ana** 69; 133; 134; 135; 136; 137; 138; 229; 231; 236; 351; 500; 626; 753; 824; 1023; 1171; 1265; 1295; 1404; 1445; 1808. D. 121; 122; 123; 125; 126; 127; 128; 129; 130; 197; 257; 639; 667; 806; 949; 993; 1179.
- anasızlık D.** 131.
- anartar (anahtar)** 999.
- anahtar (anahtar)** 128; 1152; D. 132; 674.
- anıl-anılına (alın-alnına) D.** 987.
- anne** 70; 990.
- araba** 143; 144; 145; 322; 483; 611; 661; 1061; 1290; 1741; 1847; 1962. D. 429; 941.
- arami (haramî)** 366.
- Arap D.** 907.
- aret (ahret) D.** 139.
- arfe (arife)** 149; 150.
- argat (ırgat)** 738.
- arı D.** 194; 484.
- ari (arı)** 151; 152; 153; 250; 995; 996.
- arife** 1351.
- arka** 875; 1113; 1454; 1915. D. 140; 141; 142; 155; 306; 315; 854.

arkadaş 845.
arman 580.
armud (armut) 154; 155; 156; 157; 158; 159; 160; 161.
armut 742; 932; 1155; 1517; 1751. D. 143; 144; 550.
Arnaut 162. D.145; 146.
arpa 163; 1439; 1531.
arşin 951.
Asan (Hasan) 166; 313.
asılzade 167.
asır (hasır) D. 151.
asker 168; 867. D. 604.
aslan 383; 1185.
asma D. 85.
astalık (hastalık) 1961.
astar 570. D. 152; 1214.
aş 314; 1606, 1892.
aşık (âşık) 171; 172; 173.
aşk 372. D.154.
aşure 166.
at 174; 175; 176; 177; 178; 179; 180; 181; 182; 183; 184; 185; 186; 199; 200; 201; 202; 240; 368; 489; 706; 803; 804; 883; 1068; 1156; 1215; 1344; 1829; 1887; D. 157; 159; 160; 1155.
ateş 23; 42; 187; 188; 189; 190; 191; 192; 193; 194; 195; 196; 254; 815; 1484; 1789; 1911. D. 46; 158; 215; 239; 447.
auç (avuç) D. 161; 162.
aur (ahır) 807.
av 369.
ava (hava) 1357.
avci (avcı) D. 163.

avrat 175.
avuç 919.
ay 208; 1549; D. 164; 178; 180; 181.
ayak 95; 186; 203; 204; 205; 297; 471; 494; 653; 738; 752; 798; 926; 1480; 1493; 1659; 1790; 1845; 1869; 1914; 1917; D. 165; 166; 167; 168; 169; 170; 171; 172; 173; 174; 175; 176; 177; 223; 262; 291; 292; 500; 545; 708; 817; 1072.
ayı 24; 161; 207; 209; 211.
ayi(ayı) 207.
ayır(hayır) 101; 751; 1716;
ayir(hayır) 1838.
ayip(ayıp) 1381; 1653.
ayna 210; 1116; 1307. D. 183; 184; 186.
ayo (ayı) 1751.
ayran 489; 1724; 1890.
ayva D.188.
ayvan (hayvan) 47.

B

baa(bağ) 224; 225.
baaçe (bahçe) 1217.
baaz (boğaz) 36.
baba 28; 133; 227; 228; 229; 230; 231; 492; 760; 824; 955; 979; 1023; 1215; 1513. D. 196; 197; 198; 199; 200; 201; 202; 203; 206; 466; 499; 579; 947; 982; 1012.

- babasızlık D.** 131.
babuşka 1238.
 Baca 670; 672; 1064. D. 204; 205.
bacak 1014.
baç 1791.
badem 536; 1083.
bag 237; 1148; 1320; 1820; 1834. D. 206.
Bagdat 1488; 1677; 1872.
bahçe D. 101.
baht 135; 442; 857.
bair (bayır) 1789.
baja (baca) 1969.
bak (bağ) 1916.
bakır D. 1077.
baklava 1001.
bakış 240.
bal 151; 152; 233; 241; 242; 243; 244; 248; 250; 760; 995; 996; 1963. D. 13; 42; 45; 46; 212; 213; 214; 296; 656; 932; 1158.
bal mumi (bal mumu) 114; 1765.
balık 245; 246; 247; 382; 394; 594; 1081; 1377. D. 215; 216; 356.
balıkçı D. 216.
Balkan 249. D. 141.
balta 251; 252; 1523. D. 217; 461; 935.
balta sapi D. 434.
bardak D. 218.
barış 1943.
barot (barut) 1885.
barut 195; 254.
baski (çivi) 255. D. 219.
baş 6; 61; 66; 67; 84; 86; 89; 90; 95; 127; 203; 205; 246; 256; 257; 258; 259; 260; 267; 268; 313; 314; 322; 393; 395; 429; 430; 431; 468; 469; 476; 494; 583; 616; 653; 677; 679; 704; 734; 748; 785; 850; 872; 918; 938; 1029; 1100; 1146; 1230; 1244; 1264; 1407; 1460; 1493; 1516; 1519; 1537; 1589; 1609; 1633; 1694; 1764; 1790; 1806; 1837; 1888; 1892; 1901. D. 170; 171; 191; 222; 223; 224; 225; 226; 227; 228; 229; 230; 231; 232; 233; 234; 235; 236; 237; 238; 239; 240; 241; 242; 243; 244; 245; 236; 247; 249; 250; 251; 252; 253; 254; 255; 263; 332; 371; 371; 598; 601; 782; 819; 993; 1028; 1152; 1170; 1172; 1184.
başlangıç 994.
bât (baht) 77; 982.
bayram 208; 281; 620; 757; D. 72; 267.
beane (bahane) 1530.
beçar (bekâr) 269; 270; 271.
beçarlık (bekârlık) 272; 273.
bedel 304.
beg 1216; 1388. D. 17.
begir D. 261; 262.
behane 704; 1531.
bekâr D. 1095.
bel 1301.

- belâ** 165; 216; 279; 343; 393; 506; 507; 616; 938; 1348; 1676. D. 134; 138; 222; 229; 266; 1222.
- berber** 6.
- bereçet (bereket)** 964.
- berekât (bereket)** D. 271.
- bereket** 681; 1488; D. 934.
- besmele** 287.
- beşik** 993; 1495.
- bey** 1175.
- beycir** 294.
- beygir** 5; 162; 295; 296; 297; 926; 1793.
- beyir** 1742.
- bez** 136; 271. D. 677.
- biber** 764. D. 281, 674.
- bibreg (böbrek)** D. 884.
- biçak** 306; 307; 1161. D. 599.
- bigir** 580; 805; 884; 1085; 1540.
- biigir** 1793
- bik (bıyık)** D. 857.
- biik (bıyık)** 308.
- bilezik** 1951.
- bilûr** 310.
- bina** 547; 1767.
- birlik (birlik)** 1485.
- birlik** 357; 630; 631.
- biz** 331.
- bogaz (boğaz)** 947; 1792; D. 316; 317; 318; 319; 320; 321; 322; 599.
- boğaz** 36; 403.
- bok** 162, 501; 925; 1191; 1655; 1656; 1663; 1729; 1827; D. 321; 322; 323; 324; 325; 326; 327; 328; 329; 661; 852; 948.
- bokluk** 435; 1482; 1532; 1533.
- bolluk** D. 923.
- borc** 110 D. 318.
- borç** 359; 360; 495; 753; 1044; 1923. D. 330; 331; 332.
- boy** 371. D. 303; 335.
- boya** D. 1117.
- boynuz** 606; 982; 1273; 1543; 1819; D. 95; 350; 800.
- boyun** 874. D. 336; 337; 338; 442.
- boza** D. 340.
- bozaci** 1426. D. 118; 339; 340.
- bronduk (boyunduruk)** 8.
- buba (baba)** 1086.
- Bulgar** 867.
- bulut** 325; 1000.
- bunar (pınar)** 323; 329; 488; 1521; 1798; 1900.
- burun** 1003; 1005; 1006; 10031; 1673. D. 123; 150; 208; 346; 363; 364; 365; 366; 374; 528; 748; 749; 745.
- but** D. 563.
- buz** 386; 1567. D. 368; 369; 1177.
- buzagi (buzağı)** 1209. D. 1128.
- buzay (buzağı)** 1542.
- büber (biber)** D. 1103.
- büklük (büyüklük)** 389; 390.
- bülbül** 129; 391; 432; 576; 920; 1087; 1195. D. 592.
- bülük** 392.

C

- cahil** 1028.
cambaz 336.
camî 1104; 1105. D. 892; 893; 1119.
can 44; 55; 215; 247; 401; 402; 403; 404; 453; 558; 803; 1036; 1051; 1125; 1128; 1210; 1376; 1411; 1413; 1418; 1477; 1582; 1598; 1907; 1965; D. 9; 116; 199; 366; 370; 371; 372; 373; 374; 375; 376; 377; 378; 413; 858; 985; 1161; 1198.
can yongasi 1582. D. 858.
canbaz 1088.
cavur (gâvur) D. 379.
ceb 405; 1963.
cece (gece) 271; 406; 407; 408.
cedvel (cetvel) 709.
ceenem (cehennem) D. 380; 388.
cehalet 999.
celin (gelin) 413; 414.
cem (gem) 628.
cemaat 415; 1054; 1103.
cenabet 415.
cençlık (gençlik) 416.
cenem (cehennem) 1425. D. 295; 375; 381.
cennet 128; 549; 577; 578; 627; 833; 1386; 1387. D. 389; 573;
cevap 983.
ceviz 288; 423; 1083; 1249.
ciger D. 392; 393; 834; 853.
cihan 704; 1598.
cilit (cidit-cedit: yeni) D. 132.
cin D. 394; 395.
cins 425.
ciyan (cihan) D. 985.
cömertlik 427.
cübek (göbek) D. 397; 398.
cübre (gübre) 1011.
cügürdi (yıldırım) 475.
cügüz (gögüz) 428.
cük (gök) 494. D. 399; 400.
cül (gül) 432; 613; 663.
cün (gün) 407; 433; 434; 913; 1001.
cünah (günah) 380.
cüneş (güneş) 99; 1621. D. 181; 1177.
cünül (gönül) 435; 436; 437; 443; D.401; 404.
cüt (göt) D. 385; 402; 403.
cüz (göz) 270; 271; 285; 440; 441; 442; 443; 496; 536; 1056; 1124; 1190; 1422; 1628; D. 6; 8; 9; 277; 404; 405; 406; 407; 408; 409; 411; 412; 413; 414; 415; 456; 692; 863; 1042; 1104.
Çabe (Kâ'be) 1678.
çafka (karga) D. 416.
çakşır (çakşır) D. 462.
çaldar (çavdar) 1530.
çalgi (çalgi) 454.
çalım D. 422; 424; 426.
çali (çalı) 471.
çamur D. 1168.

- çanak** 462.
çapa 225; 294; 805; 1002; 1041.
çar (kâr) 463.
çarak D. 427.
çare 711; 1515; D. 242.
çarşamba 1596; 1597.
çarşı (çarşı) 407.
çatal 464.
çavdar D. 1030.
çebep (kebab) 765.
çemlik (kemlik) D. 435.
çenar (kenar) 136.
çene 1708.
çenef (kenef) 475.
çepek (kepek) 153.
çerpiç (kerpiç) D. 219; 328.
çese (kese, cüzdan) D. 436.
çeşme 1433; 1703. D. 437.
çeyf (keyif) D. 382.
çiçek 151; 298; 299; 327; 999;
 1003; 1196. D.101; 482.
çif (çeyif keyif) D. 386.
çift 341.
çifut (çingene) 479.
çile 61. D.441.
çilim (külüm) 1105. D.1119.
çimen 275; 1547. D.221; 926;
 1135.
çingene 60; 489; 490; 491; 492;
 591; 823; 1183. D. 444; 445;
 446; 447; 722.
Çingenka (çingene kadan) 997. D.
 1132.
çires (kiraz) 493.
çis (çeyiz) 1258.
çiş D. 324.
çişi (kişi) 1141.
çit 495; 496. D. 449; 519; 943.
çitap (kitap) D. 450.
çivi 497; 498; 545; 656.
çizgi 709.
çizme D. 778.
çoban 338; 1367; 1691.
çocuk 1452; 1827.
çocuk 4; 69; 123; 230; 280; 308;
 321; 499; 500; 501; 502; 503;
 504; 505; 506; 507; 508; 509;
 510; 511; 512; 636; 1086;
 1301; 1378; 1452; 1553; 1826;
 1966; D. 202; 420; 421; 923.
çokluk 1482.
çorba 1762; 1799; 1800; 1865.
çorlok (körlük) D. 190.
çöplük 765.
çual (çuval) 1315. D. 293; 715.
çukur 1272; 1343. D.459.
çurka (dişi hindi) 1790.
çuval 362; 987; 1316; 1337; 1430;
 1431; 1661. D. 88; 460; 1187.
çuvaldız 331; 417; 1238.
çü (köy) 559.
çül (kül) 571.
çüle (köle) 538.
çümlek (çömlek) 539; 540; 1213;
 1776; D.1029.
çüp (küp) D. 213; 1162.
çüpek (köpek) 385; 386; 541; 542;
 543; 1135; 1304. D. 359; 443;
 461; 462.

çüpri (köprü) 544.
çürek (kürek) 294. D. 463.
çürk (kürk) 843.
Çürk (Kürt) D. 444.
çüse (köse) 548. D. 524.
çütek (kötek) 549; 1122. D. 379.
çütılık (kötülük) 743.
çüy 385; 445; 829; 1057. D. 466

D

daa (dağ) 105; 561; 572; 749; 766;
 1571; 1682; 1804; 1970.
dag 237; 564; 565; 566; 567; 1004;
 1148; 1423; 1962.D. 409; 469.
dai 1384.
dal 2; 157; 512; 697; 859; 1087;
 1371; 1895; D. 287; 920.
dalga 593.
dam D. 87.
damar 79.
damla 571; 822. D. 294; 295.
dana 236; 1445. D. 1149.
dargınlık 1592.
darlık 929; 1028; 1843.
daul (davul) 573; 574; D.446.
davacı (davacı) 1174.
davet D. 269.
davul 140; 141; 575; 576.
dayak 577; 1119; 1398.
dayı 1215.
dayı 544; 604.
dayo (dayı) 452.
dede D. 206.

dedikodu 579.
deenek (değnek) 1340.
defa 644.
defter 479.
degenek (değnek) 385. D. 83.
degirmen (değirmen) D. 280; 711;
 814.
degirmenci 783; 1042; 1278.
deirmenci 1278.
dekika (dakika) 1462.
deli 907.
Deli Bekir D. 553.
delik 300; 405; 829; 1005; 1006;
 1160; 1295; 1302; 1753. D.
 672; 702; 1074.
delikanlı 187.
dembellik (tembellik) 862.
demir 455; 586; 587; 589; 590; 591;
 916; 1140; 1748. D. 145; 473.
deniz 593; 594; 595; 596; 597; 598;
 599; 1081; 1400; 1874.
dere 439; 601; 602; 603; 604; 836;
 1612. D. 189; 284; 562; 792.
deri 339; 347; 348; 792; 1779;
 1781. D. 342; 474.
derman 600; 754; 1641. D. 557.
dermen (değirmen (değirmen))
 527; 1313. D. 333.
dernek 867.
dert 3; 59; 125; 472; 605; 678; 754;
 783; 1042; 1376; 1512; 1641;
 1721; 1785; 1847; 1861; 1933.
 D. 237; 475; 476; 557.

- Derviş** 278; 1625.
deva 998.
deve 606; 607; 608; 609; 610; 866; 1194; 1028. D. 929.
devlet 611; 975; 1179. D. 810.
diçen (diken) 613.
dikel (kazma) D. 498.
diken 614; 916.
dil 10; 196; 306; 615; 616; 617; 620; 621; 622; 623; 634; 910; 981; 1099; 1127; 1356; 1481; 1748; 1799. D. 52; 55; 479; 484; 485; 486; 487; 488; 489; 813; 836.
Dilaverka D. 480.
dilber 720. D.183.
dilenci 618. D. 361.
dilinci (dilenci) 619.
din 18; 120; 627; 628; 629; 1071; 1681. D. 600; 877; 897.
dingil 624.
dip 612; 1441. D. 477; 478; 1190.
direk 301; 1303. D. 23; 784.
dirhem 1514.
dirlik (dirlik) 1485.
dirlik 357; 630.
dirsek D. 492.
diş 240; 423; 609; 778; 1153; 1194; 1366; 1481; 1535; 1786; 1818. D. 493; 497; 498.
diyar 1429; 1607.
diz 1270; 1483; 1920.
dizcin (dizgin) D. 501.
dogrılık (doğruluk) 639; 640; 942; 1491.
doktor 304; 642.
doli (dolu) 1170; 1864.
domazet (iç güvey) 648.
domos 1392.
domuz 160; 452; 544; 604; 649; 650; 742; 792; 871; 932; 1155; 1384; 1959. D. 508; 509; 510; 569; 935.
don 636. D. 171; 771.
dost 29; 42; 43; 92; 186; 372; 519; 652; 653; 654; 655; 656; 657; 658; 659; 660; 663; 664; 665; 666; 667; 668; 675; 698; 699; 750; 756; 770; 789; 791; 792; 823; 830; 831; 869; 871; 1027; 1157; 1158; 1187; 1370; 1409; 1416; 1583; 1659; 1660; 1719; 1769; 1822. D.92; 96; 184; 512; 513; 514.
dostluk(dostluk) 661.
dostluk 662.
dova (dua) 681; 1518; 1536. D. 804.
döşek 805.
Drim 669.
dua 225; 337; 1342.
dudak 676.
duman 191; 670; 671; 672; 1484; 1509; 1510; D. 132; 1099.
duşman (düşman) 92; 196; 372; 654; 674; 675; 789; 1092; 1185; 1417; 1458; 1698; 1957. D. 707.
dut 676.
duvar 267; 268; 346; 428; 496; 677; 678; 1312; 1846. D. 516; 517; 518; 519; 632; 811.
düçan (dükân) 680, 681. D. 879.
düdük 747; 983; 1587.
düğün 454; 682; 683; 799; 802. D. 353; 446; 660; 752.
düğün 4; 91.
dükân 684; 685; 927; 1330; 1671.
dümen D. 520.
dünür D. 901.
dünya 282; 372; 373; 374; 375; 376; 627; 686; 688; 689; 690; 691; 692; 693; 694; 695; 1026; 1417; 1679. D. 102; 343; 344; 345; 348; 522; 523; 524; 525; 526.
dürpi D. 1138.
düş 1478.
düşek 202; 294; 970; 1138. D. 648.
düşman 186; 653; 666; 701; 791; 792; 1409; 1662; 1705.
düün 446.

E

ecel 704. D. 531; 532; 533.

Ecit mecit D. 534.

efendi 706; 707.

egrilik (eğrilik) 639.

ejel (ecel) 711.

ekmek 421; 472; 619; 713; 714; 715; 716; 717; 718; 719; 780; 893; 1247; 1263; 1279; 1507; 1530; 1531; 1599; 1807; D. 306; 314; 535; 536; 537; 538; 638; 713; 977; 1103; 1105; 1182.

el 106; 263; 305; 328; 330; 345; 387; 417; 422; 476; 499; 553; 617; 714; 722; 723; 724; 725; 726; 727; 728; 729; 730; 731; 732; 733; 734; 735; 736; 737; 738; 853; 857; 1046; 1238; 1301; 1314; 1353; 1421; 1451; 1469; 1470; 1486; 1564; 1726; 1840; 1844; 1845; 1847; 1848; 1853; D.278; 296; 334; 431; 447; 467; 496; 520; 525; 527; 535; 540; 541; 542; 543; 544; 545; 547; 548; 550; 551; 601; 1003; 1149; 1188.

elek 1901; 1902; 1903. D. 1118.

Elif D. 546.

elbise 1566.

elti 1529.

emanet 175; 739.

emniyet 1204.

engel 914.

enkse (ense) D. 554; 555.

ense 1352; 1365. D. 210.

er 1141; 1271.

erbap 764.

esap (hesap) 787; 788. D. 298.

eş 431; 1639.

eşek 74; 172; 180; 202; 235; 275; 294; 404; 607; 726; 796; 797; 798; 799; 800; 801; 802; 803; 804; 805; 806; 807; 873; 1138; 1266; 1344; 1452; 1528; 1547; 1548; 1549; 1636; 1858; D.160; 261; 559; 560; 561; 562; 591; 671; 720; 1030; 1134; 1135.

eşya 808.

et 682; 809; 810; 811; 812; 1010; 1191; 1376; 1729; 1777; 1800; 1865; 1910; D. 563; 564; 687; 721.

etek 1538.

ev 137; 301; 331; 388; 503; 512; 814; 815; 816; 817; 818; 819; 820; 822; 826; 827; 829; 860; 887; 955; 1043; 1195; 1196; 1198; 1227; 1240; 1303; 1375; 1669; 1726; 1810; 1839; 1867; D.23; 82; 130; 495; 565; 566; 567; 568; 569; 570; 608; 609; 706; 1016; 1096.

ev sahibi 447; 722; 876; 1437.

ev sayibi 1734. D. 367.
evlât 133; 138; 727; 729; 823; 824;
 825; 826; 979; 1379; D.475; 495;
 496; 572; 573.
eylık (iyilik) 615; 731; 835; 836;
 837; 838; 1289.
eziyet D. 574.

F

fakirlik 416; 1152; 1766.
fark 168.
fatda 695; 1321.
fazilet 973.
felek 843.
fenalık 377; 378; 615; 835; 838;
 852; 853; 854; 943; 999; 1080;
 1082; 1277; 1878; D. 11; 607.
fend 731; 1131.
ferman 1524.
fes 748; 855; 1287. D. 171; 768.
fesat D. 577.
Feta D. 578.
fetfa D. 1075.
fıkara D. 579.
fırsat 93; 857.
fiat D. 580.
fıdan 1. D. 581.
filcan (fincan) 334.
filiz 858.
fıra (mal kalıntısı, çöp) D. 582.
fısne (fiske) D. 583.
fışek 335.
fıtil D. 584; 585.

fol 1758 D. 635.
forma 633.
frenk D. 586.
fuçi 363.
fukaralık 856; 862; 863; 891.
furda (kırintı) D. 507.
fam 73; 467; 589.

G

gam 73; 467; 589.
gargar 856.
gayle 421; 817; 861; 882; 1379;
 D.191; 420; 432; 679.
gayret 1673. D. 589.
gaz 473.
gazel D. 590.
gece 755; 874; 924; 1007. D. 592;
 593.
gece bülbuli (karı) D. 592.
geje 875
geçim 1159.
gelin 328; 552; 553; 563; 625; 883;
 884; 885; 886; 1262; 1375;
 1446; 1538; 1722; 1904.
gemi 1529.
gemik (kemik) 622; 811. D. 474;
 564.
gençlik 889; 890; 891; 1136.
gırba (kambur) D. 694.
Gora (dağ) D. 1041.
gorojda (kepçe) 902.
gök 1342. D. 615; 616.
göl 1656.

gol D. 535.
gölge 1891.
gönül 903; 904; 905; 906; 908; 920;
 1857; 1960. D. 972.
görev 1128.
gös 908; 909.
göt 1390; 1530.
gövde 44.
göz 25; 27; 28; 171; 569; 621; 864;
 909; 910; 1111; 1118; 1557;
 1632; 1755; 1860. D. 148; 299;
 438; 613; 785.
gurbet 911; 912.
gurur 913.
guşter (kertenkele) D. 614.
gübek (göbek) D. 788.
gübre 1755.
gük (gök) D. 264; 898.
gül 914; 915; 916; 917; 920; 1656;
 1835.
gülge (gölge) 1319. D. 602; 816.
gümüş 1689.
gün 76; 78; 356; 645; 757; 758;
 830; 832; 874; 921; 922; 935;
 1009; 1059; 1157; 1187; 1207;
 1250; 1351; 1649; 1905; D.81;
 121; 300; 593; 605; 618; 619;
 1126.
güna (günah) 187; 923; 1169.
günah 939. D.617.
gündüz 755; 924; 1007.
güneş 1136; 1137; 1262; D. 669.
günlük 1816. D. 1127.
günül (Gönül) 925; 931.

güs (göz) D. 818; 824.
güt (göt) 39; 1531. D. 1203.
güz (göz) 26; 122; 685; 703; 930;
 931; 1129; 1757; D. 110; 127;
 301; 519; 530; 621; 622; 623;
 624; 625; 626; 627; 628; 630;
 631; 883; 1084; 1131.
güzellik (güzellik) 1972. D.1223.

H

haber 836; 922. 1183. D. 5; 18;
 522; 684.
Hacı (Hacı) 941.
had D. 637.
hadım 280.
hademe 707.
hafta 281.
hak 629; 1824; 1828. D. 624.
hakikat 946.
hal 32; 697; 1924. D. 640; 899.
hale 633. D. 494.
Halep 951.
halva D. 555; 641; 1054.
helvaci (halvaci) D. 339.
hamam 793; 952. D. 187.
hambar 953.
han 955.
hancer 21.
hanım 1609.
hap 1749. D. 643; 644.
hapsana D. 645.
haramzade 169.

- harb** 963.
harc 853.
hareçet (hareket) 964.
hareket 1488.
harem 1839.
hariç 954.
harman 1741; 1793.
hasım 968.
hasretlik D. 646.
hatır 109; 334; 485; 865.
hava 239; 971; D.270; 650; 651.
hayal 973.
hayat 974. D. 652.
hayduk (haydut) 1513.
haydut 326; 814; 976; 977.
hayır 133; 875; 967; 1322; 1735. D. 678.
haymana D. 654.
hayr 1621. D. 76; 900; 903; 998.
hayvan 628; 981; 982; 1119; 1122; 1130; 1378. D. 723.
hazırlık 337.
hediye D. 656.
hekim 466.
helva D. 565.
herbap (erbap) 1034.
hesap 819; 1047; 1047; 1591; 1667; 1872. D.144.
hırsız 227; 274; 447; 865; 1048; 1113.
hısım 1417.
hiyanet 717.
hızır 1350; 1971.
hiçmet (hikmet) 396; 1030.
hikâye D. 848.
hikmet 1561.
hile 1051.
hille (hile) 1050; 1051.
hiyanet 739.
hoca 415; 940; 1052; 1053; 1054; 1056; 1457. D. 86.
horlok (horluk) D. 190. 292; 1794.
horos (horoz) D. 567.
horoz 1011; 1057; 1058; 1059; 1837; 1964; D. 259; 687; 688; 950.
hoşaf 796. D.689.
hut (baykuş) D. 265.
huy 371; 401; 935; 936; 975; 1010; 1060; 1128; 1362; 1477; 1780. D.303.
hüçümet (hükümet) 1061.
hükümet 537.
hülya 1062.
hüner 1063.
hüri D. 689.
hürmet 397.
I
ırsız (hırsız) 405; 1064; 1065; 1940.
ışık 441.

İ

ibadet 459; 1067.

ıçki 1073.

idare 645; 1816. D. 1127.

iftira D. 1017.

igne 417; 457; 899; 1074; 1075;
1150; 1151; 1238; 1302. D.
700; 701; 702; 703; 961.

ihtiyarlık 891; 1136. D. 704.

iitiyarlık 416; 889; 890.

ilek 997.

ilık (iyilik) 337; 378; 988; 989;
1045; 1067; 1078; 1079; 1080;
1081; 1082; 1163; 1874; 1875.
D. 258; 1154; 1156.

ikmet (hikmet) 1560.

ikrar 47; 1717.

iktider (iktidar) 164.

ilaç 1842.

ilan (yılan) 253; 283; 1099; 1100;
1101; 1701; 1712; 1812;

ilet(illet) 1560.

ilk (iyilik) 743; 843; 777; D.714.

ilik (iyilik) 94.

ilk yaz 298.

illet 1561.

imam 1012; 1103; 1104; 1105.

iman 119; 284; 627; 629; 691; 692;
1098; 1567; 1768; 1870.
D.600; 897; 913.

in 40.

inaat 1106. D. 293; 652; 715; 716.

inan 1335.

inat 1107. D. 302; 508.

incelik 1024.

inek 1665.

iniş 1033.

insaf 628.

insan 3; 18; 30; 112; 124; 125; 178;
179; 181; 279; 317; 405; 427;
459; 474; 561; 567; 589; 593;
627; 628; 662; 665; 678; 683;
695; 698; 833; 894; 973; 981;
1024; 1073; 1107; 1108; 1109;
1110; 1111; 1112; 1113; 1114;
1115; 1116; 1117; 1118; 1119;
1120; 1121; 1122; 1123; 1124;
1125; 1126; 1127; 1128; 1129;
1130; 1131; 1143; 1234; 1318;
1319; 1363; 1371; 1372; 1373;
1423; 1455; 1459; 1544; 1566;
1576; 1577; 1578; 1579; 1626;
1639; 1653; 1715; 1784; 1819;
1879; 1886; 1944; 1946; 1952;
1973. D.4; 91; 95; 96; 258; 300;
645; 660; 717; 718; 719; 720;
721; 722; 723; 724; 725; 727.

intikam 743.

ip 336; 488; 1088; 1132; 1133;
1521; 1576. D. 460; 726; 728;
229; 730; 731.

iplik D. 128; 701; 728; 731.

islaklık (iyilik) 1141.

İstanbul 1680. D. 734.

istif D. 733.

iş 12; 62; 75; 102; 203; 287; 302; 313; 315; 337; 379; 419; 448; 585; 609; 751; 778; 799; 874; 875; 895; 934; 966; 967; 983; 1020; 1040; 1105; 1141; 1142; 1143; 1144; 1145; 1146; 1152; 1153; 1235; 1236; 1352; 1365; 1381; 1396; 1478; 1536; 1574; 1575; 1687; 1726; 1741; 1747; 1763; 1818; 1904; D.75; 106; 115; 170; 179; 191; 346; 362; 386; 522; 603; 634; 684; 726; 736; 737; 738; 739; 740; 741; 811; 812; 1015; 1057; 1064; 1073; 1119; 1176; 1195; 1196.

işsizlik (işsizlik) 1152.

it 1154.

itaat 390; 717.

iyilik 859; 1161; 1162; 1654; 1878;

izeet 390.

izmekâr 888.

izvar (çökelek) 767.

J

jaba (kurbağa) 926.

K

kab 1657.

kabaat (kabahat) 1164; 1165; 1166; 1558.

kabak 774. D. 943; 1170.

kabalık 1024.

Kâbe 903; 1167.

kabuk 58; 696; 1327. D. 173.

kadın 1173; 1594.

Kadır 432; 467; 920.

kadi 1174; 1637.

kafa 1634. D. 673; 743; 744; 745; 746; 747.

kafes 1195.

kafez 129.

kahve 100; 334.

kalavuz (kılavuz) 445.

kalay 170.

kalbur 1176.

kale 1177.

kalp 97.

Kamber D. 752.

Kâmet D. 779.

Kâmil 1690.

kan 79; 1178. D. 608; 753; 883; 1207.

kanaat 1179.

kanat 763; 1229; 1373; 1760.

kancık 9.

kandil 94; 870.

kantar 662; 1109. D. 755.

kapak 539; 540; 1180; 1770; 1776; D. 43; 776; 1085.

kapaklık D. 757.

kaplan D. 758.

kapı 875; 886. D. 759.

kapi 7; 128; 450; 460; 480; 608; 627; 680; 684; 899; 1064; 1140; 1419; 1425; 1565; 1748; 1919; 1969; D. 11; 15; 147; 315; 331; 496; 633; 674; 833; 1196.

kapıcık D. 820.

kar 1175; 1403; D.760; 771.

kâr 666; 1181; 1206; 1952; 1953.
D.894.

kara büber (kara biber) 1018.

karaman 1184. D. 763.

karar D. 625; 677.

karanca 1185; 1186. D. 764; 765.

kardaş 1181; 1188; 1189; 1192;
1206; 1301; 1429; 1607; 1952.

karga 285; 648; 1190; 1191; 1729.
D. 766.

karı 803; 1193; 1573. D. 1041.

karın 26; 242; 314; 364; 1207;
1393; D. 10; 214; 770.

karış D. 303; 487.

kari 115; 153; 199; 779; 834; 845;
912; 1077; 1138; 1192; 1193;
1194; 1195; 1196; 1198; 1199;
1200; 1201; 1202; 1203; 1204;
1205; 1302; 1313; 1743. D.
556.

karpuz 1094. D. 173.

kasap 1046; 1330; 1376; D. 298.

kasnak 1208.

kaş 1211. D. 771; 818.

kaşık 462, 902; 1212; 1213; 1214;
D. 304; 360; 529.

kaşlenka (çuvaldız) 1074.

kat D. 285.

katık 31.

katır 7; 1215; 1818.

katil 690.

kavak D. 241.

kavara gürültü D. 1166.

kaave (kahve) 1175; 1216.

kavga 1217; 1218.

kayde D. 773.

kaygı 1210.

kayık D. 1009.

kaymak 404; 1220.

kaynak 1702.

kaynana 672. D. 774.

kaz 1221.

kazan 194; 1222; 1397.

kazık 464; 1068; 1085; 1224; 1902.
D. 343; 775; 776; 777.

kazma 202; 1419. D. 778.

kebab 774; 775; 1034.

keçi 1210; 1226; 1637. D. 664; 780;
835; 885; 1006.

keder 845.

kedi 1227; 1228. D. 781.

kefil 1145; 1584.

kêl 844; 1230; 1231. D. 552; 665;
782.

kêl Murat D. 716.

kelâm 1580. D. 967.

kemik 1127; 1342.

kenar 1703; 1863.

kenef 1243.

kenlık (kemlik) 1875.

kepçe 1212.

Kerem D. 1150.

kerpiç 1655. D. 948.

kervan 1154; 1339.

- kesap** 775.
- kese** 365; 1850.
- keyif** 453; 1965. D. 294.
- kible** 1071.
- kıç** D. 46; 789.
- kıl** 649. D. 509; 790; 813.
- kılancık (kırlangıç)** 303.
- kılavuz** 1343.
- kılıç** 131; 177; 550.
- kına gecesi** 1640.
- kınat** 113; 121; 1246; 1950.
- kıragi** 19; 20.
- kıs (kız)** 1258.
- kısaç (kıskaç)** D. 796.
- kısmet:** 618; 781; 883; 1261; 1286; 1294; 1435; 1436; 1501. D. 587; 588; 680; 802; 938; 953.
- kış** 325; 1262; 1263; 1264; 1818; 1890; 1891; 1892. D. 290; 797.
- kiyamet** D. 798.
- kıymet** 53; 442; 889; 969; 1237.
- kız** 123; 135; 136; 199; 270; 271; 308; 331; 581; 620; 625; 809; 885; 965; 1262; 1265; 1266; 1267; 1268; 1269; 1270; 1271; 1374; 1483; 1691; 1722; 1742; 1743; D. 901. 1095.
- kilit** D. 132.
- kilo** 986.
- kirez (kiraz)** 1297 D. 808.
- kirpik** D. 771.
- kismet** 487.
- kişi** 32; 367; 370; 1020; 1096; 1251; 1298; 1299; 1624.
- kitap** 459; 1130; 1932.
- kiyamet** 353.
- klaçka (kuluçka)** 1300.
- klise (kilise)** 839. D. 653; 892.
- koca** 672; 1199; 1301; 1302; 1303.
- kocalık (yaşlılık)** D. 809.
- koin (koyun)** 749; 840; 1014; 1184; 1226; 1300; 1650; 1863; 1931; D. 780; 885.
- koja (koca)** 1077; 1305.
- koku** 1549; 1944.
- kol** 809; 1588. D. 810; 1149.
- köle (köle)** 1957.
- koliba (külübe)** D. 163.
- koloç (kılıç)** 1559.
- koltuk** 1094.
- komşi** 324; 429; 1307; 1308; 1309; 1310; 1311; 1358; 1527.
- komşu** 206; 907; 1312; 1897.
- konak** D. 578.
- kopriva (ısırgan otu)** 475; 1202; 1314; 1613: D. 1025.
- kor** 1421; 1726; 1831; 1832.
- korki (korku)** 1551.
- korku** 923; 1210.
- koston (kostüm, takım elbise)** 570.
- kovan** 250.
- koyin** 338; 339; 392; 752.
- koyşi** 813.
- koyşo** 813.
- koyşu (komşu)** 210.
- koyun** 293; 1325; 1326; 1691; D. 763.
- koz (ceviz)** 1327. D. 821.

kök 1594.

köö (köy) 651; 1340.

köpek 33; 446; 1330; 1331; 1332; 1333; 1334; 1335; 1336; 1337; 1338; 1339; 1340; 1341; 1342; 1366; 1561; 1813; D. 825; 1096.

köprü 1130.

köy 794; 1059.

krande (çalı çırpı) D. 773.

kranta (lağar beygir) 1789.

kuan (bal arısı) 760.

kuçka (kancık köpek) 9; 1346. D. 939.

kudret 484.

kul 119; 1348; 1349; 1350; 1623; 1654; 1919. D. 93; 423; 424.

kulak 496; 606; 685; 899; 1118; 1273; 1382; 1908. D. 50; 277; 301; 347; 387; 518; 519; 675; 827; 828; 829; 1023.

kulp 1222.

kum 1652; 1696.

kundak 1258.

Kur'an 968.

kurbağa 297. D. 879.

kurban 149; 150; 1351.

kurşum (kurşun) D. 305.

kurşun 1356.

kurt 3; 33; 40; 59; 392; 404; 790; 840; 873; 896; 1219; 1257; 1304; 1352; 1352; 1357; 1359; 1360; 1361; 1362; 1363; 1364; 1365; 1366; 1367; 1650; 1723; 1930; D. 315; 507; 830; 833; 834; 835.

kusur 1369; 1370; 1371; 1372.

kuş 113; 121; 137; 761; 762; 763; 771; 1016; 1017; 1246; 1760; 1882; 1929; 1933. D. 130; 810; 836; 837.

kuş süti D. 570; 650.

kuşluk 1283.

kut 1375; 1512.

kuti (kutu) D. 20.

kuvvet 484; 1491; 1786.

kuyi (kuyu) 261.

kuyruk 373; 712; 763; 998; 1022; 1346; 1812. D. 506; 838; 839.

kuyu 262; 534; 1223; 1225. D. 703.

kuzi 293; 1219; 1300; 1376; 1723; 1808; 1931.

kuzu 1326; 1691.

kü (köy) D. 558.

küçüklük 390.

kül 1302; 1308.

külâ 924.

kültür 1569.

küp 1245; 1594; 1666. D. 830.

küpe 1383. D. 829.

küpek 900; 954; 972; 1066; 1175; 1304; 1346; 1347; 1360; 1382; 1809. D. 349; 841.

küpri (köprü) 452; 1384; 1385.

küpük 595.

kürek 202; 805; 1419.

kürk 176; 1164.

Kürt 491.

kütek (kötek) 713; 1386; 1387; 1399. D. 713.

kütük 602; 1651.

küv (köy) 1015; 1058. D. 349.

L

laf 18; 364; 848; 1119; 1160; 1389;
1390; 1391; 1392; 1393; 1394;
1395; 1396; 1397; 1398; 1399;
1400; 1933. D. 842; 843; 844;
1124.

lakırdi 1401. D. 845.

lâle 633. D.494.

layla (yayla) 1818.

leblebi D. 1070; 1139.

leke D. 846.

leş D. 847.

leylek 535; 1328. D. 848.

lezet (lezzet) 1865.

limon D. 849.

loç (çamur, sırsıklam) D. 850.

lodoz 1403.

lokma 398; 478; 1402. D. 306; 851.

lokum D. 852.

M

maabet (muhabbet) 1612; 1752.

maale (mahalle) 333, 1535.

mabet (muhabbet) 527; 528; 1354;
1613. D. 559; 1025.

mabut 1855.

maçka (kedi) 122; 1499; D. 211;
666; 853; 854; 855; 856.

maçor (erkek kedi) D. 857.

Mahmut 1855.

maksım 1404; 1405; 1406; 1407;
1408; D. 722.

mal 50; 51; 104; 112; 215; 274;
403; 528; 655; 728; 930; 947;
948; 949; 950; 961; 1306;
1409; 1410; 1411; 1412; 1413;
1414; 1415; 1416; 1417; 1909;
1961; D. 148; 230; 373; 858;
859; 860; 1181.

manca (yemek) 764; 1018; 1019;
1802. D. 674.

manda 404; 1220; 1603. D. 305;
984; 1036.

mangal tahtası 281 D. 267.

Mart 1419; 1420.

masat 1046.

maskaralık D. 704.

masraf 388.

maşa 60; 264; 591; 1421; 1840. D.
158; 447.

maya 1811.

maymun 1422. D. 575; 861; 862;
863.

mazi 412; 867.

meçan (mekân) 691; 692.

Meçe (Meke) 941.

meçka (ayı) 1423; 1424.

megdan (meydan) 183. D. 860.

Mehmet D. 734.

Meke 1008.

mekik D. 864.

mektep D. 674.

mektup 1646.

meme 69; 308.

Memet 132.

memleket 1344; 1345.

mendil 66.
merdüven (mendiven) 375.
meramet 397.
mertek D. 546.
meşe 1208.
metelik D. 865.
metre 1114.
Mevlâ D. 138.
meyane 1425; 1426.
meydan 182; 890; 1602. D. 157;
 866; 1193.
meyhane 1646.
meyva 1063; 1139; 1427; 1428.
mezar 41; 229; 265; 317; 985;
 1121; 1414; 1585; 1608; 1786.
 D. 197; 198; 292; 655; 727;
 867.
mı (mih) D. 313; 805.
mih 340.
Mısır 1429; 1607; 1658.
mıskaralık 856.
mızrak 1430.
mide 1668.
midde (mide) 244; 1050; 1664.
mim D. 868.
minare 1431; 1432.
minnet 1051.
miraz 228; 1824.
mirî 1433.
misafir 450; 476; 480; 887; 1434;
 1435; 1436; 1437; 1438; 1439;
 1440; 1909. D. 367.
miskal 661.

mizan 441.
muabet (muhabbet) 1202; 1440.
muhabbet 529.
mum 977; 1441; 1868. D. 137; 870;
 871; 872; 873; 874; 1141.
murad 278; 1625. D. 200; 875.
Murat D. 1076.
Musa D. 1180.
muşmula D. 876.
müftaç (muhtaç) 1628.
müftiaç 1115.
mülk 44.
mürat (murat) 302. D. 294.
müsafir 1734
müslüman 491. D. 877; 903.
müstek (bıyık) D. 666.
müşteri 1415.
müür (mühür) 1288; 1442.
müve (meyve) 1443; 1622.

N

nafaka 487; 1434; 1905.
nal 179; 235; 297; 340; D.313; 476;
 591; 805.
nalban (nalbant) D. 879.
nalbant 74.
nam 179; 569. D. 880.
namaz 1253; 1254.
namız 1444.
Nasrettin D. 887; 888.
nazar 706; 810.
nem 589; 678. D. 832.
nikâh 581. D. 129.

nisan 1639.
nişan D. 880.
niyet 1286. D. 802.
nokta D. 56.
Nuh D. 936.
nur 1167.

otluk 435; 1532; 1533.
oturmak 365.
ouma 156.
ova 1536.
oyon (oyun) D. 442.
oyun 4; 1538. D. 763.

O

oca (Hoca) 1432; 1511. D.888.
ocak 1264; 1508; 1509; 1510.
 D.938.
odun 590; 802; 1512; 1523.
oglan (oglan) 1513.
Ograçe (y.is.) D. 939.
ogul (oğul) 1736.
oğul 874.
oin (oyun) 1184; 1968.
ok 198, 1720. D. 940.
oka (okka) 760. D.504.
okka 1514.
okşo (manda) D. 941.
olma (elma) D. 539.
ool (oğul) 885.
orman 209; 211; 1523; 1524.
oro (oyun) 1227; 1525; 1794.
oroç (oruç) 1559.
oros 1439.
oroz (horoz) 765; 1311; 1439;
 1526; 1527. D. 311.
orta 1021.
ortak 1528; 1529.
osuruk 304; 800.
ot 925; 1287; 1663; D. 200; 220;
 314.

Ö

öç 1550.
öfke 1541, 1626.
öküz 1161; 1269; 1542; 1543; 1639.
ölüm 891; 1550; 1551; 1856.
Ömer 1846.
ömür 1553.
öz 1557; 1691.
özgürlük 1558.

P

pabuç D. 708; 956; 959; 960.
paça 439; 603; 1667; 1713; 1773.
paçavra D. 957.
padişa 537; 945; 1345; 1559.
padişahlık 273.
pamuk 1562.
pamukçi (pamukçu) 1563.
panca (avuç) 930.
papaz 226; 839; 1559. D. 958.
papo (çocukların dilinde ekmeğin adı) D. 537; 638.
paprika (biber) 19.
para 87; 88; 96; 277; 407; 681; 796;
 808; 815; 912; 1044; 1145;
 1444; 1551; 1558; 1564; 1565;

- 1566; 1567; 1568; 1569; 1570;
1572; 1573; 1574; 1576; 1577;
1847; 1914; 1960; 1966. D.
643; 763.
- paraman D.** 961; 962.
- parasızlık D.** 131.
- parça** 1773.
- parçe** 619.
- pare** 292; 760; 825; 876; 984; 996;
1026; 1158; 1578; 1579; 1580;
1581; 1582; 1583; 1584; 1586;
1587; 1617; 1631; 1771; 1772;
1852; D. 61; 71; 272; 273; 541;
707; 804; 963; 964; 965; 966;
967; 968; 969; 970; 1078.
- parelık (paralık) D.** 274.
- parmak** 248; 289; 290; 291; 305;
992; 1049; 1588; 1589; 1590;
1778; 1853. D. 42; 275; 597;
603; 642; 750; 840.
- pas** 130; 457; 590; 1150; 1151.
- pasul (fasulye) D.** 971.
- paşa** 60; 591. D.163; 972.
- patlican** 20; 1036.
- pazar** 180; 229; 365; 819; 821;
1050; 1585; 1591. D. 77; 197;
280; 974.
- pazarlık** 594; 1592.
- pekmez** 1594.
- pelena (çocuk kundağı)** 1553.
- pelin** 413.
- petek** 153.
- pengir (peynir)** 1341; 1595. D. 530.
- perde D.** 725; 974.
- perşembe** 1596; 1597.
- peskil D.** 976.
- peygamber D.** 936.
- peynir D.** 977.
- pırtı (pırtı) D.** 978.
- pik (sırsıklam, damla) D.** 979.
- pilav** 776; 1397; 1400. D. 942;
1054.
- pilo (piliç)** 1300.
- pinır (peynir)** 1599. D. 830.
- piralka (tokaç) D.** 986.
- pire** 342; 1600; 1603; 1604; 1739;
D. 307; 980; 981; 982; 983;
984.
- pirinç** 1601. D. 179; 1195.
- pislik (pislik)** 81.
- piş (bilye, misket) D.** 986.
- pişmanlık** 14; 1674.
- pitanye (soru) D.** 515.
- pite (pide, börek)** 1602.
- plemle (samanlık)** 366.
- poçe (küçük yağ tavası) D.** 856.
- pogaça (poğaç) D.** 554; 987.
- pop (papaz) D.** 470.
- popara (doğranmış ve ayranla ka-
rışmış ekmek)** 508; 511.
D.855; 988; 1032.
- post** 42; 207; 792; 871; 1657. D.
990.
- posteci (post) D.** 989.

Prizren (kasaba is.) 1607.

pul 912. D. 969.

pusula D. 991.

puştluk 238.

püşşül (püşkül) 329.

R

raamet (rahmet) 680; 684; 701;

869; 1610; 1948; 1949.

raatlık (rahatlık) 694; 1608.

Rab D. 550.

raf 1609. D. 993.

ragbet 1610; 1879.

rahman 1117.

rahmet 684. D. 199; 201.

raki (rakı) 1611.

refik 1612; 1613.

renk 999.

rısk 1617; 1618.

ruba (giysi) 718; 1896.

ruya (rüya) 849; 1063; 1322. D. 163; 996.

rüya 35.

S

saan 1619.

saat 111; 175; 1193; 1462. D. 793; 997.

saba (sabah) 101; 102; 1058; D. 79; 998.

sabah 434; 832; 922; 1057; 1620; 1621; D. 921.

saban 1939.

sabır 124; 1622; 1624; 1627. D. 999.

sabun 1714.

saç 634; 1203; 1269; 1967; D. 1000; 1001; 1002; 1003.

saçak 1265. D. 495; 766.

sada D. 1004.

sadaka 165; 343; 506.

safra D. 1037.

saglık (sağlık) 741; 969; 1630; 1631; 1841.

sahan 1759.

sahip 1635; 1662.

saib (sahip) 1165; 1636.

sakal 548; 767; 991; 1252; 1637; 1638; 1795. D. 664; 1005; 1006.

sakat 9.

sakız D. 403.

saksi (saksı) 1642. D. 1041.

salata D. 217.

salavat 1494.

saman 42; 276; 400; 596; 871; 1945; 1947; D. 1008; 1009; 1010.

samanlık 1228; 1909. D. 667.

sanci (sancı) 17.

sandık 1258; 1267.

sansar D. 1013.

sap 252; 1214; 1523. D. 144; 729; 730.

sap II. (iplik manasında kullanılmıştır), 1643;

sapun (sabun) D. 1014.

sarhoş 1090; 1646; D. 1015.

saroş 1644; 1645; 1648.

sarılık (sarılık) D. 414.
sarmısak 1468; 1647.
sarmusak (sarımsak) 1667. D. 906.
satıcı (satıcı) D. 823.
satır 485.
saybi (sahip) 1333. D. 841.
saygı 524.
saygı 895. D. 1018.
saz 140; 1256. D.1007.
sebab (sevap) 1169.
sel 822; 1651; 1652.
selam 868, 1580. D. 967; 1019.
selamet 1627. D. 238; 999.
Selanik D. 1020.
selvi 772.
semer 797; 1266; 1858. D.561; 1155.
semizlik (semizlik) 1653.
sene 253; 283; 924.
senelik (senelik) D.P 1127.
sepet 1820. D.1027.
serçe 1229; 1656. D.1028.
Serez (Kasaba is.) D. 604.
sermaye 85.
ses 574; 575; 576. D. 673.
setre (ceket) 1077; 1263.
sevap 444; 926; 928.
sevgi 1932.
sır 42; 43; 65; 1660; 1719; D. 1029.
sırça 310; 436; 905; D.481; 724.
sırık 1661.
sırt 725. D. 772.

sıtma 1354; 1673; D.1031.
şıcan 300; 361; 829; 953; 1227; 1499; D.211; 667; 780; 934; 1032.
silâ (silâh) 924.
silâh 1662; 1707.
sinek 15; 1287; 1424; 1663; 1664; 1665. D. 240; 1033; 1034; 1035; 1036.
sinir D. 1037.
sirke 233; 1245; 1657; 1666; 1667; D.799.
sivri sinek 141. D. 1038.
soan (soğan) 257.
Sogore (Suva gora, dağ is.) 332.
sofra 1092; 1265; 1487; 1668; 1697.
sofu 1173.
sogan (soğan) D.906.
sogan başı 1669.
soğan 1670.
sokak 503. D. 567; 1039..
son 908; 1023.
sopa 1487.
sovan 1670.
soy 183; 809.
söz 48; 266; 308; 1237; 1688; 1690; 1691; 1753; 1804.
stap (değnek, sopa) 775.
Stoyan (öz.is.) D. 1018.
su 80; 81; 193; 196; 245; 247; 358; 381; 382; 383; 407; 408; 612; 726; 802; 1042; 1062; 1176;

1178; 1278; 1334; 1338; 1433;
 1581; 1595; 1605; 1606; 1688;
 1692; 1693; 1694; 1695; 1695;
 1696; 1697; 1698; 1699; 1700;
 1701; 1702; 1703; 1704; 1705;
 1711; 1712; 1713; 1714; 1715;
 1949; 1756; 1798; 1886; 1893.
 D. 48; 151; 156; 168; 176; 284;
 295; 304; 356; 360; 437; 473;
 535; 689; 699; 792; 1008;
 1042; 1043; 1044; 1045; 1046;
 1047; 1049; 1050; 1051; 1052;
 1069; 1081; 1133; 1185.
suç 1706.
sultan 492.
Sultan Sülüman (Süleyman) 376.
sultanlık 272.
supraş D. 1053.
surat 1707. D.504; 698; 1048.
susak D. 346.
süküt 1689; 1716; 1717.
Sülilman (Süleyman) 376.
süncer (sünger) D. 993.
sünger 1609.
süprüge 886. D. 1001; 1039; 1054.
süri 1723.
süs 973.
süt 15; 71; 1404; 1724; 1725; 1873.
 D.51; 122; 123; 837; 1059.
süüt (sügüt) 1726.
süz (söz) 21; 62; 396; 398; 550;
 619; 638; 777; 850; 998; 1022;
 1122; 1130; 1140; 1147; 1197;
 1720; 1721; 1727; 1728; 1750;
 1819. D. 54; 675; 796; 1056;
 1060; 1061; 1062; 1063; 1064.

Ş

Şaban 1850.
şah 72.
şahin 1191.
şain (şahin) 1729.
şait (şahit) 1145; 1426; 1584. D.
 118; 339.
şaka 1730. D. 560; 1065; 1066.
şakılık (şakilik) D. 809.
Şam 1488; 1572. D. 907; 1067.
şamar 1218.
şan 174; 182.
şandan D. 137.
şap 1731. D.268; 1068.
şapka D. 470.
şara (et yağı) D. 884.
şe (şey) D. 327; 647.
şeçer (şeker) D. 907; 1067.
şeker 1076; 1731. D. 268; 483;
 1069.
şer 101; 115; 978; 1200; 1735.
 D.78; 79; 900; 903; 1070.
şeriat 1969.
şey 345; 427; 503; 735; 768; 769;
 770; 901; 1023; 1024; 1025;
 1026; 1027; 1239; 1522; 1569;
 1570; 1700; 1714; 1841; D.676;
 677.
şeytan 12; 75; 94; 284; 287; 448;
 779; 870; 978; 1108; 1117;
 1173; 1201; 1254; 1453; 1494;
 1736; 1959. D. 391; 1071;
 1072; 1073; 1074; 1075;
şi (şey) 711; 770; 1028; 1029; 1030;
 1248; 1699; 1921. D.415;

şıçayet 846.
şifa D. 1067.
şimsir 468. D. 782.
şışe 1201; 1496; 1611.
şurlo (sağır) 1737.
şubat 1420.
şutar (sapı kırık çömlek) 1642.
şutova (sapı kırık çömlek) D.
1041.
şükür D. 550.

T

taam (yemek) D. 557.
taaret (tahret) 1202.
taata (tahta) 545; 546. D. 1082.
tabanca 367.
tabiyat (tabiat) 1029.
tad 231. D. 47; 260; 410; 908; 913.
tahret 1613.
taht 135; 1879.
tahta D. 308; 465.
take (takke) 1086; 1738.
taksirat (kusurlar) D. 1076.
takya (takke) 227.
tama (tamah) 214; 531.
tamakâr (tamahkâr) 1739; 1740.
Tanrı 538.
tapşan (tavşan) 1061; 1741. D.
1122.
taraf 993; 1673. D. 888.
tarak 468; 766; 1638. D. 782.
taret (tahret) D. 1025.

tarla 1269; 1741; 1742; 1743; 1938.
D.203; 499.
tas 793; 795; 1601. D. 187; 647.
taş 63; 197; 256; 288; 323; 329;
346; 424; 590; 724; 780; 1072;
1084; 1097; 1139; 1249; 1269;
1279; 1428; 1507; 1618; 1744;
1745; 1746; 1761; 1806; 1882;
1934; D. 179; 572; 717; 794;
1079; 1080; 1081; 1195.
Tatar 1747.
tatli (pasta) 758.
tauk (tavuk) 1221; 1310; 1755;
1756; 1757; 1758; 1781. D.567.
tauk (tavuk) 1221; 1310; 1755;
1756; 1757; 1758; 1781. D.
567.
tava 239; 1789; D.1083.
tavan 1759. D. 1083.
tavşan 335; 611; D.1084.
tavuk 34; 1755. D.1095.
tay 183; 199.
tayfa D. 534.
tedavi 1242.
tekke 820; 1762. D.893.
tembel 967; 1763; 1764.
tembellik (tembellik) 1143; 1765;
1766.
temel 147; 456; 547; 804; 1198;
1766.
temizlik (temizlik) 1768.
tencere 902; 1180; 1769; 1770; D.
1085.
taneşir 1495.

tepe 105. D. 189; 1086; 1102.
tepne (tekme) 1291; 1887. D. 970; 1156.
tepsi 1602. D. 1087.
ter 1771; 1772. D. 754.
terazi 441.
terezi (terazi) 737.
terzi 1773. D. 1091.
testi 407; 825; 1305; 1704.
tezgâh D. 677.
tarla (ağıl) D. 359.
tırnak 810; 812; 1777; 1778. D.1085; 1092.
ticaret 529. D. 670.
tiken (diken) 322; 915; 917. D. 610; 1093.
tilçi (tilki) 35; 1779; 1780.
tilki 347; 1781; 1782. D.1094; 1095.
timar 706.
tokmak 732.
top D. 1097.
toplum 1787.
toprak 930; 1124; 1787. D. 491; 952; 1098.
topuk 1205.
torba 249; 368; 490; 619; 775; 1394; 1401. D. 88; 605; 819; 843.
toşan (tavşan) 1789.
touk (tavuk) 35; 1790.
toyaga D. 349.
toz 1671. D. 920; 1099; 1100.
trampa (değiş tokuş, mübadele) 1789.
traş 1516; 1537. D.231.

trup (turp) D. 1101.
tsapo (erkeç) D. 664.
tsırpika (damla) 424.
tulum 1341.
turin (ağız, dudak) D. 672.
turşi D. 568.
tuz 37; 1019; 1671; 1802; D.293; 715; 908; 959; 1020; 1102; 1103; 1104; 1105; 1108; 1173.
tü (tüy) D. 44.
tüfek 369; 370; 1193. D. 966; 1167.
tükürük D. 1110.
türbe D. 888.
türçi (türkü) 483.
türki 1290.
türkü 405.
tütüz 1508.
tüv (tüy) 1362.
tüy 1374; 1780.

U

uc D. 728.
uçkur D. 1111.
umut 1807.
un 1097. D. 1118.
urgan 1113.
Urum (Rum) D. 1115.
usta D. 527; 1116.
ustrufuşka (beygir veya eşek teze-ği) 1117.
uşak 731; 1810.
uy (huy) 759; 1363; 1374; D.699.
uyki 31; 1811. D.1121.
uzda (dizgin) 295.

Ü

- üçümet (hükûmet)** 1818.
üçüz (öküz) 1209; 1819. D. 1128.
üd D. 1129.
üge ana (üvey ana) 1296. D. 806.
üküm (hüküm) 1442.
ükümet (hükûmet) 609.
üküz (öküz) 341; 348.
ülüm (ölüm) 416; 980; 1020; 1168;
 1321; 1824. D. 646; 660; 1137.
ümit 1825. D. 468.
ümür (ömür) 451; 645; 980; 1259;
 1814; 1816; 1842. D. 1127;
 1138.
Üşçüp (Üsküp) D. 1139.
Üsein (Hüseyn) 166.
Üsküdar 200. D. 159.
üst D. 1141; 1142; 1143.
üste D. 1140.
üz (yüz) 787 D. 152.
üz (öz) D. 192.
üzüm 224; 614; 1782; 1833; 1834;
 1942. D. 85.

V

- vakıt (vakit)** 123; 391; 1016; 1584.
 D. 635; 676.
vakof (vakıf) 1838.
vardar (ırmak is.) D. 1194.
varlık 741; 929; 1028; 1843.
vebal 885.
Veli 110; 174; D. 87.

- verem** 1839.
vesile 1856.
vezir 1073. D. 354; 915.
vucut (vücut) 1634. D. 43.
vujut (vücut) 1857.

Y

- yaa (yağ) mumi (mumu)** 114.
yad 883.
yag (yağ) 420; 469; 1231; 1400;
 1865. D. 296; 556; 981; 1157;
 1158; 1159.
yagmur (yağmur) 669; 1000; 1170;
 1864. D. 669; 1178.
yaa 1210; 1739.
yak (yağ) 1604.
yaka D. 1160.
yalan 70; 350; 1706; 1866; 1869;
 1870. D. 246; 755; 1162, 1163.
yalanci (yalancı) 623.
yahım 1065. D. 1010.
yalnızlık 1871.
yama D. 1164.
yanak D. 309.
yapi (yapı) 1877.
yaprak 56; 1879. D. 556.
yâr 914; 1429; 1607; 1754.
yara 37; 306; 1099; 1356; 1754;
 1881; 1883. D. 19; 1173.
yanan (tekil olarak yâr manasında
 kullanılmıştır.) 1883.
yardımcı (yardımcı) 1174.
yas D. 1175.

- yasi (yatsı)** 977.
- yastık** 31. D. 707.
- yaş** 57; 84. D. 1176.
- yaşamak** 642; 1128.
- yatak** 963. D. 766; 1202.
- yatsi** 977; 1868.
- yavru** 184.
- yay** D. 940.
- yaz** 299; 303; 327; 1196; 1262; 1263; 1264; 1890; 1891; 1892; 1936. D. 290; 505; 1007; 1178; 1179.
- yazgı (yazı)** 107.
- yazi (yazı)** D. 762.
- yel** 733; 1895. D. 195; 241; 1185.
- yelek** 832.
- yem** 1156. D. 1187.
- yemek** 100; 459; 719; 740; 1599; 1786; 1896; 1897; D. 426; 1103.
- yemiş (meyve)** 58; 1899.
- yer** 63; 72; 105; 159; 188; 192; 195; 254; 256; 284; 414; 426; 427; 450; 464; 480; 493; 497; 635; 642; 673; 724; 904; 910; 1003; 1031; 1072; 1084; 1110; 1114; 1132; 1221; 1271; 1364; 1395; 1422; 1514; 1538; 1589; 1658; 1715; 1744; 1796; 1861; 1870; 1886; 1906; 1907; 1908; 1909. D. 136; 220; 221; 254; 363; 399; 516; 563; 615; 700; 832 898; 944; 1056; 1189; 1100; 1191.
- yetim** 1910; 1911.
- yıl** 334; 1253; 1254; 1913; D.178.
- yılan** 866; 1914.
- Yıldırım** 1243.
- yıldız** 138. D. 1192.
- yigit** 182; 1032.
- yiitlik** 1172.
- yılan** 597; 1160; 1753; 1917. D. 500; 506.
- yogort (yoğurt)** D. 340; 1197.
- yogortçi (yoğurtçu)** D.340.
- yogurt** 71; 1030; 1725; 1873. D. 445.
- yokuş** 1033.
- yol** 11; 54; 143; 144; 145; 437; 507; 534; 572; 583; 624; 790; 831; 906; 1102; 1260; 1263; 1517; 1614; 1644; 1682; 1684; 1686; 1704; 1735; 1766; 1815; 1862; 1919; 1923; 1924; 1925; 1926; 1927; 1943; 1962. D. 132; 310; 388; 439; 539; 1200; 1201.
- yoldaş** 1924.
- yonga** 1411; 1582. D.858.
- yordam** D. 1200.
- yorgan** 202; 204; 294; 342; 1480; 1600; 1890; 1928; D. 307; 980.
- yosun** 1761; 1934.
- yua (yuva)** 1929.
- yudum** 1893.
- yular** 47; 296; 610; 981; 1130.
- yumruk** 667; 732; 1881.

yumurta 696; 1240; 1324; 1758.
D. 311; 635; 1203.

yurt 1932.

yuva 137; 535; 761; 762; 1328;
1452; 1933. D. 130; 1204.

yük 5; 7; 44; 607; 1302; 1543;
1791. D. 1143; 1205.

yün 1562.

yürek 118; 243; 1496; 1611. D.
1207; 1208; 1209; 1210.

yüz 224; 490; 511; 657; 756; 935;
936; 971; 1006; 1699; 1714;
1741; 1795; 1920; 1941; 1942.
D. 428; 550; 698; 719; 907;
1211; 1212; 1213; 1214; 1215;
1216.

yüz aklıgı D. 1211.

yüzme 1334; 1338.

zeman (zaman) 1955; 1956.

zembil 1957.

zencin (zengin) 850; 1958; 1959.

zencinlik (zenginlik) 1630.

zengin 453; 461; 1960; 1961; 1962;
1963; 1964; 1965; 1966.

zenginlik (zenginlik) 1159.

zanne 1967.

zeytin D. 206.

zından 129.

zıt D. 1220.

zil D. 770; 1210

zincir 581. D. 1221.

ziyan 214; 366; 531; 1541.

ziyaret D. 670.

zor 194; 820.

zurna 140; 141.

Z

zaamet (zahmet) 1948; 1949.

zafer 1943.

zagar (zağar) 1944.

zaman 276; 400; 602; 882; 1265;
1298; 1477; 1651; 1758; 1945;
1946; 1947.

zanat 1950; 1951. D. 634.

zarar 324; 333; 463; 1206; 1364;
1657; 1666; 1690; 1952; 1953;
1954. D. 678.

zefk D. 1217.

zekâ 1944.

SÖZLÜK

A

a (Sırp.): Ama anlamında kullanılıp iki kavramı veya karşıt kavramı bağlayan bağlaç. (Legna a ne ustana. Reç.)

aa: ağa

aaç: ağaç

aber: haber

abraş: alaca benekli

aceli: acele

açın: ne zaman, bk. haçın

agaç: ağaç

aib: ayıp

aitlanmak: ayıklanmak

ajami: acemi

ajele: acele

ak: hak

alal: helâl

alk: halk

alma: elma

alva helva

amam: hamam

amanet: emanet

amayli: muska

amlamak: havlamak

an: han

anartar: anahtar

ane: hane

angmak: anmak

aram: haram

arcetmek: harcamak

arfe: arife

ari: arı

argat: ırgat

arman: harman

arşin: arşın

asır: hasır

asta: hasta

aşai: aşağı

auç: avuç

aur: ahır

avır: ağır

aykırmak: türkü söylemek

ayo: ayı

ayvan: hayvan

az etmek: hazzetmek, hoşlanmak

azmaian: azmadan

B

baa: bağ

baali: bağlı

baaz: boğar

babuşka: çuvaldız

baç: Eski Osmanlı idaresinde iskelelere uğrayan gemilerden ve kara gümrüklerine gelen kervanlardan alınan vergi.

badiava: bedava, boşuna.

baja: baca

bakşış (Fars.): bahşış, bağış olarak verilen para.

balkan: dağ

barot: barut

baski: çivi

bât: baht, talih
battırmak: batırmak
beane: bahane
beçar: bekâr
beg: bey
bereçet: bereket
beycir: at, beygir
bi: bir
bibrek: böbrek
bigir: beygir, at
biik: bıyık
birlik: birlik
bitişmek: çıkıp yetişmek
boynus: boynuz
bozolmak: bozulmak
bronduk: boyunduruk
buba: baba
bunar: pınar
buumak: boğmak
buzay: buzağı
büber: biber
bük: büyük
büklik: büyüklük
bülük: bölük
büük: büyük

C

cail: cahil
can yongası: Mecazî manada çok tatlı, çok kıymetli. Paradır can yongası.
cavur: gâvur
cece: gece
çeç: geç
ceçmek: geçmek

cendi: kendi
cenek: yine
cibi: gibi
cilit (<cedid, Ar.): yeni
citmek: gitmek
cizlemek: gizlemek
colmak: gelmek
cübek: göbek
cübre: gübre
cüç: güç
cügürdi: yıldırım
cügüz: göğüz
cük: gök
cül: gül
cülmek: gülmek
cümert: cömert
cün: gün
cüna: günah
cüneş: güneş
cünül: gönül
cüre: göre
cürmek: görmek
cüstermek: göstermek
cüt: göt
cüz: göz
cüzükmek: gözükmek

Ç

Çabe: Kâbe
çafka: karga
çak o zaman: o zamana kadar
çakşır: çakşır
çaktır isi: sıcakken
çaldar: çavdar
çar: kâr

çarak: çarık
çebap: kebab, köfte
çel: kel
çemlik: kemlik
çenar: kenar
çenef: kenef
çepek: kepek
çerpiç: kerpiç
çese: kese, cüzdan
çeyf: keyif
çısmak: susmak
çi: ki
çif: keyif
çifut: çingene
çigirmek: çağırmak
çilim: külüm
çim: kim
çimse: kimse
çingenka: çingene kadın
çiis: çeyiz
çires: kiraz
çişi: kişi
çor: kör
çorlok: körlük
çual: çuval
çurka (Sırp.): dişi hindi
çükletirmek: köklendirmek
çül: kül
çülü: köylü
çüp: küp
çüpek: köpek
çüpri: köprü
çürek: kürek

çürk: kürk
Çürt: Kürt
çüse: köse
çütek: kötek
çüvermek: koyvermek
çüy: köy

D

daa: dağ
daa: daha
dai: dayı
dal: davul
daul: davul
davaci: davacı
dayo: dayı
degirmen: değirmen
degnek: değnek
dekika: dakika
dembel: tembel
dermen: değirmen
dertnal: dört nal
dert yüz: dört yüz
deva: ilâç
diel: değil
diil: değil
dikel: kazma
dil: değil
dilaverka: dilaver kadın, dilbaz ka-
 dın
dildir: değildir
divirmek: deyivermek, söylemek.
dizcin: dizgin
dokos: dokuz
doli: dolu

domazet: (Sırp.) iç güvey

domos: domuz

don: kilot

doori: doğru

dostlık: dostluk

döer: döver

döülmek: dövülmek

düçan: dükkân

düermek: söylemek

dügmek: dövmek

dümek: dövmek

dünmek: dönmek

dürpi: törpü

düvermek: deyivermek

dyort: dört

E

egrılık: eğrilik

ejel: eccl

elik: ilk

em: hem

ema: ama

enkse: ense

ep: hep

er: her

er bi: her bir

erçek: erkek

esap: hesap

esçi: eski

eşi: eşek

etişmek: yetişmek

evdal: en iyi

eylık: iyilik

F

fevt etmek: kaçırarak

fık olmak: (Arn.) Sönmek, atasözünde fakir olmak manasında kullanılmıştır.

fıra: mal kalıntısı, çöp.

fisne: fiske

furda: kırıntı

galmek: gelmek

gargar: karga

gebırık: geberik

gırba (Sırp.) kambur

gol: göl

gora: (Sırp.) dağ

gorojda: kepçe

Guşter (Sırp) kertenkele

gübek: göbek

gük: gök

gülge: gölge

gümölmek: gömölmek

güna: günah

günü: gönöl

güz: göz

güz almak: nazar değmek

güzal: güzel

H

haçın: ne zaman, bk. açın

haçın haçın: her ne zaman

hâlâ: âla

halal: helâl

hale: helâ

halva: helva

hambar: ambar

hamlamak: havlamak

hançer: hançer
handa: nerde
hapsana: hapishane
hareçet: hareket
hasıl: hamarat
hasım: düşman
hayduk: haydut, hırsız
herbap:ербap, usta, becerikli
hiçmet: hikmet
hille: (Ar.) hile
hillebas (Ar.+Far.) hilebaz, hileci
horlok: horluk
horo: halk dansı, oyun
hut: baykuş
hüçümet: hükûmet

I

ırsız: hırsız

İ

iç: hiç
ichi: iki
ii: iyi
iilik: iyilik
iiy: iyi
ikamak: yıkamak
iktider: iktidar
ilân: yılan
ilebaz: hilebaz
ilek: elek
ilet: illet

in: yaban hayvanlarının kendilerine
 yuva edindikleriri kovuk, in.
inaat: inat
iri: eğri
ısırmak: ısırmak
isicak: sıcak
iskam: (Bul.) isterim
isla: iyi
işsizlik: işsizlik
izeet: eziyet
izmekâr: hizmetkâr
izvar (Bul.): çökelek, ekşimik

J

jaba: (Mak.) kurbağa

K

kaave: kahve
kabat: kabahat
kabaat: kabahat
kaip: kayıp
kalavuz: kılavuz
kalincik: kırlangıç
Kamber: özel isim
kanda: nerde
kapişmak: kavga etmek, dövüşmek
karanca: karınca
kaşlenka: (Mak.) çuvaldız
kauşmak: kavuşmak
kavara: gürültü, patırtı
kayik: kayık
kaymana olmak: işsiz güçsüz gez-
 mek

kenlik: kemlik
keret: kerek, defa
kılancik: kırlangıç
kınat: kanat
kırk vırk: fiziksel gücün zayıflama-
ya başladığı yaş dönemile ilgili
söylenen yansıma, tekrar

kırkinti: kırkıntı

kısaç: kısaç

kirez: kiraz

kivermek: koyvermek

klaçka: kuluçka

klise: (Yun.) kilise tapınak

kocalanmak: yaşlanmak, ihtiyar-
lanmak.

koin: koyun

koja: koca

koliba: külübe

koloç: kılıç

komamak: bırakmamak

kopriva: (Mak.) ısırgan otu.

koston: elbise

koz: ceviz

kötü: beddua

koukmak: kalkmak

kranta (Bul.): Lâger beygir, Mec.
iri, beceriksiz adam.

krande: çalı çırpı

koyşi: komşu

kuan: bal arısı

kuçka: (Sırp.) dişi köpek

kurşum: kurşun

kuru sıra: kuru yanında

kuy: koy

kuyi: kuyu

kuymak: koymak, sokmak

kü: köy

küpri: köprü

kütek: kötek

küvermek: koyvermek

L

laf: söz

layla: yayla

lezet: lezzet

loç: (Arm.) Çamur, sırsıklam

loç olmak: çok ıslanmak

lodoz: lodos

M

maabet: muhabbet

maale: mahalle

mabet: muhabbet

mabut: Tanrı, Allah

maçka: (Sırp.) Kedi

maçor: (Sırp.) erkek kedi

maksım: çocuk

manca: yemek

meçan: mekân

Meçe: Mekke

meçka: (Sırp.) ayı

megdan: meydan

meramet: merhamet

merdüven: merdiven

meyane: meyhane

mezelemek: alay etmek, eğlenmek.

mı: mih

mıskaralık: maskaralık

mızrak: kargı

midde: mide

mim olmak: ağzı kilitlenmek, ses çıkarmamak

mirî: hükûmetin, hazinenin malı olan, beylik.

more: asıl adını söylemeden insanlara yönelik bir seslenme.

muabet: muhabbet

müftiaç: muhtaç

mürat: murat

müstek: (Sırp.) bıyık

müstekler: bıyıklar

müür: mühür

müve: meyve

okşo: manda

ole: öyle

olma: elma

onda: orada

ondurmak: onmasını sağlamak, iyileştirmek

onon: onun

ooramak: uğramak

oro: kalabalık tarafından el ele tutularak müzik eşliğinde oynanan oyun. Halk dansı.

oroç: oruç

oroz: horoz

oş: hoş

ovardalık: hovardalık

oyle: öyle

oyon: oyun

N

nalban: nalbant

nası: nasıl

neka: ne kadar

neteçim: nitekim

ni: ne

O

oca: hoca

oglan: oğlan

Ograçe: yer adı

ogul: oğul

oin: oyun

oka: o kadar

oka: okka

P

paali: pahalı

paçaları kıvrımak: paçaları sıvama

pamukçi: pamukçu

panca: avuç

papo: (çocukların dilinde) ekmek

paprika: (Sırp.) biber

paraman: yırtık pırtık

parelik: paralık

pasul: (Sırp.) fasulye

pati pati: patır patır, ayak sesi çıkarmak

payç: pak, temiz

pelena: (Sırp.): çocuk kundağı

pengir: peynir

pestil olmak: pestil gibi çok yorgun olmak.

pırtı: partal, eşya

pik: (Arn.) damla, sırsıklam.

pik olmak: son derece ıslanmak.

pilo: piliç, civciv.

pinir: peynir

piralka: (Sırp.) tokaç

piskam: (Sırp.) pisleme, inlemek, çığlık atmak

pislik: pislik

piş: misket, bilye.

pitanye: (Sırp.) soru

pitaylemek: (Sırp.) soru sormak.

pite: börek, pide.

plemle: (Sırp.) samanlık

poçe: küçük yağ tavası.

pogaça: poğaça

popara: doğranıp ayrılan veya yoğurtla karışmış ekmek, papara.

posteci: post

pupa: (Sırp.) göbek anlamına gelen pupak'tan küçültme ismi. Burada mecazî anlamıyla, "iyi, düzgün" anlamında kullanılmıştır.

püşkül: püşkül

R

raamet: rahmet

raatlık: rahatlık

raametli: rahmetli

raat: rahat

raki: raki

refik: arkadaş

ruba: giysi

ruya: rüya

S

saan: sahan

saba: sabah

sak: sağ

saksi: saksi

salte: salt, yalnız

sanlamak: sallamak

sap: iplik

sapun: sabun

sarmusak: sarımsak

satıcı: satıcı

savdırmak: tedavi etmek

say: (Ar.) sahi, gerçek

saybi: sahip

se: (Arn.) zira, çünkü, nitekim

sebap: sebep

sermek: uzatmak

sısmak: susmak

silâ: silâh

Sogore: (<Suva Gora, Mak.) dağ adı.

sovan: soğan

sovmak: solmak

stap (Mak.): değnek

Stoyan (Sl.): özel ad

supraş: kor, küllü, kor, sıcak kül.

suuk: soğuk

suvarmak: sıvamak, kol sıvamak

sügmek: sövmek, küfür etmek

sülemek: söylemek

sületmek: söyletmek

Süliman: Süleyman
Sülüman: Süleyman
süncer: sünger
sünmek: sönmek
süüt: söğüt
süz: söz

Ş

şait: şahit
şakılık: şakilik, haydutluk.
şandan: şamdan
şara: ette bulunan yağ katları, et yağ
 1
şecer: şeker
şınlamak: parlamak
şi: şey
şurlo (Arn.): sağır
şutaray: 1. çömleğin kulpsuz olan
 alt yarısı. 2. matara
şutova: sapı kırık çömlek

T

taam: yemek
taaret: tahret
taata: tahta
tabiyat: tabiat
taksirat: 1. kusurlar, suçlar, 2. alın
 yazısı.
takya: takke
tama: tamah
tamakâr: tahmakâr
tapınmak: divan durmak

tapşan: tavşan
tatlı: pasta
tauk: tavuk
tauşan: tavşan
tepne: tekme
terezi: terazi
tevdil: tevdi
tıkırılınmek: yuvarlanmak
tırla: ağıl
tiken: diken
tilçi: tilki
toşan: tavşan
touk: tavuk
toyaga (Bul.): değnek, sopa
trampa: değiş tokuş, mübadele
trup: turp
tsapo (Arn.): erkek, keçi yavrusu
tsırpika (Arn.): damla
turin (Arn.): yüzün burun ile ağız
 kısmı
tü: tüy
tüçenmek: tükenmek
tük olmak: tükenmek
türçi: türkü

U

ufak defek: ufak tefek
urğın: kalın ip
urum: Rum
usli: uslu
ustrufuşka: at veya eşek tezeği
uy: huy
uzda (Sırp.): dizgin

Ü

üçüz: öküz
üçümet: hükümet
üd: öd
üge: üvey
ügi: üvey
ügmek: övmek
ügünmek: övünmek
üküm: hüküm
ükümet: hükümet
üküz: öküz
ülçmek: ölçmek
üle: öyle
üli: ölü
ülmek: ölmek
ümür: ömür
ün: ön
ünce: önce
üpmek: öpmek
ürenmek: öğrenmek
üsek: yüksek
üz: yüz

V

vakıt: vakit
vakof: vakıf
Vardar: ırmak adı
vayse: varsa
vucut: vücut
vu jut: vücut

Y

yaa: yağ
yag: yağ
yagmur: yağmur
yak: yağ
yalancı: yalancı
yanlayak: yalın ayak
yanlışlar: hata etmek
yapi: yapı
aran: tekil olarak yar anlamında kullanılmaktadır.
yasi: yatsı
yavus: yavuz
yazi: yazı
yel yeper: pek acele ve telâşla, yel yeperek.
yemiş: meyve
yengermek: yenmek
yenlik: hafif
yiit: yiğit
yogort: yoğurt
yokari: yukarı
yoroltormak: yormak
yua: yuva
yugulamak: çalmak, alıp götürmek
yürenmek: öğrenmek

Z

zaamet: zahmet
zagar: zağar
zare: zira
zay: zayı, yitik, kayıp
zencin: zengin
zingırlak: çan, çingirak, zil.

Kitapta Yararlanılan Belli Başlı Yayınlar

- Aziz Buş**, "Prizren'de Söylenen Atasözleri", Sesler, Sayı 29, Üsküp, 1968, s.57-59.
- Emil Katon**, "Prizren'den Türk Atasözleri", Sesler, Sayı 96, Üsküp, 1975, s.108-112.
- Feriha Afet**, "Atasözleri", Sesler, Sayı 55, 1971, s.72.
- Hamdi Hasan**, "Gostivar Atasözleri", Çevren, Sayı 81-82, Priştine, 1991, s.143-154.
- Hüseyin Süleyman**, "Folklorumuz-Atasözleri", Sesler, Sayı 41, Üsküp, 1969, s.78-80.
- İrfan Morina**, "Mamuşa Atasözleri ve Deyimleri", Çevren, Sayı 31, Priştine, 1981, s.121-136.
- İsmail Eren**, "Koçana Atasözleri ve Deyimleri", Sesler, Sayı 93, Üsküp, 1975, s. 101-106; Aynı: "Koçana Atasözleri ve Deyimleri", Çevren, Sayı 5, Priştine, 1975, s.40-44.
- Muharrem Yusuf**, "Kanatlarda Söylenen Atasözleri", Çevren, Sayı 69, Priştine, 1989, s.123.
- Nimetullah Hafız**, "Priştine, 1977, s. 125-135; "Prizren'de Türk Deyim ve Atasözleri II", Çevren, Sayı 14, Priştine, 1977, s.125-134.
- Sevim Pilickova**, Prilog kon proučuvanjueto na narodnite poslovice kaj Turcite od SR Makedonija, Institut za Folklor, "Marko Cepenkov", Skopje, 1987, 53 s.
- Süreyya Yusuf**, "Priştine'de Türk Atasözleri", Çevren, Sayı 8, Priştine, 1975, s.35-51.

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
Arn.	Arnavutça
Bud.	Budaklar
Bul.	Bulgarca
D.	Deyim
Far.	Farsça
G.	Gilan
Gos.	Gostivar
İş.	İştîp
Kal.	Kalkandelen
Kan.	Kanatlar
Karş.	karşılaştır
Koc.	Kocacık
Koç.	Koçana
Kon.	Konçe
Köp.	Köprülü
Kum.	Kumanova
Mak.	Makedonca
Mam.	Mamuşa
Man.	Manastır
Oh.	Ohri
Pir.	Pirlepe
Preş.	Preşova
Priş.	Priştine
Pz.	Prizren
Reç.	Rečnik Srpskohrvatskoga književnog jezika, Matica Srpska-Matica hrvatska, Novi Sad, Zagreb, 1967.
Res.	Resne
Sırp.	Sırpça
Str.	Struga
TM.	Tito Mitroviçası
TTKB.	Türk Tarih Kurumu Basımevi
Üs.	Üsküp
Val.	Valandova
Yun.	Yunanca
WZKM.	WIENER ZEITSCHRIFT FÜR DIE KUNDE DES MORGENLANDES

BİBLİYOGRAFYA

- Ahundov, Ehliman,** Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri, Türkçeye çevireni Semih Tezcan, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1978.
- Aksoy, Ömer Asım,** Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-Atasözleri Sözlüğü, 2. Deyimler Sözlüğü, 3. Dizin ve Kaynakça Dördüncü Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. 1984.
- Alpan, P. Necip,** "Infulence Turco-ottomane dans la Litterature Albanaise", Makedonski Folklor, Yıl XII, Sayı 24, Skopje, 1979, s.166-168.
- Azmun, Yusuf,** "Türkmen Halk Edebiyatı Hakkında", Reşit Rahmeti Arat İçin, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1966, s.32-83.
- Baklaciiev, Salih,** "Bulgarca ve Türkçe Atasözlerinde Bağlantı", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri II. Cilt, Halk Edebiyatı, Ankara, 1982, s.45-53.
- Bardhi, Frano,** "Proverba dhe mendime të Shqiptarëve mbledhës të hershëm të folklorit Shqiptar (1636-1912), Tiranë, 1961.
- Bobçev, S.S.** Turski poslovice v Bılgarija, İzvestija na Narodnija etnografski muzej, Yıl X-XI, Sofiya, 1932, s.211-226.
- Buluç, Sadettin,** "Eski bir Elyazmasında Bulunan Türk Atasözleri", Ömer Asım Aksoy Armağanı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1978, s.11-26.
- Çilingirov, Stilijan,** Turski poslovice i pogovorki i harakterni izrazi v Bılgarija, İzvestija na Etnografskija muzej, Sofija, Yıl II, 1925, Cilt 3 ve 4, s.157-171; Yıl III, 1923, Cilt 1 ve 2, s.59-65.
- Dilâçar, Agop,** "1612'de Avrupa'da Yayınlanan İlk Türkçe Gramerinin Özellikleri", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, Ankara, 1970, s.197-210.

- Dančetović, Vojislav,** Fjalë të urta shqipe, Rilindja Yayınları, Priştine, 1971.
- Eckmann, János,** "Dinler (Makedonya) Türk Ağzı", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, 1960, TTKB., Ankara, 1960, s.189-203.
- Eckmann, János,** "Kumanova (Makedonya) Türk Ağzı", Németh Armağanı, TTKB., Ankara, 1962, s.111-144.
- Elçin, Şükrü,** Halk Edebiyatına Giriş, İlâveli İkinci Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.
- Eren, İsmail,** "Koçana Türk Atasözleri ve Deyimleri", Sesler, Sayı 93, Üsküp, 1975, s.101-106; Aynı: Çevren, 111/5, Priştine, 1975, s.40-44.
- , "Makedonların Kullanmış Olduğu Türk Atasözleri ve Deyimleri", Sesler, Sayı 100, Üsküp, 1975, s.150-157.
- , "Güney İslav Atasözleri ve Deyimlerinde İstanbul", Sesler, Sayı 159, Üsküp, 1981, s.89-100.
- , "Bulgarcada Kullanılan Türkçe Atasözleri ve Deyimleri I ve II", Çevren, Sayı 75 ve 76, Priştine, 1990, s.53-76 ve 51-56.
- Hasan, Hamdi,** Narodna književnost turske narodnosti u Jugoslaviji u časopisu "Sesler" od 1965-1975 g., Beograd, 1984. (Yayımlanmamış master çalışması).
- , "Tetovski ot turski govor", Tetovo i tetovsko niz istorijata, kniga I, Tetovo, 1982, s. 439-470. Aynı: "Kalkandelen Türk Ağzı", Sesler, Sayı 173, Üsküp, 1983 s.103-131.
- , "Paralelizmot megju turskite, makedonskite i albanskite poslovici vo Zapadna Makedonija", Bigorski Naučno-kulturni Sobiri, IX. Naučen Sobir, Kičevo, 1990, s.282-320.
- , "Yugoslavya Türk Atasözlerinde Konu, Dil ve Üslûp Özellikleri", IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Bildirileri, II. Cilt, Halk Edebiyatı, Ankara, 1992, s.107-113.

- _____, "Megjusebnite vlijanija vo detskiot folklor (Govorni igri) kaj Turcite, Makedoncite, Srbite i Albancite vo Jugoslavija", Makedonski Folklor, XXIV/48, Skopje, 1991, s.219-227.
- _____, "Kocacik (Makedonya) Ağzının Ses Özellikleri", 26. IX. 1.X.1992 tarihleri arasında Ankara'da yapılan Uluslararası Türk Dili Kongresinde bilimsel bildiri olarak sunulmuştur.
- Hafız, Nimetullah,** "Prizren Türk Ağzının Özellikleri I", Çevren, VII/3, Priştine, 1980, s.49-67.
- _____, "Prizren Türk Ağzının Özellikleri II", Çevren, VII/4, Priştine, 1980, s.51-67.
- _____, "Prizren'de (Kosova) Türk Ağzının Başlıca Özellikleri", Çevren, IV/12, Priştine, 1976, s.29-37.
- _____, "Kosova Mitroviçasi, Vuçitirin ve Priştine Türk Ağzlarının Başlıca Özellikleri," Çevren, VI/1-2, 1979, s.75-93.
- Hazai, Gyorgy,** "Beitrage zur Kenntniss der türkischen Mundarten Mazedoniens", Rocznik Orientalistyczny, tomus XXIII XXIII, (1960), s.83-100,
- Ikonomov, Nikolaj II,** Balkanska narodna m'drost-Usporedici na bılgarski, sırbski, turski, rumunski, gırčki i albanski poslovice i pogovorki, Izdatelstvo na Bılgarskata akademija na naukite, Sofija, 1968.
- Kaleşi, Hasan,** "Neki problemi proučavanja kulturne istorije Pologa za vreme turskog perioda", Bigorski Naučno-kulturni sobiri, Bilimsel bildirilerinden ayrı basım, Gostivar, 21-22.X.1971, Skopje, 1973, s.177-189.
- Kapetanović, Ljubušak,** Mehmet-beg, Cevahir-i Şarkije (İstočno Blago) Sarajevo, 1313/1896, İkinci Baskı, Sarajevo, 1988.
- Karadžić, Vuk, St.** Sırpske narodne poslovice, Prosveta, Beograd, 165.
- Keton, Emil,** "Balkanlarda Türk Atasözlerinin Eski kayıtları". Çevren, III/5, Priştine, 1975, s.30-39.

- _____, "Prizren'den Türk Atasözleri", Sesler, Sayı 96, Üs-küp, 1975, s.108-112.
- _____, "Lâtin Türk Folklor Paralelliği", Çevren, VI/17, Priştine, 1978, s.83-90.
- Katona, K.Louis,** "Le Dialecte Turc de la Macedoine de l'Ouest," Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, 1969, 2. baskı, Ankara. 1989, s.57-194.
- Kakuk, Suzanne,** "Le Dialecte Turc d'Ohrid en Macedoine", Acta Orientalia Hungarica, XXVI (2-3), Budapest, 1972, s.270-306.
- Kowalski, Tadeusz,** Zagadki ludowe tureckie (Énigmes populaires turques): Prace Komisiji Orientalistyczny Polskiej Akademii Umetności No.1. Kraków, 1919.
- _____, "Osmanische-türkische Volkslieder aus Mazedonien, WZKM, XXXIII, Wien, 1926, s.166-231.
- Kerimov, Y.-** Şişmanoğlu, B., Ata Sözləri ve Özlü Sözlər, "Narodna Prosveta", Sofya, 1960.
- Korkut, Derviş,** "Turske ljubavne pjesme u Zborniku Mihe Martelini-ja iz 1657 g.", Prilozi za Orijentalnu filologiju, VIII, IX, Sarajevo, 1960, s.37-62.
- Makedonski Narodni**
Umotvorbi- Postovici, Tom IV, Kniga 1, "Koco Racin", Skopje, 1954.
- Morina, İrfan,** "Mamuşa Ağzının Fonetik Özellikleri", Çevren, XII/49, Priştine, 1985, s.23-33.
- _____, "Mamuşa Ağzının Morfolojik Özellikleri", Çevren, XXI/50, Priştine, 1985, s.21-35.
- _____, "Mamuşa Atasözleri ve Deyimleri", Çevren, VIII/31, Priştine, 1981, s.121-136.
- Mulabdić, Ethem,** "Narodne poslovice i mudre izreke naše i turske identične", Narodna Uzdanica, (Kalendar), Sarajevo, 1935, s.159-160.
- Németh, J.,** Zur Einteilung der türkischen Mundarten Bulgariens, Bulgarische Akademie der Wissenschaften, Sofia, 1956.

- Olgun, İbrahim,** *"Farsça ve Türkçe Atasözleri ve Deyimler Üzerine", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Belleten, Ankara, 1972, s.153-172.*
- Oy, Aydın,** *Tarih Boyunca Türk Atasözleri, Baha Matbaası, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1972.*
- , *"Cevahir-i Şarkiye (Istočno Blago)" ve Atasözleri," Çevren, V/16, Priştine, 1977, s.47-59.*
- , *"Türk ve Sırp Atasözlerine Bakışlar", Sesler, Sayı 186, Üsküp, 1984, s.103-114.*
- Penušliski, Kiril,** *"Turski elementi (vlijanija) vo makedonskiot folklor", Makedonskiot Folklor, "Matica Makedonska", Skopje, 1981, s.55-65.*
- Piličkova, Sevim,** *Prilog kon proučuvanje to na narodnite poslovice kaj Turcite od SR Makedonija, Institut za folklor "Marko Cepenkov", Skopje, 1987.*
- Plana, Şefket,** *"Kosova Türk Atasözleri ve Deyimleri", Çevren, XI/37, Priştine, 1983, s.49-53.*
- Popovski, Ariton,** *"Makedonskiot govor vo Gostivarskiot kraj", Gostivarskiot kraj (makedonskiot, albanskiot i turskiot govor) II, Gostivar, 1970, s.5-201.*
- Skok, Petar,** *Etimologijski rečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Knjiga Prva, A-J, Jugoslovenska Akademija znanosti i Umjetnosti, Zagreb, 1971.*
- Škaljić, Abdulah,** *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, Peto izdanje "Svjetlost", Sarajevo, 1985.*
- Taymas, A.B.,** *Kazan Türkçesinde Atasözleri ve Deyimler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. 1968.*
- Tülbentçi, Ferudun Fazıl** *Ata Sözleri, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 163.*
- Ülküsal, Müstecib,** *Dobruca'daki Kırım Türklerinde Atasözleri ve Deyimler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1970.*

Jašar-Nasteva,

Olivera,

"*Gostivar Türk Ağzı*", Gostivarskiot kraj II Gostivar, 1970, s.270-306.

———,

Turski elementi vo jazikot i stilot na makedonskata narodna poezija, Makedonska Akademija na Naukite i Umetnostite, Skopje, 1987.

Yusuf, Süreyya,

"*Priştine'de Türk Atasözleri*", Çevren, III/8, Priştine, 1977, s.35-51.

———,

"*Prizren türkçesinde tümce yapısı*," Çevren, V/13, Priştine, 1977, s.61-69.

———,

"*Arnavutçadan Prizren Türkçesine Kimi Aktarmalar*", Çevren, III/5, Priştine, 1975, s.45-48.

Zenku, Abedin,

Proverba Kërçovare, Flaka e Vllazërimit, Shkup, 1980.

Dizgi - Baskı
Bizim Büro Basımevi
Selânik Cad. 18/11
Tel: (0312) 431 88 81 - 433 36 36
Kızılay - ANKARA

ISBN 978-90-0930-5
Fiyatı 10.000.-TL.

